

de brabantse leeuw

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VAN DE SECTIE VOOR
GESLACHT-, NAAM- EN WAPENKUNDE VAN HET
NOORDBRABANTS GENOOTSCHAP

JAARGANG 37, NO. 1

1988

HET NOORDBRABANTS GENOOTSCHAP 's-HERTOGENBOSCH

Driemaandelijks tijdschrift van de Sectie voor Geslacht-, Naam- en Wapenkunde van het Noordbrabants Genootschap. Redactie: dr.ir. C. H. J. van den Brekel, voorzitter, J.H.G.J. van Heeswijk, secretaris, mr. G. Berkelmans, mevr. P.L. Leget-Kuijlen, A.J.A. van Loon en J.W.M. Weijs. Redactie- en administratie-adres: Postbus 1104, 5200 BD 's-Hertogenbosch, tel 073-139484.

Abonnementen per jaargang: binnenland f 34,00; buitenland f 36,00 inclusief porti. Men wordt verzocht te betalen via een toe te zenden acceptgirokaart. Opzeggingen alleen schriftelijk mogelijk voor 1 december.

JAARGANG 37 -- No. 1 -- 1988

VAN ABELEN

W.de Bakker
Schepersdijk 15, 5062 EA Oisterwijk

(vervolg van jaargang 36, pagina 185)

A.

III-a. Jan Adriaan Jan Marten van Abelen of Kuysters, (z.v.II), trouwt te Oisterwijk rk op 21 januari 1607 met Margriet dochter van Adriaan Cornelis Cornelis de Groot bij Marie Jan Jan Symons van Helvoirt²².

Eind januari 1631 delen beiden met haar broer Jan²³. Aan Jan van Abelen en zijn vrouw komt een hoeve, een huis met hof, schuur, bakhuis en varkenskooi en 14 lopense en 35 roeden aanliggend gemeten land binnen de vrijheid Oisterwijk te Carchoven - namelijk ten noorden van de huidige Kerkhovense straat nabij de Heusdensebaan. Ook verkrijgen ze dan in diezelfde omgeving nog den Langen Acker, een gedeelte van de Harenbrake, de Loopwey, een tweetal stukjes wei en hei aldaar, de onbedeelde helft van een akker in de Schijve naast de Molenpath, een beemd in den Gemulhoeck, alsmede het vierde part van een *onbegraven* heidebodem te Enschoot in de Ruybraecken.

Jan en Margriet wonen te Udenhout. Hier maken ze op 30 maart 1639 een testament²⁴. Na de gebruikelijke legaten aan de fabriek van hun parochiekerk van Sint Peter apostel te Oisterwijk en de kapel van Sint Lambert te Udenhout stellen ze dat zij de stede te Udenhout, die zijzelf in gebruik hebben, staande huwelijk

gekocht hebben van de erfgenamen van Claas Kuysten. Een door hen gekocht stuk land te Carchoven dient, daar het leenroerig is, aan het leenhof van jonker Gevart Verstegen - Ten Dovel, het meest noord-oostelijke deel van het bebouwde land van Oisterwijk - te komen aan de oudste zonen.

Met een buurman op Kerkhoven koopt hij van Margriet, weduwe van Thomas van den Hoevel op 9 mei 1645 een hoeve met daartoe behorende landerijen te Carchoven in de omgeving van de bezittingen aldaar²⁵. De hoeve was afkomstig van Antonis zoon van Jan Antonis van Roy, man van Emken dochter van Marcelis Laureis Eelens bij Anna Cornelis de Groot, en Margriet had die hoeve opgewonnen wegens een onbetaalde erfcijns van 7 guldens en 15 stuivers die aan haar man beloofd was in 1612. Jan kocht de hoeve tesamen met Cornelis zoon van wijlen Adriaan Cornelis Goyaarts, later Hoevenaars genoemd.

Op 23 januari 1658 delen de erfgenamen van Jan en Margriet²⁶. Beiden zijn dan overleden. Het zijn de zonen Cornelis en Arien, alsmede Adriaan zoon van Jan Adriaan Laureis van de Krekelo man van Lijske, Jan Steven van den Bosch man van Mayken, Joost Jan van de Pasch man van Adriana, Peter zoon van Jan Willems man van Jenneken, de dochters, en de momboren van de onmondige kinderen van wijlen Jan nog een zoon van Jan van Abelen en Margriet bij Meriken dochter van Adriaan Laureis Wittloox. Van de stede te Kerkhoven komt de zuidelijke helft aan Arien, de oostelijke aan Joost Jan van de Pasch. De andere stede, die te Udenhout in de Biesmortel wordt ook verdeeld. De westwaartse helft daarvan komt aan Adriaan van de Krekelo, de oostwaartse helft is voor Peter Jan Willems.

De kinderen:

1. Cornelis Jan van Abelen, gedoopt te Oisterwijk rk op 28 maart 1608, trouwt te Drunen rk op 18 januari 1646 Jenneke dochter van Andries Cornelis²⁷.

Het vinden van het huwelijk van Cornelis kostte veel zoekwerk. Bij de huwelijksinschrijving van Cornelius Janssen en Joanna Driessen staat aangetekend dat ze uit Giersbergen komen.

Op 22 december 1657 maken Cornelis zoon van wijlen Jan Adriaan van Abeelen en Jenneke Andries Cornelis, die dan in de vrijheid Oisterwijk op Kerkhoven wonen, een testament. Jenneke is dan ziek²⁸. Hij tekent dit testament met 'Cornelis Janssen', zij met een kruisje. Ze is naar elders vertrokken, mogelijk weer naar Giersbergen

midden in de Drunense duinen. In de Oisterwijkse archieven komt hij verder niet voor.

Eerst veel later treft men er zijn erfgenamen. Die wonen dan te Loon (op Zand) en (Hilvaren)beek²⁹.

De kinderen:

- a. Marcelis Cornelis van Abelen, trouwt voor de eerste keer te Oisterwijk voor de pastoor op 23 april en voor de dominee op 29 april 1679 Maaiken dochter van Aart Jan Marcelis Otto en Catelijne Peter Adams (van Iersel), weduwe van Wouter Frijs Jan Schapendonk³⁰, hertrouwt te Oisterwijk (voor de predikant 31 maart) voor de pastoor op 19 april 1685 Jenneke Frijs Driessen, geboren omstreeks 1659.

Bij zijn eerste huwelijk woont Ceel van Abele te Giersbergen, zijn vrouw te Udenhout. Hij wordt geassisteerd met Adriaan Cornelis Abele, mogelijk zijn broer?

Bij zijn tweede huwelijk woont Marcelis te Udenhout, zijn tweede echtgenote komt uit Berkel.

Dochter Jenneke uit zijn eerste huwelijk krijgt op 18 december 1688 als momboren: haar grootvader Aart Jan Marcelis, en Jan Cornelis Steven Span³¹.

In 1704 zijn van hem geen nakomelingen meer in leven; ze worden niet aangetroffen bij de verdeling van de erfenis van Maria Jan van Abelen, getrouwd met Jan van den Bosch.

De kinderen uit het eerste huwelijk:

- aa. Jenneke, gedoopt te Oisterwijk rk op 9 mei 1680, overleden na 1688.
- bb. Maria, tweelingzusje van de vorige, gedoopt te Oisterwijk rk op 9 mei 1680, overleden vóór 1688.
- cc. Wouterken, gedoopt te Oisterwijk rk op 16 november 1682, overleden vóór 1688.

Uit het tweede huwelijk:

- dd. Joannes, gedoopt te Oisterwijk rk op 10 maart 1686.
- b. Willemijntje, trouwt te Drunen voor de predikant en voor de pastoor op 19 april 1693 Leendert Gijsbert van de Plas, weduwnaar van Mariken Arien Segers, overleden te Loon op Zand op 23 maart 1726³².

Willemken Cornelis van Abelen woont ten tijde van haar huwelijk te Giersbergen, Leendert te Loon op Zand.

- c. Margareta, geboren omstreeks 1662, trouwt te Loon op Zand voor schepenen op 3 februari 1686 Jan Cornelis Steven Spanne³³, geboren omstreeks 1660.
2. Maria, gedoopt te Oisterwijk rk in september 1612.
3. Lijsken, gedoopt te Oisterwijk rk op 27 augustus 1613, overleden vóór 1696, trouwt voor de eerste keer Adriaan zoon van Jan Adriaan Laureis van der Krekeloo bij Adriana Peter Adriaan de Lepper, gedoopt te Oisterwijk rk op 27 juni 1610, overleden vóór 1667, hertrouwt te Oisterwijk rk op 25 februari 1667 met dispensatie wegens derde graad van bloedverwantschap *linea transversis* met Adriaan zoon van Laureis Jan Peter Schapendonck bij Adriana Willem Mattheus Berchmans, overleden te Udenhout op 14 maart 1681³⁴.

In 1667, wanneer Lijske een tweede huwelijk wil aangaan, komt ze tot een erfdeling met haar schoonvader van haar eerste huwelijk³⁵. Er waren haar uit dat huwelijk geen kinderen nagelaten.

Op 19 maart 1672 delen de erfgenamen van haar eerste man diens nagelaten bezit³⁶. Lijske bezit dan nog altijd de tocht. Wel was ze tevoren met die erfgenamen op 6 april 1668 tot een akkoord gekomen³⁷.

Ook het tweede huwelijk bleef kinderloos. De erfgenamen van Adriaan Schapendonck en die van Lijske delen op 17 april 1696 de nagelaten bezittingen waaronder een hoeve te Udenhout in de Houtsestraat. Die komt aan de erfgenamen Schapendonck. Een hoeve aldaar in de Biesmortel komt uiteindelijk aan de *soons soone* van Lijskens zuster Adriaantje Jan vanden Abeelen, Joost onmondige zoon van Cornelis Joost van de Pas³⁸.

4. Jan Jan van Abelen, gedoopt te Oisterwijk rk op 13 maart 1616, overleden vóór 1658³⁹, trouwt Meriken dochter van Arien Laureis Witlocx bij Elisabeth Antonis Aart Raymaecker⁴⁰. Zij hertrouwt te Oisterwijk voor de dominee op 19 juli 1658 met Cornelis Adriaan Slonsen of van de Pasch⁴¹.

Op 7 juni 1717 delen de erfgenamen uit de beide huwelijken van Meriken akkerland in het grensgebied van Oisterwijk en Haaren, vooral in de buurt van het Heilig Boomke en de Berck, doch ook een broekveld in het Goorbroeck en de helft in een akker te Helvoirt⁴². De erfgenamen zijn: Peter Andries Scheyven, man van Elisabeth Jan van Abeelen bij Maria Adriaan Witlocx; Laureis Cornelis van de Pasch en Anna Maria Embert Smits weduwe van Adriaan Cornelis van

de Pasch, ook twee zonen van Maria Adriaan Witlocx.

De kinderen van Jan van Abelen en Meriken Witlocx:

a.Marten Jan van Abelen, overleden in juli 1686 binnen de vrijheid Oisterwijk⁴³, borgemeester aldaar in 1685, trouwt te Oisterwijk rk op 24 mei 1680 met dispensatie van de vicaris wegens bloedverwantschap met Neeltje dochter van Cornelis Jan Couwenbergh bij Margriet Cornelis Peter Gijsberts⁴⁴. Zij hertrouwt met Jan Philips van Engelen⁴⁵.

Het echtpaar zal geen kinderen nagelaten hebben. Op 16 augustus 1686, na het overlijden van Marten, is het bezit voor de helft getaxeerd. Het betrof de huizinge de Halve Maan omtrent de Grote Linde in de vrijheid Oisterwijk, nog een lemen huisje met een schuur en 17 lopense land en dries te Kerkhoven dat met *nihil* getaxeerd werd, een beemd in de Diesse aldaar, alsmede enkele perceeltjes land te Udenhout⁴⁶.

Cornelia doet tesamen met haar eerste man op 9 september 1689 handlichting van haar helft in de huizinge de Halve Maan⁴⁷. Blijkbaar had de voortijdige dood van Marten de afhandeling van zijn borgemeesterschap zo nadelig beïnvloed dat beslag werd gelegd op het huis op de Lind.

b.Elisabeth, overleden vóór 1742, trouwt voor de eerste keer te Oisterwijk rk op 7 augustus 1679 met Jan Teunis Arien de Kort, overleden tussen september 1686 en juni 1688⁴⁸, hertrouwt te Oisterwijk voor zowel de dominee als de pastoor op 25 november 1691 met Peter Andries Scheyven, geboren omstreeks 1661, begraven te Oisterwijk op 9 februari 1734.

In 1712 hebben Jan en Marie, kinderen uit het eerste huwelijk van Elisabeth en hun stiefvader *differentie* met Joost Jan van Gemert, weduwnaar van Elisabeth dochter van Jan Antonis de Cort bij Elisabeth van Abelen over de nalatenschap van deze Elisabeth de Cort⁴⁹.

De erfgenamen uit beide huwelijken van Elisabeth delen op 16 april 1742⁵⁰. Het zijn: Jan Janssen de Cort, Maria Janssen de Cort, weduwe van Willem van de Sande, en Aarnout van de Ven, getrouwd met Martijntje Peter Scheyven. Het woonhuis met een schuur, schop en bakhuis, alsmede akker- en weilanden van 18 lopense te Oisterwijk in de Kerkhovense Straat - nu de Heusdensebaan geheten - kwam aan Aarnout.

5. Adriaan Jan van Abelen, gedoopt te Oisterwijk rk op 25 november 1618, trouwt voor de eerste maal vóór 1656 met

Geertruid dochter van Aart Bartholomeeus Daniels van Diessen bij Engeltje Jan Antonis Priems⁵¹, gedoopt te Oisterwijk rk op 7 augustus 1616, overleden voor 1687; hertrouwt te Oisterwijk rk op 2 februari 1687 met Jenneken dochter van Jan de jonge zoon van Andries Peter van de Voort bij Peerke Gerit Embert Vercuylen⁵², gedoopt te Haaren rk op 15 maart 1652.

Bij het aangaan van zijn tweede huwelijk maakt Adriaan van Abelen voor notaris Anthonij Beens te Oisterwijk op 31 januari 1687 een huwelijkscontract⁵³. Hierbij worden voorzieningen getroffen ten behoeve van Maria, Adriaans innocentte dochter uit zijn eerste huwelijk. Voor dezelfde notaris laat Adriaan op 3 februari 1687 ook nog een inventaris maken van zijn bezittingen.

Met Jenneke van de Voort maakt Adriaan Jan van den Abeelen op 4 januari 1697 voor notaris Arnold van Loon uit Tilburg in de vrijheid Oisterwijk ten huize van sr Johan Vromans een testament⁵⁴. Beiden zijn gezond en wonen te Huikelom. Ondanks het over en weer begiftigen door de echtelieden, wordt uitdrukkelijk gezorgd voor de voordochter, die niet enkel haar legitieme portie behoort te krijgen, doch Adriaan verdisconteert dat zijn huisvrouw deze stiefdochter *haar leven lang alimenteren (zal) in cost en dranck, cledinge en redinge, linnen en wollen, sieck en gesont, daar deze Marie onderworpen is aen vallende sieckte en andere meer redenen hem daertoe moeverende!*

Op 31 maart 1710 komt een deling tot stand tussen de nakindereen: Cornelis zoon van Jan Gijsbert van Ierssel, man van Geertruyt dochter van wijlen Adriaan Jan van Abelen bij Jenneke Jan van de Voort, en Jacob Cornelis Peynenborgh en Cornelis Jan van de Voort momboren over Maria, onmondige dochter van Adriaan en Jenneke⁵⁵. Cornelis verkrijgt goederen te Udenhout en Tilburg; de onmondige Maria onder meer een huis met bakhuis, heide, akker- en weiland te Oisterwijk op Kerkhoven. Doch bij haar erfdeel staat als conditie, dat Maria, de voordochter van Adriaan Jan van Abelen bij Geertruid Aart van Diessen haar aandeel daarin dient te ontvangen.

Op 17 mei 1715 vindt die nadere verdeling plaats⁵⁶. Goyaart Bartholomeeus van Diessen en Adriaan Peter Verhoeven, momboren van Maria, onnozele dochter van Adriaan Jan van Abelen en Geertruid Aart van Diessen blijkt recht te hebben op het vierde deel, terwijl Gerrit Jan Timmermans, intussen

getrouwd met Maria dochter van Adriaan van Abelen bij wijlen Jenneke dochter van de nu verkeerd genoemde Jan Andries van de Voort drie-vierde deel verkrijgt.

De kinderen,
uit het eerste huwelijk:

- a. Maria, *onnozele dochter*, overleden te Huikelom op 23 oktober 1722⁵⁷.

uit het tweede huwelijk:

- b. Geertruid, gedoopt te Oisterwijk rk op 1 augustus 1688, trouwt te Oisterwijk voor schepenen en voor de pastoor op 20 oktober 1709 met Cornelis Jan Gijsbert van Ierssel. Voor zijn huwelijk woonde Cornelis te Baardwijk; blijkbaar heeft het echtpaar zich daar gevestigd want ze wonen er in 1726⁵⁸.
- c. Marie, gedoopt te Oisterwijk rk op 18 juni 1690, overleden vóór 1743, trouwt voor de eerste keer te Oisterwijk voor schepenen en de pastoor op 21 april 1710 met Gerrit Jan Timmermans, afkomstig uit Helvoirt, overleden vóór 1739; hertrouwt te Oisterwijk voor de dominee en voor de pastoor op 6 september 1739 met Francis Roelofse Jansen, zoon van Roelof (Rudolphus of Rolandus) Jan Roeffen bij Maria Willem Betten, gedoopt te Oisterwijk rk op 9 juni 1700, weduwnaar van Maria Brien. Hij hertrouwt te Oisterwijk voor de pastoor en voor de predikant op 20 oktober 1743 met Clara Antonie van Nuys (van Huys).

Gerrit Timmermans is ziek als hij op 29 juli 1713 testert⁵⁹. Hij woont dan te Haaren.

De inventaris van zijn bezit is na zijn overlijden opge maakt op 26 augustus 1739⁶⁰. Van de erfenis van de Van Abelens is dan niets meer in zijn bezit. Maria kan enkel wat huishoudelijk gerief aangeven. Daaronder treffen we een spinnewiel en een wolhaspel. De dan nog onmondige kinderen zijn: Elisabeth, Adriaantje, Maria en Johanna.

- d. Joannes, gedoopt te Oisterwijk rk op 12 november 1694, overleden vóór 1704.
6. Maria, gedoopt te Oisterwijk rk op 21 september 1621, overleden vóór 1671, trouw Jan zoon van Steven Adriaan Cornelis van den Bosch bij Laurentia Laureis Adriaan Laureis Witloex⁶¹, gedoopt te Haaren rk op 3 maart 1619. Hij hertrouwt te Oisterwijk rk op 20 september 1671 met Anneken Peter Cornelis de Weert, weduwe van Joost Peter Lamberts Vuchts.

Maaiken is kinderloos overleden, ook Anneken liet geen kinderen na. Bij het aangaan van Jans tweede huwelijk liet hij op 5 september 1671 huwelijksvoorwaarden opmaken door notaris J. van Grinsven, een inventaris van het bezit werd op 17 december 1671 opgemaakt door notaris Marten van Hees. Tijdens Jans eerste huwelijk werd een besloten testament opgemaakt op 1 juni 1669. Dat werd geopend op 14 mei 1681⁶². Nadien liet hij nog meerdere malen een nieuw testament maken⁶³.

Het huis met de brouwerij te Haaren aan het Groenplein, dat hij tijdens zijn eerste huwelijk had verkregen van de kinderen van Lambert Embert Peynenborch, vermaakte hij in 1689 aan zijn nicht Lijsken dochter van Laureis Steven van den Bosch, die bij hem ingewoond had. Thomas Leurs, meermalen schepen te Oisterwijk, werd tot curator van Jans nalatenschap benoemd. Tesaamen met erfgenamen van zijn eerste echtgenote wordt de erfenis na 18 september 1704 afgehandeld⁶⁴. De erfgenamen van de kant van de Van Abelens zijn dan: Peter Jan Willems, man van Jenneken Jan van Abelen; Goyaart Bartholomeeus van Diessen en Jan Peter Verhoeven als momboren van Maria d.v. Adriaan Jan van Abelen bij Geertruid Aart van Diessen; Jacob Cornelis Peynenburgh en Cornelis Jan van de Voort als momboren van Maria en Geertruid, ook kinderen van Adriaan Jan van Abelen, doch bij Jenneken Jan van de Voort; Peter Andries Scheyven, man van Lijsken dochter van Jan Jan van Abelen; Leendert Gijsbert van de Plas, man van Willemijntje en Jan Cornelis Spannen, man van Margareta, beide dochters van Cornelis Jan van Abelen. Ze blijken dan recht te hebben op het vierde deel van de erfenis. Op 19 november 1704 komen deze erfgenamen tot een verdeling⁶⁵. Op 8 januari 1706 verklaren de erfgenamen dat ze uit handen van Thomas Leurs, de curator van de boedel 180 guldens ontvangen hebben⁶⁶, maar de zaken waren toen nog niet afgedaan. Op 26 april 1709 wordt procureur Pieter Roscam in de arm genomen⁶⁷!

7. Cornelia, gedoopt te Oisterwijk rk op 10 november 1624.
8. Adriana, gedoopt te Oisterwijk rk op 2 oktober 1630, trouwt na ondertrouw te Oisterwijk voor schepenen op 9 januari 1655 met Joost Jan van de Pasch.

Ze wonen te Udenhout. Hun zoon Jan Joost van de Pasch is overleden vóór 1696⁶⁸.

9. Jenneken, gedoopt te Oisterwijk rk op 29 september 1633, overleden vóór 1713, trouwt Peter Jan Willem Verhoeven.

Op 7 november 1713 delen hun erfgenamen het bezit dat voornamelijk gelegen is te Berkel en Udenhout⁶⁹. We treffen: Willem Jan van Laarhoven, man van Margriet; Hendrik Goyaart Vermeer, man van Maria; Jacob Cornelis Peynenborgh, man van Jenneke; alsmede Ariaan, broer en zusters, kinderen van Peter Jan Willem Verhoeven bij Jenneke Jan van Abelen; alsook Jan zoon van Wouter Jan Brocken bij Jozina, ook dochter van Peter en Jenneke.

Van deze tak Van Abelen zijn in 1704 geen mannelijke nakomelingen meer in leven.

B

III-b. **Cornelis Adriaan Jan Marten van Abelen** (z.v.II), overleden vóór 1664, trouwt te Oisterwijk rk op 20 februari 1618 Lijsken dochter van Jan Ariens van de Pasch bij Joostken Aart Witloex, overleden vóór 1668.

In de deling van de goederen van haar ouders verkrijgen ze op 5 januari 1654 een huis met bakhuis te Udenhout aan de Geelse straat⁷⁰. Dit huis verkopen ze op 5 mei 1660 aan Adriaan Jan van de Pasch, haar broer⁷¹. Het wordt nu aangeduid als liggend aldaar in de Biessemortel.

De erfgenamen delen op 21 februari 1668⁷² een huis te Berkel aan de Heuvel, dat afkomstig zal zijn van zijn ouders. De erfgenamen zijn dan: Adriana de oudste, Gerrit Peter Peynenborch, man van Mayken, en de momboren van Peter, onmondige zoon van Peter Peter Priem bij Adriana de jongste, de drie dochters van Cornelis en Lijsken.

Uit deze tak stammen dus geen Van Abelens.

De kinderen:

1. Mayken, gedoopt te Oisterwijk rk op 7 november 1621, trouwt Gerrit, waarschijnlijk zoon van Peter Jan Willem Adriaan Peynenborch bij Adriana Jan Simon van Helvoirt⁷³. Hun kinderen delen op 23 februari 1695. Het zijn: Jan, Ariaan en Cornelis, de zonen, en Joost Jan Cornelis als momboor over de onmondige kinderen van Jan Jan Cornelis bij Maria, dochter van Gerrit en Mayken⁷⁴. Aan Jan Gerrit Peynenborch komt een huis te Helvoirt aan de Raam.
2. Adriana de oudste, gedoopt te Oisterwijk rk op 4 augustus 1624.

In de deling van de goederen van haar ouders had zij het huis te Berkel aan de Heuvel verkregen.

3. **Adriana de jongste**, gedoopt te Oisterwijk rk op 29 mei 1630, overleden vóór 1668 in het kraambd van haar enige zoon⁷⁵, trouwt te Oisterwijk voor schepenen op 17 februari(?) 1654 met Peter zoon van Peter Simon Priems bij Catharina Cornelis Wouter Brocken, gedoopt te Oisterwijk rk op 29 juni 1628. Hij hertrouwt met Adriana de Cort.

De zoon Peter Peter Priems testeert op 21 maart 1672⁷⁶.

C.

III-c. Wouter Adriaan Jan Marten van Abelen of Costers (z.v.II), trouwt te Helvoirt rk op 3 juli 1610 Jenneken dochter van Jan de jongste Jan Jan Symons van Helvoirt⁷⁷.

Hun kinderen:

1. **Cornelis**, gedoopt te Helvoirt op 22 februari 1611, volgt IV-a.
2. **Jan**, gedoopt te Helvoirt op 27 oktober 1613 en overleden voor 1693, volgt IV-b.
3. **Adrianus**, gedoopt te Helvoirt rk op 5 april 1616.
4. **Heiltje**, gedoopt te Helvoirt rk op 28 september 1622, overleden na 1701⁷⁸, trouwt met Cornelis zoon van Jan Peter Jacob van der Voort bij Joostken Jan Frank Brocken, gedoopt te Haaren rk op 1 april 1618, overleden voor 1674.

In de deling van de goederen van zijn ouders op 20 januari 1674 krijgen de kinderen van Cornelis en Heiltje een huis te Haaren aan de Slonse⁷⁹. Het zijn Peter en Cornelis, die ook optreden voor hun broer Jan, alsmede genoemde Peter met Marten Wouter van Abelen als momboren van Marten en Maria, nog onmondige kinderen van Cornelis en Heiltje.

Het bezit van hun ouders delen deze kinderen op 16 juni 1704⁸⁰. Hun moeder zal dan ook overleden zijn. Nu treden op: de broers Peter, Wouter, Jan en Maarten, alsmede Willem Schilders, man van Maria, Jan Embert de Groot en genoemde Peter als momboren van Maria, Jan, Aarnout en Joost, onmondige kinderen van Jan Cornelis van de Voort bij Jenneke Hendriks van Diessen. Het huis te Haaren, dan genoemd als gelegen aan het Holleneind, valt toe aan Maarten.

5. **Marten**, volgt IV-c.

IV-a. Cornelis Wouter van Abelen of Costers, (z.v.III-c) gedoopt te Helvoirt rk op 22 februari 1611, trouwt te Boxtel rk op 30

oktober 1635 Mechteld, dochter van Maurits Joost Slegers of van Son bij Geertruid, gedoopt te Boxtel rk op 14 januari 1613, overleden tussen 1678 en 1700. Zij hertrouwt te Boxtel voor schepenen op 29 januari 1663 met Andries Roelof Andries Sante-goets⁸¹.

Wanneer Mechteld met haar tweede echtgenoot in 1668 een testament maakt is Dirk, haar *voorsoone*, nog niet getrouwd. Mocht hij in het huwelijk treden vóór een van hen beiden zou overlijden, dan zou hij uit de huwelijkse gemeenschap zoals de *voordochter* reeds ontvangen had, *gereede goederen tot onderstant vanden selven staedt* krijgen. Doch mocht hij eerst nadien trouwen dan zou hij zijn uitzet dienen te vinden in zijn moeders erfdeel. In het gunstigste geval zou hem toekomen: *tweehondert guldens aen gelt, een peert oft hondert gulden daer voor, ten keuse vande voorscreven Dirck. Item een tweejaerige beeste, item vier sacken roggen ende twee sacken boeckweyt met de sacken, item alnoch het cooren met den stroy vanden acker te haelen van twee en tseventich royen landts; een bedde met drie paer laeckens, een deecken, een reckleedt, twee cussens met haer oirfluwynen. Item een hooftpeulue ende een syde specx, tob ende stande, item de cleercas van Erken vanden Amer. Item een cooperen podt met een coopere melckanne, ende twee steenen vlasch, met een lopen lynsaet te sayen*⁸².

Andries Santegoets is overleden voor 1678. Mechteld maakt dan een nieuw besloten testament⁸³. Op 24 oktober 1700 is dat geopend.

De kinderen van Cornelis en Mechteld:

1. Jenneke, waarschijnlijk het oudste kind, overleden te Boxtel op 18 april 1703, trouwt omstreeks 1660 met Adriaan zoon van Jan Peter Jacob van der Voort bij Joostken Jan Frank Brocken, gedoopt te Haaren rk op 22 april 1631, overleden te Boxtel op 24 maart 1704⁸⁴.

Op 7 februari 1707 delen Maurus en Joost, kinderen van Adriaan Peter van de Voort bij Jenneke Cornelis van Abelen; Jan Jan van Akeren, getrouwd met Cornelia; Jacob Karsmakers, getrouwd met Catharina; Heymen Hendrik van Casteren, getrouwd met Gerardina, dochters van Adriaan en Jenneke⁸⁵, goederen afkomstig van hun zuster Maria, overleden te Goirle op 5 september 1704⁸⁶ en hun broer Jan, overleden te Boxtel op 19 november 1705⁸⁷.

Uit de hiervoor genoemde Maurits stamt de familie Rouppe

van der Voort⁸⁸.

2. Gerardus, gedoopt te Boxtel rk op 13 januari 1640.
3. Catharina, gedoopt te Boxtel rk op 28 maart 1643.
4. Dirk Cornelis van Abelen, gedoopt te Boxtel rk op 4 november 1646, waarbij zijn peter was heer Marten van Abeelen, pastor tot Lede, volgt V-a.

CA.

V-d. **Dirk Cornelis van Abelen**, zoon van Cornelis Wouter van Abelen en Mechteld Maurits Slegers, gedoopt te Boxtel rk op 4 november 1646, vermoedelijk overleden aldaar op 20 mei 1714, trouwt Hendrikske dochter van Hendrik Peter van Eyndhoven bij Mayken Herman Jacob Schuermans⁸⁹.

De kinderen:

1. Cornelia, gedoopt te Boxtel rk op 23 maart 1671, trouwt te Boxtel voor de pastoor en schepenen op 9 februari 1694 met Peter zoon van Peter Smolders, gedoopt te Boxtel op 23 oktober 1671.
2. Hendrina, gedoopt te Boxtel op 31 maart 1674, geestelijke dochter, begraven te Boxtel op 20 augustus 1723.

Bij de taxatie van haar bezit op 21 september 1723⁹⁰ blijkt, dat ze een huis in de baronie van Boxtel bezat alsmede land te Haaren, Esch en Helvoirt.

3. Wouter Dirk van Abelen, vermoedelijk gedoopt te Boxtel op 17 oktober 1677, waarbij zijn moeder Margriet genoemd is, schepen te Liempde⁹¹ en provisor van de Tafel van de H. Geest aldaar⁹², overleden te Liempde op 27 maart 1738 en begraven in de kerk, trouwt te Liempde voor de pastoor op 9 oktober en voor de schepenen op 24 oktober 1703 Maria dochter van Michiel Peter Vaders, borgemeester en schepen te Liempde en wonend aldaar onder Casteren, bij Arnolda Willem Marten van de Ven, overleden te Liempde op 5 juli 1715.

De erfgenamen delen 29 februari 1740 een bijzonder grote erfenis van hun ouders, hun grootvader Michiel Peter Vaders en van Cornelis, hun broer⁹³. Aan Dirk Wouter van Abelen komt een bouwhuis met aangelegen akkerland van 6 lopense en 17 roeden met nog meerdere landerijen te Esch, te Boxtel verkrijgt hij onder Bruekelen een huis met aangelegen land van 7 lopense en 35½ roede, nog land in het Bossche Veld, nog te Helvoirt en te Vught. Aan Hendrik Wouter van Abelen

komt een teulhuis met een hof te Boxtel onder Lennisheuvel met nog meerdere landerijen aldaar waaronder erven leenroerig aan de Heer van Boxtel. Aan dochter Johanna komen goederen te Liempde in de hertgang van het Loo-eijndt waaronder een teulhuis aan de Bruekelsestraat.

De kinderen:

- a. Cornelis Wouter van Abelen, gedoopt te Liempde rk op 2 februari 1704, overleden aldaar op 20 juni 1729 en begraven in de kerk⁹⁴.
- b. Johanna (Maria), gedoopt te Liempde rk op 31 maart 1706, geestelijke dochter, wonend te Liempde, begraven aldaar op 6 januari 1764.

Op 26 december 1763 heeft zij haar testament gemaakt voor schepenen van Liempde⁹⁵. Ze benoemt daarin de dan nog minderjarige Marianna van de Graaf tot universeel erfgenaam.

- c. Hendrik Wouter van Abelen, gedoopt te Liempde rk op 7 februari 1708, overleden aldaar op 7 februari 1785, trouwt te Liempde rk op 19 juli 1739 Anna Maria dochter van Antonie Hendrik Handschoenmakers, geboren te Liempde, begraven aldaar op 16 januari 1805.

Ze verkrijgen op 4 augustus 1740 een borgbrief van Liempde voor Schijndel, waar ze enige tijd zijn gaan wonen⁹⁶.

Doch van 1 oktober 1759 tot 30 september 1760 is Hendrik collecteur van de gemene middelen te Liempde⁹⁷.

Op 28 december 1784 maken Hendrik en Anna Maria hun testament, waar ze op 2 januari 1785 nog wat aan bijschaven⁹⁸. Hun zoon Cornelis, die niet getrouwd was, krijgt bij prelefaat het huis met de stallinge en de schuur waarin zij wonen *zijnde dit den testateuren zonderlinge wil en begeerte omdat derselve hunnen zoon zeederd lange jaeren buijten staet is geweest zijn eijgen kost te winnen, egter onder deese mits en conditie nogtans dat denselve tot het overlijden van de langstlevende der testateuren bij hun inwoonende en ongetrouwd zal moeten blijven*. Na het overlijden van de langstlevende zal alles, buiten het prelefaat, toevallen aan genoemde Cornelis van Abelen, aan Hendrien van Abelen, getrouwd met Willem Kemps, Antonet van Abelen, alsmede aan Wilhelmus van Laerhoven, enig nagelaten minderjarig kind van Pieterneel van Abelen en Francis van Laerhoven.

- d. Petrus, gedoopt te Liempde rk op 16 april 1713, overleden voor 1746⁹⁹.
- e. Dirk Wouter van Abelen, gedoopt te Liempde rk op 11 augustus 1714, begraven te Liempde? op 18 oktober 1755, trouwt te Esch voor de pastoor en schepenen op 23 april 1741 Willemke (soms Jacoba) dochter van Willem Jacob van Oers en Jenneke Adriaan van Eyndhoven¹⁰⁰, gedoopt te Esch rk op 3 maart 1711, begraven te Liempde op 15 november 1748.

Op 13 oktober 1748 maken beiden een testament¹⁰¹. Enkele weken tevoren was hun jongste kind geboren. Ze benoemen erin de voogden voor hun vier minderjarige kinderen Wouter, Andries, Maria en Wilhelmus.

Genoemde Wouter is op 24 augustus 1753 te Liempde begraven, zodat na de dood van Dirk nog ten behoeve van drie kinderen een taxatie plaats vindt op 2 december 1755¹⁰². Tot de bezittingen behoort dan de van zijn ouders geërfde hoeve te Esch aan de Boxtelse Heide, nog een huis te Bruekelen onder Boxtel, alsmede vele landerijen. Tot de *erffhaefelijke goederen* behoren onder meer twee hoogkarren met ijzer beslagen raderen, alsook twee aardkarren, een ploeg, twee eggen, een boterstand, een melktobbe, een roomtobbe, twee spinnewielen, wat *ongebraakt* vlas en 14 pond gehekelde vlas, alsmede 2 pond gesponnen garen. Naast zilveren schoengespens (2 paar) en 34 zilveren knopen troffen we ook een gouden kruis met knop en oogje, een met op de vier hoeken met zilver beslagen kerkboek alsnog 6 andere gebedenboeken en een zilveren snuifdoos met de inscriptie 'D.V.A.' en een zilveren lepel. De veestapel bestond uit twee paarden, een *graauw* en een *swart*, 7 *dragende koebeesten*, 3 *leeskalveren*, een os, een vet varken, een *vaalen hondt*, een haan en 3 à 4 hennen.

Op 2 december 1772 worden de goederen van Dirk en Willemke gedeeld¹⁰³. Maria is intussen getrouwd met Jan Cornelis Schellen. Het huis aan de Boxtelse Heide te Esch komt aan de dochter. Willem van Abelen verkrijgt het huis te Boxtel in de hertgang Breukelen.

IV-b. Jan Wouter van Abelen, (zv.III-c) gedoopt te Helvoirt rk op 27 oktober 1613, overleden voor 1693, trouwt Anna dochter van Cornelis Willem Joost Schouten bij Tryuken Peter Jacob van de Voort¹⁰⁴, gedoopt te Haaren rk op 22 februari 1622, overleden na

1693, mogelijk voor 22 april 1694.

Op 1 augustus 1693 maakt Anneke haar testament¹⁰⁵. Ze is dan ziek en woont te Helvoirt. Haar zonen Willem en Cornelis wonen dan nog bij haar en helpen haar met de *bouwerije*. Hiervoor zullen ze ieder 50 guldens vooruit ontvangen.

Op 22 april 1694 komen al haar zonen delen¹⁰⁶. Het zijn Willem, Wouter, Antonie, Cornelis de oudste en Cornelis de jongste. Cornelis de jongste verkrijgt een huis met schuur te Helvoirt aan de Raem; Willem een huis met schuur aldaar aan de Voort.

De kinderen:

1. Willem Jan van Abelen, begraven te Helvoirt op 10 oktober 1726.

Op 6 april 1716 heeft Willem zijn bezittingen voor Bossche schepenen overgedragen aan zijn broers Wouter en Cornelis. Op 11 april 1730 delen daar de erfgenamen van de intussen nagelaten bezittingen¹⁰⁷. Aan Wouters erfgenamen komen dan onder meer een huizinge met stal onder een dak (een langgevelboerderij?), hof en 3½ lopense land te Helvoirt bij de windmolen aan de Voort op de hoek van de straat en een schop staande *voor of beneffens de huysinge op de gemene straat*.

2. Wouter Jan van Abelen, volgt V-b.
3. Antonie Jan van Abelen, ingeschreven aan de universiteit van Leuven in 1675 als minderjarige, in 1689 *sacerdos*¹⁰⁸, doch niet bekend waar, pastoor te Goirle (eerste vermelding in 1699), begraven 24 maart 1733¹⁰⁹.

Klaarblijkelijk voor zijn priesterwijding beloofde zijn vader hem aanvankelijk op 14 maart 1681 een lijfrente van 100 guldens, maar op 1 maart 1683 beloofde die daar nog 50 guldens bij¹¹⁰.

Hij maakte 10 juni 1732 een testament voor notaris Cornelis Cloostermans te Tilburg¹¹¹. Hij was toen *gesont en fris van lighaam* en was zelf naar het notaris'comptoir' gekomen, doch heeft het niet meer zolang gemaakt. Zijn erfgenamen kregen over het testament onenigheid in 1733 na zijn overlijden¹¹². Zijn broer Cornelis de jonge zal aan het enige kind van Cornelis de oude in een keer 214 guldens uitkeren.

4. Cornelis de oudste, overleden vóór 1704¹¹³, trouwt Dirkje Herman Daems¹¹⁴.

Op 29 mei 1704 laten Wouter en Cornelis de jongste zonen van Jan Wouter van Abelen percelen taxeren van hun overleden broer Cornelis de oudste *oftewel althans desselfs dochter Johanna verwekt aan Dirckje ...*¹¹⁵.

Hun dochter:

- a. Johanna, gedoopt te Rotterdam op 16 mei 1687, begraven te Diessen op 5 december 1764, trouwt eerst te Tilburg voor schepenen op 26 november 1709 Cornelis zoon van Jacob Antonis Moonen de jonge bij Adriaantje Jan Adriaan van Trier, gedoopt te Diessen op 30 april 1685, timmerman en rademaker, begraven te Diessen op 7 augustus 1722; hertrouwt te Diessen op 12 februari 1733 Jan zoon van Lambert Jan Moonen bij Maria Cornelis Martens (vanden Nieuwenhuijsen), weduwnaar van Alegonda Huibert van Gijssel, gedoopt te Diessen op 12 april 1684, timmerman en rademaker, begraven te Diessen op 13 februari 1747.

Jenneke zal na de dood van haar vader opgevangen zijn door haar heeroom Anthony van Abelen, pastoor te Goirle. Ze woont bij haar eerste huwelijk te Goirle en haar heeroom assisteert haar.

5. Cornelis de jongste, waarschijnlijk gedoopt te Helvoirt rk op 4 januari 1662, volgt V-c.

CB.

V-b. **Wouter Jan van Abelen**, (z.v.IV-b) borgemeester en schepen te Helvoirt¹¹⁶, begraven te Helvoirt op 21 september 1729, trouwt Jenneke dochter van Adriaan Jan Peter Verhoeven bij Jenneke Thomas Maas¹¹⁷, overleden mogelijk voor 1692, zeker voor 1711¹¹⁸.

Van haar ouders erven Wouter en Jenneke op 7 mei 1686¹¹⁹ een schuurke met de helft zuidwaarts in de aanstede te Udenhout bij de Cruysstraat. Hun zwager Antonie Jan van den Boer, getrouwd met Engeltje Arien Verhoeven verkrijgt dan het aanliggende huis met de andere helft van de aanstede.

Met de overige erfgenamen delen Adriaan, Anna Maria en Aart, de drie kinderen van Wouter en Jenneke op 17 januari 1692 de erfenis van Aart Jan Verhoeven en Adriaantje Jan Berkelmans¹²⁰.

Ook valt hen op 18 maart 1698 een deel van de erfenis van Peter Jan Verhoeven en Elisabeth Rochus Peter Huiberts van Laarhoven toe¹²¹. Dat de kinderen op de erfenis komen voor rechten die ze verkregen via hun moeder wettigt de conclusie dat hun moeder toen reeds overleden was.

Ten gevolge van een besmettelijke ziekte was Wouter Jan van

Abelen in 1719 6 *koebeesten* armer geworden¹²².

Op 23 februari 1728 staat Wouter Jan van Abelen, wonend te Helvoirt, de tocht af aan zijn drie kinderen¹²³. Anna Maria is dan weduwe van Jan Verhoeven.

Arnoldus Wouter van Abelen, *roomsch priester tot Goirle* machtigt op 9 januari 1730 zijn zuster Anna Maria in Den Bosch namens hem te delen met de onmondige nagelaten dochter van hun broer Adriaan Wouter van Abelen¹²⁴. Niet enkel de bezittingen van hun vader dienden verdeeld te worden, doch ook de erfenis van hun oom Willem Jan van Abelen.

Op 7 juli 1730 vindt de verdeling van hun ouders plaats¹²⁵. Het betreft enkel landerijen, voornamelijk te Haaren, doch ook te Berkel, Enschat, Den Bosch en Bokhoven. De goederen die hen op 11 april 1730 onbedeeld aangekomen waren van hun oom Willem¹²⁶ worden nu niet nader verdeeld. Dat was waarschijnlijk wel de familiehoeve, daar in de delingsakte van 7 juli vermeld wordt dat Wouter Jan van Abelen en Jenneke Verhoeven overleden zijn te Helvoirt aan de windmolen bij de Voort.

Vermoedelijk hebben in dezelfde tijd te Helvoirt twee Wouter Jansens beiden getrouwd met een Jenneke, kinderen gekregen. Hierdoor is de juiste samenstelling van het gezin van Wouter van Abelen moeilijk te achterhalen. De pastoor volstond bij de doopinschrijvingen meestal met korte vermelding van de ouders. We troffen als gedoopt te Helvoirt rk buiten de hierna volgende nog aan:

- Joannes, 5 oktober 1678,
- Gertrudis, 8 februari 1683,
- Maria, 8 februari 1683,
- Margaretha, 6 oktober 1683,
- Joanna, 12 januari 1685,
- Cornelia, 20 februari 1686.

Kinderen van Wouter van Abelen:

1. Adriaan Wouter van Abelen, gedoopt te Helvoirt rk op 31 december 1678, begraven aldaar op 14 oktober 1729, trouwt te Helvoirt voor schepenen op 13 juli 1721 Maria dochter van Jan Adriaan van Someren (van Seumeren) en Lijske Hendrik Hendrik van Houten, gedoopt te Haaren rk op 30 maart 1683. Hun kind:
 - a. Joanna Maria, gedoopt te Helvoirt rk op 10 september 1723.
2. Anna Maria, gedoopt te Helvoirt rk op 10 november 1686, trouwt Jan Laurens Verhoeven, overleden na 1748.

Anna Maria woont in 1730 te 's-Hertogenbosch. Met haar toen reeds overleden echtgenoot had ze op 14 augustus 1721 een testament gemaakt voor notaris Hendrik de Lepo te 's-Hertogenbosch. Op grond daarvan verkocht ze op 29 november 1730 een stuk schaarbos beplant met eiken en een stukje akkerland, alles gelegen te Esch in de Esscher Nieuwe Erven aan de Heerbaan van Helvoirt naar Den Bosch¹²⁷. Dit geheel had ze in 1718 verkregen van haar vader.

We treffen haar nog in 1748 te Helvoirt¹²⁸.

3. Arnoldus van Abelen, gedoopt te Helvoirt rk op 17 april 1689, studeert in 1704 te Mechelen¹²⁹, geïmmatriculeerd te Leuven als artesstudent aan pedagogie De Burcht tussen 31 augustus 1708 en 28 februari 1709 als minderjarige¹³⁰, als *werelts rooms priester* te Goirle vermeld na 1730¹³¹, begraven te Goirle op 24 maart 1732.

In 1704 probeert zijn heeroom Antonius van Abelen, pastoor te Goirle voor hem rechten op een studiebeurs te verkrijgen, die heer Martinus van Abelen(III-f), pastoor te Lede bij Aalst, gefundeerd had.

Bij zijn overlijden wordt hij pastoor van Goirle genoemd, doch hij zal er enkel assistent van zijn oom Antonius geweest zijn. Die overlijdt eerst het jaar erop.

CC.

V-e. **Cornelis Jan van Abelen de jonge**, (z.v.IV-b) geboren te Helvoirt en waarschijnlijk gedoopt aldaar rk op 4 januari 1662, begraven te Helvoirt op 17 april 1743, trouwt te Drunen voor schepenen op 9 mei 1700 Antonia, dochter van Peter Cornelis Adriaan Hoevenaars bij Adriaantje Steven Jan van den Biesenrijt¹³², geboren te Drunen, overleden vóór 1730.

Als weduwnaar van Antoniske staat Cornelis op 9 maart 1730 de tocht af in de erfenis van zijn broer Willem aan zijn zoon Jan ook ten behoeve van de twee andere nog onmondige kinderen Cornelia en Peter¹³³.

Op 28 april 1732 doet hij nogmaals afstand van tochtrecht¹³⁴.

Cornelis maakte op 25 april 1738 een testament voor notaris G.J. de Velle te Helvoirt.

Op 1 juni 1743 deelt Adriaan Rutten van Rooy, man van Cornelia van Abelen met Martinus Willem van Abelen, voogd van de vier minderjarige kinderen van Jan Cornelis van Abelen bij Antonetta Aart Schuurmans¹³⁵. Aan de kinderen van Jan komt een woonhuis met schuur en schaapskooi te Karchoven onder Oisterwijk - ver-

moedelijk afkomstig van de Hoevenaars -, waarvan hun in 1737 76-jarige vader verklaart, dat hij die hoeve sedert 1700 in bezit heeft¹³⁶. Adriaan van Rooy verkrijgt een woonhuis met aanhorigheden te Helvoirt aan de Raem aan de Raemsche waterloop.

In 1842 sterft deze tak uit met de laatste erfdochter Johanna Maria van Abelen, weduwe van Heiliger van Iersel.

De kinderen:

1. Anna Maria, gedoopt te Helvoirt rk op 13 februari 1701.
2. Adriana, gedoopt te Helvoirt rk op 3 januari 1702, begraven aldaar op 26 januari 1722.
3. Anna Maria, gedoopt te Helvoirt rk op 30 juni 1703.
4. Jan Cornelis van Abelen, gedoopt te Helvoirt rk op 2 januari 1705, begraven aldaar op 7 februari 1736, trouwt te Helvoirt voor schepenen op 25 juni 1730 Antonetta dochter van Aart Peter Schuurmans bij Mechteld (Wouters)¹³⁷, weduwe van Joost Wouter Brocken, geboren te Deuteren en gedoopt te Vught op 23 november 1699, overleden te Helvoirt op 9 januari 1768. Zij hertrouwt te Helvoirt op 19 april 1744, met huwelijkse voorwaarden op 14 april 1744¹³⁸ Adriaan Gubbers, uit Giersbergen onder Drunen, in 1744 *hospis int Swart Leeuwke* te Helvoirt op het Eind¹³⁹.

Jan maakt op 21 juni 1730 huwelijkse voorwaarden met Antonetta Schuurmans, weduwe van Joost Wouter Brocken, die haar twee kinderen had nagelaten: Maria Catarina en Chistiaan¹⁴⁰.

Antonetta Schuurmans deelt op 6 september 1760 met de kinderen uit haar tweede huwelijk¹⁴¹. Ze is dan opnieuw weduwe. Als erfgename van haar overleden dochter Antonia is zijzelf een der erfgenamen naast haar dochter Mechelina en haar zonen Joost en Jan. Deze twee zonen verkrijgen de hoeve te Oisterwijk op Kerkhoven. Antonetta verkrijgt land te Helvoirt; Mechelina land te Udenhout.

Op 6 oktober 1768, wanneer ook Antonetta Schuurmans overleden is, verdelen Judocus van Abelen en Jan van Abelen hun onverdeelde goederen, behalve de hoeve op Kerkhoven, die ze in gezamenlijk bezit houden¹⁴².

De kinderen:

- a. Antonia, gedoopt te Helvoirt rk op 1 mei 1731, begraven aldaar op 15 april 1747¹⁴³.
- b. Joost (Judocus) Jan van Abelen, gedoopt te Helvoirt rk op 13 december 1732, borgemeester te Helvoirt in 1767¹⁴⁴,

begraven aldaar op 6 maart 1784, trouwt te Oisterwijk voor schepenen op 2 februari 1766 Petronella dochter van Gijsbert Peter van Rijswijk bij Jenneke Steven Pijnenburg (Span), gedoopt te Udenhout rk op 2 juli 1729, begraven te Helvoirt op 26 mei 1767.

Op 20 februari 1784 maakt Judocus van Abeelen, weduwnaar van Pieterella van Rijsewijk, wonend te Helvoirt, met de dood in de ogen een testament. Zijn minderjarige dochter Johanna Maria van Abeelen wordt enige erfgenaam, afgezien enkele legaten aan Jan Wouter Brokken en de tafel van de H.Geest van Helvoirt, welke laatste instelling ook al zijn kleren krijgt. Tot voogden over zijn kind benoemt hij Philips Beex te Helvoirt en Jan van Rijswijk te Udenhout¹⁴⁵.

Hun enig kind:

- aa. Johanna Maria van Abelen, gedoopt te Helvoirt rk op 19 maart 1767, overleden te Udenhout op 22 oktober 1842, trouwt te Udenhout rk op 29 januari 1786 Heiliger (Toussanus) zoon van Adriaan Adriaan van Iersel bij Maria Heiliger Aart van Grevenbroeck¹⁴⁶, geboren te Udenhout en gedoopt aldaar rk op 7 juli 1745, overleden aldaar op 2 maart 1837.

Bij de aanleg van het kadaster (1832) is de hoeve onder Oisterwijk te Kerkhoven in hun handen¹⁴⁷.

- c. Mechel, gedoopt te Helvoirt rk op 29 september 1734, overleden aldaar op 7 oktober 1760.
- d. Jan Jan van Abelen, gedoopt te Helvoirt rk op 6 februari 1736, overleden aldaar op 17 februari 1776.

Zijn Oisterwijkse bezit wordt daar 25 maart 1776 getaxeerd. Aangever is zijn broer en erfgenaam Judocus van Abelen¹⁴⁸. Het betreft de helft in de hoeve op Kerkhoven, bij deze gelegenheid gespecificeerd in 12 percelen.

- 5. Petrus van Abelen, gedoopt te Helvoirt rk op 14 augustus 1706.
- 6. Cornelia, gedoopt te Helvoirt rk op 11 februari 1709, begraven aldaar op 13 februari 1710.
- 7. Cornelia, gedoopt te Helvoirt rk op 26 juli 1710, trouwt te Helvoirt voor schepenen op 10 februari 1732 Adriaan Rutten van Rooy, geboren te Oirschot.
- 8. Petrus van Abelen, gedoopt te Helvoirt rk op 14 februari 1714, begraven aldaar op 21 mei 1733.

IV-c Marten Wouter van Abelen, (z.v.III-c) schepen te Helvoirt in 1682, 1684, 1691, 1692¹⁴⁹, overleden na 1693, trouwt Heiltje dochter van Cornelis Willem Schouten.

De kinderen delen 30 maart 1702¹⁵⁰. Het zijn: Willem, de zoon, en Francis Willem Slegers, man van Catarina, en Maurits Gerrit Slegers, man van Maria, de dochters. Aan Willem komt een huis met schuur, schop, bakhuis en erf en 10 lopense land te Helvoirt aan de Raem; Francis Slegers verkrijgt een huis met ook een schuur, schop, bakhuis en erf en 13 lopense land aldaar in de Helvoortse Straet, Maurits Slegers verwerft landerijen te Haaren en Helvoirt.

Op 16 september 1726 wordt een in de deling van 1702 onbedeeld gebleven kapitaal van 600 guldens ten laste van het corpus *deser gemeente van Helvoirt* gedeeld¹⁵¹. Hendrina Cornelis Priems treedt nu op als weduwe van Willem Marten van Abelen, Maurits Gerrit Slegers, wonend te Boxtel, is weduwnaar van Maria Marten van Abelen, en Francis Willem Slegers is weduwnaar van Catarina Marten van Abelen. Marten Wouter van Abelen had het geld op 8 augustus 1693 uitgeleend. De helft van deze 600 guldens worden tussen 1751 en 1753 betaald aan Marten Willem van Abelen, de kleinzoon van Marten¹⁵².

De kinderen¹⁵³:

1. Willem Marten van Abelen, volgt V-d.
2. Gertrudis, gedoopt te Helvoirt rk op 25 december 1656.
3. Maria, gedoopt te Helvoirt rk op 21 april 1659, overleden tussen 30 maart 1702 en 27 augustus 1703¹⁵⁴, trouwt te Helvoirt voor de schepenen op 10 februari 1697 Maurits Gerrit Slegers.

Haar broer Willem benoemt Maria's zeven kinderen voor de helft tot erfgenamen van zijn bezit in 1703. Maurits woont als weduwnaar in 1726 te Boxtel.

4. Catelijn, gedoopt te Helvoirt rk op 10 augustus 1661, overleden vóór 1726, trouwt te Helvoirt voor schepenen op 10 februari 1697 Francis zoon van Willem Maurits Slegers, in 1730 provisor van de armentafel van de parochie Helvoirt¹⁵⁵. Met een Helvoirtse borgbrief gaat Catelijn op 3 juli 1698 naar Boxtel¹⁵⁶.

CD.

V-d. **Willem Marten van Abelen**, (z.v.IV-c) geboren te Helvoirt,

borgemeester te Helvoirt in 1710, begraven aldaar op 11 mei 1717, trouwt te Oisterwijk voor schepenen en voor de pastoor op 18 februari 1703 Dingena (of Maria) dochter van Jan Arien van Hees, geboren te Berkel, overleden voor 27 augustus 1703; hertrouwt te Helvoirt voor schepenen op 4 juli 1706 Harske (Hendrina) dochter van Cornelis Antonis Priems (in 1706 president-schepen van Helvoirt) bij Margriet Jan de Meyer, gedoopt te Helvoirt rk op 8 november 1667, overleden na 1726.

Als weduwnaar van Digna Jan Arien van Hees maakt Willem op 27 augustus 1703 een testament¹⁵⁷. Hij ligt ziek te bed. Hij is dan kinderloos. Zijn zuster Catalijn en de kinderen van zijn overleden zuster Maria benoemt hij tot enige erfgenamen, na eerst een stukje akkerland van Ilopense, dat hij verkreeg van zijn zwager Francis Hooffmans, vermaakt te hebben aan de Arme Tafel van Helvoirt.

Met de vader van zijn eerste vrouw, die te Berkel woont, regelt hij op 12 april 1707 diens aanspraken op de erfenis van zijn dochter. Willem koopt ze met 50 guldens af¹⁵⁸.

Op 5 maart 1710 herroept Willem, dan borgemeester der dingbank van Helvoirt, alle vorige testamenten behalve het hiervoor genoemde¹⁵⁹.

In 1719 heeft Harske, weduwe van Willem Marten van Abelen een koe verloren door de toen te Helvoirt heersende besmettelijke ziekte¹⁶⁰.

Hendrina Cornelis Priems zal voor 18 maart 1732 overleden zijn. Haar enige zoon bij Willem Marten van Abelen deelt dan met de andere erfgenamen van haar ouders¹⁶¹.

Het enige kind uit het tweede huwelijk:

1. Martinus Willem van Abelen, gedoopt te Helvoirt rk op 27 oktober 1708, borgemeester te Helvoirt in 1744¹⁶², schepen aldaar¹⁶³, begraven aldaar op 3 oktober 1770, trouwt te Helvoirt voor schepenen op 22 augustus 1728 Catharina dochter van Adriaan Joost Timmermans bij Margriet van Deursen, geboren te Helvoirt en gedoopt aldaar rk op 26 november 1708, begraven aldaar op 28 december 1775.

Martinus Willem van Abelen, wonend te Helvoirt, deelt als man van Catharina Adriaan Joost Timmermans op 10 juni 1755 mee in de deling van de goederen van haar stiefvader Adriaan Jan Timmermans en haar moeder Margriet Adriaan van Deursen¹⁶⁴.

Op 13 juli 1770, wanneer Martinus ziek is, maken beiden een mutueel testament¹⁶⁵. Hun zoon Willem worden vooruit

enkele percelen toebedeeld. Voor hun jongste nog onmondige dochter worden momboren aangewezen.

Een week voor haar overlijden benoemt Catharina Timmermans Cornelis van Broekhoven en Francis van Abelen, beiden wonend te Helvoirt, als momboren over haar onmondige kleindochter Johanna, dochter van Adriaan van Broekhoven en Wouterien van Abelen¹⁶⁶.

Op 29 januari 1776 delen de erfgenamen¹⁶⁷: de voogden namens het hiervoor genoemde onmondige kind, Huibert Piggen, getrouwd met Hendrina van Abelen, Adriaan van Abelen, Johannes Brekels, getrouwd met Cornelia van Abelen, Willem van Abelen, Adriaan van Laarhoven, getrouwd met Margriet van Abelen, Francis van Abelen, Helena van Abelen en Jan van Abelen. Aan Francis van Abelen komt een huis met schob en erf van 10 lopense aan de Raam, gelegen tussen de Raamse waterloop in het oosten en de straat in het westen.

Blijkbaar waren Francis, Willem en Johannes niet getrouwd. Op 5 november 1796 maken ze tesamen een testament, waarbij ze elkaar de tocht of het vruchtgebruik van hun bezit vermaken¹⁶⁸. Francis is dan ziekelijk. Willem kan dit testament niet met zijn naam ondertekenen, hij kan niet schrijven, zijn broers wel. Op 13 februari 1816 is op verzoek van de rechtbank in eerste aanleg te 's-Hertogenbosch een afschrift van dit testament gemaakt.

Hun kinderen:

- a. Hendrina, gedoopt te Helvoirt op 11 augustus 1729, overleden voor 1810, trouwt te Oisterwijk voor de dominee op 14 september 1760 Huibert zoon van Adriaan Piggen en Maria Elissen, geboren te Udenhout en geboren te Oisterwijk rk op 5 juni 1720, overleden voor 1810.

Met een borgbrief van 2 juni 1761 is Hendrien van Helvoirt naar Berkel vertrokken¹⁶⁹.

Op 15 juli 1810 worden hun goederen te Udenhout aan de Houtsestraat verdeeld¹⁷⁰.

- b. Adrianus van Abelen, gedoopt te Helvoirt rk op 11 maart 1731, schepen te Helvoirt in 1777¹⁷¹, begraven te Helvoirt op 29 oktober 1804, trouwt te Helvoirt voor schepenen op 2 mei 1762 Anna Maria dochter van Cornelis Gerit Peynenborgh en Adriaantje Hamers¹⁷², geboren te Helvoirt en gedoopt aldaar rk op 3 mei 1734, begraven aldaar op 19 maart 1805.

Van de ouders van Anna Maria Peynenborgh verkrijgen ze in de deling op 28 maart 1769 een woonhuis met aanhoorigheden te Helvoirt.

Hun kinderen delen op 18 juni 1806¹⁷³. Aan Cornelis van Abeelen komt een huis, met schuur, schop, bakhuis, hof, teul- en weiland, en een voorpoting *thans eigen erf*, met een grootte van 20 lopense, te Helvoirt aan de Raam met in het oosten de baan en in het westen de Raamse Loop; Pieter, Adriaan en Maria Catharina van Abeelen verkrijgen tesamen een hoeve van 36 lopense te Helvoirt in de Gijzel op een hoek, want de straat ligt er aan de zuid- en westkant. Martinus van Abeelen is de laatste mededeler.

- c. Margareta (Goverdina), gedoopt te Helvoirt rk op 22 januari 1734, getrouwd te Helvoirt voor schepenen op 28 april 1765 Adriaan Willem van Laarhoven.
- d. Wilhelmus van Abelen, gedoopt te Helvoirt rk op 2 januari 1735, begraven aldaar op 11 januari 1808.
- e. Josina, gedoopt te Helvoirt rk op 21 juli 1737, begraven aldaar op 2 maart 1761.
- f. Cornelia, gedoopt te Helvoirt rk op 19 februari 1740, trouwt te Oisterwijk voor de predikant Johannes Adriaan Brekelmans, geboren te Udenhout.
Als weduwe van Johannes Brekelmans is Cornelia van Abeelen, wonend te Udenhout, in 1816 voor een vierde part gerechtigd in de erfenis van heer Martinus Leyten, *in leven roomsch pastor*, overleden te Bladel op 5 februari 1816¹⁷⁴.
- g. Woutrina, geboren te Helvoirt en gedoopt aldaar rk op 19 februari 1742, begraven aldaar op 20 december 1775, trouwt te Helvoirt voor schepenen op 21 februari 1773 met Adriaan Jan van Broekhoven, geboren te Haaren.
Op 28 juni 1777 laat Adriaan Jan van Broekhoven ten behoeve van zijn minderjarige kind Johanna bij Woutrina van Abelen een inventaris maken¹⁷⁵. Hierin staat een huis met bakhuis, schuur, hof en erf van 2 lopense vermeld te Helvoirt aan de Santkant, gelegen tussen baan en weg. Ook werden Woutrina's sieraden geïnventariseerd: een gouden kruis met slot en schuifsteen, een paar gouden oorringen, een paar zilveren vrouweschoengespelen.
- h. Joannes van Abelen, gedoopt te Helvoirt rk op 23 april 1745, overleden na 1776.
- i. Franciscus van Abelen, gedoopt te Helvoirt rk op 4 mei 1748, overleden na 1776.
- j. Helena, gedoopt te Helvoirt rk op 13 juni 1750, overleden

na 1776.

D.

III-d. Laureis Adriaan Jan Marten van Abelen, (z.v.II), overleden voor 1656¹⁷⁶, trouwt te Oisterwijk rk op 2 februari 1627 Jenneken dochter van Jan Frank Brocken bij Maria Elias Adriaan Peter Adriaans¹⁷⁷.

In 1634 belooft Laureis aan heer Goyaart Henricx, priester en altarisist in de kerk van Oisterwijk, een cijns uit zijn huis met schuur en 13 lopense land te Berkel aan de Craen. Deze cijns heeft hij in 1638 weer gelost¹⁷⁸.

Ook in 1646 leent hij geld in de vorm van een cijns bij deze zelfde geldschietster en lost die ook nu weer snel in 1649¹⁷⁹.

Laureis en Jenneken wonen te Berkel en maken er op 24 juni 1648 voor Oisterwijkse schepenen een testament. Laureis is dan ziek¹⁸⁰.

Op 17 september 1670 delen de erfgenamen: Jan en heer Guiljam, de zonen, Jan Ariens van Besauwen, man van Mayken, hun zuster, en Willemken dochter van Jan Ariens Brekelmans, weduwe van Peter Laureis van Abelen¹⁸¹. Aan Jan valt een aanstede toe met een huis erop te Berkel in de Craen, Jan van Besauwen verkrijgt een aanstede aldaar ook in de Craen, en de weduwe van Peter verkrijgt een aanstede met een huis te Udenhout in Calishoeck.

De kinderen:

1. Maria, gedoopt te Oisterwijk rk op 30 november 1627, overleden voor 1671¹⁸², trouwt eerst te Oisterwijk voor schepenen op 8 februari 1654 met Leendert zoon van Peter Arien Leendert Heunen bij Maria Peter Huibert Andriess¹⁸³, gedoopt te Oisterwijk rk op 3 maart 1630, overleden voor 1669; hertrouwt te Oisterwijk in de kerk rk op 15 oktober 1669, na huwelijksvoorwaarden op 28 september van dat jaar¹⁸⁴ met Jan zoon van Ariaan Jan van Besauwen.

2. Peter Laureis van Abelen, gedoopt te Oisterwijk rk op 24 september 1629, overleden in de parochie Oisterwijk op 15 mei 1670¹⁸⁵, trouwt te Oisterwijk voor schepenen op 8 februari 1654 Willemken dochter van Jan Arien Brekelmans bij Maria Wouter de Ridder¹⁸⁶, overleden in de heerlijkheid Loon (op Zand?) op 20 mei 1678¹⁸⁷.

Na Peters overlijden verhuurt Willemken op 3 januari 1671 hun hoeve te Udenhout aent Herlaerbosch voor zes jaar aan Adriaan Gommert de Cort¹⁸⁸.

Hun erfgenamen delen op 31 januari 1679¹⁸⁹. Dat zijn van Peters kant enkel zijn broers Jan en heer Willem. Het

betreft land te Udenhout.

3. Jan Vrijs, gedoopt te Oisterwijk rk op 28 oktober 1631 en overleden na 1694, volgt IV-d.
4. Adriana, gedoopt te Oisterwijk rk op 4 juni 1632.
5. Adrianus, gedoopt te Oisterwijk rk op 21 februari 1634.
6. Segerus, gedoopt te Oisterwijk rk op 30 januari 1636.
7. heer Guiljam, vermoedelijk de jongste zoon, doch daar vanaf begin 1637 over langere tijd geen Oisterwijkse doopaanteekeningen bewaard bleven, is die datum voor hem onbekend; als minderjarige op 11 januari 1661 ingeschreven aan de universiteit van Leuven in pedagogie Het Varken, gepromoveerd als 174-ste van 193 kandidaten op 14 november 1662 tot Artium Licentiatius¹⁹⁰, kapelaan te Lee (Lede) in Vlaanderen, overleden aldaar 16 juni 1680¹⁹¹.

IV-d. Jan Vrijs van Abelen, (z.v.III-d) gedoopt te Oisterwijk rk op 28 oktober 1631, overleden na 1694, trouwt te Oisterwijk rk 19 februari 1662 Maria dochter van Cornelis Peter Vermeer bij Heiltje Jan Gerit de Cort¹⁹², overleden voor 1674¹⁹³; hertrouwt te Oisterwijk rk op 27 februari 1677 Adriana dochter van Arien Jan van Besauwen, overleden na 1694.

Van de ouders van Maria erven de vier kinderen uit het eerste huwelijk van Jan op 11 december 1674 de noordwaartse helft van een aanstede met een schuur te Udenhout in de Slimstraat¹⁹⁴.

Met zijn toekomstige tweede echtgenote maakt Jan op 13 februari 1677 huwelijkse voorwaarden¹⁹⁵. Adriana wordt geassisteerd met haar broer Jan Arien van Besauwen en haar zwager Peter Elias Aarts.

Als medeërfgenenamen van Jan Adriaan Jan van Besauwen en Willemken Adriaan Peter Francken Vennicx delen ze op 6 maart 1694 de erfenis te Tilburg¹⁹⁶.

Op 13 februari 1704 komt er een verdeling tot stand tussen voor- en nakinderen van Jan¹⁹⁷. Aan de kinderen uit het eerste huwelijk: Adriaan Adriaan Piggen, man van Jenneken, en haar broer Peter, alsmede Goyaart Jan Pulskens en Laurens Jan Schapendonck als momboren van Adriaan en Maria, kinderen van deze Goyaart bij Adriaantje, ook een dochter van Jan van Abelen bij Maria, en Hendrik Jan Vermeer en Adriaan Peter Vuchts, momboren van Maria, Aart en Jenneke, kinderen van Laureis zoon van Jan van Abelen en Maria valt onder meer een huis toe te Udenhout; aan de kinderen uit het tweede huwelijk: Willem Heiliger van Noort en Peter Goyaart Vermeer als momboren van Maria, Willem, Jan en Adriaantje, valt een huis toe te Berkel.

De kinderen bij Maria maken een nadere verdeling op 22 februari 1704¹⁹⁸. Aan de kinderen van Goyaart Pulskens komt dan een huis te Berkel met een varkenskooi, schuur en schop en 10½ lopense land, aan Peter Jan van Abelen een huis te Udenhout met 4 lopense land.

Eerst begin 1718 delen de kinderen bij Adriana af. Maria wordt nu geassisteerd door haar man Jan Jan Brekelmans, Adriana met Jan Willem van Laarhoven¹⁹⁹.

De kinderen, uit het eerste huwelijk:

1. Adriana, gedoopt te Oisterwijk rk op 16 augustus 1663, begravene te Moergestel op 14 januari 1701, trouwt te Oisterwijk rk op 25 maart 1685 Goyaart Jan Pulskens.
2. Vrijs Jan van Abelen, gedoopt te Oisterwijk rk op 9 maart 1665, volgt V-e.
3. Johanna, gedoopt te Oisterwijk rk op 1 september 1667, overleden tussen 1704 en 1709, trouwt te Oisterwijk (voor de predikant op 2 februari) voor de pastoor op 17 februari 1697 Adriaan zoon van Adriaan Huibert Jan Piggen bij Lijsken Frees Jan Schapendonck²⁰⁰, gedoopt te Oisterwijk op 17 november 1670. Hij hertrouwt te Oisterwijk voor schepe-
nen op 16? februari 1709 met Maria dochter van Willem Vennix.

Enkel een deling van de goederen uit het tweede huwelijk werd gevonden: die vond plaats op 22 maart 1751²⁰¹. Doch waarschijnlijk delen hierbij ook de kinderen uit het eerste huwelijk mee.

4. Peter Jan van Abelen, gedoopt te Oisterwijk rk op 13 januari 1671, volgt V-f.

uit het tweede huwelijk:

5. Joannes, gedoopt te Oisterwijk rk op 12 april 1677.
6. Joannes, gedoopt te Oisterwijk rk op 15 augustus 1678.
7. Maria, gedoopt te Oisterwijk rk op 22 juli 1680, trouwt te Oisterwijk (voor de dominee op 15 januari) voor de pastoor op 30 januari 1707 met Jan Jan Brekelmans, overleden voor 1747.

Hun kinderen delen op 19 oktober 1747²⁰². Het zijn: Adriaan, Gerrit en Jan, alsmede Cornelis van Ackeren, man van Adriaantje, Peter Adriaan Vromans, man van Maria, en Antonie Versteynen, getrouwd met Petronella. Adriaan Brekelmans verkrijgt een huis te Udenhout aan de Schoor-
straat; Peter Vromans een huis te Berkel in de Craen.

8. Adrianus, gedoopt te Oisterwijk rk op 24 januari 1683.
9. Willem Jan van Abelen, gedoopt te Oisterwijk rk op 21 februari 1686, volgt V-g.
10. Jan Jan van Abelen, gedoopt te Oisterwijk rk op 21 december 1688, volgt V-h.
11. Adriana, gedoopt te Oisterwijk rk op 15 januari 1692, trouwt te Oisterwijk (voor de predikant op 24 oktober) voor de pastoor op 8 november 1716 met Jan Willem van Laarhoven, bij Adriana's tweede huwelijk Jan Jansen van Laarhoven genoemd; hertrouwt te Oisterwijk voor schepenen en de pastoor op 26 september 1723 met Nicolaas Wijnant van Abelen (zie FB, V-f-8).

Na het overlijden van Jan liet Adriaantje op 11 september 1723 een inventaris opmaken ten behoeve van haar twee onmondige kinderen Jenneken en Adriaantje²⁰³.

DA.

V-e. Laureis of Vrijs Jan van Abelen, (z.v.IV-d) gedoopt te Oisterwijk rk op 9 maart 1665, overleden voor 1696, trouwt te Oisterwijk (voor de predikant op 16 mei) voor de pastoor op 9 juni 1687, met dispensatie voor de vierde graad van bloedverwantschap, met Catarina dochter van Aart Jan Brekelmans (Brekels) bij Maria Elis Aart Tijssen, gedoopt te Oisterwijk rk op 6? april 1666. Zij hertrouwt te Oisterwijk voor de pastoor en voor de dominee op 11 maart 1696 Peter Jan Jan Vermeer.

Op 7 maart 1696 maakt Catarina huwelijkse voorwaarden met haar toekomstige tweede echtgenoot²⁰⁴. Ze wordt erbij geassisteerd door Hendrik Jan Vermeer, haar zwager, en Adriaan Peter Vuchts, oom van haar overleden man, als momboren van haar kinderen.

Op 7 januari 1718 komen Peter Cornelis Vermeer, man van Maria, Frans Wouter van Iersel, man van Jenneke, en Aart, kinderen van Laurens van Abelen en Catalijn Aart Brekels tot een deling²⁰⁵.

Met de nakinderen van Catalijn wordt op 7 april 1728 gedeeld²⁰⁶. Dan zien we verschijnen: de momboren van de vier kinderen van Peter Cornelis Vermeer bij Maria Laureis van Abelen; Jan Gerit Witloox getrouwd met Jenneke Laureis van Abelen; Laureis Jan van Rijswijk man van Laureiske Peter Vermeer, en Maria Peter Vermeer.

Deze tak is in de mannelijke lijn uitgestorven.

Op 25 september 1753 delen de kinderen van Peter Vermeer het *versterf* van Catalijn Aart Brekels, laatst weduwe van Peter Jan Vermeer, *haere grootmoeder* en van Jenneke van Abeele laatst

weduwe van Jan Geert Witlox²⁰⁷.

De kinderen:

1. Maria, gedoopt te Oisterwijk op 9 oktober 1688, overleden voor 1722, trouwt te Oisterwijk voor de predikant en voor de pastoor op 18 januari 1711 Peter zoon van Cornelis Vermeer, geboren te Udenhout, begraven aldaar op 18 september 1765. Hij hertrouwt te Oisterwijk (voor de predikant op 11 april) voor de pastoor op 26 april 1722 Adriaantje Jan de Cock; en trouwt nogmaals te Oisterwijk voor schepenen op 10 mei 1733 Ida dochter van Egidius Stoeldryers (Stoelstapels) bij Adriana Vugts, gedoopt te Oisterwijk rk op 11 september 1707.

De kinderen van Maria zijn de enige nakomelingen uit deze tak van Abelen. Zij delen de erfenis van hun grootmoeder Catarina Aart Brekels weduwe van Laureis van Abelen op 25 september 1753²⁰⁸. Het zijn Laureis Peter Vermeer, Steven Burgmans getrouwd met Adriana Peter Vermeer, Joost Cornelis van Iersel getrouwd met Jennemaria Peter Vermeer, alsmede de momboren van de twee onmondige kinderen van wijlen Cornelis Peter Vermeer.

2. Aart Frijs van Abelen, gedoopt te Oisterwijk op 23 maart 1691, begraven te Udenhout op 27 mei 1723, trouwt te Oisterwijk (voor de dominee op 31 januari) voor de pastoor op 15 februari 1722 met dispensatie wegens vierde graad van bloedverwantschap, met Jenneke Hendrik Hamers. Zij hertrouwt te Oisterwijk (voor de dominee op 13 januari 1725) Adriaan Andries de Meyer.

Curiositeitshalve zij opgemerkt dat Adriaan de Meyer weer is hertrouwd te Oisterwijk voor schepenen op 5 mei 1738 met Anna Maria van Gorp uit Haaren, die op haar beurt weer hertrouwt te Oisterwijk voor schepenen op 27 april 1755 met Laurens Jan Hendriks uit Huikelom.

Eén kind:

- a. Arnoldus van Abelen, gedoopt te Oisterwijk rk op 25 oktober 1723, begraven te Udenhout op 4 april 1724.
3. Jenneke, gedoopt te Oisterwijk rk op 4 december 1692, begraven te Udenhout op 14 juni 1753²⁰⁹, trouwt te Oisterwijk voor schepenen op 4 september 1716 en rk in oktober 1716 met Frans zoon van Wouter Mattheus van Iersel bij Maria Arien Martens de Cort, gedoopt te Oisterwijk rk op 4 december 1684, weduwnaar van Adriaantje Peter Vermeer (die weer weduwe was van Govert Huibert van Iersel); hertrouwt

te Oisterwijk (voor de predikant op 30 december 1724) Jan Geert Witlox, begraven te Udenhout op 26 september 1741. De boedel wordt in 1753 gescheiden en gedeeld: in augustus door de erfgenamen van Jan Geert Witlox en Jenneke Laurens van Abelen; op 17 september door de erfgenamen van Frans Wouter van Iersel en Jenneke²¹⁰.

DB.

V-f. **Peter Jan van Abelen**, (z.v.IV-d) geboren te Berkel en gedoopt te Oisterwijk rk op 13 januari 1671, begraven te Drunen op 14 januari 1743, trouwt te Drunen voor schepenen en voor de pastoor op 5 mei 1704 Adriana dochter van Peter Hoevenaars, geboren te Giersbergen onder Drunen, begraven te Drunen op 5 maart 1743.

De kinderen:

1. Emerentiana, gedoopt te Drunen rk op 15 september 1704.
2. Joannes Peter van Abelen, gedoopt te Drunen rk op 5 april 1705.
3. Dimpna, gedoopt te Drunen rk op 11 maart 1708.
4. Petrus Peter van Abelen, gedoopt te Drunen rk op 23 december 1710, begraven te Drunen op 1 oktober 1748.
5. Maria, gedoopt te Drunen rk op 25 maart 1716.

DC.

V-g. **Willem Jan van Abelen**, (z.v.IV-d) geboren te Berkel en gedoopt te Oisterwijk rk op 21 februari 1686, overleden voor 1731, trouwt te Oisterwijk voor schepenen en voor de pastoor op 30 mei 1717 Maria dochter van Jan Arien van Hees bij Maria Niclaas de Beer, geboren te Berkel en gedoopt te Oisterwijk rk in november 1683. Zij is weduwe van Peter Heiliger Brocken en hertrouwt voor Oisterwijkse schepenen op de secretarie van Haaren, Berkel, Enschtot en Huikelom op 17 juni 1731 met Niclaas Jacob Lombaerts.

Willem en Maria wonen beide in 1717 te Berkel wanneer ze op 15 mei huwelijksvoorwaarden vast laten leggen²¹¹, doch op 28 mei, nog juist voor het huwelijk, herzien ze deze voorwaarden. Zowel de twee voorkinderen van Maria bij Peter Heiliger Brocken: Maria en Cornelia, als de eventuele nakinderen zullen gelijk op delen. Op 12 november 1742 komt het tot die deling²¹². Uit het eerste huwelijk van Maria rest dan enkel nog Maria Peter Brocken getrouwd met Jan Storimans. Dezen ontvangen een huis te Haaren aan de Schutsboom. Jan de nog onmondige zoon van Willem Jan

van Abelen verkrijgt een hoeve met schaapskooi en paardestal en het recht te mogen brouwen te Enschoot bij de Roomse Kerk. Aan de twee onmondige kinderen van Willem Marten van Liemde bij Adriaantje Willem van Abelen komt een huis met schuur en brouwerij en brouwketel te Berkel aan de Craan. Als laatste komt aan Petronella Willem van Abelen weduwe van Norbert Zegers enkel land toe.

De kinderen:

1. Adriana, gedoopt te Oisterwijk rk op 25 april 1718, trouwt te Haaren voor schepenen op 15 november 1739 Willem zoon van Marten Michiel van Liemd bij Adriana Peter Vuchts, gedoopt te Haaren rk op 4 maart 1709, overleden voor 1749²¹³; hertrouwt te Haaren voor schepenen op 16 februari 1744 Jan Niclaas Vugts.

Adriana van Abelen geeft zelf het bezit ter taxatie aan²¹⁴ van haar enige zoon uit haar eerste huwelijk, Adriaan Willem van Liemd, overleden te Berkel en begraven te Oisterwijk op 17 mei 1779.

De kinderen van Jan Vugts en Adriaantje van Abelen delen op 21 april 1804²¹⁵. Het zijn Cornelis en Adriaan zonen van Jan Vugts en de voogden van de kinderen van Lambertus Brok bij Maria Jan Vugts. De zonen krijgen tesamen een huis met stal, schuur en schop te Enschoot aan het Hoogeind; de kinderen van Lambertus Brok verkrijgen de helft in een hoeve te Enschoot bij de Roomse Kerk waarschijnlijk afkomstig uit de erfenis van hun oom Jan Willem van Abelen, alsmede een huis aldaar achter de pastorie.

2. Petronella, gedoopt te Oisterwijk rk op 7 september 1721, trouwt te Haaren voor schepenen op 20 mei 1742 Norbert zoon van Willem Zegers en Maria Peter Vennicx, overleden tussen 19 september en 17 november 1742.

Op grond van een testament dat Norbert en Piternel op 19 september 1742 te Berkel voor notaris Johan Jacob Althoffer lieten opmaken, deelt Piternel na een bijzonder kort huwelijk als weduwe mee in de deling van de goederen van zijn ouders te Tilburg op 17 november 1742²¹⁶.

3. Jan Willem van Abelen, geboren te Berkel en gedoopt te Udenhout rk op 3 mei 1726, overleden te Berkel en begraven te Oisterwijk op 25 februari 1749²¹⁷.

DD.

V-g. Jan Jan van Abelen, (z.vIV-d) gedoopt te Oisterwijk rk op

21 december 1688, overleden voor 1728, trouwt te Oisterwijk (voor de dominee op 9 januari) voor de pastoor op 24 januari 1717 Jenneke dochter van Jan Adriaan Brekelmans bij Marie Jan van Broekhoven, gedoopt te Oisterwijk rk 3 op augustus 1689, overleden tussen 30 maart en 21 september 1733²¹⁸. Zij hertrouwt te Oisterwijk (voor de predikant op 10 januari) voor de pastoor op 25 januari 1728 Hendrik Antonie van de Ven.

Bij het aangaan van haar tweede huwelijk maakt Jenneke op 9 januari 1728 huwelijkse voorwaarden met Hendrik van de Ven, die niet eerder getrouwd was²¹⁹. Beiden wonen dan te Berkel. Jenneke wordt geassisteerd met haar vader en haar zwager Willem van Abelen. Ze heeft zes voorkinderen. Dezen zullen elk een uitzet krijgen: 100 gulden tot 20 groten; de beste koe *met een veers die roomen geeft*; 1 mud rogge; 1 zak boekweit; 3 vimmen rogge *van den acker op te laeden wanneer die gemaeijt staet*; 1 lopense *saeyspeuri mede van den acker op te laeden*; 1 zesterzaad *sloorsaet*; 1 koppel hoenderen; een bed met toebehoren, doch zonder *hooftpeulingh*; een *blok of kast*; 3 nieuwe houten stoelen en een half varken.

Op 21 september 1733 komt Hendrik Antonie van de Ven als weduwnaar van Jenneke tot een deling met de voogden van de kinderen van Jan van Abelen en Jenneke²²⁰. Adriaan, Adriaantje, Laurens Peter Verhoeven getrouwd met Maria, en Jan Jan Brekelmans en Claas Wijnant van Abelen als voogden van Marianna, dan nog de vier kinderen van Jan Jan van Abelen bij Jenneke Jan Brekelmans delen op 9 juni 1742²²¹. Het betreft goederen te Berkel, Enschoot en Loon op Zand.

De kinderen:

1. Adriaantje, geboren te Berkel en gedoopt te Oisterwijk rk op 2 november 1717, begraven te Moergestel op 10 juli 1769, trouwt te Moergestel voor schepenen en voor de pastoor Jan zoon van Gerrit Jan Priems en Josina Cornelis Hamers, weduwnaar van Jenneke Cornelis Verra (van der Aa), geboren te Berkel en gedoopt te Oisterwijk rk op 4 april 1714. Hij hertrouwt te Moergestel voor schepenen en de pastoor op 13 mei 1770 Elisabeth Laurens van de Ven.
2. Johannes Jan van Abelen, gedoopt te Oisterwijk rk op 6 februari 1719, begraven te Enschoot op 1 maart 1742²²².
3. Maria, geboren te Berkel en gedoopt te Oisterwijk rk op 26 maart 1721, overleden voor 1783, trouwt te Oisterwijk voor de dominee op 28 januari 1742 Laurens zoon van Peter Frijs Verhoeven en Willemijn Jacob Piggen, geboren te Udenhout

en gedoopt te Oisterwijk op 24 januari 1718.

Ze wonen te Berkel. In de deling van de goederen van zijn ouders op 21 december 1742 verkrijgt Laurens een huis daar aan de Craan op de hoek van de straat²²³.

Op 24 februari 1783 delen hun erfgenamen: Johanna Laurens Verhoeven, Gerrit Brekelmans getrouwd met Willemijn Laurens Verhoeven, Francijn Laurens Verhoeven en Cornelis Laurens Verhoeven²²⁴. Het huis met schuur en varkenskooi te Berkel aan de Kraan valt toe aan dochter Johanna.

4. Adriaan Jan van Abelen, geboren te Berkel en gedoopt te Oisterwijk rk op 17 augustus 1722, begraven te Udenhout op 5 november 1761²²⁵, trouwt te Oisterwijk de predikant op 26 januari 1749 Jenneke dochter van Joost Laureis van Rijswijk en Elisabeth Adriaan van Iersel, gedoopt te Oisterwijk rk op 14 januari 1702, begraven te Udenhout op 17 november 1762²²⁶, weduwe van Marten van de Ven.

Het echtpaar is blijkbaar zonder nakomelingen overleden. Zijn erfgenamen, Jan Priems, getrouwd met Adriaantje Jan van Abelen, Govert Walschots, echtgenoot van Maria Anna Jan van Abelen, en Laureis Verhoeven, als vader van vijf minderjarige kinderen bij wijlen Maria Jan van Abelen delen 22 december 1762 gronden te Baardwijk, Enschoot, Tilburg en Udenhout; haar erfgenamen delen afzonderlijk op 18 januari 1763²²⁷.

Deze tak van Abelen is met hem in mannelijke lijn uitgestorven.

Opmerkelijk is, dat toen Jenneke op 30 april 1730 voor de eerste keer trouwde met Marten van de Ven, de dominee de situatie bijzonder genoeg vond om in zijn huwelijksregister aan te tekenen: *met haer kint Maria* (gedoopt te Udenhout rk 2 januari 1724) *tussen haer beyde staende*, en dat te Udenhout...

5. Maria Anna, geboren te Berkel en gedoopt te Oisterwijk rk op 15 augustus 1724, begraven te Moergestel op 2 juli 1794, trouwt te Moergestel voor schepenen en de pastoor op 25 mei 1755 Goyaart zoon van Peter Mathijs Walschots en Marie Dirk Jan Jacobs, gedoopt te Moergestel rk op 5 februari 1729, begraven aldaar op 13 oktober 1794.

Maria Anna verkreeg op 24 juni 1755 een borgbrief vanuit Berkel voor Moergestel²²⁸. Bij de begrafenis van beide echtelieden, zo kort na elkaar, staat vermeld dat ze geen kinderen nalieten.

E.

III-e. **Adriaan Adriaan Jan Marten van den Abelen of Custers**, (z.v.II), overleden vóór 1660, trouwt te Haaren rk op 9 februari 1621 Elisabet dochter van Aart Henrik Ansems alias Martens bij Maria Rochus Henriks, overleden voor 1633; hertrouwt te Haaren rk op 4 oktober 1633 Mayken Jacobs, overleden te Haaren op 29 februari 1668²²⁹.

Lijске, de eerste echtgenote van Adriaan, is reeds lang overleden wanneer de goederen van haar ouders verdeeld worden op 16 maart 1652²³⁰. In haar plaats delen nu Peter, zoon van Adriaan Adriaan Jan Martens en Jan zoon van Jan Adriaan Aarts van Vucht, man van Adriana dochter van genoemde Adriaan Adriaan Jan Martens. Ze verkrijgen een huis een huis in de parochie Haaren aan de kerk, gelegen op de hoek van de straat en grenzend aan het kerkhof.

Na de dood van beide ouders delen deze twee kinderen op 5 november 1660²³¹. Peter verkrijgt de stede te Haaren bij de kerk, gekomen van zijn grootouders van moederskant, Jan van Vucht verkrijgt een stede te Udenhout in de Groenstraat.

Na de dood van hun stiefmoeder wordt tenslotte door beiden afgedeeld in 1668²³².

Daar de pastoor in deze tijd bij de doopaantekeningen enkel aantekent: Adrianus Adriani en Elisabet Arnoldi, dient bij degenen van de kinderen van wie geen latere vermelding gevonden is, er rekening mee gehouden te moeten worden, dat ze mogelijk niet van het hier besproken echtpaar stammen.

De kinderen uit het eerste huwelijk:

1. Catharina, gedoopt te Haaren rk op 20 oktober 1621.
2. Joannes, gedoopt te Haaren rk op 25 oktober 1622.
3. Henricus, gedoopt te Haaren rk op 5 januari 1625.
4. Peter, gedoopt te Haaren rk op 8 april 1627 en overleden voor 1697, volgt IV-e.
5. Adrianus, gedoopt te Haaren rk op 25 maart 1628.
6. Adriana, gedoopt te Haaren rk op 17 juli 1629, overleden voor 1702, trouwt te Oisterwijk voor schepenen op 7 december 1649 met Jan zoon van Jan Adriaan Aart van Vucht alias Boeren bij Heiltje Michiel Pieren²³³, gedoopt te Haaren rk op 10 september 1617, overleden voor 1702.

Hun erfgenamen delen 19 mei 1702²³⁴, namelijk Jan en Hendrik, zonen van Jan Jan Vuchts bij Adriaantje Adriaan van den Abeelen; Adriaan Adriaan Verhoeven, man van

Elisabet; Aart Cornelis van Beurden, man van Maria; Jan Jan de Cocq, man van Jenneken; Adriaan Andries van Liempt, getrouwd met Willemina; Jan Laureis van den Bosch, man van Anna Maria; de vijf dochters van Jan en Adriaantje; alsmede Hendrik Gerrits van de Schoor als vader en Peter Antonis Aerts als momboor over Barbara, Gerrit, Cornelis, Adriaantje, Anneken, Elisabet en Jan, zeven onmondige kinderen bij Heiltje, ook dochter van Jan Vuchts en Adriaantje. Jan Jan van Vucht verkrijgt een huis met de helft in het aangelaag te Udenhout in de Slimstraat, de andere helft met de schuur komt aan Jan de Cocq.

IV-e. Peter Adriaan van Abelen of Kusters, (z.v.III-e) gedoopt te Haaren rk op 8 april 1627, overleden voor 1697, trouwt te Oisterwijk voor schepenen op 8 juni 1649 Cornelia dochter van Jan Henrik Teunis van Someren (van Druenen) bij Cornelia Cornelis Wouter Brocken, gedoopt te Haaren rk op 12 september 1627.

Op 6 december 1669 wordt het huurcontract van een hoeve te Haaren door hem bij de familie Van Beurden voor acht jaar verlengd²³⁵. Te oordelen naar de doopinschrijvingen van de kinderen, kunnen die hier in deze hoeve geboren zijn.

Beiden maken op 1 september 1672 een testament voor Oisterwijkse schepenen²³⁶.

Jan Peters van Abelen treedt op 24 augustus 1697 op voor zijn moeder Cornelia, die dan weduwe is²³⁷.

Op 2 februari 1701 delen de erfgenamen²³⁸. Het zijn: Jan, Hendrik, Cornelis en Maarten, vier zonen, alsmede Frans Adriaan Vermeer, man van Adriaantje, Willem Hendrik Berckelmans, man van Anthonetta, beiden dochters, alsook Aart Hendrik Berckelmans als vader en Jan Hendrik Covels als momboor over Aarts kinderen Petronella, Adriaan, Cornelia en Peter bij Elisabet, ook een dochter van Peter en Cornelia. Aan Cornelis Peter van Abelen komt het huis met een schuur bij de kerk van Haaren.

De kinderen:

1. Arnoldus, gedoopt te Haaren rk op 31 mei 1650.
2. Cornelia, gedoopt te Haaren rk op 17 november 1652.
3. Jan Peter van Abelen, gedoopt te Haaren rk op 30 mei 1655, overleden na 1701.
4. Hendrik Peter van Abelen, gedoopt te Haaren rk op 8 september 1657, volgt V-i.
5. Elisabet, gedoopt te Haaren rk op 10 april 1660, overleden voor 1701, trouwt (te Oisterwijk voor de dominee op 8 april)

te Haaren voor de pastoor op 23 april 1684 Aart zoon van Henrik Jan Berkelmans bij Willemke Aart Dingens.

Bij de deling van de goederen van zijn ouders verschijnen op 8 maart 1712²³⁹: Jan Wouter van de Ven, getrouwd met Petronella, en Adriaan, kinderen van Aart zoon van Hendrik Jan Berckelmans bij Willemke Aart Dingens en verwekt bij Elisabet Peter van den Abeelen, alsmede Jan Peter van den Abeelen als momboor over Cornelia en Peter, onmondige kinderen van Aart en Elisabet.

6. Adriaantje, gedoopt te Haaren rk op 12 maart 1663, overleden tussen februari en augustus 1701²⁴⁰, trouwt (te Oisterwijk voor de dominee op 30 januari) te Haaren voor de pastoor op 14 februari 1694 met dispensatie wegens vierde graad van bloedverwantschap met Francis Adriaan Vermeer, geboren omstreeks 1666. Hij hertrouwt te Oisterwijk voor schepenen en te Haaren voor de pastoor op 22 januari 1702 met Allegonda Willem Lombaarts.
Adriaantje liet geen nakomelingen na.
7. Antonetta, gedoopt te Haaren rk op 5 maart 1666, trouwt (te Helvoirt voor de predikant op 8 januari) te Haaren rk op 23 januari 1701 met Willem zoon van Henrik Jan Berkelmans bij Willemke Aart Dingens, broer van genoemde Aart, overleden voor 1712. Bij de deling van zijn ouders in 1712 zien we: Maarten Peter van den Abeelen als momboor van Cornelia, Hendrik en Willem, drie onmondige kinderen van wijlen Willem bij Antonisken.
8. Cornelis Peter van Abelen, gedoopt te Haaren rk op 22 augustus 1668, begraven te Haaren op 19 maart 1749²⁴¹.
9. Maarten Peter van Abelen, gedoopt te Haaren rk op 5 september 1671, volgt V-j.

EA.

V-i. **Hendrik Peter van Abelen**, (z.v.IV-e) gedoopt te Haaren rk op 8 september 1657, overleden voor 1721, trouwt (te Oisterwijk voor de predikant op 3 februari) te Haaren voor de pastoor op 18 februari 1691 Catarina dochter van Laurens Steven van den Bosch; hertrouwt te Helvoirt voor schepenen op 30 december 1693 Cornelia dochter van Laureis Aart Smeyers bij Adriaantje Gerrit Cornelis.

Hendrik Peter van Abelen komt op 6 december 1693 tot een accord met de kinderen van Laurens Steven van den Bosch²⁴²; hem bleven geen kinderen uit zijn kortstondige eerste huwelijk. Cornelia Laureis Smeyers laat als weduwe van Hendrik van Abelen

op 23 oktober 1721 tesamen met haar medeërfgnamen de deling van de goederen van haar ouders te Helvoirt registreren²⁴³. Ze woont dan te Haaren.

Op 1 februari 1737 komen de kinderen van Hendrik en Cornelia de erfenis verdelen²⁴⁴. Het zijn Peter, Francis en Cornelis, de zonen, alsmede Cornelis Jan van de Ven getrouwd met dochter Elisabet, die reeds weduwe was van Adriaan Wouter Span.

De kinderen uit het tweede huwelijk:

1. Catharina, gedoopt te Haaren rk op 28 november 1694.
2. Elisabet, gedoopt te Haaren rk op 9 juni 1697, trouwt te Haaren rk op 28 januari 1718 Arien Wouter Span; hertrouwt te Haaren voor schepene en de pastoor op 18 november 1731 Cornelis Jan van de Ven.
Met de andere erfgenamen van Wouter Span delen op 8 maart 1744 de voogden van Elisabet, Wouter en Peter, kinderen van Arien Wouter Span bij Elisabet Hendrik van Abelen de bezittingen van hun grootvader²⁴⁵.
3. Peter Hendrik van Abelen, gedoopt te Haaren rk op 28 september 1700, begraven te Haaren op 26 januari 1770.
4. Laurentius Lambertus zoon van Hendrik van Abelen, gedoopt te Haaren rk op 17 september 1704, mogelijk dezelfde als de volgende van wie de doop niet gevonden werd.
5. Franciscus Hendrik van Abelen, trouwt voor Oisterwijkse schepenen op de secretarie van Haaren c.s. op 24 februari 1737 Maria (Joh)anna dochter van Wouter Pijnenburg.

De kinderen:

- a. Henricus Francis van Abelen, gedoopt te Haaren rk op 19 maart 1738, trouwt te Helvoirt voor de dominee en Haaren voor de pastoor op 30 april 1769 Johanna Jan van Haaren, geboren te Haaren, begraven aldaar op 23 februari 1787; hertrouwt te Helvoirt voor de dominee op 10 mei 1789 Anna (Maria) dochter van Hendrik Andries van den Bosch bij Hendrien Jan van den Boer, weduwe van Willem van Asten, gedoopt te Oisterwijk rk op 29 januari 1743.
- b. Willem Francis van Abelen, gedoopt te Haaren rk op 16 maart 1740, trouwt te Helvoirt voor de dominee en Haaren voor de pastoor op 28 juni 1767 Jenneke dochter van Adriaan van Hoof, geboren te Diessen, overleden na 1771; hertrouwt te Helvoirt voor de predikant op 5 mei 1776 (Anna) Maria dochter van Dirk Hendrik van Kuyck bij Regina (Resiena) Vronck (Verron, Ferro), gedoopt te Moergestel rk op 19 augustus 1734.
- c. Cornelia, gedoopt te Haaren rk op 6 maart 1742, trouwt te

Haaren voor schepenen op 20 april 1788 Gerrit Jan Pijnenburg.

- d. Anna Maria, gedoopt te Haaren rk op 30 oktober 1743.
 - e. Adriana, gedoopt te Haaren op 26 februari 1745.
 - f. Adriana, gedoopt te Haaren rk op 5 april 1746.
 - g. Petrus Francis van Abelen, gedoopt te Haaren rk op 27 mei 1748.
 - h. Helena, gedoopt te Haaren rk op 30 juni 1750, trouwt te Helvoirt voor schepenen op 25 september 1791 Cornelis Priems²⁴⁶, weduwnaar.
 - i. Catharina, gedoopt te Haaren rk op 23 december 1752.
 - j. Maria Johanna, gedoopt te Haaren rk op 17 maart 1754.
 - k. Catharina, gedoopt te Haaren op 29 maart 1757.
6. Cornelis Hendrik van Abelen, gedoopt te Haaren rk op 29 april 1711, trouwt voor schepenen van Oisterwijk op de secretarie van Haaren c.s. op 24 februari 1737 Anna Maria, dochter van Jan Vuchts.

De kinderen:

- a. Joannes Cornelis van Abelen, gedoopt te Haaren rk op 5 april 1738.
- b. Cornelia, gedoopt te Haaren rk op 16 oktober 1739.
- c. Catharina, gedoopt te Haaren rk op 18 april 1741.
- d. Hendricus Cornelis van Abelen, gedoopt te Haaren op 30 november 1742.
- e. Henrica, gedoopt te Haaren rk op 28 oktober 1744, overleden aldaar op 29 april 1813, trouwt te Haaren voor schepenen op 2 mei en rk op 3 mei 1773 Arnoldus zoon van Arnoldus Aart Bressers bij Maria Remigius Cornelis Verbeeck, gedoopt te Haaren rk op 17 maart 1742, borge-meester te Haaren in 1772 en 1791, overleden te Haaren op 13 augustus 1818.
- f. Henricus Cornelis van Abelen, gedoopt te Haaren rk op 13 mei 1747.
- g. Maria Catharina, gedoopt te Haaren rk op 2 juni 1749.

EB.

V-j. Maarten Peter van Abelen, (z.v.IV-e) gedoopt te Haaren rk op 5 september 1671, trouwt (te Helvoirt voor de dominee op 8 januari) te Haaren voor de pastoor op 23 januari 1701 Maria dochter van Adriaan Cornelis Pijnenburg bij Heiltje Joost Joost van Criecken, gedoopt te Haaren rk op 29 november 1678, begraven te Haaren op 29 maart 1762.

Van de ouders van Maria erven ze op 10 mei 1710 een huis te Haaren aan de Noenes²⁴⁷.

Op 3 september 1764 komen de erfgenamen van Maria Marten van Abelen de goederen van hun moeder verdelen²⁴⁸. Het zijn: Hendrik Adriaan Brekelmans man van Adriaantje Marten van Abelen, alsmede Jan Hendrik Brekelmans en Jan Andries van de Gouw, voogden van drie onmondige kinderen van wijlen Jacobus Embert Smits bij Anna Maria Marten van Abelen. We zien hier de moeder niet met haar vaders naam - doch zoals de pastoor ook nogal eens deed met - de naam van haar echtgenoot. Aan de onmondige kinderen valt een huis toe te Haaren aan de Noenes. Uit deze tak zullen geen verdere mannelijke nakomelingen stammen.

De kinderen:

1. Adriana, gedoopt te Haaren rk op 30 november 1701, trouwt te Haaren voor schepenen en de pastoor op 5 juli 1739 Hendrik Adriaan Brekelmans, weduwnaar van Anna Maria Hendrik Smits.
2. Petrus van Abelen, gedoopt te Haaren rk op 8 mei 1704.
3. Adrianus van Abelen, gedoopt te Haaren rk op 10 juni 1709.
4. Anna Maria, gedoopt te Haaren rk op 30 juni 1713, trouwt te Helvoirt voor de dominee op 4 mei 1749 Jacobus Embert Smits.

F.

III-f. **Peter Adriaan Jan Marten van Abelen**, (z.v.II) gedoopt te Oisterwijk rk op 6 februari 1600, overleden voor 1630, trouwt te Oisterwijk rk op 30 januari 1624 Joostken dochter van Aart Matthijs Aarts bij Catelijne Elias Adriaan Peter Adriaans, gedoopt te Oisterwijk rk op 30 juli 1600, overleden voor 1670. Zij hertrouwt te Oisterwijk rk op 30 juni 1630, na huwelijkse voorwaarden op 15 juni 1630²⁴⁹ met dispensatie in de derde en vierde graad van bloedverwantschap met Jan zoon van Willem Jan Jan Wouters²⁵⁰.

Bij de huwelijkse voorwaarden die haar tweede huwelijk in 1630 voorafgingen, werd Joostken behalve door haar vader Aart en haar broer Elias ook geassisteerd door haar schoonmoeder Willemke, weduwe van Adriaan Jan Martens, en haar zwagers Jan en Wouter, zonen van Adriaan Jan Martens. Uit het eerste huwelijk had ze drie kinderen, waarvan *een simpel en innocent*.

Op 3 september 1670 komen de voor- en nakinderen van Joostken tot een verdeling van de goederen²⁵¹. Het zijn: Peter, Arien en Aart, gebroeders zonen van wijlen Jan Willem Jans bij Joostken Aart Matthijs in haar tweede huwelijk; Claas Cornelis Scheyven,

man van Mayken, en Jan Laureis Jans, man van Willemken, gezusters ook kinderen van Jan Willems en Joostken; alsmede Jan zoon van wijlen Peter Abeelen bij genoemde Joostken in haar eerste huwelijk, en Jacob Jan van de Voort, man van Jenneken, dochter van Peter Abeelen en Joostken. Aan Arien Willem Jans komt een huis te Berkel aan de Craen; aan Aart Willem Jans een huis aldaar aan de Dooyen Craen.

De nakinderen van Joostken hebben op 5 december 1670 afstand gedaan van het negende deel in alle goederen, hen aangekomen na de dood van Mayken dochter van Peter Arien van Abeelen, ook een dochter van Joostken²⁵².

Op 11 december 1686 delen de twee kinderen van Peter en Joostken²⁵³. Jan verkrijgt een schuur en schop met de helft in de aanstede, gelegen in de parochie Oisterwijk te Udenhout opt Winckel; de kinderen van Jenneken verkrijgen de andere helft van die aanstede met het huis.

De kinderen:

1. Maria, gedoopt te Oisterwijk rk op 3 november 1624, waarschijnlijk de *simpele en innocente dochter*, overleden voor 1670.
2. Jan van Abelen, gedoopt te Oisterwijk rk op 21 juni 1626 en overleden na 1689, volgt IV-f.
3. Jenneken, gedoopt te Oisterwijk rk op 5 maart 1628, overleden voor 1686, trouwt te Oisterwijk voor schepenen op 30 mei 1649 met Jacob zoon van Jan Peter van de Voort bij Joostken Jan Frank Brocken²⁵⁴, geboren omstreeks 1626.

Nadat de kinderen van Jacob van de Voort bij Jenneken op 11 december 1686 tot een verdeling van de goederen van Peter Arien Abeelen en Josina Aart Matthijse waren gekomen met hun oom Jan Peter Abeelen, gaan ze diezelfde dag nog over tot een verdere afdeling²⁵⁵. Genoemd worden dan: Jan, Zeger en Adriaan, de zonen, Peterken, weduwe van Lambert Adriaan Peynenborch, en Cornelia, hun zusters, allen kinderen van Jacob Jan van de Voort bij Jenneke Peter Abeelen. Aan Peterken komt een huis te Haaren aent Gruenpleyn; Adriaan verkrijgt een schuur met bakhuis aldaar; Zeger verwerft een huis met bakhuis te Udenhout opt Winckel.

IV-f. Jan Peter van Abelen, (z.v.III-f) gedoopt te Oisterwijk rk op 21 juni 1626, overleden na 1689, trouwt te Oisterwijk voor de dominee op 9 februari 1652 Anneken dochter van Wijt Peter Wijt Joost van Yerssel bij Peterken Henrik Antonis de Cort²⁵⁶, ge-

doopt te Oisterwijk rk op 13 januari 1630, overleden na 1689.

Op 14 februari 1665 verkrijgen Jan en Anneken in de deling van de goederen van haar ouders een huis met schuur, schop en varkenskooi, gelegen te Udenhout in de Cuy²⁵⁷. Daar wonen ze dan reeds.

Beiden maken op 29 september 1689 een testament²⁵⁸. Anneken is dan ziek. Alleen Jan ondertekent het testament met zijn naam; Anneken zet een kruisje.

De aanstede te Udenhout opt Winckel, hen toegefallen van Jans ouders in 1686, wordt door de erfgenamen op 8 mei 1690 verkocht aan Zeger Jacob van de Voort²⁵⁹. Verkopers zijn dan Peter en Wijnant Jans van den Abeelen, Jan Hendrik Schapendonck, man van Catalijn Jan van den Abeelen, en de momboren van Joost, Jan en Petronella, de nog onmondige kinderen van Jan Peter van den Abeelen, alsmede de momboren van Jan, onmondig kind van Jan Driessen den ouden uit Maria Jan Peter van den Abeelen.

De kinderen:

1. Peter Jan van den Abelen, geboren omstreeks 1655, volgt V-k.
2. Wijnant Jan van den Abelen, geboren omstreeks 1660, volgt V-l.
3. Catalijn, trouwt te Oisterwijk rk op 3 mei 1682 met dispensatie in de derde en vierde graad van bloedverwantschap met Jan zoon van Hendrik Jan Schapendonck.

In 1731 verschijnen voor Oisterwijkse schepenen: Peter Borgers als momboor over zijn twee kinderen bij Jenneke Jan Schapendonck, Willem Gijsbert Smolders voor zijn drie kinderen bij Anneke Jan Schapendonck, alsmede Jan en Claas, zonen van Jan Hendrik Schapendonck, en hun zuster Anna Maria, getrouwd met Jan Heggen (is Jan Hugo van Vlijmen)²⁶⁰.

4. Henricus, gedoopt te Oisterwijk rk op 22 november 1661²⁶¹.
5. Joost Jan van den Abelen, gedoopt te Oisterwijk rk op 10 april 1664, vermoedelijk begraven te Udenhout op 22 juni 1716.
6. Jan Jan van den Abelen, zijn vermoedelijk nageslacht volgt IV-m.
7. Petronella.
8. Maria, overleden voor 1690, trouwt Jan Driessen den ouden.

(wordt vervolgd)

NOTEN

Gebruikte afkortingen:

- GAHt - Gemeentearchief 's-Hertogenbosch
Not - Notarieel archief
Oist - Oisterwijk
R - Rechterlijk archief
RANB - Rijksarchief in Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch
SAO - Streekarchivariaat in het kwartier van Oisterwijk

22. RANB, Oist R 311, f 99 (1617); R 325, f 10 (1631).
23. RANB, Oist R 325, f 9 (1631).
24. RANB, Oist R 333, f 101 (1639).
25. RANB, Oist R 339, f 39v (1645); vgl. R 394, f 36v (1640).
26. RANB, Oist R 352, f 2v en 9 (1658).
27. RANB, Not. 5260, f 94 (1657).
28. RANB, Not. 5260, f 94 (1657).
29. SAO, 224, f 92 (1725).
30. RANB, Oist R 345, f 111 (1651); R 474, f 102 (1785); R 477, f 65 (1690); vgl. R 311, f 63v (1617).
31. RANB, Oist R 99, f 164 (1688).
32. RANB, Oist R 449, taxatie 23-3-1726.
33. RANB, Oist R 478, f 158v (1696); R 407, f 139v en R 480, f 256v (1704); R 407, f 155 en R 480, f 296v (1705).
34. RANB, Oist R 375 II, f 19 (1681).
35. RANB, Oist R 361 I, f 41v (1667).
36. RANB, Oist R 366 I, f 36v (1672).
37. RANB, Oist R 362 I, f 34v (1668), Lijsken heet hier weduwe van Jan z.v. Jan Jan Adriaen Laureyssen, duidelijk een vergissing.
38. RANB, Oist R 478, f 162, zie ook f 158v, f 164v en f 184v (1696).
39. RANB, Oist R 99, f 48v (1658).
40. RANB, Oist R 355, f 48 (1661); GAHt, 's-Hertogenbosch R 1616, f 252v (1661).
41. RANB, Oist R 398, f 93v (1685).
42. RANB, Oist R 484, f 41v (1717).
43. RANB, Oist R 399, f 47v (1686), R 476, f 112 (1688).
44. RANB, Oist R 474, f 27v (1685).

45. RANB, Oist R 476, f 169 (1689).
46. RANB, Oist R 399, f 47v (1686).
47. RANB, Oist R 476, f 169 (1689), R 401, f 168v en R 477, f 86 (1691).
48. RANB, Oist R 475, f 97 (1686); R 400, f 138 (1688).
49. RANB, Oist R 481, f 175v (1712).
50. RANB, Oist R 591, f 78v (1741).
51. RANB, Oist R 350, f 7 (1656).
52. RANB, Oist R 480, f 225 (1704), mogelijk is Joanna dochter van Joannes Driessen eerst op 31 januari 1664 gedoopt, hoewel haar moeder daar Petra Cornelis genoemd is, in 1652 zal dan een ouder zusje gedoopt zijn; vgl. J.N.Leget 'Van de Voort te Haaren' *De Brabantse Leeuw*, jrg 31 (1982) 134.
53. RANB, Not. 5283, vgl. J.N.Leget 'Van de Voort te Haaren', als voor.
54. GAT, Not. 48, f 44 (1697).
55. RANB, Oist R 481, f 22 (1710).
56. RANB, Oist R 483, f 33v (1715).
57. RANB, Oist R 448, f 64v en 69v (1722).
58. RANB, Oist R 414, f 113 (1726).
59. RANB, Oist R 482, f 41 (1713).
60. RANB, Oist R 525, f 151 (1739).
61. RANB, Oist R 363 I, f 32v (1669); R 476, f 124v (1689).
62. RANB, Not. 5270, 1-6-1669.
63. RANB, Not. 5273, 4-1-1676; R 476, f 124v (1689); Not. 5290, 26-3-1697; Not. 5291, 3-10-1700.
64. RANB, Oist R 480, f 256v (1704); R 407, f 155 (1705); R 407, f 209v en R 480, f 296v (1706).
65. RANB, Oist R 480, f 258v (1704).
66. RANB, Oist R 480, f 296v (1706).
67. RANB, Not. 5291a, 26-4-1709.
68. Huwelijksafkondigingen door schepenen van Oisterwijk op 10, 17, en 24 januari 1655; RANB, Oist R 478, f 158v (1696); vgl. R 352, f 2v (1658).
69. RANB, Oist R 482, f 50v (1713).
70. RANB, Oist R 347, f 110 (1654).
71. RANB, Oist R 354, f 44 (1660).
72. RANB, Oist R 362 I, f 11v (1668).
73. RANB, Oist R 370 I, f 38 (1676).
74. RANB, Helvoirt R 18, f 93 (1695).
75. RANB, Oist R 362 I, f 24v (1668).
76. RANB, Oist R 366 I, f 100 (1672).
77. RANB, Oist R 311, f 99 (1617), R 329, f 60 (1635).
78. RANB, Oist R 480, f 119v (1701).

79. RANB, Oist R 367 I, f 52v (1674).
80. RANB, Oist R 480, f 246v (-1704).
81. J. Santegoets, *Santegoeds, Santegoets, 1400 - 1700* (Arolsen 1981) 236 e.v..
82. RANB, Not. 4713, f 260 (1668).
83. RANB, Not. 4728, 14-9-1678.
84. RANB, Oist R 359 II, f 8 (1665) en R 367 I, f 52v (1674).
85. RANB, Boxtel R 138, f 96v (1707).
86. RANB, Boxtel R 138, f 10v (1704).
87. RANB, Boxtel R 138, f 57 (1705).
88. A.R.K., 'Kwartierstaat van L.H.Roupe van der Voort' *Gens Nostra*, jrg 22 (1967) f 118; vgl. *Nederlands Patriciaat* 47 (1961) f 344.
89. RANB, Esch R 28, f 50v (1688).
90. RANB, Boxtel R 140, f 319v en 320v (1723).
91. RANB, Liempde R 85, f 1 (1710), 48, 55 en 69 (1717), R 86, f 1 (1720), 27-1-1722.
92. RANB, Liempde R 87, f 61 en 63 (1734).
93. RANB, Liempde R 87, f 213 (1740).
94. RANB, Liempde R 86, 6-8-1729.
95. RANB, Liempde R 90, f 142v (1763), vgl. R 90, f 154v en 159v (1763).
96. RANB, Liempde R 88, f 9 (1740), R 54, f 71 en 137v (1742).
97. RANB, Liempde R 90, f 69 (1761).
98. RANB, Liempde R 92, f 16 (1784) en 17v (1785).
99. RANB, R 88, f 163v (1746).
100. RANB, Esch R 38, f 24 (1742).
101. RANB, Liempde R 89, f 72 (1748).
102. RANB, Esch R 38, f 145 (1755).
103. RANB, R 39, f 170 (1772).
104. RANB, Oist R 353, f 58 (1659), R 354, f 33v (1660), R 469, f 158 (-1717) vgl. J.N.Leget, 'Van de Voort te Haaren', *De Brabantse Leeuw*, jrg. 31 (1982) 131.
105. RANB, Helvoirt R 18, f 66v (1693).
106. RANB, R 18, f 76v (1694).
107. RANB, Helvoirt R 21, f 163v (1730).
108. RANB, Helvoirt 3, doopgetuige 17-4-1689.
109. Bots c.s. als voor, nr 26.
110. RANB, Helvoirt R 17, f 222v (1681) en 241v (1683).
111. GAT, Not.66, f 105 (1732).
112. RANB, Helvoirt R 21, f 258 (1733).
113. RANB, Helvoirt R 19, f 38v (1704).
114. L. Adriaenssen, 'Elf Generaties Moonen, namen, data, anekdotes', *De Brabantse Leeuw*, jrg 20 (1970) 58 en 125.

115. RANB, Helvoirt R 19, f 38v (1704) vgl. R 21, f 258 (1733).
116. RANB, Helvoirt R 19, f 48 (1704).
117. RANB, Oist R 376 I, f 34 (1682) vgl. R 345, f 26 (1651).
118. RANB, Oist R 408, f 78v (1711).
119. RANB, Oist R 475, f 71v (1686).
120. RANB, Helvoirt R 18, f 43 (1692).
121. RANB, Oist R 479, f 113 (1698) vgl. R 483, f 64v (1715).
122. RANB, Helvoirt R 20, f 169 (oud 260) (1719).
123. RANB, Oist R 414, f 228v en 229 (1728).
124. RANB, Helvoirt R 21, f 160v (1730).
125. RANB, Helvoirt R 21, f 176v (1730).
126. RANB, Helvoirt R 21, f 163v (1730).
127. RANB, Esch R 31, f 63v (1730).
128. RANB, Helvoirt R 22, f 274 (1748).
129. GAT, Not. 62, f 120 (1704).
130. Bots c.s., nr 28.
131. RANB, Helvoirt R 21, f 160v (1730) vgl. GAT, Tilburg R 495, f 20v en 21 (1717), wanneer Arnoldus van Abelen reeds optreedt voor de pastoor van Goirle, zijn oom Antonie van Abelen.
132. RANB, Oist R 370 II, f 11v (1676), R 400, f 12v (1687), R 401, f 85 (1690).
133. RANB, Helvoirt R 21, f 162v (1730).
134. RANB, Helvoirt R 21, f 222 (1732).
135. RANB, Helvoirt R 22, f 168v (1743).
136. RANB, Helvoirt R 22, f 47 (1737).
137. Vriendelijke mededeling van dhr G.Aarts te 's-Hertogenbosch.
138. RANB, Helvoirt R 22, f 190v (1744).
139. RANB, Helvoirt R 22, f 194 (1744).
140. RANB, Helvoirt R 24, f 14 (1730).
141. RANB, Helvoirt R 24, f 15 (1760).
142. RANB, Helvoirt R 25, f 170 (1768).
143. RANB, Oist R 455, f 16v (1747), taxatie.
144. RANB, Helvoirt R 25, f 110 (1767).
145. RANB, Helvoirt R 47, f 37v (1784).
146. W.de Bakker, 'Robben uit Leynen alias van den Plas, vooral te Udenhout', *De Brabantse Leeuw*, jrg 32 (1983) 20.
147. Oisterwijk, sectie A, nr 90 e.v.
148. RANB, Oist R 461, f 197 (1776).
149. RANB, Helvoirt R 17, f 227 (1682), f 255v (1684), R 18, f 29 (1691), f 45v (1692).
150. RANB, Helvoirt R 19, f 10 (1702).
151. RANB, Helvoirt R 21, f 68 (1726).
152. RANB, Helvoirt R 23, f 54v (1752), f 86 (1752), en f 98v (1753).

153. SAO, Inv. 391, f 35 - omstreeks 1680.
154. RANB, Helvoirt R 19, f 10 (1702) en f 29v (1703).
155. RANB, Helvoirt R 21, f 162 (1730).
156. Archiefdienst van Boxtel, 'Ingekomen borgbrieven te Boxtel 1690 - 1810', *Genealogisch Tijdschrift voor Oost-Brabant*, jrg 2 (1987) 162.
157. RANB, Helvoirt R 19, f 29v (1703).
158. RANB, Not. 5291a, 12-4-1707.
159. RANB, Helvoirt R 19, f 74v (1710).
160. RANB, Helvoirt R 20, f 169 (1719).
161. RANB, Helvoirt R 21, f 213 (1732).
162. RANB, Helvoirt R 22, f 195 (1744).
163. RANB, Helvoirt R 23, f 218v (1758) en 235 en 238 (1759).
164. RANB, Helvoirt R 23, f 138v (1755); vgl. doop van Catharina, waar haar moeder Lucia Jan van Deursen genoemd wordt.
165. RANB, Helvoirt R 26, f 51v (1770).
166. RANB, Helvoirt R 27, f 73 (1775).
167. RANB, Helvoirt R 27, f 76v (1776).
168. RANB, Helvoirt R 47, f 100 (1796).
169. RANB, Helvoirt R 24, f 42v (1761).
170. RANB, Oist R 534, f 50 (1810).
171. RANB, Helvoirt R 27, f 119v (1777).
172. RANB, Helvoirt R 25, f 190 (1769).
173. RANB, Helvoirt R 48, f 189 (1806).
174. RANB, Not. 2625, f 9 (1816).
175. RANB, Helvoirt R 27, f 119v (1777).
176. RANB, Oist R. 349, f 81 (1656).
177. F.W.Smolders, 'Van Iersel (Udenhout e.o.)', *De Brabantse Leeuw*, jrg 4 (1955) 2.
178. RANB, Oist R 328, f 15 (1634).
179. RANB, Oist R 339, f 103v (1646).
180. RANB, Oist R 397, 24-6-1648.
181. RANB, Oist R 364 I, f 81 (1670).
182. RANB, Oist R 365 I, f 26 (1671).
183. RANB, Oist R 338, f 104 (1644), R 341, f 28 (1647).
184. RANB, Oist R 363 I, f 112 (1669).
185. RANB, Oist R 364 II, f 31v (1670), taxatie.
186. RANB, Oist R 353, f 85 (1659).
187. RANB, Oist R 372 II, f 21 (1678).
188. RANB, Not. 5271, f 41 (1671).
189. RANB, Oist R 373 I, f 8 (1679).
190. Bots c.s. als voor, nr 30.

191. RANB, Oist R 373 I, f 8 (1679); R 275 II, f 18v (1680),
taxatie van een stukje akkerland van 2½ lopense te Berkel
bij de kapel.
192. RANB, Oist R 358 I, f 1 (1664).
193. RANB, Oist R 99, f 76v (1674).
194. RANB, Oist R 368 I, f 42v (1674).
195. RANB, Oist R 371 I, f 21v en 99 (1677).
196. GAT, Tilburg R 468, f 67 (1694); vgl. RANB, Oist R 402, f
183v en 185 (1693).
197. RANB, Oist R 480, f 217v (1704).
198. RANB, Oist R 480, f 229v (1704).
199. RANB, Oist R 484, f 116 (1718).
200. RANB, Oist R 481, f 9v (1710).
201. RANB, Oist R 490, f 12v (1751).
202. RANB, Oist R 591, f 327v (1747).
203. RANB, Oist R 523, 11-9-1723.
204. RANB, Oist R 478, f 148v (1696).
205. RANB, Oist R 484, f 93v (1718).
206. RANB, Oist R 486, f 118v (1728).
207. RANB, Oist R 490, f 120 (1753).
208. zie noot 195.
209. RANB, Oist R 457, f 107 (1753), taxatie.
210. RANB, Oist R 490, f 98 en 115 (1753).
211. RANB, Oist R 484, f 37v en 39v (1717).
212. RANB, Oist R 591, f 129v (1742).
213. RANB, Oist R 592, f 28v (1749).
214. RANB, Oist R 461, f 271 (1779).
215. RANB, Oist R 598, f 79v (1804).
216. GAT, Tilburg R 475, f 167v (1742).
217. RANB, Oist R 456, f 83v (1749).
218. RANB, Oist R 590, f 13v en 52 (1733).
219. RANB, Oist R 486, f 100v (1728).
220. RANB, Oist R 590, f 52 (1733).
221. RANB, Oist R 591, f 98v (1742).
222. RANB, Oist R 453, f 90v (1742).
223. RANB, Oist R 591, f 167v (1742).
224. RANB, Oist R 596, f 125v (1783).
225. RANB, Oist R 458, f 373 (1761).
226. RANB, Oist R 459, f 43v (1762).
227. RANB, Oist R 491, f 248 en 255 (1762/63).
228. RANB, Oist R 422, f 108v (1755).
229. RANB, Oist R 362 II, f 21 (1668).
230. RANB, Oist R 346, f 30 (1652).
231. RANB, Oist R 354, f 69v (1660).

232. RANB, Oist R 362 I, f 35v (1668).
233. RANB, Oist R 349, f 51 (1655).
234. RANB, Oist R 480, f 173 (1702).
235. RANB, Not. 5270, f 1v (1669).
236. RANB, Oist R 366 I, f 102 (1672).
237. RANB, Oist R 404, f 36 (1697), R 479, f 89v (1697).
238. RANB, Oist R 480, f 83v (1701).
239. RANB, Oist R 481, f 165 (1712).
240. RANB, Oist R 480, f 83v, R 444, f 139 (1701).
241. RANB, Oist R 456, f 103v (1749).
242. RANB, Oist R 478, f 27v (1693).
243. RANB, Helvoirt R 19, f 185 (oud 276) (1721).
244. RANB, Oist R 590, f 107v (1737).
245. RANB, Oist R 488, f 191v (1744).
246. RANB, Oist R 438, f 197 (1804).
247. RANB, Oist R 481, f 34 (1710).
248. RANB, Oist R 594, f 264v (1764).
249. RANB, Oist R 395, 15-6-1630.
250. RANB, Oist R 335, f 43 (1641), R 352, f 14v (1658).
251. RANB, Oist R 364 I, f 145 (1670).
252. RANB, Oist R 364 I, f 107v (1670).
253. RANB, Oist R 475, f 111 (1686).
254. J.N.Leget, 'Afstammelingen van Jacob Hendrick Jacobs van de Voort uit Haaren', *De Brabantse Leeuw*, jrg 29 (1980) 142, vgl. J.N.Leget, 'Van de Voort te Haaren', *De Brabantse Leeuw*, jrg 31 (1982) 129-146.
255. RANB, Oist R 475, f 111 en 114 (1686).
256. RANB, Oist R 332, f 132 (1638), R 355, f 11v (1661).
257. RANB, Oist R 359 I, f 25v (1665).
258. RANB, Not. 5285, 29-9-1689.
259. RANB, Oist R 401, f 91v (1690).
260. RANB, Oist R 415, f 127v (1731), vgl. R 485, f 163 (1724).
261. Tegen 1700 treffen we te Udenhout op de Nieuwe Hoeve van de Gasthuishoeven op Hooghout te Udenhout Wijnand Henriks van Abeelen, die zijn schoonmoeder Joostken, weduwe van Jan Huiberts Piggen (of Peggen) als pachter opvolgt: Mr G.Berkelmans, 'De Gasthuishoeven op Hooghout, bakermat van Assisië', II, *De Kleine Meijerij*, jrg 31 (1980) 46 en 61.

Van Rund

Mr. G. Berkelmans
De Lind 26, 5061 HW Oisterwijk

(vervolg van jaargang 36, pagina 177)

Genealogisch fragment

I. **Peter Jacobs van Rundt**, in zijn leven *voirster der baenreherlicheyt Boxtel*¹, sterft rond 1624. Hij treedt voor verscheidene personen buiten Boxtel, zoals meester Bernard van der Ameyden², op als zaakwaarnemer, gelijk deurwaarders tegenwoordig vaak doen. Op 22 april 1599 heeft Peter Wouter Peters hem den Ooievaar te Boxtel in het kerkdorp, omschreven als *seker affgebrande ledige hoffstadt met aangelegen erfenissen en gerechtigden*, overgedragen³. Dit erf schijnt hij niet opnieuw bebouwd te hebben. Hij had immers de beschikking over Sint Joris. In 1618 zit hij daar kennelijk, want hij wordt vermeld als gelder van een met honderdvijftig gulden te lossen cijns van negen carolusgulden, waarvoor dit goed op 13 oktober 1555 door Arnt, natuurlijke zoon van Pauwels Embrechtszoon van den Berzelaer is overgedragen aan Jan Loyen Lippenssoen⁴.

Hij trouwt Margriet, welke op 10 februari 1603 Sint Joris vermaakt aan haar zoon Jacob, en is hertrouwd. Hij laat een weduwe achter, bij welke een *dochterken* van zijn dochter Maaiken voor dertig gulden in het jaar uitbesteed is geweest⁵.

1. Maaiken trouwt Henrik Denis, secretaris van Vught. Deze echtelieden zijn in 1624 dood, gestorven met achterlating van drie volwassen kinderen, onder anderen Peter Hendriks Denissen, en drie onmondige kinderen: behalve het hiervoor al vermelde dochttertje nog *d'ander dochter die is bestelt in den Leers ende die Windt* voor zes gulden, en een zoon Adriaan geheten, die met name te Halen, in de leer is *op het tengietersampt* en daarvoor jaarlijks vijftien gulden moet toegeven. De ouders hebben hun kinderen een stede te Tongeren (onder Boxtel) nagelaten, maar tevens schulden. Van de stede wordt bovendien geringschattend gezegd dat het maar een hoeke is, waarvan de goederen *zeer wenich zijn uuytbrengende*, met gevolg *datter meer als t zestich gulden te cort is comende* voor de opvoeding elk jaar van de onmondige kinderen. Hun *hellicht van sekere stede*, waarop Matthijs Franssen als pachter in halfwinning zit, wordt daarom

te gelde gemaakt. Gregoris Willem Lenaarts, ook genoemd Rademakers⁶, biedt er het meeste voor. Op 11 maart 1624 koopt hij ook nog de zesdedelen waarop de getrouwde dochters van Henrik Denissen recht hebben. Dat zijn Marijken, getrouwd met Jan Jan Peters, en Ariaantjen, getrouwd met Niclaas Thijssen de Bever, welke ook wel Adriana Niclaessen wordt genoemd⁷. Anders dan het bij de autoriteiten opgehangen verhaal over de waarde wil doen geloven was de hoeve voor haar parten toch nog *thien hondert ende twintich carolusguldens* waard⁸. Gregoris slaagt niet geheel in zijn opzet de hele hoeve in handen te krijgen, want op 11 maart 1624 is Jacob Peters van Rundt - zie hierna - bij de schepenen gekomen voor het deel van Jan Jan Peters, dat heet verkocht *opten - february en heeft geboden ende gethoont sekere blinckende penningen hem so hij verclaerde competerende met woirden daertoe dienende, om daermede te redimeren ende losschen ende metten rechte van naederschappen te vercrijgen den coope van alsulck sestegedeelte*⁹. Waarschijnlijk is deze vernadering aangewend om een krent uit de pap te pikken en van de hoeve een hooibeemd, *den Camp op Luycels water* in de familie te houden. Deze kamp is immers niet in de overdracht van de bovenvermelde helft begrepen, wanneer die op 14 april 1625 aan Gregoris wordt overgedragen.

2. Jacomijn, trouwt Aart Adriaan Michiels. Aart verkoopt aan zijn na te noemen zwager op 8 november 1624 *zijne huys-vrouw gedeelte ende gerechticheyt in sekere hofstadt aan de Lange Steenstraat te Boxtel gemeynlijk genoempt den Oyvaer*¹⁰.
3. Jacob Peters van Rundt, handelt in paarden en houdt herberg in Sint Joris. Op 6 juni 1639 staat hij borg voor Arnt Peters van Hees uit Hilvarenbeek die *op den Boxtel-marckdach* van jonker Charles van Vladeracken een paard kocht¹¹. Hij is gestorven rond 1650.

Zoals hiervoor vermeld is hij tweemaal getrouwd: 1e (na op 30 december 1604 in ondertrouw te zijn gegaan¹² te Oisterwijk op 20 januari 1605 met Anna, enige dochter van Lambert Lamberts de Meyer bij Catharina, dochter van Jan Andries Schellekens, uit Hilvarenbeek¹³, en 2e met Maaiken, dochter van Jan van de Vliert, die haar man overleeft¹⁴, maar in 1675 dood is^{14a}.

Kinderen:

- a. Maria, geboren uit het eerste huwelijk, trouwt (zoals gezegd) te Oisterwijk 4 februari 1627 Elias Jan Franck Brocken¹⁵.

- b. Margaretha, uit het eerste huwelijk, gedoopt te Oisterwijk 5 augustus 1607, daar, na in ondertrouw te zijn gegaan op 12 januari, getrouwd op 28 januari 1631 met Wouter Jan Wouters¹⁶, zoon van Jan Wouter Henriks¹⁷, is overleefd door haar vader. Zij is ziek wanneer ze op 14 februari 1641 haar testament maakt^{17a}. Peter Huibert Andriessen en Aart Adriaan Ghielen leggen voor schepenen van Oisterwijk als momboors van Margrietken de eed af. Margrietkens man is te Oisterwijk op 6 december 1653 hertrouwd met Cathelijnn, dochter van Huibert Adriaan Berthens, weduwe van Henrik Peter Emmen van Doesburg¹⁸ na het maken van huwelijkse voorwaarden op 6 november 1653¹⁹.

Navolgende kinderen uit het tweede huwelijk:

- c. Gerard Jacobs van Rundt, belastingpachter in verschillende plaatsen in de Meierij²⁰ trouwt Geertruid, dochter van Gerard van der Gracht en Geertruid dochter van Adriaan Colen.

Hij voert een proces over echtscheiding:^{20a}.

- d. Grietje trouwt met Jan Jan Peters, ook genoemd Beuters of Buters, te Boxtel. Tezamen met zijn oomzegger Jan Rutten Moescops heeft hij op 13 juli 1678 de door hen in 1675 opgewonnen akkerland onder Brueckelen de Steenen Cameren verkocht²¹.

- e. Jenneken trouwt met Jan Jacobs de la Vigne, schepen te Boxtel in 1690, zoon van Jacques Jacques de Lavigne d'oude²² uit diens tweede huwelijk met Lucia Jan Joosten van Best²³, immers uit zijn huwelijk met Jenneken, dochter van Michiel de Wolff²⁴, had Jacques Jacques de la Vigne als kinderen Lijsken, getrouwd met Jacob Michiels van Erpe, en Jacob die van zijn vader *de gouden ringen* erft. Die Jacob is brouwer in de Lange Steenstraat²⁵. Op 7 december 1652 verwerft Jan de Lavigne van de erven Dierk Rutgers Marijnen een huis, genaamd het Wild Varken, met aanhorigheden, waaronder een waag, ter plaatse de Strijpt, daar waar nu in Boxtel de markt is, in de Korte Steenstraat, namelijk een huis *mette groote ende cleyne schaele ende alle gewicht daer toe wesende* en een koets - van een bed - in de keuken²⁶. Op 4 augustus 1692 *doen den donder door den toren worden geslaghen* heeft de burgemeester voor de wakers bij hem veertien potten bier laten halen. Hij biedt onderdak aan twee *offisiere met eenen knecht en 4 peerden*, die bij hem op *Keulse senevel en toeback* worden onthaald op kosten van de burgemees-

ter. Wanneer in den mey van 1693 in de Kerkstraat *het bruchsen* wordt hersteld heeft de borgemeester *laeten haelen 1 kan senevel*, wat vier stuiver kostte²⁷.

- f. Anneken, als weduwe nog in leven in 1698²⁸ trouwt Peter Jans van den Laeck.

Kinderen:

aa. Jenneke trouwt ²⁹ Jan Rutten Moescops, president-schepen te Boxtel. Het was omtrent april 1676 dat Jan Moescops Maria, dochter van Wouter Peters van den Heuvel *tot dienstmaecht heeft aengenomen ofte gehuert ende dat voor den tijt van een geheel jaer om twaalf gulden en acht stuiver*. Volgens Jan Moescops is ze echter binnen dat jaar *soo stalrijck geworden dat sij haer meester ofte vrouwe niet meer en wilde obedieren*. Voor het gerecht geeft zij evenwel te kennen dat dit *soo verre daer vandaen is als den hemel van de aerde*, maar dat, nadat ze *den bitter ende zwaeren last van den soomer ende hitte hadde uytgestaen* haar meester haar heeft *ten huys uyt laten stooten*, en nog wel *in hertste van den winter*, zonder volledige betaling doordien hij voor negen el lijnwaad voor drie hemden, stof voor een schort en een voorschoot, en een paar schoenen zeven gulden een stuiver en acht penningen in mindering heeft gebracht. Het dienstmeisje staat er, volgens haar advocaat, over verwonderd *dat iemandt door den drift van de begelycheijt hem soo verre soude laten ge-leyden dat sijne studie van calculatie tot bedroch van een soo eenvoudige, arme ende behoeftige dienst-meyt ofte bode soude besteden*³⁰.

bb. Maria trouwt Jan Hendriks van Overbeek.

- g. Peryntken, of Petronella, ongetrouwd gestorven, na de dood van haar vader en voor de dood van haar moeder, vóór 1660.

NOTEN

Gebruikte Afkortingen:

GAHt : Gemeentearchief 's-Hertogenbosch.

Not : Notarieel archief.

R : Rechterlijk archief.

RANB : Rijksarchief in Noord-Brabant.

1. RANB, Boxtel R 85, f 76; zie ook R 76, f 27v.
2. RANB, Boxtel R 76, f 19v.
3. RANB, Boxtel R 76, f 3v.
4. RANB, Boxtel R 66, f 121
5. RANB, Boxtel R 85, f 68; vgl. voor de namen een Bossche schepenakte d.d. 17 november 1631.
6. RANB, Boxtel R 83, f 45v; ook Gregoris zelf schijnt raderkamer te zijn geweest: R 80, f 40v.
7. RANB, Boxtel R 87, f 6.
8. RANB, Boxtel R 85, f 23v; j^o R. 84, f 56v. Bekend is hoe Gregorius financierde.
Gregoris, zoon van wijlen Willem Lenaerts was getrouwd met Deliana dochter van Wouter Martens en Metken, een dochter van Jan van den Venne. Van *zijn* schoonvadere had Gregoris kunnen kopen een *huys, schuer, boomgaert, hoff ende erffnisse daer aenliggende* te Tongeren onder Boxtel. Op 15 oktober 1624 heeft hij dit goed met een weiland aan de Aa, genaamd *Thusselken* en een akkerland te *Lenneshovel* in de Schependonk verkocht aan de molenaar Gijsbert Jansen van de Asdonck. (RANB, Boxtel R. 85, f 27). Vgl. RANB, Boxtel R 87, f 6.
9. RANB, Boxtel R 84, f 57v.
10. RANB, Boxtel R 85, f 29.
11. RANB, Boxtel R 104a, f 182.
12. Met vriendelijke dank voor de gegevens uit Oisterwijk aan de heer W. de Bakker te Oisterwijk.
13. RANB, Oisterwijk R 307, f 90v.
14. RANB, Boxtel R 98, los vel (1651) en f 65v (1652).
15. GAHt, 's-Hertogenbosch R 1562, f 13 (1642).
16. RANB, Oisterwijk R 335, f 33 (1641).
17. RANB, Oisterwijk R 327, f 53v (1633).
- 17a RANB, Oisterwijk R 335, f 93.
18. RANB, Oisterwijk R 378, f 190.
19. RANB, Not. 5250, f 72v.
20. RANB, Not. 2699, f 82.
- 20a W.M. Lindemann en Th.A. van Litsenburg, *Raad van Brabant*, deel 5, blz. 169: nr.8074.
21. RANB, Boxtel R 104, f 136.
22. RANB, Boxtel R 98, f 5.
23. RANB, Boxtel R 97, f 5 en 13v.
24. RANB, Boxtel R 80, f 2.
25. RANB, Boxtel R 85, f 19 en R. 95, f 154v; Lijsken en Jacob hebben een dochter Agneesken, R 98, f 5.
26. RANB, Boxtel R 99, f 94v.

- 27. R 3416.
- 28. A.F.O. van Sasse van Ysselt, *Voornamen Huizen*.
- 29. RANB, Boxtel R 104, f 176.
- 30. R 3421.

De Van Varick-zerk te Grave

Dr.Mr.J.Belonje
Postbus 107, 1800 AC Alkmaar

Toen in oktober 1979 de herstel-werkzaamheden van de Grote Kerk te Grave in volle gang waren, heeft men het nodig geacht om alle in het gebouw aanwezige grafzerken uit het gebouw te verwijderen. Deze operatie is blijkbaar snel en dus weinig omzichtig volbracht. Een aantal stenen werd buiten rechtop geplaatst, maar de overigen werken links en rechts door elkaar op het voormalige kerkhof geplaatst, maar de overigen werden her en der door elkaar op het kerkhof terzijde van de kerk neergelegd. De maatregel had inmiddels ten opzichte van de allergrootste gedenksteen, die oorspronkelijk in deze kerk vóór het koor een ligplaats had, helaas het gevolg zwaar verminkt en in naar de windstreken verspreide stukken en brokken daar buiten terecht te komen.

Toen dit kolossale exemplaar nog intact was is het maar zelden in de literatuur ter sprake gekomen en in het bekende standaardwerk betreffende deze categorie van monumenten, de 'Genealogische en Heraldische Gedenkwaardigheden in en uit de Kerken der Provincie Noord-Brabant' samengesteld door mr.P.C.Bloys van Treslong Prins¹ wordt het niet genoemd. Men behoeft er overigens niet aan te twifelen, dat het bewuste transport een zwaar karwei moet hebben gevormd omdat de steen die meestal boven de 25 cm hoog, lengte en breedte had, die nog boven de 4 en 3 meter uitliepen. Het geschonden middenstuk van de uit Namense steen gehakte zerk was het grootste fragment dat bewaard was. Maar, jammer genoeg, ontbraken langs de zijden nogal wat fragmenten, waardoor het daar eens geplaatste randschrift niet geheel meer gereconstrueerd kon worden. Vooral omdat het hier gaat om een uit ca. 1550 daterend object is het een bedroevende zaak, dat

*Wapenkwartier, voorstellende een 6-puntige ster overtopt door
een barensteel van drie hangers, voortvloeiende op de jongste zijde
voor fr. Goosens van Varick en prins vrouwe thoe. Clara van der Cruyse
aan de linker of vrouwe's zijde op de oudste of vaders plaats
van jonkfr. afgevoerd, het rekenmakende was te Grave buiten de
kerk (de juk is nu, maar beschadigd) 18 Oktober 1979*

Afbeelding 1.

J. J. J.

geringe belangstelling en falend toezicht hier weer eens oorzaken zijn geweest van een bijzonder ongelukkig resultaat. De enige, die van dit monument uitvoerig melding heeft gemaakt - zij het evenwel niet geheel correct - was de bekende Duitse genealoog Ant. Fahne von Roland in zijn 'Die Dynasten, Freiherren und Grafen von Bocholtz'².

De zerk in kwestie dan betrof jonker Gosen of Gozewijn van Varick tot Weijenrade, de schout van Grave, die op 17 mei 1557 aldaar overleed en in de kerk voor het hoog altaar werd begraven. Uit verschillende bronnen blijkt, dat hij de zoon was van een eveneens geheten Gosen tot Weijenrade, in zijn tijd Ambtman van de Tieler- en Bommelerwaarden en van Johanna van de Poll, dochter van Johannes en van Maria van Strijen. Van de genoemde Gosen junior was de vrouw Clara du Crois of van der Cruyse, dochter van Johan en Elisabeth van der Oudaert van Holt, die, zoals blijken zal, in augustus 1530 was overleden, waarna zij tevens in de kerk te Grave ter plaatse was bijgezet. Van haar voorgelacht is verder niets gebleken.

Voorzover nu uit de verschillende brokstukken viel op te maken, liep er om het vierkant van de zerk continu een afgeschuinde rand, met de volgende inscriptie in Romeinse kapitalen.

Afb.2. Het volle wapen Van Varick. Afb.3. Het volle wapen Van der Cruijce.

Het is opvallend dat alle woorden door interpunctie gescheiden met een door de steenhouwer aangebrachte omgekeerde letter N. De tekst luidt: HIER - LEYT - BEGRAVEN - DEN - EDELEN - IONCKER - GOESSEN - VA - VARICK DE - 17 - DACHMAY - EN - DIE - EDELEN - VROEME - IOFFOV - IOFFROV - CLARA - DV - CROIS - SYN - HVIS..... - AN - 1530 - DE - Z.... GVSTI - BIDT - GOD - VOER - DIE - SIELE

Op het centrale deel der steen zijn bovenaan met enige onderlinge tussenruimte twee nissen naast elkaar gesteld. Die aan de manszijde, dus (heraldisch) rechts, heeft op een schild van de vorm ener niet geheel symmetrische taertse, naar links gewend, drie gekroonde leeuwekoppen en lange halzen, 2 en 1. Dat schild hangt met twee riemen aan een eveneens naar links ziende helm en die helm is gedekt door een wrong. Bladvormige dekkleden omgeven het schild zowel als de helm en het helmteken is één leeuwepok als boven, geplaatst tussen twee ezelsoren, vluchtsgevijs. Het overeenkomstige schild in de andere nis is ruitvormig. Het is beladen met het wapen van de vrouw (in zilver) een (blauwe) dwarsbalk vergezeld boven van twee en beneden een (zwarte) merlet. Ook dat is hangende aan een lange band voorgesteld, die in dit geval gehouden wordt door een gedeeltelijk achter het schild geplaatste engelenfiguur.

Lager is naast elkaar het echtpaar persoonlijk afgebeeld, aanziende, ten voeten uit, met ongedekte hoofden, in vrij vlak

Afb. 4. Ondergedeelte van het randschrift.

relief, terwijl tussen de beide gezichten een sierlijk gevleugeld engelenkopje is toegevoegd. De omvang, die de toegebrachte beschadigingen op de zerk verkregen hebben, maken het on-doenlijk om de twee persoonsverbeeldingen duidelijk te beschrijven.

Voorts zij vermeld, dat er op de zijden der zerk ook nog in twee kolommen kwartierwapens zijn aangebracht. Zij zijn simpel van uitvoering en elk van hen is geplaatst binnen een cirkelvormig lijstje. Verklarende namen zijn er niet, maar er is alle reden om aan te nemen, dat zij de volgende families representeerden:

1. Van Varick.	1. Du Crois.
2. Van de Poll.	2. Van de Oudaert tot Holt.
3. Van Isendoorn.	3. een onbekend wapen.
4. Van Strijen.	4. een onbekend wapen.

Voor de juistheid van de hier aangehaalde kwartieren aan 's mans zijde staat in een grote zerk, die tegenwoordig ingemetseld is in de indrukwekkende toren van het Betuwse Varik. Dit stuk vertoont een overste of 'vrouw' van het verdwenen klooster Sinus Mariae te Zennewijnen, ten voeten uit met de kwartierwapenschilden van (Johan) van Varick met (Adriana) de Cocq van Nee-rijnen en (Johan) van de Poll met (Maria) van Strijen. Deze grafsteen moet dus geplaatst zijn voor een zuster van de schout van Grave, de al meermalen genoemde Goossen van Varick³.

Ook is het mogelijk enigermate een aanvulling te geven op de

Afb. 5. Jhr. Goossen van Varick en zijn vrouw jkvr. Clara van den Cruyce.

kwartieren aan de zijde van de vrouw. Het kwartierwapen, daar sub 2, dat van een vertegenwoordiger der Brabantse adellijke familie (Van der) Oudaert wordt namelijk besproken door J.B. Rietstap in diens 'Armorial Général' als 'd'argent à trois merlettes de sable; cri Estrée'. Maar mijn 'MS Armorial manuscript de la fin du 17me siècle de familles nobles' herkomstig uit de collectie jhr.Coenen van 's-Gravesloot geeft daarvoor drie zwarte merletten, 2 en 1 op zilver en een uitgetande zwarte schildzoom; zwart-zilveren wrong en als helmteken een antieke vlucht, rechts zilver, links zwart, waartussen één merlet als uit het schild.

Allerminst fortuinlijk ben ik ten opzichte van kwartieren nr. 3 en 4 aan de zijde van jkv. Clara du Crois, want ondanks langdurig voortgezet onderzoek naar de herkomst van haar ouders in binnen- en buitenland is deze herkomst duister gebleven. Er is daarop echter één uitzondering. Wij beschikken in deze namelijk over een aanwijzing, gelegen in de voorstelling van kwartier 4. Het kwartier nr. 3 heb ik weliswaar tussen de brokstukken van de zerk niet terug kunnen vinden, maar nr.4 is duidelijk en goed bewaard. Dat laatste stelt voor een 6-puntige ster, vergezeld in het schildhoofd van een lambel of barensteel van drie hangers. Omdat een dergelijke samengang van wapenfiguren zeer zeldzaam is nam ik om tot een verklaring van de bijbehorende geslachtsnaam te komen mijn toevlucht tot het bekende werk van Graaf Théodore de Renesse 'Dictionnaire des Figures Héraldiques'. Inderdaad noemt die schrijver in zijn rubriek 'un lambel accompagné d'un meuble, lambel et étoile'⁶ met als uitkomst twee

families, de ene, genaamd Franqueville en de andere Smavel. Doch ondanks dit blijft het wel zeer de vraag of dit mag baten...⁴.

Over het echtpaar Van Varick-Van de Cruyse is in de literatuur een aanzienlijke hoeveelheid gegevens te vinden. Onder de belangrijkste dienen genoemd te worden: de MS.-genealogie Van de Poll in de collectie A.C. Baron Snouckaert bij de Hoge Raad van Adel, no. 3451; mr. P.A.N.S. van Meurs 'De ridderschap van het kwartier van Nijmegen' Den Haag 1899, blz. 5; mr. W.J. baron d'Ab-laing van Giessenburg, 'De ridderschap van Veluwe' 's-Gravenhage 1859, blz. 23, 51, 69; mr. J.J.S. baron Sloet e.a. 'Register op de leenacten van het vorstendom Gelre en graafschap Zutphen' van Gelre I, 1891, blz. 147 en J.Th. de Raadt 'Sceaux Armoriés des Pays-Bas et des Pays avoisinants; IV Bruxelles 1901, blz. 87.

Opmerkelijk bij deze grote grafsteen is nog dat die geen rechte rand heeft, zoals gewoonlijk, maar afgeschuind is naar beneden, welk verschijnsel de zerk min of meer het aanzien van een tombe heeft verleend: een bewijs temeer, dat het monument in de kerk, ook wegens de ereplaats voor het hoofdaltaar, een bijzondere plaats moet hebben ingenomen. De steen is nog op het bovenzvlak getekend met het ingehakte nummer 13, een identificatie die misschien nog van betekenis kan zijn wanneer te Grave de administratie van de kerkegraven eens te voorschijn komen zal.

Voor het overige is mijn hoop op nader onderzoek in de toekomst gevestigd, mij houdend aan een *nec scire fas est omnia*.

NOTEN

1. Mr. P.C. Bloys van Treslong Prins, *Genealogische en Heraldische Gedenkwaardigheden in en uit de Kerken der Provincie Noord-Brabant*, I en II (Utrecht 1924).
2. Ant Fahne von Roland, *Die Dynasten, Freiherren und Grafen von Bocholtz*, I (Cöln 1859) 166/7. De tekst is hierbij verbeterd; zie ook *De Nederlandsche Leeuw*, XVIII (1900) kol. 107.
3. *De Wapenheraut*, XXII (1918) 390; en dr. F.A.J. Vermeulen, *De Monumenten van Geschiedenis en Kunst in de Provincie Gelderland*, I, *De Bommeler- en Tielerwaard*, II ('s-Gravenhage 1946) 450/1. In beide gevallen is de tekst niet correct weergegeven.
4. Graaf Théodore de Renesse, *Dictionnaire des Figures Héraldiques*, III (Bruxelles 1897) p. 117.

NOGMAALS: DE PROTESTANTSE FAMILIE BORCHOUTS TE STRIJP

M.J.H. van Dooremolen
Zagwijnstraat 8, 5654 KJ Eindhoven.

Het geringe aantal protestanten rond 1689 te Strijp bij Eindhoven, vermeld in het artikel van J.Th.M.Melssen in de *Brabantse Leeuw*, XXXV, nr. 2) blijkt bij nader beschouwing nog geringer te zijn dan genoemd artikel doet vermoeden. Waarschijnlijk bij gebrek aan protestantse huwelijkspartners trouwden een drietal vrouwelijke Borchouts met katholieke ingezetenen van Strijp, en ze lieten hun kinderen dan ook door de pastoor van de roomse Strijpse parochie dopen¹. Dit waren:

PERIJN JOOSTEN BORCHOUTS (in genoemd artikel vermeld op blz. 73 onder II-b-5), getrouwd met Jan Peters van Doren (o.a.) de volgende kinderen:

- a. Josephus, gedoopt op 7 juli 1688, in de hoofdgeldlijsten vermeld als Joost.
- b. Marijke, geen doop gevonden, komt wel voor in de hoofdgeldlijsten.
- c. Peter, gedoopt op 20 juni 1693.
- d. Helena, gedoopt op 25 mei 1697, komt niet voor in de hoofdgeldlijsten.

JENNEKE SIMON BORCHOUTS (vermeld op blz. 75 onder II-c-3), trouwde met Michiel Michiels Lobrij en had met hem te Strijp (o.a.) de volgende kinderen:

- a. Joanna, gedoopt op 7 februari 1691.
- b. Simon, gedoopt op 3 februari 1693 (een van de doopheffers is Luijcas Janse).
- c. Michael, gedoopt op 3 juni 1696.
- d. Hendrick, gedoopt op 8 augustus 1701. Het is deze Hendrick, die op 21 september 1726 als meerderjarige zijn voogden bedankt; hij is dan 26 jaar oud, waaruit derhalve geen conclusie kan worden getrokken over de verschuiving van de meerderjarigheidsgrens.

PETERNEL (Perijn) SIJMONS BORCHOUTS (vermeld blz. 75, onder II-c-2), gehuwd met Luijcas Janssen Peter Vrients. Hieruit stammen o.a. de volgende kinderen:

- a. Anna, gedoopt op 28 januari 1691.
- b. Cornelius, gedoopt op 20 mei 1692. Vermoedelijk is hij degene, die in de hoofdgeldlijsten voorkomt onder de naam Simon.
- c. Elisabeth, gedoopt op 9 juli 1694.
- d. Elisabeth, gedoopt op 14 augustus 1695.

In 1705 vinden we in de hoofdgeldlijsten Peerijn Luijcas met Anneke, Elisabeth, Simon en Hendrick (één boven 16 jaar, vier onder 16 jaar).

Als de Strijpse hoofdgeldlijsten worden vergeleken met de doopgegevens, dan blijkt in een aantal gevallen verschil te bestaan in de leeftijden, de namen en het aantal van de genoemde kinderen.

Enerzijds kan dat verklaard worden door het feit dat het Strijpse doopboek rond 1700 (onvolledig) is overgeschreven. Anderzijds is gebleken dat bij de opgave van de hoofdgeldplichtigen (en dat geldt niet alleen in Strijp) nogal eens met de leeftijd van de kinderen rond de 16 jaar werd 'gesjoemeld'. Er zijn gevallen bekend waarbij rechterlijke sancties zijn getroffen. Ook ontbrak soms een kind dat elders was ondergebracht en omgekeerd kwam het ook voor dat 'houkinderen' niet als zodanig werden vermeld.

Het is derhalve af te raden, de leeftijd van kinderen uitsluitend te baseren op gegevens uit hoofdgeldlijsten en evenmin kunnen daaruit sluitende conclusies worden getrokken over de gezinssamenstelling.

Dat brengt ons op de notities betreffende Perijn Sijmons Borchouts, de vrouw van Luijcas Vri(e)nts. Zij was zeker niet zo dertel als kan worden verondersteld naar

aanleiding van het genoemde artikel, want minstens één kind van de priester Waldeck kan niet van haar zijn geweest. In 1695 immers werd in alle eer Elisabeth Vrints gedoopt en is dus het kind van 10 november 1695 niet van Perijn.

We vinden de volgende aantekening in het rechterlijk archief²:

'Perina Simons te Strijp met haar kinderen Anneken en Lijsbeth, verwekt bij haar door Lucas Jan Vrints saliger, zoon van Jan Peter Vrints en Elisabeth van Straethum' (nb.: elders ook genaamd 'Straeten').

Hieruit blijkt dat Perijn in 1705 weduwe was en tevens dat zij op dat ogenblik geen zoon Hendrick noemt (die dan toch pas zes jaar zou zijn geweest). Mogelijk is Perijn wel de moeder van Hendrick (dan dus een fil. illig.), maar dat kan slechts uit de hoofdgeldlijsten worden geconcludeerd, een wat vage bron zoals gezegd.

Een kleine rehabilitatie dus voor Perijn Borchouts; mogelijk waren een of meerdere kinderen van Waldeck van een niet nader genoemde zuster van Perijn?

In dit verband kan nog vermeld worden het optreden van een doopheffer in 1701: Dymphna Borchouts (bij een zoon van Jenneke Simon Borchouts). Dit zal niet de protestantse Dymphna van den Hurck, de vrouw van Joost Borchouts zijn geweest; zij was trouwens toen al 72 jaar.

Tenslotte: de gemengde huwelijken van de drie dames Borchouts vielen bij de mannelijke Borchouts zeker niet in goede aarde. Geen van hen was doopheffer bij de 12 katholieke dopen, maar dat kon natuurlijk ook niet.

Als aanvulling op de vraagtekens over de vroege Borchouts (genoemd artikel blz. 67 en ook De Brabantse Leeuw XXXV (1986) 231) kan de volgende aantekening dienen: In april(?) 1643 wordt te Strijp een huis etc. ontruimd en verkocht bij de dood van Jenneke weduwe Pauwels Dirx, moeder en grootmoeder van Jenneke Pauwels, Heijken Pauwels (gehuwd met Frans Claessen), Goort Willem Jochems en Aert ..., gemachtigden van Aert, Wouter en Willem Pauwels, zonen Borchouts, gebroeders en van deselve als oomen en bloetvoogden van de twee onmondige kinderen van Jan Pauwels, verwekt bij Beatrix Claes (proc. februari 1643 uit Haarlem)³.

NOTEN

1. Streekarchief voor Zuid-Oost Brabant Eindhoven (SZOB), DTB Strijp nr.49.
2. SZOB, Eindhoven R 345 (3-2-1705).
3. SZOB, Eindhoven R 357 (1643)

DE GROOT (jrg. 1982, blz. 58-60)

K.J. Slikerman

Zegenstraat 73, 3082 XP Rotterdam

Dank zij een reactie van drs. J.C.G.W. Coenen te Geldrop is vast komen te staan dat Adriaan (Adrianus) de Groot (zie gen. III-1) niet op 20 februari 1735, doch op 5 april 1733 te Geldrop werd gedoopt (als zoon van Jan de Groot en Davina van Nederveen). Derhalve is de afstamming van de via Geldrop in Dordrecht en 's-Gravendeel belande familiegroep De Groot anders dan in jrg. 1982 aangegeven. Voor de juiste afstamming moge ik verwijzen naar mijn boek 'Duizend Jaar Voorgeslacht', Rotterdam 1987, blz. 51 e.v.

JOSYN VAN BORCKELOO

Paul van Merode

Weversfabriekstraat 38, 2200 ANTWERPEN (Borgerhout)

België (tel.03/236.74.30).

Josyn van Borckeloo huwde vermoedelijk omstreeks 1585 met Willem van MERODE. Zij had zeker één dochter, Hadewijn Willems van Merode, geboren ca. 1587. Deze Hadewijn werd (volgens Hilvarenbeek R 313) op 22 juni 1624 gegoed te Sint-Anna-land. Het document vermeldt verder Joost Willems van Merode, waarschijnlijk een zoon van Josyn en Willem. Joost is kanunnik te Hilvarenbeek.

Wij ontmoeten in andere documenten nog een derde naam, nl. Isebrant Willems van Merode. Mogelijk is hij eveneens een zoon van Josyn van Borckeloo en Willem van Merode. Het ontbreekt ons echter aan nadere gegevens.

Kan iemand aanduidingen geven over Josyn van Borckeloo, vrouw van Willem van Merode? Gezocht zijn haar geboorteplaats en -datum, plaats en datum van haar huwelijk, verblijfplaats en nadere gegevens over haar man en kinderen.

VRAGEN

F.P.M. van Roij

Postbus 584, 6180 AB Elsloo

Te Oirschot huwden (NH) op 23 april 1758 (0: 8 april 1758) VAN RO(O)IJ, Hendrik Dirks (Theodorus), jongman van Turnhout, maar al enige jaren woonachtig te Oirschot met SOETRIX (Soeteriks, Zeetrix, Sutrix) Eyken Dielis, gedoopt te Oirschot 4 oktober 1731. Huwelijksgetuigen waren Adrianus Olifiers en Maria Swuusten. Gevraagd: voorgeslacht van Hendrik en Ida.

B. de Keijzer

Klaroen 43, 2907 GB Capelle a/d IJssel

Hendrick Kansz. van Dommelen, j.m. van Zon (TK), begraven te Ameide in de Kerk 1730, tr. Ameide-Tienhoven 14-3-1695 met Marrigje Ariens van Vennelo, dochter van Arien Dircs van Vennelo en Pietertje Claesdr. Wie kan mij helpen aan nadere gegevens over het geslacht Van Dommelen?

Steven Jansz. van Dooren, jongman van Grave, trouwt aldaar op 4-10-1662 met Hendrikje Aertsdr. de Vetten, j.d. van Grave.

Gevraagd: de kwartieren van dit echtpaar.

Reynier Willemsz. Hase(n)bosch, j.m. van Zeelat (RK), trouwt te IJsselstein op 20-9-1690 met Elske Gerritsdr. Rosch, aldaar gedoopt op 7-11-1669 als dochter van Gerrit Ariens Rosch en Cornelia Robbertsdr. Smith.

Wie kan mij helpen aan nadere gegevens over het geslacht Hase(n)bosch?

Huibert Maartense van der Putten, j.m. van Nuenen, trouwt te Numansdorp op 15-11-1676 met Maeike Pieters Nieuwenboer, j.d. van Cromstrijen, dochter van Pieter Leenderts Nieuwenboer en Neeltje Pieters.

Wie kan mij helpen aan nadere gegevens over het geslacht Van der Putten?

P.J. Boshuizen
Van Goijenstraat 15A, 3043 AV Rotterdam

Contact gezocht met personen met een stamboom waarin voorouders met de naam Boshuizen (van Boshuijzen, Boshuijssen) voorkomt.

A. Sneepe
Houtwol 31, 1261 BC Blaricum

Zoekt contact met mensen die bekend zijn met de Zuid-Hollandse tak van het geslacht SNEEP.

MEDEDELINGEN

TELEAC-CURSUS STEDEN EN HUN VERLEDEN

Op vrijdag 8 april 1988 is gestart de cursus over de stadsgeschiedenis onder de titel 'Steden en hun verleden', de ontwikkeling van de stedelijke samenleving in de Nederlanden tot de 19e eeuw. Aan de hand van acht Nederlandse en vier Vlaamse steden wordt de historische herkomst van de Noord- en Zuidnederlandse stad in beeld gebracht, waarbij het leven van de mens in die tijd centraal staat. De twaalf televisielessen worden vanaf 8 april wekelijks uitgezonden op vrijdag van 18.30 tot 19.00 uur via Nederland 3. De twaalf radioprogramma's zijn wekelijks te beluisteren vanaf maandag 11 april van 21.30 tot 22.00 uur op radio 5. De cursus wordt in het najaar van 1988 opnieuw uitgezonden.

Het cursusboek 'Steden en hun verleden' kost f59,90. Een bijbehorende wandelgids kost f19,50. Beide boeken zijn eveneens als set verkrijgbaar tegen de prijs van f75,00 en zijn te bestellen door overmaking op postgiro 54 42 32 ten name van Teleac, Utrecht, onder vermelding van 'Steden en hun verleden'. Beide boeken zijn ook in de boekhandel te koop.

TELEAC-CURSUS GENEALOGIE

TELEAC start in de maand mei a.s. met een cursus 'Genealogie' waarin twee manieren van genealogiebeoefening aan de orde zullen komen. Ten eerste hoe een stamreeks -ook wel 'stamboom' genoemd- langs de vaderlijn steeds weer in de tijd opgespoord kan worden. Ten tweede hoe het 'kwartier' van de familie, dat wil zeggen enkele generaties voorouders van beide zijde, samengesteld en ingevuld kan worden met allerlei gegevens over gezinsverband en levensomstandigheden.

Deze cursus zal laten zien dat genealogie behalve stamboomonderzoek vooral een studie is van de familiegeschiedenis. De cursus begeleidt systematisch de speurtocht door de 20ste, 19de en 18de eeuw. Terwille van de overzichtelijkheid is de stof dan ook in deze drie tijdvakken ondergebracht. Na het volgen van de cursus 'Genealogie' zal men op eigen krachten een heel eind verder komen met het onderzoek vóór 1700.

De zes televisielessen zijn vanaf 19 mei a.s. wekelijks te zien op donderdag van 18.30 tot 19.00 uur, via Nederland 3.

De zes radiolessen worden vanaf 24 mei a.s. elke week op dinsdag uitgezonden van 20.30 tot 21.00 op Radio 5. In het najaar van 1988 wordt de cursus herhaald.

Het cursusboek kost f39,- en is te bestellen door dit bedrag over te maken op postgiro 54 42 32 ten name van Teleac, Utrecht, onder vermelding van: Genealogie.

GODSHUIZEN

Ton Kappelhof
archivaris Godshuizen
Postbus 90107, 5200 MA Den Bosch

In maart 1988 verscheen:

A.C.M. Kappelhof, 'Repertorium op de notulen van de Commissie der Gasthuizen', deel II, jaren 1812-1813. 112 pp.; prijs f12,50 (incl. portiekosten) of f7,50 (zonder portiekosten).

De Commissie der Gasthuizen ('Commission des Hospices') werd in Den Bosch opgericht in maart 1811 en was een logisch gevolg van de reorganisatie van de armenzorg die door de Franse bezetters in een hoog tempo werd doorgevoerd. De Commissie beheerde in Den Bosch alle Godshuizen (Groot Ziekengasthuis, Geefhuis, kleine gasthuizen, de Negen Blokken, het katholiek en het protestants weeshuis enz.). Het repertorium geeft de inhoud van alle door de commissie genomen besluiten in het kort weer. Zo ontstaat een indringend beeld van een bestuurlijke organisatie in een woelige periode.

Telefonisch of schriftelijk te bestellen bij:

Centraal Bureau Godshuizen, Archief, Postbus 90107, 5200 MA Den Bosch; tel. 073-120844 ttt. 155.

Tevens is op bovenstaand adres af te halen de in 1963 verschenen 'Inventaris van het archief van het Groot Ziekengasthuis te 's-Hertogenbosch'. Dit werk dat vooral voor genealogen een uiterst rijke bron vormt is nooit in de handel geweest en bestaat uit drie delen: I. Inventaris (3759 nummers); II Regesten van oorkonden van vóór 1500 (1776 nummers); III Alfabetische indices op *persoonsnamen, plaatsnamen en ambten, betrekkingen enz.* Prijs: f33,00.

HET FAMILIEWAPEN DE ZICHTBARE VERBINDING MET UW VOORVADEREN

Van generatie op generatie

Kunt U het zich voorstellen? Bij een van Uw voorvaderen, misschien een ridder uit een roemrucht verleden, zijn wapen op zijn schild, dat hing boven de poort van zijn kasteel, ten teken dat hij thuis was.....

Of misschien een adellijk heer, zijn wapen geborduurd op het dekkleed van zijn rijpaard..... Of een welgesteld koopman, rijkgeworden door porcelein uit China en koffie van Java..... Aan zijn vinger een gouden zegelring met wapen, die in zachte rode lak werd gedrukt....

En vandaag datzelfde wapen nog altijd levend!

Fraai geschilderd op een handvervaardigd wandbord, aan Uw schoorsteenmantel boven een knapperend haardvuur. Of bij U aan de muur, waar het zonlicht de kleuren van de vaak eeuwenoude symbolen tot leven brengt.

Potterie IMARJ maakt deze wandborden in eigen atelier. Uw familiewapen wordt met de hand in kleur op een roomwitte ondergrond geschilderd.

Vervolgens wordt het bord gebakken, waardoor het wapen ingebrand is en niet meer beschadigd kan worden.

Het wapen kan ook in alleen blauw op roomwit fond worden uitgevoerd. In onze potterie zijn meerdere voorbeelden te bezichtigen.

Voor inlichtingen en prijsopgave kunt U ons bellen.

POTTERIE

Groenestraat 14
6531 JC Nijmegen
tel. 080 - 567527

688 783820

DE BRABANTSE LEEUW

een uitgave van de Sectie voor Geslacht-, Naam- en Wapenkunde van Het Noordbrabants Genootschap verschijnt vier maal per jaar.

Redactie: dr.ir. C.H.J. van den Brekel, voorzitter; mr. G. Berkelmans; J.H.G.J. van Heeswijk, secretaris; mevr. P.L. Leget-Kuijlen; A.J.A. van Loon en J.W. Weijs.

Correspondentie-adres voor het toezenden van manuscripten, recensie-exemplaren, ruilabonnementen en mededelingen/vragen en antwoorden alsmede het opgeven van abonnementen, en het bestellen van losse nummers, oude jaargangen en inbindbanden: Het Noordbrabants Genootschap, Postbus 1104, 5200 BD 's-Hertogenbosch.

Abonnementsprijzen per jaargang voor Nederland en België f 34,- elders f 36,-. Men wordt verzocht het abonnementsgeld te betalen via een toe te zenden acceptgirokaart. Opzeggingen uitsluitend schriftelijk voor 1 december 1988.

INHOUD AFLEVERING 1988/1

Van Abelen (vervolg van jaargang 36, pag. 185), *W. de Bakker*, blz. 1.

Van Rund, *mr. G. Berkelmans*, blz. 49.

De Van Varick-zerk te Grave, *dr.mr. J. Belonje*, blz. 54.

Nogmaals: De protestantse familie Borchouts te Strijp, *M.J.H. van Dooremolen*, blz. 60.

De Groot, *K.J. Slijkerman*, blz. 61.

Vragen, blz. 62.

Mededelingen, blz. 63.

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen alleen met schriftelijke toestemming van de redactie.

de brabantse leeuw

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VAN DE SECTIE VOOR
GESLACHT-, NAAM- EN WAPENKUNDE VAN HET
NOORDBRABANTS GENOOTSCHAP

JAARGANG 37, NO. 2

1988

HET NOORDBRABANTS GENOOTSCHAP 's-HERTOGENBOSCH

Driemaandelijks tijdschrift van de Sectie voor Geslacht-, Naam- en Wapenkunde van het Noordbrabants Genootschap. Redactie: dr.ir. C. H. J. van den Brekel, voorzitter, J.H.G.J. van Heeswijk, secretaris, mr. G. Berkelmans, mevr. P.L. Leget-Kuijlen, A.J.A. van Loon en J.W.M. Weijs. Redactie- en administratie-adres: Postbus 1104, 5200 BD 's-Hertogenbosch, tel 073-139484.

Abonnementen per jaargang: binnenland f 34,00; buitenland f 36,00 inclusief porti. Men wordt verzocht te betalen via een toe te zenden acceptgirokaart. Opzeggingen alleen schriftelijk mogelijk voor 1 december.

JAARGANG 37 -- No. 2 -- 1988

VERDERE LOTGEVALLEN VAN HET GESLACHT RAUWS

Dr. H. Winkel-Rauws
Harmoniehof 64, 1071 TD Amsterdam

Inleiding

Nadat mijn genealogische studie 'Wel en wee van het geslacht Rauws' (= 'W + W') als deel V der Werken uitgegeven door het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde in 1979 bij De Walburg Pers te Zutphen het licht mocht zien, heb ik mij afgevraagd wat het volgende was dat mij te doen stond. Ik sloeg p. 243 van mijn publikatie op: *Agenda*, letterlijk: de dingen die gedaan moeten worden. Daar stond een heel rijtje personen, de naam Rauws dragend, die om een nadere opsporing vroegen. De oudsten en mij het meest intrigerend, waren Meeuws Rauws uit Rijsbergen 1532 en zijn zoon Jan 1563 (punt 2 van de *Agenda*). Het was toch te onwaarschijnlijk dat tussen deze vader en zoon Rauws in Hazeldonck, de zuidelijkste uithoek van Rijsbergen, en onze Cornelis Rauws in Galder, de zuidelijkste uithoek van Ginneken, geen samenhang zou zijn. Deze uithoeken lagen op steenworp-afstand van elkaar en de naam Rauws was uitzonderlijk. Er moest dus wel samenhang zijn.

Een tweede duistere plek, welke mij bijzonder hinderde, was de aanwezigheid van een Cornelis Peterszn Rauws in Teteringen, die tussen 16 maart 1647 en 16 februari 1649 zich aldaar had

gevestigd vanuit Zundert¹. Hij was dus een naam- en tijdgenoot van onze Cornelis 'P.C.' Rauws (1646) uit Breda (punt 7 van de Agenda).

Destijds had ik bij mijn archiefonderzoek het jaar 1525 als verste limiet gekozen omdat 1° de tijd mij drong mijn vondsten op schrift te stellen, 2° ik met 1525 een afgeronde periode had bereikt, 3° over 1521 tot 1525 voor de zeven Baronie-dorpen, in ons geval voor Ginneken, de vestbrieven ontbraken, waardoor een natuurlijke caesuur ontstond. Zo sloeg ik nu en dan de onvolprezen vestbrieven (Rijsbergen) op over de vroegste periode, die van half 1498 tot en met 1521 loopt. Ik had het geluk reeds in 1499 Meeus Janszn Raus te vinden. In deze vroege periode werd de naam wel met au, doch zonder w geschreven. De au had op zichzelf al een w-klank in zich. Pas in het begin van de 16e eeuw gaat de w zijn intrede doen, om zichzelf toch nog wel een enkele maal te verliezen. Onafhankelijk van de schrijfwijze in de archivalia schrijf ik: Rauws. - Eenmaal op het goede spoor vond ik weldra twee jongere broers van Meeus: Merten Janszn Rauws en Jan Janszn Rauws, deze laatste met drie in 1544 volwassen kinderen: Jan, Hubrecht en Cornelia (punt 3 van de Agenda).

Het feit dat mijn arbeidsterrein zich naar Rijsbergen had verplaatst, bracht een groot voordeel met zich. In Rijsbergen heerste destijds een gecompliceerde rechtsverhouding. Hoewel de schepenen in Rijsbergen zetelden, ressorteerde het dorp onder Zundert: 'voor Schepenen tot Sundert in der Eeningen van Rysbergen', zoals het soms wat ingewikkeld geformuleerd staat². Bij het onderzoek naar de 'Rijsbergers' stonden mij nu dus ook de archivalia van Zundert ten dienste: het Rechterlijk archief, reeds vanaf 1487, het Notarieel archief en de Doop-, Trouw- en Begraafboeken³. Ook voor de Teteringse Cornelis, uit Zundert stammend, bood dit perspectief. Helaas leverde het eerste deel rechterlijke acten uit Zundert, elf jaar eerder aanvangend dan de oudste vestbrieven Rijsbergen, niets op.

Bij de 'Rijsbergers' heb ik aan de hand van het geschatte huwelijktijdstip het geboortjaar van de persoon in kwestie en van diens eerstgeborene en volgende kinderen bij benadering bepaald. Wanneer deze berekening per generatie telkens een paar jaar ernaast is, is dit over verschillende generaties heel hinderlijk. Voorzichtigheid is dus zeer geboden. Pas eind 16e eeuw schieten de R.K. Doop-, Trouw- en Begraafboeken van Zundert ons te hulp en kunnen wij aan de hand daarvan weer wat terugrekenen in de tijd en wat bijstellen.

Hierbij zij opgemerkt dat onze tak Rauws van Galder naar

Ulvenhout, van Ulvenhout naar Ginneken, van Ginneken naar Breda verhuizend met de vanouds vrij-makende stadslucht ook de vrije blik in godsdienstzaken deelachtig is geworden, terwijl de andere Rauws'en, aan de oorspronkelijke grond gebonden, het oude geloof trouw zijn gebleven.

Nu dan de lotgevallen der 'Rijsbergers'. Hoewel Merten Jan Rauws een jongere broer van Meeus lijkt te zijn, wil ik Merten het eerst behandelen, omdat hij een sleutelpositie inneemt.

NOTEN

1. R Br. 530 fo 7vo en 534 fo 213vo. Zie voor afkortingen noot 3.
2. R Br. 742 fo 24 in margine: 30.1.1605.
3. De vestbrieven van Rijsbergen bevinden zich, zoals alle vestbrieven uit de Baronie, in het Rechterlijk archief Breda (= R Br.) op het Gemeente-archief te Breda. De overige archivalia (zoals Rechterlijk en Notarieel archief Zundert (= R Z en N Z) en Doop-, Trouw- en Begraafboeken Zundert (= DTB Z) bevinden zich op het Rijks-archief in N. Brabant te 's-Hertogenbosch.

Hoofdstuk I

Merten Jansz Rauws en de zijnen

Aangezien Merten op 31 december 1511 reeds hoog en droog getrouwd is, hij lang voor zijn huwelijk al een roman achter de rug heeft, en hij bij zijn overlijden in 1520/21 een viertal jeugdige kinderen achterlaat, reken ik zijn huwelijk op $\pm$ 1510, zijn geboortjaar $\pm$ 1472, dit laatste ook in verband met mijn gissingen omtrent de geboortejaren van zijn broers Meeus en Jan.- De eerste keer dat Merten voor schepenen - en voor ons - verschijnt is in 1511, wanneer hij als voogd van zijn vrouw Petere, natuurlijke dochter van Wouter van Keessel, optreedt. Zij neemt onder voogdij van Merten op haar bezit een hypotheek van een halster rogge per jaar¹. Dit bezit omvat een huis, erf en toebehoren, $\pm$ één bunder in Rijsbergen-zelf, aan twee zijden aan 's heren straat gelegen. In dit huis wonen zij, Oudjaar 1511. Merten is dus geen Hazeldoncker zoals broer Meeus. Op 7 september 1512 wonen zij nog steeds in Rijsbergen. Dan wordt hun bezit omschreven als 5 lopenzaad. Hierop blijkt een erfpacht te rusten van een veertel en een kwart lopen rogge, uit te reiken aan de Kerk die de erfpacht van een veertel op dat tijdstip verkoopt

wegens behoefte aan contanten, om aan de 'tymmeringe' aan het kerkgebouw van Rijsbergen te besteden. Een ander veertel rogge zijn Petere en Merten op hun bezit schuldig aan de Tafel van de Heilige Geest², de kerkelijke instelling welke zich met de armenzorg bezighoudt. - Op 20 februari 1514 neemt Merten op hun bezit nog een hypotheek van een halster rogge, voor f 40,- af te lossen³.

In 1517 treffen wij Merten weer aan, nu als toezieners van de vijf half-verweesde onmondige kinderen van Cornelis Lambrecht Aert Noutszn⁴. Deze vestbrief opent ons geen verdere perspectieven, is alleen een levensteken van Merten.

In een wat uitvoeriger acte van 1518 lezen wij dat Merten nog weer een hypotheek heeft genomen en wel van tien lopen rogge. Zijn bezit te Rijsbergen wordt nu omschreven als 'een erfstede met huysingen, hove ende toebehoirten metten erve dair aenliggende omtrent anderhalff buynder'. Broer Meeus treedt als borg voor hem op. Het slot van de acte is erg verbleekt, zodat de voorwaarden van aflossing niet goed te lezen zijn. De datum is afgebrokkeld, maar moet, gezien de voorgaande en de volgende acte, tussen 28 mei en 21 juli 1518 liggen⁵.

Eenmaal, in 1520, treffen wij Merten aan als koper van een 'stucxken' erf, heide en weide ± 2 lopenzaad te Caertschoot - een onderdeel van Hazeldonck - gelegen. De verkoper moet zijn aangrenzend gebied goed omheinen: zouden de beesten van Merten of van zijn nakomelingen daarop overspringen, dan zal Merten niet tot schadevergoeding verplicht zijn⁶. Wij mogen er wel weer even bij stilstaan hoe keurig de schepenen alles in finesses plachten te regelen.

Een lang leven is Merten Rauws niet beschoren geweest. Kort na bovengenoemde aankoop van 22 mei 1520 is hij overleden. Zou hij bezwaaken zijn aan 'de haestige siecte vande pestilentien' die toen heerste⁷? Op 22 oktober 1521 treedt zijn broer Meeus Jan Rauws, in zijn hoedanigheid van oom, op als voogd van de vier wettige onmondige kinderen: Peterken, Neelken, Grietken en Jenneken⁸. Dit alles klinkt heel pril. Ik neem aan dat men als jongen niet veel ouder is dan tien jaar als men nog Peterken heet. De andere prulletjes zijn naar rato wat leeftijd betreft. Als toezienend voogd van zijn broeders en zusters treedt Mertens natuurlijke zoon Jan Peter Vrients op. Dit laatste feit opent ons tal van gezichtspunten: deze natuurlijke zoon (een gegeven dat in die tijd veelvuldig voorkomt, vgl. Mertens vrouw Petere, natuurlijke dochter van Wouter van Keessel) moet geboren zijn lang voor Mertens huwelijk, daar hij nu optreedt als toezieners, een functie waarvoor men volwassen moest zijn. Hij moet, ook in

verband met een hier volgend gegeven, omstreeks 1490 zijn geboren. Daar de vestbrief spreekt van toezieners van 'syne brueders ende zusters' moet de verhouding in Mertens gezin twee zoons en twee dochters zijn geweest. Hoe deze vier kinderen te verdelen is een tweede. Peterken, geboren ± 1511, kan zowel een jongetje als ook een meisje zijn; Neelken, geboren ± 1513, kan eveneens zowel een jongetje (Cornelisje) als een meisje zijn; Grietken, geboren ± 1515, is natuurlijk een meisje; Jenneken, geboren ± 1517, een Jantje of een meisje. Verder spreekt het feit, dat de natuurlijke zoon door de oom/voogd en door Mertens weduwe als toezieners wordt aanvaard, voor een goede verstandhouding. Ik heb wel vestbrieven gelezen waarin sprake is van een natuurlijke broer of zuster en waaruit tussen de officiële regels door, de afstandelijkheid en kilte mij tegemoet waaiden. In dit geval dus niet. Het belangrijkste gezichtspunt is echter, dat in 1528 de dochter van Jan Peter Vrients, Marie Jan Vrients (geboren ± 1510) en haar man Jan Nys Bruynenzn bij aankoop van land in Ginneken een onderpand stellen en zij speciaal nog een bijpand, nl. het 'versterft' dat haar wacht van wijlen haar 'oudmoey' Lysbeth, weduwe van Cornelis Rauws⁹. Toen mijn familieverhaal in 1979 het licht zag, had ik reeds kennis van deze vestbrief, maar wist niets van Merten Jan Rauws, nog minder van zijn natuurlijke zoon Jan Peter Vrients. De familierelatie van een zekere Marie Jan Vrients, achternichtje van Lysbeth Rauws-van den Beessel was mij daardoor volkomen duister. Nu, door deze vondst van Jan Peter Vrients, natuurlijke zoon van Merten Jan Rauws, werd alles mij duidelijk. Wanneer Marie Jan Vrients van Lysbeth van den Beessel als haar oudtante spreekt, is onze eerste Cornelis uit Galder haar oudoom, dus is Cornelis de broer van Merten, die met zijn drie Rijsberger broers allen Janszonen zijn. Dus de vader van onze eerste Cornelis is Jan Rauws en niet een Peter, zoals ik aanvankelijk veronderstelde ('W + W' p.11). Hiermee zijn wij met zekerheid een generatie verder: Jan Rauws, geboren ± 1445, gezien het feit dat Meeus, zijn vermoedelijk oudste zoon, in 1499 al een gevestigd en getrouwd man is, gezien ook het door mij ('W + W' p.11) geschatte geboortjaar ± 1475 van zijn vermoedelijk derde zoon Cornelis uit Galder.

Aanbeland bij deze oudste Jan Rauws, generatie O, moeten wij nog even het rouwende gezin van Merten in 1521 in de steek laten, om enkele opmerkingen te maken in verband met deze generatie-vondst: 1° het is niet uitgesloten dat Cornelis I uit Galder, voorafgaand aan zijn zoons Peter en Gerrit ('W + W' p.11) een oudste zoon Jan heeft gehad, die jong is gestorven (in de acte van 10 april 1526, waarin voor het eerst Peter en Gerrit

voorkomen, is alleen van deze twee sprake). Immers de drie andere broers uit Rijsbergen hebben allen een kind naar vader Jan vernoemd. - 2° Ik vraag mij af of onze oudste voorvader Jan naast zijn drie Rijsberger zoons en zijn ene zoon uit Galder nog een zoon heeft gehad. Bij het zoeken in de vroegste vestbrieven van Baarle¹⁰ kwam ik een Kathelyn Petersdr Rauws tegen die door haar Baarlese moeder Marie Henric Meeussendr op 28 april 1517 bij een scheiding en deling in Baarle is betrokken. Op 8 april 1522 is zij, Kathelyn, blijkens een aantekening in margine inmiddels getrouwd, zonder dat naam en woonplaats van de echtgenoot worden vermeld¹¹. Kathelyn is een (jongere ?) tijdgenoot van Peter Rauws 'Ophoeck' en diens broer Gerrit. Haar vader Peter Rauws past in het rijtje van onze Galderse Cornelis I en zijn Rijsberger broers. Het blijft echter een veronderstelling, evenals de conclusie 3° uit de volgende gegevens, de enige schrale oogst uit de vroegste vestbrieven van Ginneken: ene Cornelis Corneliszn Rauws treedt op 23 maart 1501 voor schepenen aldaar op als voogd van een juffertje Mechteld Aertsdr Halderberch, een achternaam die in Baarle en Rijsbergen veel voorkomt¹². Deze Cornelis is dus 'doende' in 1501, de tijd waarin onze Galderse Cornelis en zijn Rijsberger broers 'doende' waren. Zijn vader was Cornelis Rauws, tijdgenoot van onze alleroudste voorvader Jan, generatie O. Deze Cornelis senior zou een broer kunnen zijn van laatstgenoemde Jan. - Men ziet overigens dat de naam Cornelis ook toen een echte Rauws-naam was, zoals blijkt uit de drie Rijsberger gezinnen: Meeus heeft een zoon Cornelis, Merten bleek een zoontje of dochttertje Neelken te hebben en Jan een dochter Cornelie¹³, óf genoemd naar broer Cornelis, onze eerste generatie, óf naar de eventuele broer Cornelis van hun vader Jan. - 4° Nog een vraag welt op, wanneer wij in het gezin Meeus een Margriet¹⁴ en in dat van Merten, zoals gezegd, een Grietken zien. Zouden deze meisjes Rauws naar hun vaderlijke grootmoeder zijn vernoemd, m.a.w. zou onze alleroudste voormoeder, de vrouw van Jan, generatie O, een Margriet zijn geweest?

Na deze vier veronderstellingen keren wij terug naar de zekere gegevens over het rouwdragende gezin van Merten. Voogd Meeus Rauws en toezienaar Jan Peter Vrients - ook voor zichzelf opkomend - verkopen op 22 oktober 1521 het huis en erf met toebehoren, in Rijsbergen aan de Straetberch gelegen. Dit is van ouds het woonhuis van Merten en zijn gezin. Waar Petere en haar vier kinderen dan blijven, weet ik niet. Hoe hard om naast het verlies van man en vader ook de vertrouwde omgeving te verliezen. Het zal wel nodig zijn geweest: 'Voorts soe hebben de voight ende toesienaar voirs. gezworen aenden heyiligen dat zy

tvours.huys ende erve vande voirs. onmondige kynderen wege vercoft hebben na honnen beste zinnen ende verstande ten meesten oirbair, nutschap ende profyt vande zelve onmondige kynderen, heur scade te voeren ende heure vroom te genaken'¹⁵.

Het laatst ben ik Merten Rauws tegengekomen in 1531, tien jaar na zijn dood, wanneer één bunder van Mertens grondbezit wordt verhandeld onder de naam 'Merten Rauws-acker'¹⁶. Ik vraag mij af hoe die bunder, in 1531 zeker al voor de tweede maal na Mertens dood van eigenaar verwisseld, zijn naam heeft behouden, iets was in dié tijd weinig voorkomt. Bovendien: dat een stuk land b.v. de '...Montens-acker' zou heten, is te begrijpen: vernoemd naar een lid uit een bekend geslacht. Maar wie was Merten Rauws om zijn naam aan een stuk land te laten? Hij was slechts een kleine eigenerfde boer. Zou hij op dit stuk grond een vroegtijdig einde hebben gevonden, waardoor zijn naam aan deze akker verbonden is gebleven? Of was hij een 'remarkabele' persoonlijkheid?

Drie van de vier kinderen van Merten ben ik in de archivalia niet meer tegengekomen: of zij zijn vroeg gestorven, of zij hebben zich naar elders begeven. Dat laatste is helaas niet te achterhalen. Alleen het jongste kind van Merten biedt een mogelijkheid tot nadere beschouwing.

NOTEN

1. R Br. 419 fo 59vo. Cornelis Jan Willem Dyrxzn verschaft deze hypotheek. Op hun bezit rustten reeds een erfpacht van 5 veertel rogge en herencijs. De steeds weerkerende roggematen zijn: 1 zester = 2 halster, 1 halster = 2 veertel, 1 veertel = 4 lopen, (1 lopen = 1 schepel = 1/10 hl.).
2. R Br. 420 fo 130,130vo. Lopenzaad = een oppervlak dat met 1 lopen zaad kan worden bestrooid = 100 roeden.
3. R Z 283 (Protocol 'Register v. verschillende acten') fo 164vo. Jan Cornelis Witbols verschaft deze hypotheek.
4. R Br. 424 fo 154: 27.1.1517.
5. R Z 283 fo 274vo: Kathelyn Henric de backersdochter, getrouwd met Wouter Walraven, verschaft deze hypotheek.
6. R Br. 427 fo 221vo: 22.5.1520.
7. R Br. 428 fo 178: 16.4.1521, fo 259: 22.10.1521.
8. R Br. 428 fo 259vo: 22.10.1521.
9. R Br. 676 (vestbrieven Ginneken) fo 124,124vo: 10.11.1528. Marie Jan Vrients, in 1528 reeds een getrouwde vrouw, schat ik dan op ± 18 jaar, dus zou zij ± 1510 geboren zijn. Daar-

door heb ik Jan Vrients' geboorte op $\pm$ 1490 gesteld. - Dat Lysbeth Rauws het kind van haar 'natuurlijke neef' had bedacht, wijst ook op een goede verhouding van Jan Vrients in de Rauws-gelederen.

10. De vestbrieven van Breda en van alle Baronie-dorpen zocht ik van 1498 t/m 1521 door.
11. R Br. 424 fo 187,187vo, 2 brieven.
12. R Br. 415 fo 287, 2 brieven, vgl. R Br. 419 fo 49vo: 4.11.1511. De 4 overige Baronie-dorpen, welke vestbrieven uitgaven (Terheijden, Gilze, Alf en Haghe = Princenhage), leverden niets op.
13. R Br. 741 fo 215vo,216: 18.1.1547, R Br. 428 fo 259vo: 22.10.1521, R Br. 679 fo 26vo: 22.4.1544.
14. R Br. 742 fo 166vo,167: 24.1.1553, R Br. 428 fo 259vo: 22.10.1521.
15. R Br. 428 fo 259vo. Koper is Michiel Alaert Cornelissen. Vgl. ibid. fo 260vo: 5.11.1521. - Deze eed aan de heiligen door voogd en toezienaar was algemeen gebruikelijk. - 'oirbair' = voordeel; 'vroom' = voordeel.
16. R Br. 739 fo 121: 7.3.1531.

Hoofdstuk II

(Berthel)meeus Janszn Rauws ($\pm$ 1470-1535) en zijn nakomelingen.

Laten wij nu Berthelmeeus Jan Rauws leren kennen, die wij wegens een belangrijke aankoop op 27 oktober 1499 als allereerste Rauws in de vestbrieven (Rijsbergen) aantreffen¹. Aangezien hij op die datum reeds een getrouwd man is, stel ik zijn geboortjaar op $\pm$ 1470. Daar Berthelmeeus Jan Rauws in de vestbrieven meestal als 'Meeus' voorkomt en zijn kleinzoon/naamgenoot Berthelmeeus Jan meestal voluit 'Berthelmeeus' wordt genoemd, onderscheid ik grootvader en kleinzoon op dezelfde wijze.

Meeus dan staat in 1499 in de Rijsberger vestbrieven te boek als Raus, eerst in 1509 als Rauws². Als man van Kathelyn Jan Wouter Snydersdr koopt hij op 27 oktober 1499 van zijn schoonmoeder Geertruydt Wouter Blocxdr (Brocxdr), geassisteerd met haar tweede man Matheus Denyszn, een huis, schuur en gronden, tesamen twee bunder, plus nog een halve bunder aan de beek, plus twee bunder weiden (de 'Coeyweyde'), plus wat kleinere stukken grond: een veertelzaad land met een 'voeder hoymade', plus anderhalve schaar weiden in de 'ouden aert' (gemene gronden 2a), tenslotte nog een gedeelte 'vanden moerken int rootven',

alles in Hazeldonck gelegen. Het goed is belast met vier zester en anderhalf lopen roggepacht en met herencijns. Meeuws koopt dit bezit voor een jaarlijkse roggepacht van twee zester en een jaarcijs van 6 gulden (van 20 groten Vlaams)³. Geertruydts zoon uit haar eerste huwelijk, Jan Jan Wouter Snyderszn, verklaart bij deze gelegenheid dat zijn moeder op dit bezit is gedeeld tegen hem, dus dat zij vrij is hiermee naar believen te handelen. - Om bovengenoemde twee zester en 6 gulden beter te verzekeren verschijnt Kathelyn Jan Wouter Snydersdr met Meeus, haar man en voogd, mede voor schepenen, om als bijpand te zetten haar later kindsgedeelte in die erfpacht en erfcijns. Geertruydt belooft op haar beurt aan haar twee voorkinderen zich nooit van genoemde twee zester en 6 gulden te zullen ontdoen, tenzij in uiterste nood en ze ook nooit 'geestelic' te maken, dus ze niet aan de Kerk te vermaken, zodat Kathelyn en Meeus nooit aan vreemden zullen hoeven aflossen, maar hun schuld, indien nog niet afgelost tijdens Geertruydts leven, bij haar dood zal zijn te verrekenen door scheiding en deling. - Mogelijk was Meeus Rauws van oorsprong reeds een Hazeldoncker. Met deze aankoop van 1499 is hij dat zeker.

Al spoedig, 16 augustus 1503, verkoopt (schoon)moeder Geertruydt, kennelijk in uiterste nood, één halster rogge van de bovengenoemde twee zester aan Jan Sebrecht Roenerszn. Zij verschijnt met haar tweede man en voogd Matheeus Denyszn. Haar voorzoon Jan Jan Wouter Snyderszn en haar voordochter Kathelyn met haar man en voogd Meeus Rauws geven toestemming tot deze verkoop⁴. Er wordt verwezen naar de oude vestbrief van 27 oktober 1499. - In den vervolge zullen Kathelyn en Meeus dus een roggepacht van drie halster en een rente van 6 gulden moeten betalen aan Geertruydt, een roggepacht van één halster aan Jan Sebrecht Roenerszn. Wanneer op 20 april 1505 wordt gescheiden en gedeeld na Geertruydts dood worden de twee voorkinderen, Kathelyn en namens Jan Snyders zijn weduwe, gedeeld op veertien lopen en 3½ gulden, de nakinderen op tien lopen en 25 stuiver⁵. Op 31 juli 1509 koopt Meeus Rauws van zijn half-zwager Wouter Matheus Denyszn een erfpacht van vijf lopen rogge en een cijns van 12½ stuiver (van 2 groten Vlaams), die deze na de dood van zijn moeder Geertruydt had geërfd⁶. Dit betekende een aflossing voor Kathelyn en Meeus op de grond-aankoop van 1499. Diezelfde dag verkoopt Kathelyn, natuurlijk met Meeus als haar voogd, een halster rogge aan Jan Sebrecht Roenerszn, aan wie haar moeder reeds in 1503 een halster had verkocht. Deze twee halster zullen wij later opnieuw tegenkomen⁷.

Doordat Meeus het vroegst in de archivalia voorkomt, heb ik

het gevoel, dat hij de oudste der broers is, ook doordat hij als beschermer optreedt van Mertens weduwe en kinderen, zoals wij reeds zagen en doordat hij bij de dood van broer Jan in 1517 en later in 1529, weer als zodanig optreedt, zoals wij zullen zien⁸. Meeus' kinderen lijken ook veel vroeger geboren te zijn dan die van Merten en Jan. Gezien de leeftijden van Peter Rauws 'Op-hoeck' en diens broer Gerrit ('W + W' p.11.), rond 1500 geboren, is hun vader, onze Cornelis I, ± 1475 geboren en komt deze in anciënniteit ná broer Merten. Cornelis' kinderen komen in leeftijd het dichtst bij die van Meeus.

Herhaaldelijk wordt Meeus Rauws als uitreiker van een roggepacht genoemd, d.w.z. dat hij verschuldigd is hypotheek te betalen: één veertel op 31 januari 1525, zes lopen op 4 juni 1527, vijf veertel en drie lopen op 6 september 1530, acht-en-half lopen op 23 november 1532⁹.

Meeus lijkt ook het meeste grondbezit te hebben: hij wordt het veelvuldigst bij begrenzing van anderer goed genoemd: vanaf 21 oktober 1505 met tussenpozen tot en met 19 januari 1535¹⁰. Op 16 februari van dat jaar worden de *erfgenamen* van Meeus Rauws genoemd¹¹. Zijn dood is dus door de begrenzingen vrij precies vast te stellen: tussen 19 januari en 16 februari 1535.

Het gezin van Meeus en Kathelyn telt in ieder geval vier jongens en twee meisjes: Jan, vermoedelijk de oudste, wiens geboortejaar ik op ± 1499 schat, Cornelis, Peter, Berthel, Geertruydt en Margriet. De anciënniteit is mij niet bekend, doordat zij nooit in één acte tegelijk worden genoemd.

Om met de dochters te beginnen: Geertruydt en Margriet komen ieder slechts eenmaal in de archivalia voor: Geertruydt in 1542. Zij is getrouwd met de Hazeldoncker Cornelis Corneliszn Staelkens. Zij blijkt bij de scheiding en deling van het ouderlijk bezit te zijn gedeeld op drie veertel rogge welke broer Jan haar jaarlijks moet uitreiken en welke zij als bijpand stelt t.b.v. haar man, d.w.z. dat deze de drie veertel wat eigenmachtig tot bijpand stelt bij een koop onder belofte zijn vrouw Geertruydt voor schepenen - indien gewenst - te laten verklaren dat dit geschiedt 'by heuren wille ende consente'¹².

Margriet vinden wij op 24 januari 1553, wanneer broer Jan ook haar jaarlijks drie veertel rogge moet uitbetalen na de scheiding en deling van het ouderlijk goed. Zij plaatst deze roggepacht over naar de Tafel van de Heilige Geest, aan welke broer Jan deze voortaan moet uitkeren, zodat zij daarvan als van een lijfrente zal kunnen genieten. Dit gebeurt 'by gemeynen overdragen, believen ende consente vande gemeynte des dorps van Rys-

bergen¹³.

Ook de zoons Peter en Berthel komen maar eenmaal voor en wel in de vestbrieven van Breda. Berthel, naar vader Meeus vernoemd, zal wel de jongste van de vier zoons zijn. Deze twee broers, wonende in Rijsbergen te Hazeldonck, kopen op 8 maart 1540 te Breda voor bijna 69 gulden bijen van Ghorys de Coninck. Voor het geval zij op a.s. St Mertensdag (11 november) niet zullen hebben betaald, stellen zij als onderpand 'hen selven ende alle honne goeden, ruerende ende onruerende, presentia et futura'. Dit moet dus bezit in Hazeldonck zijn. Wat dit inhoudt, blijkt niet¹⁴.

De twee andere zoons van Meeus en Kathelyn: Jan en Cornelis komen in de Rijsbergense archivalia vaker voor. Cornelis, naar aanleiding van Jans geschatte geboortejaar 1499, op ± 1505 gesteld, koopt op 18 januari 1547 te Hazeldonck 1½ bunder heide, grenzend aan eigen bezit¹⁵. Twee jaar later neemt hij een hypotheek van één veertel rogge op zijn goed: huis, erf en toebehoren, samen één veertelzaad, plus één gemet weiden, plus één bunder heide, door hem inmiddels al ten dele tot 'landt' ontgonnen¹⁶. - Na scheiding en deling van het ouderlijk goed moet broer Jan ook aan hem een uitkering doen en wel van een halster = twee veertel rogge. Cornelis doet deze halster over aan Adriane Peter Goossensdr¹⁷. In de volgende jaren volvoert Cornelis geen financiële transacties meer en wordt hij alleen genoemd als aangrenzende buurman van door anderen verhandelde gronden¹⁸. - Het laatst horen wij over hem op 1 maart 1558, wanneer hij reeds is overleden. Zijn weduwe, Marie Henrick Petersdr, verschijnt met een eigen voogd voor schepenen, terwijl zwager Jan Meeus Jan Rauws optreedt als oom en voogd van de drie kinderen Lynken, Yken en Cornelisken, wier geboortejaren ik respectievelijk schat op ± 1542, ± 1545 en ± 1548. Dat de jongste nog slechts een Cornelisken is, doet vermoeden dat vader Cornelis laat is getrouwd, althans laat zijn kinderen heeft gekregen. Marie's broer Adriaen Henrick Peterszn verschijnt als oom en toezienner. Zij verkopen aan Peter Peter Goossenszn, broer van bovengenoemde Adriane, huis en erf met toebehoren en met het erf daaraan liggend, tesamen ongeveer drie bunder te Hazeldonck, aan één zijde grenzend aan oom-toeziener, plus nog één bunder beemden, grenzend aan Cornelis Corneliszn Staekens, 'behoud'-oom der kinderen (zie boven)¹⁹. Men woont op een kluitje! Hier blijft dus weer een gezin, weduwe met kleine prulletjes-Rauws achter, van wie men niets meer hoort. - Een zekere Cornelis Cornelis Berthelmeuszn, in 1580 zonder verdere naam vermeld, zou 'Cornelisken' kunnen zijn, thans volwassen geworden. Deze toch wel

unieke rangschikking van juist deze voornamen lijkt mij de inlijving in de Rauws-gelederen enigszins te rechtvaardigen. Hoe dan ook, deze Cornelis Cornelis Berthelmeeuszn koopt op 15 maart 1580 een huis en erf enz., ± 25 roeden gelegen te Tichelt, een andere buurtschap van Rijsbergen²⁰. Hij koopt dit goed van Andries Janszn Halderberch. Deze familie was sinds oudsher een relatie der Rauws'en (zie in hoofdstuk I de tekst bij noot 12).

Jan Meeuszn Rauws, geboren ± 1499, lijkt de oudste te zijn uit het gezin van Meeus en Kathelyn, ten eerste door de vernoeming naar zijn vaderlijke grootvader (én naar zijn moederlijke grootvader), wat meestal de gang van zaken is bij de eerstgeborene. Er is nog een tweede aanwijzing. Hoewel geen expliciete acte van scheiding en deling te vinden is na de dood van Meeus en Kathelyn, heeft deze scheiding en deling wel degelijk plaats gevonden blijkens een verklaring van Jan op 27 april 1540. De kinderen van Meeus zijn na zijn dood verplicht om in zijn plaats een erfpacht van negen lopen rogge op hun bezit in Hazeldonck uit te reiken (1538)²¹. De boedel was toen dus nog niet gescheiden. Op 27 april 1540 bekent Jan dat na scheiding en deling hij deze verplichting van negen lopen op zich heeft genomen met als onderpand alle goederen van zijn ouders, waarop hij, Jan, is gedeeld²². Een dergelijke deling was dikwijls het lot van de oudste zoon.

Jan moet, zoals wij reeds zagen, een roggeuitkering aan zijn zusters Geertruydt en Margriet en aan zijn broer Cornelis doen. Een uitkering aan de broers Peter en Berthel moet ook verplicht zijn geweest, alleen blijkt daarvan niets in de archivalia.

Altijd wanneer Jan nieuwe roggepachten uitreikt, dus wanneer hij nieuwe hypotheken neemt, wordt het ouderlijk, thans zijn onroerend goed als onderpand genoemd. Zo neemt hij in 1541, 1553 en 1555 telkens een roggepacht van drie veertel op zijn bezit²³. - Twee keer reikt hij in combinatie met anderen een roggepacht uit, waarschijnlijk bij een gezamenlijk agrarische onderneming: in 1551 met twee anderen vijf veertel, in 1552 met drie anderen drie veertel²⁴.

Herhaalde malen wordt hij genoemd bij begrenzingen te Hazeldonck²⁵. - In 1558 vervulde hij, zoals wij zagen, na de dood van zijn broer Cornelis de droeve plicht voogd te zijn over het jeugdig drietal van Cornelis en Marie Henrick Petersdr. - Hij zette de traditie van vader Meeus, die immers voogd over de kinderen van Jan II was geweest, voort door in 1557 als 'momboir ende voigt' op te treden van de kinderen van Jan III²⁶.

Zijn eigen leven verloopt heel anders. Hij verliest zijn vrouw, Adriane Henrick Berthelmeeus Willemsdr, voor 12 februari 1574.

Een nadere aanduiding is niet te geven. Hij blijft met een volwassen zoon Berthelmeeus (geboren ± 1530) en met twee onmondige, ongehuwde dochters Geertruyde en Lysbeth achter op zijn 'stede, huysinge, schuere, koye oft torfhuys, hovinge ende erffennisse met heure toebehoirte ende metten erve daaraen liggende, onder lant ende weyde', tesamen ± twee bunder te Hazeldonck. Hij verkoopt dit bezit tesamen met een halve bunder beemden ('het Grootblock'), plus de 'Coeyeweyde', thans nog maar ± één bunder, plus een stuk land en weide, groot één veertelzaad, plus een halve bunder in de 'oude aert' te Hazeldonck - wij kennen dit bezit van de aankoop van Meeus Rauws in 1499 - aan zijn zoon Berthelmeeus. Een half jaar te voren, op 12 februari, waren vader en zoon benevens de voogd en de toezieners van Geertruyde en Lysbeth tot dit besluit gekomen. Thans, op 31 augustus 1574, werd dit in twee vestbrieven voor schepenen vastgelegd²⁷. Berthelmeeus neemt tal van verplichtingen op zich waartegen vader Jan kennelijk niet meer opgewassen is. Berthelmeeus neemt de 'schuld ende tachterheyt' van zijn vader over en hij belooft gedurende diens leven hem 'van montcost ende cleederen tamelick ende eerlick' te onderhouden 'gelyck dat behoirt'. Vader Jan zal 'zyn wooninge inde camer opte (haert)stede' hebben. Diens dochters Geertruyde en Lysbeth zullen haar 'wooninge' hebben bij haar vader, zolang deze in leven is en ieder van haar ongehuwd is. Verder zal Berthelmeeus zijn zusters ieder f 25,- per jaar uitreiken, gedurende twee jaar. Leeft vader Jan langer dan die twee jaar, dan krijgen zij ieder f 20,-. Aan zijn vader zal Berthelmeeus iedere veertien dagen een halve stuiver (= 2 oortjes) geven. Jan lag dus 'in cash' per week letterlijk voor een oortje thuis. Gezien de pejoratieve klank welke deze zegswijze door de eeuwen heeft behouden, zal Jan geen rijk bestaan met deze toelagen hebben gehad. - Het roerde mij dat de twee meisjes Rauws bij haar vader 'wooninge' zouden hebben, terwijl hij zelf inwonend was geworden. Hij blijft in dit opzicht 'pater familias'.

Medio maart 1579 wordt Jan Meeus Rauws nog eenmaal genoemd: hij wordt dan als verweerder in een proces, hem aangedaan door Henrick Lenaerts van Meerle wegens drie jaar achterstand van 1/3 zester roggepacht, door schepenen veroordeeld tot betalen van de schuld en van de kosten van het proces. Van één oortje per week was dit niet doenlijk. Zoon Berthelmeeus zal wel voor zijn vader zijn ingesprongen²⁸.

Jan Meeus Rauws heeft naast Berthelmeeus, Geertruyde en Lysbeth nog een vierde kind gehad: Cornelis Jan Meeus Rauws, in 1555 en 1556 bij een begrenzing in Hazeldonck genoemd²⁹. Hij lijkt in leeftijd (geboren ± 1524) voor te liggen op zijn broer en

zusters. Misschien stamde hij uit een eerder huwelijk van Jan? Om in een zekere Cornelis Jan Meeus zonder 'Rauws' de bovengenoemde zoon van Jan te zien, lijkt mij niet gewaagd, gezien deze namen in deze volgorde, bovendien te Házeldonck. Deze Cornelis Jan Meeus komt begin 1574 ter sprake als heffer van een cijns van 20 stuiver op een goed te Caertschot (onderdeel van Hazeldonck) en eveneens begin 1574 als koper van een huis en erf met toebehoren en met erf daaraan liggend, ± twee gemeten³⁰. Waar het in Rijsbergen is gelegen, wordt helaas niet vermeld. Hazeldonck zou een bewijs te meer zijn geweest. Men volstaat met een verwijzing naar een vroegere 'littera transfixa', waarin de ligging is omschreven. Wat wèl een aanwijzing zou kunnen zijn, is dat onder de verkopers, erfgenamen van het echtpaar Henrick Cornelis Gherit Peterszn en Adriana Jacop Jacop Stoopsdr, zich Cornelia Henrick Meeus Willemsdr bevindt, tante van Cornelis Jan Meeus Rauws (zuster van zijn moeder). - Borg voor Cornelis is zijn 'zweer' (schoonvader) Hubrecht Jacop Faeszn, die door zijn 'zwager' (schoonzoon) Cornelis 'schadeloos' zal worden gehouden. Hieruit valt te concluderen dat Cornelis getrouwd is geweest. - Wanneer mijn theorie waar is, dat Cornelis Jan Meeus zonder 'Rauws' wel degelijk de onze is, kan men zijn dood vrij precies vaststellen. Bij de afspraak van 12 februari 1574 tussen vader Jan, zijn zoon Berthelmeeus en de voogd en de toezieners van zijn twee dochters is van Cornelis geen sprake meer (noch van een weduwe, noch van kinderen). Tussen 19 januari (koop) en 12 februari 1574 moet Cornelis dus als weduwnaar kinderloos zijn overleden. Misschien is dit de druppel geweest die vader Jans emmer deed overlopen en gaf hij daarom het roer uit handen aan zoon Berthelmeeus?

Van vader Jan en zijn dochters vernemen wij verder niets meer. Van Berthelmeeus des te meer, al is het nooit genoeg. Dat de 80-jarige oorlog gaande is, tonen ons de vestbrieven duidelijk. De brieven worden schaarser, er vallen grote hiaten tussen de opeenvolgende data. Het werd natuurlijk riskanter om voor een overvesting naar Breda te gaan. Het Spaanse schrikbewind is ook merkbaar bij vermelding van begrenzingen of betalingen van pachten: men grenst niet meer of men betaalt niet meer aan 'ons Genadigen Heere den Prince van Oraengien', maar aan 'den Heere van Breda', 'tout court'³¹. Geleidelijk aan leest men van hofsteden welke zijn afgebrand. Maar oorlogsgebeuren ten spijt, Berthelmeeus Rauws blijft nog een poos te volgen.

Op 21 februari 1576 wordt door een zekere Peter Roener Adriaen Roenerszn een hofstede en erf van ± één bunder, plus

nog een stuk land van een halve bunder te Hazeldonck verkocht aan Berthelmeeus Jan Meeuszn³². Er staat geen 'Rauws' bij vermeld. Dat het nu geen gegis is, maar dat het nu wel degelijk onze Bartholomeeus Rauws betreft, blijkt wanneer op 5 augustus 1578 een roggepacht van twee halster van eigenaar (heffer) verandert³³ en Berthelmeeus Ráuws als uitreiker wordt vermeld, 'alzo dezelve Berthelmeeus, oick mede voor ons schepenen voors. jegenwoordich staende, bekende'. Hij stelt dan, om de twee halster beter te verzekeren aan de nieuwe heffer Cornelis van Arendonck, als onderpand twee stukken land, 'zekeren tydt geleden' van Peter Roenerszn gekocht, waarvan het grootste identiek is aan de ene bunder van 21 februari 1576. De kleinere stukken zijn niet identiek. Blijkbaar had hij dus meer land van Peter Roenerszn gekocht.

Peter Roener Adriaen Roenerszn, mogelijk een vriend, maar zeker een goede buur van Berthelmeeus, geeft hem gunstige voorwaarden bij bovengenoemde verkoop van 1576: eerst op lichtmis (een tijdstip dat in deze periode meestal wordt gesteld = 2 februari) 1580 gaat de betaling van 14 Karolus-gulden per jaar in. Berthelmeeus zal met eenmaal f 175,- en met de verschenen rente mogen aflossen³⁴. In de verlate 'keer'-brief van 23 februari 1580 blijken beide stukken grond, zoals te verwachten is, identiek te zijn aan die van de overdracht in 1576, dus een bewijs te meer dat Berthelmeeus Jan Meeus onze Rauws is³⁵. - Verder rust een roggepacht van zeven veertel op het goed, waarvan twee veertel aan Peter Roenerszn-zelf uit te reiken, en herencijns. Van de aflossing der f 175,- is niets gekomen, zoals wij later zullen zien.

De volgende stap van Berthelmeeus is op 17 maart 1579, wanneer hij van Michiel Dyrck Jan Roenerszn (en van diens moeder en diens zuster Kathelyn) een huis en erf koopt, tesamen één gemet, grenzend aan zijn eigen gebied, plus nog een bunder, plus een 'stucxken' land van ± één lopenzaad en een even groot 'stucxken' weide, alles te Hazeldonck. Berthelmeeus betaalt voor huis en erf f 50,- nu 'gereet' en zal op lichtmis 1580 de resterende f 140,- betalen. Adriaen Anthonis Peter Faeszn staat borg voor hem. - Behalve verschillende lasten aan anderen, welke op het goed rusten, is Berthelmeeus verplicht één zester rogge uit te reiken aan de verkopers, af te lossen met 100 Karolus-gulden 'eens'³⁶. - Diezelfde dag verkoopt Berthelmeeus een van de 'stucxkens' door³⁷.

Twee weken later koopt Berthelmeeus, misschien in staat gesteld door zijn laatste verkoop, een halve bunder land, altijd te Hazeldonck, waarop alleen herencijns ligt³⁸. - In 1580 wordt het bezit van Berthelmeeus herhaaldelijk genoemd als grenzend aan

verhandelde gronden³⁹.

Inmiddels worden de tijden slechter. Breda en omgeving worden gevechtsterrein. In 1581 valt de inname van Breda door de Spanjaarden onder Haultepenne ('heden nog de Spaansche of Haultepens Furie genaamt')⁴⁰. De Spaanse koningen vonden het nu eenmaal heerlijk de Prinsen van Oranje in hun bezit Breda te treffen. Tot de roemrijke operatie van het turfschip in 1590 bleef Breda in Spaanse handen. De toch al wat schaarse vestbrieven van Rijsbergen worden in de jaren tachtig héél schaars en het schrift maakt dikwijls een gejaagde, nerveuze indruk.

Ondanks deze schaarste komt Berthelmeus Rauws toch nog wel voor, zij het dan om op 26 juli 1583 een nieuwe hypotheek van f 60,- tegen 7½ % rente te nemen. Als onderpand stelt hij een deel van zijn goederen: de 'Venacker' van ± één veertelzaad, plus zijn 'aenstede' met erf, boomgaard, bouwland en dries (braakland): ongeveer anderhalve bunder, plus 'de Byesen' van omstreeks één bunder, alles te Hazeldonck. De 4½ Karolus-gulden rente zal hij met f 60,- 'eens' op de cijnsdag St. Jan (24 juni) mogen lossen. De eerste cijnsdag zal zijn St. Jan 1584⁴¹. - Het laatste levensteken van Berthelmeus valt op 3 februari 1584, wanneer hij bij verkoop van onroerend goed in Hazeldonck als buurman wordt genoemd⁴². Op 12 december 1584 staat er 'wijlen' voor zijn naam. Tussen 3 februari en 12 december 1584 moet hij zijn overleden. Hierna komt hij alleen nog maar voor als achterstallig schuldenaar: f 125,- geleend van Dyrck de Velt, die dan op 12 december 1584 goederen van 'wijlen' Berthelmeus Rauws opwint. De drie Zondagse zitdagen, gehouden om de hoogste bieder te vinden, worden zoals zo vaak in deze tijd niet te Rijsbergen-zelf gehouden, maar in 'de Haghe' (Princenhage) en Ginneken, waarheen het merendeel der bevolking was gevlucht⁴³.

De verwarring en ontredde door de oorlog moeten in Rijsbergen en omgeving groot zijn geweest. Zo doet een Heilige Geest-meester een financiële transactie in presentie van de pastoor in Rijsbergen om 'sekere gevluchte arme luyden ennigen onderstant te mogen doen'⁴⁴. De ontwrichting blijkt ook uit het feit dat grondeigenaars voor schepenen verklaren dat zij 'geabandonneert ende hon hant getrocken hebben' van geërfd goed. Men laat het over aan de 'renthiere' die daarmee mogen doen 'nae hon geliefte'⁴⁵. - In deze tijd wordt er ook wegens schulden veelvuldig 'vuyt sheeren handt' onroerend goed opgewonnen (zoals door Dyrck de Velt na de dood van Berthelmeus) wegens achterstallige cijns of pacht, b.v. over 1570 t/m 1591⁴⁶! - Bij een overdracht ontbreken vaak vroegere vestbrieven. Dan weten de verkopers niet welke lasten op een goed rusten 'mits dyen alle honne

ouders papieren ende schriften mits dese troublen verloren syn' of: 'volgende de brieven ende bescheyde daer van geweest synde die midts de conju(n)cture deses tyts syn gedemaneert'⁴⁷. -Bij begrenzungen worden dikwijls de gezamenlijke erfgenamen van een overleden grondeigenaar genoemd: de boedels worden - voorlopig althans - niet gedeeld, hetgeen wij hierna zullen zien bij Jan (IV) Janszn Rauws en de kinderen van Cornelie Jan Rauwsdr.

Ik vraag mij af of 'mits dese troublen' de optekening der vestbrieven wat minder precies is. Zo wordt op 20 maart 1585, dus kort na zijn dood, Berthelmeeus zonder 'wijlen' genoemd bij een begrenzing⁴⁸. Dit is een nalatigheid welke wel eens meer voorkomt in een dergelijk geval (zie Hfdst. IV), maar wanneer op diezelfde dag de kinderen van de inmiddels ook overleden Peter Roenerszn scheiding en deling houden en Berthelmeeus' cijns van 14 Rijns gulden ter sprake komt en de roggepacht van twee veertel, bovendien een schuld wegens gekocht hout van 44 Rijns gulden en 12½ stuiver, dan staan deze schulden alle ten laste van Berthelmeeus Jan Rauws zone zonder 'wijlen' ervoor⁴⁹, dus de naaste bureu, en nog wel financieel zeer in hem geïnteresseerd, zouden blijkbaar niet weten, dat Berthelmeeus is overleden. Misschien behoort hij tot het grote deel der bevolking dat naar elders is gevlucht en is hij mogelijk in ballingschap gestorven, waardoor men in Rijsbergen niet al te zeker zou zijn geweest over al of niet 'wijlen' voor zijn naam.

Later, op 5 juli 1588, weet men goed dat Berthelmeeus is overleden. Dan wordt Jacopmijne, weduwe van Cornelis van Arendonck (kleermaker uit Breda), gevest in de onroerende goederen, welke de kinderen (!) en erfgenamen van Berthelmeeus in handen hebben en welke Jacopmijne op 25 november 1587 'vuuyt sheeren hant' had gekocht wegens het verlopen van de twee halster roggepacht. Er was een achterstand van acht jaar⁵⁰!

Nog meer oude relaties van Berthelmeeus treden na jaren naar voren om voor hun verwaarloosde belangen op te komen: op 21 april 1598 verkopen ene Michiel Dyrck Jan Roenerszn en de zoon van zijn inmiddels overleden zuster Kathelyn de één zester rogge, te kwijten met f 100,-, welke de erfgenamen van Berthelmeeus nu ter tijd moeten uitreiken op hun huis en erf enz. en met de daarachterliggende hof, tesamen één gemet te Hazeldonck en op allerlei andere gronden, welke de weduwe en kinderen van Dyrck Jan Roeners aan Berthelmeeus Rauws destijds hadden verkocht⁵¹. De roggepacht was al verschillende jaren niet betaald.

Dan is daar Dyrck de Velt (Dyrck Thielmanszn de Velde). Deze verkoopt eind 1598 aan Jan, zoon van de zoëven genoemde Michiel Dyrck Jan Roenerszn het opgewonnen recht dat hij voor

f 125,- heeft op de goederen van Berthelmeeus (zie hiervoor) wegens het door deze geleende en nog niet teruggegeven geld⁵². Jan Michiel Dyrck Jan Roenerszn, als de hoogst biedende, neemt voor f 150,- het opwinrecht over op Berthelmeeus' roerende goederen en speciaal op diens onroerend goed, dat, hoe onoverzichtelijk diens aankoopjes ook zijn geweest, toch tot 7 à 8 bunder blijkt te zijn aangegroeid⁵³.

Bij het beslagleggen in 1588 op het goed van Berthelmeeus door Jacopmijne, weduwe Van Arendonck, wordt voor de eerste en enige maal van 'kinderen' van Berthelmeeus gesproken. Waar zijn zij gebleven? Hoe zijn hun namen? Wanneer zij niet beter uit de verf komen -en dat doen zij eigenlijk niet- dan de 'kynderen' van Berthelmeeus Jan Meeus Rauws, hebben zij ons genealogisch niets te bieden. Ook de 'cuyp', welke Lyn Meeus Jan Rauws in 1601 voor 2 stuiver op een veiling te Zundert koopt, geeft geen houvast⁵⁴.

NOTEN

1. R Br. 415 fo 126vo, 127. Vgl. R Z 283 fo 134, 134vo: 9.11.1512.
2. R Br. 418 fo 91vo: 31.7.1509.
- 2^a Zie F.A. Brekelmans 'De Hazeldonkse Aard te Rijsbergen' in Jrbk Oranjeboom 1957, p. 53 e.v. Zie K.A.H.W. Leenders 'Van gemeeynten en vroonten' in Jaarb. Oranjeboom 1987, p.45 e.v.
3. Deze pacht en cijns komt men de jaren door steeds tegen: zie hieronder noot 8 en R Br. 741 fo 234, 234vo: 4.10.1547 t.t.v. Jan Meeuszn Rauws. - Over de 'Coeyweyde' zie R Br. 739 fo 17vo: 31.10.1525, fo 42: 19.2.1527, fo 111: 15.11.1530, R Br. 740 fo 7vo: 26.3.1533. - Veertelzaad = het oppervlak dat met 1 veertel zaad kan worden bestrooid = 400 roe, zie noot 2 Hfdst. I. - 1 zester = 2 halster, zie noot 1 Hfdst.I.
4. R Br. 416 fo 70.
5. R Z 282 fo 110vo. De weduwe van Jan Snyders jr was Cornelie Thonis Henric Gorisdr.
6. R Br. 418 fo 91vo (vgl. R Br. 418 fo 39a) met verwijzing naar de 'littera transfixa' van 27.10.1499. 'Littera transfixa' = bij de vest van een goed werden in de perkamenten vestbrief, door schepenen uitgereikt aan de koper, 2 evenwijdige sneden gemaakt, waardoorheen de oude, in een reep gevouwen, vestbrieven, welke de verkoper aan de nieuwe eigenaar overleverde, werden gevlochten.
7. R Br. 418 fo 91vo.
8. Zie Hfdst.III - Voor Kathelyns halfzuster Marie Matheeus

Denysdr (x Henrick Janssen) treedt Meeus enige keren eveneens als voogd op (R Z 283 fo 134,134vo: 9.11.1512, R Br. 421 fo 98vo: 23.2.1513 en fo 132a: 29.6.1513), wanneer zij háár erfdeel in de roggepacht en rente, welke Kathelyn en Meeus sinds hun grondaankoop van 1499 moeten uitreiken, verkoopt: 5 lopen rogge en 12½ stuiver.

9. R Br. 739 fo 3vo: eerst aan Heylwich Hubrecht Peter Jannisdr van Overaa, daarna aan Jaspas Cornelis Coremanszn; fo 49vo: eerst aan Adriaen Peter Romboutszn, daarna aan Peter Henricx Hooghenzn; fo 109: aan een der erfgenamen van het echtpaar Jan Zibs; R Br. 677 (vestbrieven Ginneken) fo 31: aan Jan Dyrck Franszn.
10. R Br. 416 fo 252:21.10.1505; R Br. 419 fo 192:5.3.1510; R Br. 420 fo 117:16.6.1512 (2 x); R Br. 739 fo 51:8.10.1527; R Br. 740 fo 16, 16vo,17:30.5.1533 (3 x); R Br. 740 fo 45: 19.1.1535.
11. R Br. 740 fo 48. - Ook op 9.4.1538 worden de 'erfgenamen' van Meeus Rauws bij begrenzing genoemd: *ibid.* fo 111 (2 x). In dezelfde brief van 16.2.1535 wordt na 'de erfgenamen van Meeus Rauws' 'Meeus' 'sec' genoemd zonder 'erfgenamen'.
12. R Br. 741 fo 13vo,14: 12.4.1541. Cornelis Staelkens bij een passieve opwinning en bij een begrenzing te Hazeldonck aan te treffen: R Br. 742 fo 235:20.11.1554 en R Br. 743 fo 84vo:18.1.1558.
13. R Br. 742 fo 166vo,167.
14. R Br. 445 (vestbrieven Breda) fo 49.
15. R Br. 741 fo 215vo,216: gekocht van Peter Jan Aertszn.
16. R Br. 742 fo 39:5.2.1549: hypotheek van Jan Jan Dyrckzn.
17. R Br. 742 fo 39vo: 5.2.1549.
18. R Br. 742 fo 67:14.1.1550, fo 186vo:6.6.1553, fo 195vo:12.12.1553, fo 215:13.3.1554.
19. R Br. 743 fo 90vo,91. Marie's voogd is Jan Jan Dyrckzn, zie noot 16.
20. R Br. 746 fo 40.
21. R Br. 740 fo 107vo:2.4.1538.
22. R Br. 740 fo 154vo, zie ook R Z 287 fo 104vo:15.3.1567.
23. R Br. 741 fo 17:24.5.1541 uit te reiken aan Ghorys Anthonis Conincxzn. In deze vestbrief staat ten onrechte Berthelmeus Jan Rauws als uitreiker genoemd. (Berthel)meus was toen reeds zes jaar overleden. Dit moet zijn Jan Berthelmeus, (vgl R Br. 451 fo 166:10.9.1546; R Br. 468 fo 11vo:22.1.1563 en R Br. 495 fo 5vo:7.1.1594); R Br. 742 fo 191vo,192:17.10.1553: uit te reiken aan Peter Wouter Godertszn; R Br. 742 fo 254:19.2.1555: uit te reiken aan Joris Peter Willemszn, kleermaker te Breda.

24. R Br. 742 fo 115:12.5.1551, fo 148:7.7.1552.
25. R Br. 741 fo 26vo:28.1.1542, fo 49vo:19.9.1542, fo 181:26.1.1546; R Br. 742 fo 174vo:28.2.1553, fo 195,195vo:12.12.1553 (3 x), fo 272vo:15.10.1555; R Br. 743 fo 4vo:14.1.1556, fo 63:13.4.1557; R Br. 744 fo:6.2.1565, fo 98vo,99:12.11.1566, fo 150:13.1.1568.
26. Zie Hfdst. III R Z 286 fo 21vo:4.2.1557. Wanneer op 5.3.1565 de roggepacht door Jan Meeus voor de kinderen van Jan III aangekocht, wordt afgelost, noemt men Jan Meeus ten onrechte de voogd van zijn bróéders kinderen. Dit moet zijn de kinderen van zijn nééf, *ibid.* in margine.
27. R Br. 745 fo 135,135vo,136. - Op het Rauws-aandeel in de 'oude aert' rustte op 30.5.1565 een halve braspenning als herencijs t.n.v. Meeus Jan Rauws, zoals R Z 292 fo 261vo ten onrechte vermeldt. Op dit tijdstip moet het zijn Jan Meeus Rauws. - Braspenning = kleine zilveren munt ter waarde van 10 duiten.
28. R Z 40 (Protocol van vonnissen): 15.3.1579.
29. R Br. 742 fo 247:29.1.1555, R Br. 743 fo 9:23.1.1556.
30. R Br. 745 fo 110:6.1.1574, fo 113vo:19.1.1574.
31. R Br. 745 fo 101:17.2.1573.
32. R Br. 745 fo 166.
33. R Br. 746 fo 11,11vo. De erfgenamen van Dingne Jan Zibsdre verkopen aan Cornelis Gheritszn van Arendonck, kleermaker te Breda. - Deze door Berthelmeeus uit te reiken roggepacht heeft een lange, ons reeds bekende voorgeschiedenis. Bij de overvesting naar de nieuwe eigenaar Van Arendonck wordt verwezen naar de oudste 'littera transfixa' van 16.8.1503 en naar de jongste (recentste) ('doorsteeken' vestbrief van 31.7.1509. In deze beide vestbrieven wordt verwezen naar ons tot nu toe alleroudste document van 27.10.1499, toen Meeus Jan Rauws zijn intrede in de archivalia deed.
34. R Br. 746 fo 36vo,37:23.2.1580.
35. Wanneer op 25.2.1578 bij een begrenzing te Hazeldonck Berthelmeeus Jan Meeuszn wordt genoemd, lijkt het mij niet gewaagd op grond van het vorenstaande 'Rauws' toe te voegen, R Br. 746 fo 6vo.
36. R Br. 746 fo 20vo,21, 2 brieven. - Mogelijk rusten op dit goed de 2 veertelen, welke Berthelmeeus Rauws moet uitreiken aan een der erfgenamen van Peter Anthonis Smeyers, R Z 289 fo 6vo:30.1.1584. Dit is de eerste maal dat in de Zúndertse stukken 'Rauws' met een w wordt geschreven.
37. R Br. 746 fo 21vo. Koper is Adriaen Janszn van den Broeck.
38. R Br. 746 fo 22:31.3.1579. Verkopers zijn Jan Frans Noytszn

- en zijn vrouw Lucie Adriaen Jan Gielis Lippensdr.
39. R Br. 746 fo 37:23.2.1580 (2 x), fo 43:7.6.1580.
 40. Thomas Ernst van Goor: 'Beschryving der Stadt en Lande van Breda', 's-Gravenhage 1744, p.149.
 41. R Br. 746 fo 69. Cornelie Hubrecht Lenaertsdr, weduwe van Jan Dey, verleent de hypotheek.
 42. R Z 289 fo 10.
 43. R Br. 746 fo 76vo. Zelfs naar Etten vluchtte men soms. - De 3 gebruikelijke zitdagen hield Dirck de Velt op 17 ('Actum tot Breda inden meulen van Gampel') en 24.12.1584 en 16.3.1585, R Z 25 (= Rol Zundert-Hertog) achterin, na geding van 4.7.1584.
 44. R Br. 746 fo 91,91vo:7.6.1585.
 45. R Br. 746 fo 91:23.1.1585; zie ook ibid. fo 79vo:31.1.1585.
 46. R Br. 746 fo 148vo:19.1.1593, zie ook fo 155vo:22.3.1594, fo 160:11.10.1594: achterstand van 1567 t/m 1594.
 47. R Br. 746 fo 141vo:14.2.1591, fo 245vo:7.3.1600.
 48. R Br. 746 fo 83.
 49. R Br. 746 fo 86,86vo.
 50. R Br. 746 fo 116vo, R Z 1 (= Rol Zundert-Nassau) onder het geding van 28.3.1588: 'Overslach': 20.3.1588, de 3 zitdagen: 28 maart, 2 en 9 mei 1588.
 51. R Br. 746 fo 211vo,212. Koper is Lenaert Cornelissen van Loenhout alias Struyck. - De verkopers verwijzen naar de vestbrief van eertijds, hier vermeld als daterend van 17 maart 1589, wat 1579 moet zijn. In 1589 was Berthelmeeus reeds verschillende jaren overleden. De vestbrief van 17 maart 1579 kennen wij maar al te goed.
 52. R Br. 746 fo 223vo,224:22.12.1598, 2 brieven.
 53. R Br. 746 fo 37. Twee aantekeningen in margine van 6.3.1607 en 16.8.1610 bij vestbrief van 23.2.1580, zie noot 34. Vgl. R Z 291 fo 75vo:7.4.1603 met vermelding van de vestbrief van 23.2.1580.
 54. R Z 94, bovenste pak, rechter stapel:5.10.1601?

Hoofdstuk III

Jan Rauws en zijn nakomelingen

Deze Jan, aan te duiden als Jan II, lijkt mij een jongere, zo niet de jongste, uit de rij der Rijsberger broers: Jan, naamgenoot van zijn vader. De vernoeming naar de vader was wel meer het geval bij een jongere zoon, wanneer de beide grootvaders waren ver-

noemd.

Jan Rauws II treffen we voor het eerst aan in 1508, waarschijnlijk net getrouwd met Lysbeth Merten Jan Brabandersdr. Deze Lysbeth is op 27 januari 1506 nog ongetrouwd, wanneer zij onder voogdij van haar oom Cornelis Jan Brabanders één gemet beemden te Oevera onder 'de Haghe' verkoopt¹. Het maakt de indruk, dat Jan en Lysbeth vanaf het eerste uur van hun huwelijk hun onroerend goed hebben bezeten². Met dit goed is het stuivertje-verwisselen geweest: Jan verkrijgt dit bezit, te Hazeldonck gelegen, op 29 februari 1508. Op die schrikkelag koopt hij tegen een jaarlijkse roggepacht van zes lopen een huis enz. met toebehoren, tesamen twee-en-een-halve bunder, plus nog allerlei land, ± vijf bunder, van Cornelis Jan Peterszn, die dit bezit in 1505 had gekocht vanLysbeth vóór haar huwelijk³. Het moet weldadig geweest zijn op verloren gebied terug te keren. Het huwelijk van Jan en Lysbeth kunnen wij, al tastend, begin 1508 stellen, Jans geboortjaar op ± 1480.

Op 1 mei 1512 wordt Jan II vermeld bij een begrenzing te Hazeldonck⁴. Een paar maal (in 1512 en 1516) komen wij Jan tegen als uitreiker van een roggepacht⁵. - De 5^e juni 1512 verschijnt Lysbeth met Jan Rauws, 'heuren man ende voight', voor schepenen en verklaart te hebben gescheiden en gedeeld met haar germain nicht Kathelyn Adriaen Wouter Snyders. Zij, Lysbeth, bekent haar aandeel te hebben ontvangen, waarmee zij tevreden is⁶. (Tussen haakjes zij opgemerkt, dat deze Kathelyn tevens een germain nicht is van Kathelyn Ján Wouter Snyders, de vrouw van Meeus Jan Rauws, de oudste broer van Jan II⁷. In een kleine gemeenschap was men gauw met elkaar gelieerd). - Evenals broer Merten werd Jan vroegtijdig aan zijn gezin ontrukkt, in letterlijke zin: voor 26 mei 1517 heeft de 'nederslage' van Jan Rauws door een 'handdadige' plaats gevonden. Wat er precies is gebeurd, blijkt helaas niet uit de stukken. Aan de kinderen van 'Jan Jan Raws saliger gedachten' worden door een niet genoemd persoon zoenpenningen uitgereikt, welke door oom Meeus Jan Rauws en oudoom Cornelis Jan Brabanders worden belegd, totdat de kinderen meerderjarig zullen zijn. De totale som bedraagt f 90,- plus f 15,- met welk laatste bedrag de 'doender' een hem opgelegde bedevaart naar Rome heeft afgekocht. Met de bedevaart werden allerlei doeleinden beoogd. In de eerste plaats was de veroordeelde enige tijd verwijderd buiten de gemeenschap waar hij zijn delict had gepleegd, waardoor de gemoederen konden afkoelen. Tevens was hij niet gedoemd tot zwerven rond de rechtskring, waarbuiten hij was verbannen. Tenslotte kon hij door het bezoeken van een bedevaartsoord voor zichzelf en voor het zieleheil

van zijn slachtoffer bidden én voor de gemeenschap. - Het afkopen kwam echter steeds meer in zwang: men ging de religieuze betekenis van de bedevaart minder ernstig opvatten⁸. Zoals in het geval van Jan II kwam de afkoopsom ten goede aan zijn achtergelaten kinderen. De zoenbrief-zelf ontbreekt. Slechts de acten betreffende de belegging zijn bewaard gebleven⁹. Uit deze stukken blijkt, dat er een oudste zoon Merten is geweest (dan nog in leven, maar waarschijnlijk vroeg overleden), vernoemd naar Lysbeths vader, en een Jan Jan Janszn, de latere Jan III. - De belegging van deze zoenpenningen zal niet altijd gemakkelijk zijn geweest, want dit geld werd tegen 10% uitgezet, de gebruikelijke rentevoet bij zoenpenningen aan onmondige kinderen van slachtoffers¹⁰, terwijl de gangbare rentevoet in die tijd 8% was. Meeus moet na een jaar dan ook het aandeel van de jonge Merten opnieuw beleggen. - Op 2 januari 1519 bekend Meeus dat de gehele zoen aan Jans kinderen is voldaan¹¹.

Ook later, in 1529, treedt Meeus Jan Rauws als voogd over de kinderen van zijn broer op. Lysbeth-zelf heeft dan als van ouds tot voogd haar oom Cornelis Jan Brabanders¹². Gelukkig kan Lysbeth met haar kinderen op het goed kunnen blijven wonen². Haar leven zou anders nog moeilijker zijn geweest. Hoe groot het kindertal bij Jans dood is, wordt niet vermeld. In ieder geval is na jaren, in 1544, bij verdeling van Brabanders-bezit sprake van Jan (III), Hubrecht en Cornelia Rauws: de broers zonder voogd, dus mondig, treden voor zichzelf en voor hun zuster op¹³. Merten leeft dan blijkbaar niet meer. Hubrecht komt in de archiefstukken verder niet meer ter sprake, Jan III en Cornelia wel.

Het geboortjaar van Jan Rauws III, volle neef van Jan Meeus Rauws en van onze Peter Rauws 'Ophoeck' uit Ulvenhout en Ginneken, moeten wij, gezien het geschatte huwelijksjaar van zijn ouders (1508), alweer gissen: wanneer wij de oudere Merten ± 1509 stellen, zal Jan ± 1511 zijn geboren. Dan volgt Hubrecht ± 1513, Cornelia ± 1515, aangenomen dat zij jonger is dan haar broers. - Op 6 september 1530 wordt zevenmaal in één vestbrief Jan Rauws genoemd als buurman van verhandeld gebied in Hazeldonck¹⁴. Dit zou ook Jan, de zoon van Meeus kunnen zijn, maar deze wordt gewoonlijk met Jan Meeus aangeduid.

Jan III blijkt een bijnaan te hebben: Jan Rauws alias Stals¹⁵. Hij sterft op een niet nader aan te geven datum. Zijn vrouw Marie Henricxdr van Gestel zou tientallen jaren als weduwe achterblijven, zoals uit het leven van Jan IV zal blijken. Slechts weten wij, dat het overlijden van Jan III voor 4 februari 1557 valt. Op die dag wordt ten behoeve van zijn onmondige, niet met name genoemde kinderen door Jan Meeus Rauws (germain neef

dus van Jan III) in zijn hoedanigheid van voogd een roggepacht van één zester aangekocht¹⁶.

Jan Meeus neemt deze roggepacht over van Mathys Janssen van Wesel (weduwnaar van Marie Anthonis Stevensdr), die als voogd van zijn half-verweesde kinderen optreedt. Deze Mathys van Wesel zou in tweede echt trouwen of was reeds getrouwd met Cornelie Jansdr Rauws, de zuster van Jan III. De gemeenschap was te klein, dan dat men kan veronderstellen, dat Mathys van Wesel en Cornelie Rauws elkaar eerst door deze zester rogge zullen hebben leren kennen. Eerder werd de roggepacht verhandeld door de reeds bestaande familierelatie.

Jan IV's geboortejaar schat ik, gezien het gegiste geboortejaar van zijn vader (± 1511), op ± 1536 , dat van zijn jongere broer Henrick op ± 1538 ¹⁷.

Jan IV koopt op 24 januari 1576 van familieleden van de vrouw (Adriane) van zijn vroegere voogd Jan Meeus Rauws een huis, erf en toebehoren, plus de daaraanliggende hof, tesamen vijf of zes roeden in de Leeghstrate (in tegenstelling tot de Hooghstrate) te Rijsbergen gelegen in de nabijheid van de dorpskom¹⁸. Dit lijkt een afscheid van Hazeldonck. - Een jaar later, 12 februari 1577, verstrekt hij aan zijn tante Cornelie en zijn oom Mathys van Wesel een hypotheek tegen 3 Kar.gld en 2½ stuiver jaarrente. Mathys wordt, 'mits zynen ouderdom nyet gangbaer wesende', door zijn zoons Adriaen (uit het eerste huwelijk) en Merten (uit het tweede) op deze zitting vervangen. De hypotheek wordt verleend op hun huis en erf, ± 10 lopensaet te Rijsbergen, eveneens in de nabijheid van de dorpskom¹⁹.

Drie jaar later, op 14 december 1579, treffen wij Jan IV en zijn jongere broer Henrick aan¹⁷, - de enige maal dat Henrick voor het voetlicht treedt - in een proces gewikkeld met oom Mathys van Wesel naar aanleiding van een roggepacht. Alleen het antwoord van Mathys van Wesel op de dagvaarding van de twee aanleggers/neven is bewaard gebleven. Het maakt de indruk dat oom Mathys ook geestelijk niet meer 'gangbaer' is. Alle familieverhoudingen haalt hij door elkaar: hij denkt b.v. dat zijn vrouw de moeder van de twee neven is en dat zij de zuster is van Meeus Jan Rauws, die uit een oudere generatie dan hijzelf stamt. Over deze zaak is verder niets te vinden. De stukken zijn of verloren gegaan of de zaak is afgevoerd, wat heel goed mogelijk is. Genealogisch bezien is het enige winstpunt van dit proces, dat Henrick Rauws te voorschijn is gekomen, vernoemd naar de vader van zijn moeder Marie Henricxdr van Gestel.

In 1592 - van Henrick Rauws is dan geen sprake - voert Jan IV 'in zijn eentje' een proces tegen zijn stiefneef Adriaen en

zijn neef Merten, zoons van Mathys van Wesel, kennelijk wegens in gebreke blijven van betaling door de Van Wesel's van 1583 t/m 1591. De afloop blijkt niet²⁰.

Jan IV en de kinderen van Cornelie Rauws, Merten en Johenne (Jenneke) van Wesel, germain neven en -nicht, verkopen op 28 januari 1597 een oude roggepacht van zes lopen, welke hun van hun respectievelijke ouders was aanbestorven²¹. Dat deze neef en n + nicht samen deze roggepacht bezitten is een illustratie onzerzijds, hoe men scheiding en deling in deze roerige tijden op de lange baan schuift. Deze roggepacht hieven de Rauws'en al sinds 10 maart 1426, waarschijnlijk reeds de grootvader van Jan I (generatie O). Het zal wel noodzaak zijn geweest, dat zij zich nu van een zo oude roggepacht ontdoen. Het zal hun aan het hart zijn gegaan.

Jan IV maakt een wat trieste indruk. In de morgenuren van 12 januari 1601 laat hij, ten overstaan van schepenen, met zijn moeder samen een mutueel testament maken: Jan zonder vrouw (mogelijk weduwnaar), in ieder geval kinderloos. Zijn broer Henrick, die hij in 1579 nog bezat (en mogelijk nog andere broer(s) en zuster(s)), had hij gaandeweg verloren. Jan en zijn moeder, in elk geval sinds begin 1557 weduwe, zijn beiden 'zieckelyc van lichaem, nochtans gaende, staende ende honne vyff zinnen wel machtich ende gebruyckende, zoo tselve opentlyck bleecke'²². Jan heeft zijn moeder overleefd en heeft na haar dood nog een ander testament laten maken, waarbij hij aan de Tafel van de Heilige Geest zijn huis in de Leeghstrate te Rijsbergen vermaakt. Na zijn dood heeft Jan Lambrecht (s)Wrijters, getrouwd met Jan IV's germain nicht van moederszijde, Heylwich Jan Henricxdr van Gestel, te vergeefs geprobeerd dit huis in handen te krijgen. De H. Geest-meester, die een proces was begonnen, krijgt van Mannen van leen het huis toegewezen. Op 11 mei 1618 was deze zaak reeds lopende. Jan IV moet voordien zijn overleden²³. - Na enkele jaren blijkt hoe het na de dood van Jan IV met zijn bezittingen is gegaan, de hypotheek, aan oom en tante Van Wesel verleend, als voorbeeld: één vierde deel naar germain neef Merten van Wesel (zoon van Cornelie Rauws), één vierde deel uit 'halve' Rauws-handen (Johenne van Wesel ?) overgegaan in vreemde handen. De andere helft is aanbestorven aan genoemde Heylwich van Gestel, zoals haar man, Jan Lambrecht (s)Wrijters, in 1621 zal verklaren²⁴.

Met de dood van Jan IV is het voortbestaan van de tak van Jan II (zoon van Jan I, generatie O) afgesneden en daarmee is ook de zin van een nader archiefonderzoek 'doot ende te nyet'.

NOTEN

1. R Br. 417 (vestbrief 'de Haghe' = Princenhage) fo 316. Koper is Henrick Adriaen Henrick Dyrven. - Merten Brabanders (Brabants), Lysbeths vader, is op 12.11.1502 nog in leven, R Z 281 fo 98.
2. R Br. 739 fo 69vo e.v.: 4.1.1529.
3. R Br. 417 fo 74vo: 29.2.1508, R Br. 416 fo 249vo,250: 30.9.1505. Op het goed rustte in 1508 een last van 9½ zester en 2 lopen rogge, 10 lopen gerst en herencijs.
4. R Z 283 fo 126vo.
5. R Br. 420 fo 63vo: 7.1.1512: 1 veertel aan kerkmeesters van Rijsbergen, na die datum aan Jan Jan Jacopssone; R Br. 424 fo 356vo: 19.8.1516: 7 lopen aan Wouter Jan Ghorijzn.
6. R Z 283: op een los blaadje tussen fo 133v en 134: 5.6.1512.
7. R Br. 415 fo 272vo: 2.1.1501. De moeder van Kathelyn *Adriaen* Wouter Snyders, een meisje Brabanders, was een zuster van Lysbeths vader.
8. J. van Herwaarden: 'Opgelegde bedevaarten'. Prft Groningen, Assen/Amsterdam 1978, p. 14 t/m 19, 25. Er werden tarieflijsten opgesteld, waarop voor elk bedevaartsoord een bepaald bedrag als afkoopsom stond vermeld (a.w., p. 19), zoals te zien is geweest op de tentoonstelling te Gent 'Santiago de Compostella' 1985. Niet in de catalogus opgenomen.
9. R Z 283 fo 248: 26.5.1517, fo 265: 1.2.1518, fo 273vo: 7.6.1518. Bij de laatste twee acten treedt Cornelis Jan Brabanders niet meer op.
10. Vgl. R Z 283 fo 261vo: 18.12.1517, fo 271: 31.3.1518, fo 271vo: 15.4.1518.
11. R Z 283 fo 269. Dit is een kladblaadje, voor de helft ingebonden tussen fo 269vo en 270, voor de andere helft tussen fo 271vo en 272. Op de achterkant van de laatste helft staat de verklaring van Meeus, dat de zoen is voldaan.
12. R Br. 739 fo 69vo e.v.: 4.1.1529. - Aan Lysbeth, weduwe van Jan Janszn Rauws, wordt wegens achterstand van een roggepacht van 6 veertel het gestelde onderpand in Hazeldonck ontwonnen. Dit laatste ziet men dikwijls gebeuren, wanneer een vrouw weduwe is geworden, R Br. 739 fo 138vo,139: 15.2.1532; aan Lysbeth in combinatie met anderen ontwonnen, *ibid.* fo 152vo: 18.6.1532. Dit ziet men dikwijls gebeuren wanneer een roggepacht niet door één persoon wordt uitgereikt.
13. R Br. 679 (vestbrieven Ginneken) fo 26vo t/m 28vo: 22.4.1544 (5 brieven), vgl. R Br. 741 fo 108vo t/m 111vo.
14. R Br. 739 fo 107vo,108.

15. Zij was in 1523 geboren blijkens een verklaring voor schepenen op 26 december 1600, waarbij zij zegt 77 jaar oud te zijn, R Z 65^{II} linkerstapel (Processtukken en dossiers daarvan, begin 16e tot begin 19e eeuw). Deze processtukken, genummerd R Z 54 t/m 150, zijn niet chronologisch gesorteerd. Alle 97 nummers kunnen van begin 16e tot begin 19e eeuw lopen en in ieder nummer afzonderlijk ontbreekt ook de chronologie, waardoor zoeken in deze stukken enorm tijdrovend is.
16. R Z 286 fo 21vo. In marg.:op 5.3.1565 is deze halster gelost aan Jan Meeus Rauws 'als voicht van Jan syns brueders kynderen'. 'Brueder' moet zijn 'neef'. Zie hfdst.II.
17. R Z 120^I, linker stapel: 14.12.1579.
18. R Br. 745 fo 164,164vo.
19. R Br. 745 fo 182,182vo. Blijkens een vermelding van een begrenzing aan de Leeghstrate te Rijsbergen is Mathys van Wesel, de man van Cornelie Rauws, op 13.2.1580 nog in leven en heeft hij een 3e zoon Cornelis, R Br. 746 fo 33vo. Blijkens R Z 289 fo 22 telde het gezin Van Wesel ook nog een Adriane Mathys Jansdr, op 20.12.1584 reeds overleden, dochter of stiefdochter van Cornelie Rauws. - 26.7.1589 wordt aan de erfgenamen van Mathys van Wesel goed ontwonnen dat als onderpand heeft gestaan van een roggepacht van 6½ veertel, van 1583 t/m 1588 niet betaald, R Z 1 (Rol Zundert-Nassau): 'overslach', vier folio's na geding van 10.7.1589. Blijkens een begrenzing op 20.12.1580 is Mathys van Wesel overleden, R Br. 746 fo 51. Of op deze datum Cornelie Rauws nog in leven is, blijkt niet.
20. R Z 1: 27.4.1592, 11.5.1592,25.5.1592 (2 x).
21. R Br. 746 fo 194vo,195. Koper is Peter Henrick Maeszn. Deze is op 27.12.1600 ± 64 jaar oud, R Z 65^{II} linker stapel. - Nu Johenne Mathys van Wesel ter sprake is gekomen, moge ik in een noot - even over haar uitweiden. Steven Peter Marcelissen uit Tichelt onder Rijsbergen verklaarde voor schepenen onder ede omstreeks mei 1587 aan haar te hebben verkocht een zwarte koe met een witte rug, ongeveer 15 jaar oud 'ende thooft om hooch dragende inden ganck als een getoompt peert welck koe hy comparant verclaert selve tsynen huyse tot Tichelt opgevoet te hebben', R Z 1: 23.5.1588.
22. R Z 290, deze acte tussen fo 60vo en 61.
23. (s)Wrijters werd in de kosten veroordeeld. - H. Geest-meester h.t. was Cornelis Janssen van Meer, R Z 44 (niet gefolieerd) onder 18.11.1619 en 27.1.1620.
24. R Br. 745 fo 182,182vo in margine.

Hoofdstuk IV

Nieuwe gezichten en nieuwe gezichtspunten

De tot nu toe genoemde archivalia als ook de R.K. doop-, trouw- en begraafboeken van Zundert (de doop bewaard sinds het einde van de 16e eeuw) hebben nog verschillende personen Rauws voor ons in petto. In hun naam komt steeds de naam Jan voor, hetzij als vader, hetzij als grootvader: de gebroeders Peter, Adriaen en Dyrck, allen Jan Rauws-zonen, naar schatting geboren rondom 1540, dus tijdgenoten van Jan IV Rauws uit hoofdstuk III. In een volgende generatie zijn daar Jan, Geertruydt, Peter, Adriaen en Margriet, alle kinderen van bovengenoemde Peter Jan Rauws, kleinkinderen dus van Jan Rauws en tenslotte Adriana, dochter van Adriaen Jan Rauws, eveneens kleinkind van Jan Rauws.

Wie is deze Jan met zijn talrijk nakroost? Het is niet Jan III, anders zouden deze personen hebben medegedeeld in de nalatenschap van Jan IV uit hoofdstuk III. Het is niet Jan, de zoon van (Berthel) Meeus Jan Rauws, want de kinderen uit zijn gezin kennen wij bij name uit hoofdstuk II. Rest ons het 'prulletje' Jenneken, de zoon van Merten Jan Rauws, van 'Jenneken' tot 'Jan' opgegroeid (hoofdstuk I). Deze Jan noemde zijn oudste zoon Peter (zie hieronder) naar zijn moeder, Petere Woutersdr van den Keessel, en naar zijn oudste broertje of zusje, één van de vier 'prulletjes' van 1520/1521. Jan was getrouwd met Margriet Petersdr van Oeckel. Hij vernoemde dus tevens zijn schoonvader¹.

De ancienniteit onder de overige broers Adriaen en Dyrck Jan Rauws is niet bekend. Het eerst wil ik Dyrck Jan Rauws behandelen: hij komt slechts eenmaal en wel in de vestbrieven van Rijsbergen voor. Hij treedt dan op 25 juni 1591 als toezieners in een half-verweesd gezin op. Aangezien dit gezin geen enkel aanknopingspunt biedt en Dyrck verder niet meer voorkomt, moeten wij helaas onze handen van hem aftrekken, te meer daar een ander maal in hetzelfde gezin, met dezelfde voogd naast zich, een Dirck Jan Rams voorkomt. Later is er nog sprake van een Dirck Dirck Rams, aanvankelijk 'Rauws' geschreven, maar veranderd in 'Rams'². Dyrck Jan Rauws maant wel tot voorzichtigheid bij opname in onze gelederen.

Van de twee overige broers wordt in één acte Peter vóór Adriaen genoemd³. Peter is dus ouder. Toch zou ik eerst Adriaen willen behandelen en afhandelen daar deze in tegenstelling tot Peter slechts een dochter heeft ('slechts' in genealogisch opzicht).

Wat Adriaens voornaam betreft: vermoedelijk heeft de Neder-

landse paus Adrianus VI (1522-1523) vele Nederlandse ouders geïnspireerd hun zoon of dochter Adriaen (Aert) of Adriaenken te noemen. In de 16e eeuw komen deze voornamen, althans in Zundert, veelvuldig voor zoals wij zullen zien.

Wat Adriaens achternaam betreft: deze werd dikwijls om een mij onbekende reden door de naam 'Smeyers' vervangen, een bijnaam die soms op zijn dochter Adriaenke overging, wat te begrijpen is, omdat altijd naar de voornaam van de vader, eventueel van de grootvader en verdere generaties werd teruggegrepen: Adriaenke Adriaen Jan Smeyersdochter⁴.

Adriaens geboortjaar schat ik - gezien zijn gegiste huwelijksjaar ($\pm$ 1563) en het geschatte geboortjaar van zijn vader ($\pm$ 1517) - op $\pm$ 1539. Tussen 24 januari 1561 en 13 februari 1565 is Adriaen nl. getrouwd en wel met Anthonis Anthonis Henric Jacobszn dochter. Op de eerste datum houden de kinderen van deze Anthonis Henric Jacobszn scheiding en deling. De oudste zoon Adriaen moet wegens de onroerende goederen, gelegen in Zundert aan de Laer, welke hij erft, zijn broer en zijn vijf zusters pacht en cijns betalen. Zijn zuster Anthonia is gedeeld op twee veertel rogge en dertig stuivers. Op 13 februari 1565 lost deze Adriaen Anthoniszn de helft hiervan af, niet aan zuster Anthonia, maar aan haar man Adriaen Jan Rauws⁵! Binnen twee maanden, op 9 april 1565, verkopen Anthonia en Adriaen Rauws deze twee veertel⁶. Zij hadden op dat moment blijkbaar liever contanten dan rogge.

De acte waarin Peter en Adriaen Rauws te samen worden genoemd, stamt ook uit deze jaren, 15 mei 1563, en betreft een roggepacht van 9 3/4 lopen, welke aan de kinderen Rauws wordt afgelost³. Peter en Adriaen verklaren het geld te hebben ontvangen, geen aanspraak op deze roggepacht meer te maken en hun mede-erfgenamen, hun broers en zuster(s) te zullen laten delen in de opbrengst. Helaas staat in het handschrift de ene maal 'sustere' (enkelvoud), de andere maal 'susteren' (meervoud). Zuster of zusters komt/komen niet te voorschijn, zodat wij dit moeten laten rusten. Eén der broers is mogelijk de questieuze Dyr. Er staat ons nog een Cornelis Jan Rauws ter beschikking als broer. Daar de rechterlijke archivalia van Zundert in een zeer slechte staat verkeren, de betreffende bundel 288 inzonderheid en fo 75 speciaal erg verminkt is, kunnen wij over deze Cornelis weinig belangrijks te weten komen. Het gaat over een 'erffstede metten', welke hij c.s. blijkbaar aankoopt. Dan volgt er prompt een gat. Op de volgende regel staat nog 'ende metten erve daer toe behorende'. Meer is er niet te vertellen. De datum is waarschijnlijk 5 september 1579. Cornelis past dus als jongere broer van Peter

en Adriaen in het rijtje. Nog een broer, mogelijk de jongste (naar de vader genoemd), kan Jan Jan Rauws zijn. Dit gegeven stamt uit hetzelfde verminkte deel 288 fo 74vo. Jan Jan Rauws is iemand geld verschuldigd, 31 augustus 1579. Deze Jan kan ook tot de Jan-tak behoren, identiek met Jan IV.

Bij het begin van 1568, op 29 december - het nieuwe jaar was met Kerstmis aangevangen⁷ - wordt Adriaen Jan Rauws gevest in een 'stede ende erve' gelegen in Cleyn-Zundert, de 'Luytert' of 'Luytgaert' geheten, waarop o.a. een roggepacht van één zester rust⁸. Het lijkt of zijn vrouw, Anthonia, dan niet meer leeft. Er is slechts sprake van Adriaen en van zijn moeder, Margriet Peter van Oeckelsdr. Verkoper is Cornelis Anthonis Willemsen, die zich met zijn goederen garant stelt voor de lasten, welke bij de vest niet te voorschijn zouden zijn gekomen. En een zekere Cornelis Adriaen Noutszn stelt zich borg voor de verkoper, zodat Adriaen en zijn moeder gevrijwaard zullen zijn van alle onbetaalde pachten en renten tot en met a.s. lichtmis (2 februari) 1568⁹.

Wanneer Anthonia inderdaad niet meer leefde bij het begin van 1568, moet hun dochter Adriana (Adriaenke in de wandeling) dan of eerder zijn geboren.

Met zijn zwager, Anthonia's broer, leeft Adriaen in goede verhouding. Wanneer deze Adriaen Anthonis Henric Jacobszn in 1569 zijn huis, hof en erf aan de Laer ten onderpand zet voor een zester rogge, welke hij jaarlijks moet uitreiken, stelt Adriaen Rauws zich voor zijn zwager als medeschuldenaar¹⁰.

Adriaen Jan Rauws wordt herhaalde malen bij begrenzing van anderer goed genoemd¹¹. Behalve 'de Luytert' heeft hij ook bezit in 'de Strypen'. Aldaar bezat men dan - zo ook Adriaen Rauws - 'een strype' beemden, gelegen 'inde gemeyne strypen beneden die Loker-acker'¹². Wanneer Adriaen dit bezit heeft verkregen, blijkt niet. Wellicht was het geërfd van zijn vader. Dat hij het bezeten heeft, blijkt o.a. bij begrenzing van anderer goed¹³.

Tenslotte begint de afbraak van het bezit. Eerst raakt Adriaen een stukje wei 'het Muerken' kwijt aan Cornelis Theunissen wegens achterstand in roggepacht (18 veertel en 2 lopen) van lichtmis 1575 t/m lichtmis 1579¹⁴. Dit speelt zich af 'bynnen syn leven'. Omstreeks 1580 is Adriaen overleden: de eerste keer dat van 'wijlen Adriaen Jan Rauws' wordt gesproken, is op 23 mei 1581, wanneer goed van hem aan zijn erfgenamen wordt ontwonnen¹⁵. Tussen lichtmis = 2 februari 1579 en 23 mei 1581 moet Adriaen zijn gestorven. Het is hinderlijk dat na die eerste maal 'wijlen', Adriaen in de archivalia herhaaldelijk voorkomt zonder 'wijlen'¹⁶. Aan die eerste maal 'wijlen' houd ik vast. Het is

waarschijnlijker dat 'wijlen' wordt vergeten, terwijl iemand al is overleden, dan dat hij bij vergissing 'wijlen' wordt genoemd, terwijl hij in leven is.

NOTEN

1. R Z 287 fo 120: 30.12.1568.
2. R. Br. 746 fo 136vo,137, R Z 289 fo 76: 14.5.1590, *ibid.* fo 167: 6.3.1600.
3. R Z 287 fo 6: 15.5.1563.
4. R Z 288 fo 75: 31.1.1579, fo 185: 20.2.1582, fo 202: 7.2.1583, R Z 115^{II} linker stapel: 5.5.1630.
5. R Z 286 fo 123,123vo: 24.1.1561, in marg. 13.2.1565. Anthonia is verder nog gedeeld op 1 veertel rogge, welke Jan Adriaen Maessen moet uitreiken.
6. R Z 287 fo 59vo. Verkocht aan Cornelis Cornelis Henrick Slaetszn (des Laets zoon?).
7. Kerststijl. Zie W. Wijnaendts van Resandt: 'Dagen, amanden, jaren', 's-Gravenhage 1979, o.a.p.24.
8. R Z 287 fo 148: 23.5.1569. Door Adriaen uit te reiken aan Cornelis Jan Romboutszn en zijn vrouw Anna Cornelia Andriesdr. - Bij vererving of verkoping van deze roggepacht wordt Adriaen Rauws (Smeyers) steeds genoemd als uitreiker: R Z 288 fo 75 e.v.:31.1.1579, fo 185: 20.2.1582, fo 188vo,189: 24.3.1582, R Z 289 fo 45vo: 30.4.1587. - Een andere zester rogge was Adriaen verschuldigd aan Cornelis van Buerstaden, R Z 289 fo 4: 19.12.1583.
9. R Z 287 fo 120: 30.12.1568.
10. R Z 287 fo 162vo: 21.5.1569.
11. R Z 287 fo 134vo,135: 29.3.1568, fo 135vo: 12.4.1568.
12. R Z 289 fo 75vo: 3.4.1590.
13. R Z 288 fo 132vo: 11.3.1593, R Z 289 fo 84vo: 26.1.1591.
14. R Br. 746 fo 177: 6.6.1595, R Z 2: 22.5.1595: 'Overslach'.
15. R Br. 746 fo 64vo. Anthonis Dyrck Lodders wint op t.b.v. Lysbeth, Henrick Maes weduwe = Elizabeth Peeter Buys, R Br. 747 fo 6: 2.4.1602. Peter Henrick Maeszn wordt t.b.v. zijn moeder in het bezit gevest. Hij is degene die op 28.1.1597 van Jan IV en de Van Wesel-kinderen van Cornelia Rauws de 15e-eeuwse roggepacht koopt.
16. R Z 288 fo 185: 20.2.1582 (Smeyers), R Z 289 fo 4: 19.12.1583 fo 45vo: 30.4.1587 (Rauws).

(wordt vervolgd)

NASSAU, VIANDEN, PERWIJS EN HET WAPEN MET DE DWARSBALK

A.H. Hoeben
Liatrislaan 12
5582 GJ Aalst-Waalre

De heraldische figuur de dwarsbalk heeft al vele malen de pen-nen van heraldici in beweging gebracht. En dat vooral in verband met de theorieën over de wapens van Brabant, Lotharingen en Oostenrijk. Beide laatstgenoemde worden dan geplaatst in het kader van het rode schild met de zilveren dwarsbalk. Hier moet onmiddellijk worden toegevoegd dat het wapen in genoemde emails heden ten dage ook werkelijk door Oostenrijk gevoerd wordt, terwijl eenzelfde blazoen voor Lotharingen slechts op legende berust en als wapenschild gevoerd door een der hertogen van Lotharingen, niet bekend is.¹ En de banier die uitgevoerd is met een rood veld en een witte baan en gezegd wordt de banier van Lotharingen te zijn, komt voor het eerst voor in het Wapen-boek Gelre (14e eeuw) en is verder o.a. bekend door de zestiende eeuwse gravure van J.B. Zangrius.²

De aanleiding tot de volgende bijdrage is het feit dat ook het geslacht Vianden de dwarsbalk voerde en de interesse van Nederlandse heraldici voor dit wapen is uiteraard gemakkelijk te verklaren als we het kwartier Vianden in de wapens van veel leden van het geslacht Nassau zien. Nu is bekend dat het oorspronkelijk wapen Vianden een midden- of hartschild toonde, nog gevoerd in 1232 en misschien nog in 1252.³ Volgens een aantal schrijvers zou Godfried van Vianden, zoon van Philips graaf van Vianden en Maria van Perwijs, het wapen met de dwarsbalk samen met de heerlijkheid Perwijs, overgenomen hebben. Maar nu stelt De Roo van Alderwerelt: 'Het heeft er alle schijn van dat wij hier met het wapen Grimbergen te doen hebben' en schrijver wijst dan op de zegels van Godfried van Grimbergen uit 1240 en Gerard van Grimbergen uit 1257.⁴

De Roo van Alderwerelt staat hierin niet alleen. Ook Van Ettro schrijft in 1979 dat het wapen Perwijs met de dwarsbalk oorspronkelijk stamde uit het huis Grimbergen. Letterlijk zegt hij: 'Van huis uit is het wapen van Vianden afkomstig van een van de linies van het beroemde adellijke geslacht Grimbergen. Door huwelijk kwam het aan de heren van Perwez'.⁵

De boeiende vragen die na het voorgaande opdoemen zijn:

- a. is de dwarsbalk in het wapen Vianden ontleend aan Perwijs of aan Grimbergen?

- b. was er een legitieme reden voor de tak van de grafelijke Viandens om het wapen met het middenschild te verlaten en in plaats daarvan de dwarsbalk aan te nemen?

In de volgende paragrafen enkele overwegingen die mogelijk tot antwoorden op deze vragen kunnen leiden.

Het bezit van Perwijs

Voor wat betreft de veronderstelde overname van het wapen van het geslacht Perwijs door de graven van Vianden zegt De Roo van Alderwerelt: 'Is in dit geval mogelijk de verklaring te vinden in de waardering in belangrijkheid van de Brabantse goederen, die Maria van Perweis...medebracht en die dan deze zoon aanleiding gegeven zou hebben het wapen zijner moeder -in dit geval dat van Perweis- als het zijne aan te nemen?'⁶

Laten we eens zien wat we in de bronnen vinden over het bezit van Perwijs in de betreffende periode. Opvallend is allereerst dat de titel 'heer van Perwijs' slechts één maal voorkomt bij een lid van het geslacht Vianden, namelijk bij Philips I graaf van Vianden, de vader dus van de door De Roo van Alderwerelt bedoelde Godfried. Deze Philips graaf van Vianden noemt zich in aan akte van 1267 'comes Vyennensis, de Perues et de Grimbergis dominus'.⁷ Hij zegelt met een ridderzegel, waarbij schild, paardedek en tegenzegel niet het middenschild der Viandens, noch de dwarsbalk tonen, maar een leeuw met over alles heen een schuinstaak, een wapen waarmee Philips zijn aanspraken op Namen wil ondersteunen.⁸

In 1269 noemt Philips zich alleen maar graaf van Vianden, als hij bepaalde renten aan zijn moeder Margaretha schenkt en ook latere akten geven, naast zijn titel 'graaf van Vianden' alleen maar de toevoeging 'heer van Grimbergen', nooit 'heer van Perwijs'.⁹

Maria van Perwijs, gravin van Vianden, Godfrieds moeder, noemt zich in 1283 vrouwe van Grimbergen en Perwijs. Zij zegelt daarbij met een vrouwefiguur met rechts een schildje met een dwarsbalk en links een schildje met een dwarsbalk met over alles heen een schuinkruis. Dit laatste wapenbeeld vinden we ook in Marias tegenzegel aan dezelfde akte.¹⁰ In 1287 en 1289 noemt Maria zich overigens alleen vrouwe van Grimbergen en Ninove. De titel vrouwe van Perwijs ontbreekt.¹¹ De vraag doemt op of het in de periode kort daarvoor tot een beslissing ten aanzien van het bezit van Perwijs is gekomen en zij in plaats daarvan rechten op Ninove verkreeg.

Godfried van Vianden, zoon van Philips en Maria, vinden we

Afbeelding 1A en 1B: Het oudatbekende zegel met een dwarsbalk van een heer van Perwijs. Zegel en tegenzegel van Godfried van Leuven, heer van Perwijs, 1240. (ARA Brussel, coll. afgietsels nrs 19.956 en 19.957).

nergens met de titel 'heer van Perwijs', niet in akten, niet in het randschrift van zijn zegel. Wel vinden we dat Godfried als graaf van Vianden in 1284 zegelt met de dwarsbalk op het schild, schouderstukken en paardedek van het ridderzegel dat hangt aan een akte van 3 november en waarin Godfried belooft geen genoegdoening te zullen vragen voor zijn gevangenschap bij de graaf van Vlaanderen.¹² Zegels van dezelfde Godfried, uit 1285 ('cuens de Viane') en 1287 ('grave van Viane') tonen eveneens de dwarsbalk.¹³ Dit is ook het geval met latere afstammelingen, waarvan door De Roo van Alderwerelt zegels zijn beschreven.¹⁴ Hoewel dus mogelijk Godfried het *wapen* van zijn moeder overnam, zoals ook Van Ettro zegt¹⁵, vinden we hem nergens met de *titel* heer van Perwijs. Ook moeten we vaststellen dat elk bewijs ontbreekt dat Godfried van Vianden het *bezit* van Perwijs van zijn moeder erfde. Daar staat tegenover dat zijn vader, zijn moeder en zijn afstammelingen zich steeds heer en vrouwe van Grimbergen noemen.¹⁶

Wat weten we dan wel over de bezitters van Perwijs in de besproken en de daarvóór liggende periode? Allereerst de genealogische samenhang van personen die zich heer of vrouwe van Perwijs noemen. In bijgaand schema is op basis van Knetsch, Das

Haus Brabant, een deel van de afstammingslijnen uit de graven van Leuven/hertogen van Brabant, voor zover van belang voor Perwijs (en Grimbergen, maar daarover straks meer), samengevat. Het is belangrijk te weten, dat de graven van Leuven oudtijds al zekere rechten in Perwijs bezaten. Zo schenkt Godfried III van Brabant in 1171 de kerk van Perwijs aan de abdij van Heylisssem.¹⁷ Iets later komt Perwijs in bezit van een zijtak van het hertogelijk huis door het huwelijk van Willem van Leuven, broer van hertog Hendrik I, met Maria van Orbais.¹⁸ Als oudste vermelding van Willem van Leuven als heer van Perwijs is mij bekend een akte van 1210.¹⁹ Andere gegevens van deze Willem als heer van Perwijs, en diens vrouw Maria, zijn bekend uit 1218 en 1219.²⁰

Uit het schema wordt duidelijk dat in de periode tot circa 1300 meerdere personen, die afstammen van Willems zoon, Godfried van Leuven, zich naar Perwijs noemden en dat alles om verklaarbare redenen. Ook blijkt dat tot minstens 1310 Perwijs steeds in handen van afstammelingen van Godfried van Leuven is gebleven totdat in de jaren 1310/1311, en niet in 1282 zoals De Roo van Alderwerelt veronderstelt²¹, Gerard van Horne als heer van Perwijs bekend wordt.²²

Afbeelding 2A en 2B: Zegel en tegenzegel van Godfried graaf van Vianden van 1285. (ARA Brussel, coll. afg. nrs 17410 en 17411). Zijn zegel van 1282 toont eveneens een dwarsbalk volgens mededeling van het ARA te Brussel.

Als we ons voor enkele saillante gegevens verder beperken tot de periode na 1246, het veronderstelde huwelijksjaar van Maria van Perwijs en Philips van Vianden, dan blijkt dat in 1265 Godfried van Leuven, heer van Perwijs, zegelt met op schild, paardedek en tegenzegel het wapen met de dwarsbalk en het randschrift:

S':GODEFRIDI:DN:DE:PERWEZ:ET:DE:GRIM..RGIS.²³ In 1256 vinden we Godfried nog in leven als hij als heer van Perwijs een schenking doet aan de abdij van Sint-Bernard.²⁴

Verder vinden we in 1277 Felicitas 'dame douarière de Perwez', die vertegenwoordigd wordt door haar zoon Hendrik van Perwijs, als Jan I van Brabant een verklaring geeft over goederen geschonken door de abdij van Cornelimünster.²⁵ Iets later, in 1278, wordt zij nog vermeld als Felicitas, vrouwe van Hoboken en weduwe van Godfried, in leven heer van Perwijs, wanneer zij voor de zielerust van haar man en van haar kort tevoren overleden zoon Hendrik van Perwijs, het allodium Puurs aan de abdij van Sint-Bernard overdraagt.²⁶

Terwijl we gezien hebben dat in 1283 Maria van Perwijs zich behalve gravin van Vianden ook vrouwe van Perwijs noemt, vinden we in februari 1284 haar zuster Ada van Perwijs, die een kwitantie zegelt voor een Namens leen, waarbij het zegel een vrouwefiguur toont met rechts een schildje met een dwarsbalk en links een schildje met een dwarsbalk vergezeld in het schildhoofd van 3 merletten en het randschrift:

+S':ADE:DOMINE:DE:PERVEIS:ET:DE:BRVEC. Het tegenzegel toont hetzelfde wapen als het linkerschildje en wordt gevoerd door Ada als vrouw van Gerard van Marbais, heer van Le Breucq.²⁷

Volgens Knetsch overleed Felicitas van Perwijs, weduwe van Godfried van Perwijs op 18 oktober 1283²⁸ en niet alleen noemt zuster Ada zich daarna nog steeds vrouwe van Perwijs, maar komt zij in 1300 ook voor als vrouwe van Hoboken en dat weer nadat de enige dochter van Felicitas, Adelheid van Perwijs (die zich in 1285 en 1296 vrouwe van Hoboken noemt), rond 1296 overleden is.²⁹

De conclusie die zich opdringt is de volgende. Het 'vrouwe van Perwijs' bij verschillende personen die uit Godfried van Leuven stammen zal betekenen dat de heerlijkheid Perwijs gezamenlijk bezeten werd. En als dit zo is moet het als niet waarschijnlijk worden geacht dat vanwege een deel van dit gezamenlijk bezit (en dus bezit van beperkte waarde) het geslacht Vianden het voorouderlijk wapen verlaat en daarvoor in de plaats de dwarsbalk gaat voeren. Welke andere reden kan er geweest zijn?

Het bezit van Grimbergen

Van Grimbergen is bekend dat het eind elfde eeuw in bezit is van de Berthouts en wel als onverdeeld condominium tot rond 1197, als er twee takken ontstaan waarvan de ene tak Grimbergen en omgeving en de andere tak Mechelen bezit. Als laatste heer van Grimbergen uit het oude geslacht is bekend Gerard IV die nog in 1224 gevonden wordt.³⁰ Hij is de vader van Adelheid van Grimbergen die huwde met Godfried van Leuven. Daardoor kwam een deel van Grimbergen in handen van de tak Leuven. Godfried van Leuven zien we zegelen als heer van Grimbergen in 1240;³¹ hij wordt vermeld als heer van Grimbergen en Perwijs in 1242, 1245 en 1253.³²

Gerard IV van Grimbergen bezat ook Ninove en Rumst. En daarom ook vinden we o.a. zijn kleindochter, Maria van Perwijs, die huwde met Philips I graaf van Vianden, vermeld als vrouwe van Grimbergen en Ninove. De titel heer van Grimbergen³³ wordt doorgegeven aan Godfried van Vianden, die, zoals we zagen, nooit de titel heer van Perwijs voert.

Als Perwijs als feitelijk bezit der Viandens wegvalt, kunnen we dan het wapen met de dwarsbalk verbinden met Grimbergen, zo als De Roo van Alderwerelt en Van Ettro gedaan hebben? De mededeling van Butkens dat Gerard II Berthout, heer van Grimbergen, die in 1186 overleed, een dwarsbalk gevoerd zou hebben, is nog steeds niet door de vondst van een zegel bevestigd; als oudste specimen van een zegel van een heer van Grimbergen kennen we dat van Walter Berthout uit 1195 en daarin vinden we de welbekende drie palen.³⁴

Het tegenzegel van 1240 van Adelheid van Grimbergen, dochter van Gerard heer van Grimbergen, toont een schild met een dwarsbalk, maar dit kan zijn reden vinden in het feit dat zij zegelt als echtgenote van Godfried van Leuven en dus als vrouwe van Grimbergen en Perwijs³⁵; het is dus onzeker of dit wapen als haar familiewapen mag worden beschouwd. Een zegel van haar vader, Gerard heer van Grimbergen, is mij niet bekend en het wapenzegel van Oda van Grimbergen, weduwe van Walter van Aa, ridder, uit 1235 is ook al geen maatstaf. In dit zegel wordt een schuinkruis gevonden, identiek dus aan de wapenfiguur van het geslacht Van Aa. Oda zegelt dan ook als vrouwe van Aa: S. ODE DOMINE DE A ET DE POLLAR. Het schuinkruis is ook de figuur van de kasteleins van Brussel, die in de dertiende eeuw uit de familie Van Aa gerecruteerd werden.³⁶

En de zegels van Godfried van Grimbergen uit 1240 en van Gerard van Grimbergen uit 1257? Uit het schema is duidelijk dat

zij behoren tot de tak Leuven en het is de vraag of De Roo van Alderwerelt hen wel als zodanig herkend heeft.³⁷

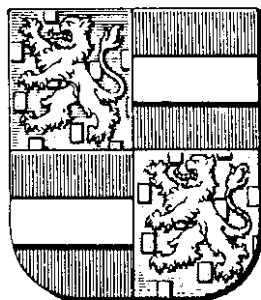
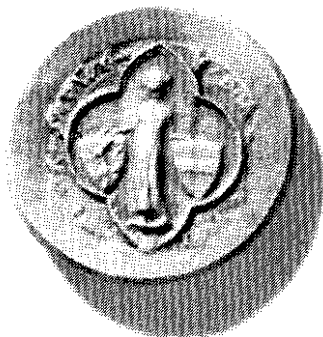
Zoals eerder gezegd is er geen enkel authentiek bewijs in de vorm van een zegel waaruit men kan besluiten dan de oudste heren van Grimbergen uit het geslacht Berthout een wapen met een dwarsbalk hebben gevoerd.

Besluit

Ik meen in het voorgaande de tot nu toe bestaande onduidelijkheden ten aanzien van titels en wapens van personen die als heren en vrouwen van Perwijs en/of Grimbergen tot ongeveer 1310 bekend zijn, alsook ten aanzien van het bezit van delen van genoemde heerlijkheden³⁸, enigszins opgehelderd te hebben. In ieder geval lijkt het onwaarschijnlijk dat de graven van Vianden de dwarsbalk verkozen hebben boven het voorouderlijk wapen (eventueel met een breuk), vanwege het feit dat Maria van Perwijs en haar man Philips van Vianden een deel van de rechten op Perwijs konden claimen. Het bezit van een deel van Grimbergen lijkt een belangrijker overweging voor de Viandens geweest te zijn. Daarbij zal het gemis aan kennis omtrent de feitelijke oorsprong van de dwarsbalk in het wapen van het geslacht Van Leuven mijns inziens eenzelfde rol hebben gespeeld als dat bij de verschillende hedendaagse schrijvers het geval was/is. En dus nam een tak van de Viandens de dwarsbalk aan als heren van Grimbergen.

De vraag die blijft is natuurlijk hoe de zijtak Leuven van het hertogelijke huis Brabant aan de dwarsbalk in hun wapen is gekomen. Het nu oudstbekende zegel van een heer van Perwijs, en wel van Willem 'dominus de peruez', aan een akte van de abdij van Heylissem uit 1210, kan wel toegeschreven worden aan Willem van Leuven. Jammer genoeg is het hoofdzegel verloren; het tegenzegel toont een leeuw en geen dwarsbalk.³⁹ Deze Willem van Leuven huwde met Maria van Orbais. Interessant is nu het feit dat delen van Perwijs in de twaalfde eeuw ook bezeten werden door de geslachten Orbais, Sombreffe en Waver. En opvallend is dat de geslachten Orbais en Sombreffe beide een dwarsbalk voerden, weliswaar in het schildhoofd vergezeld van drie merletten.⁴⁰ Als we verder bedenken dat in de geslachten Orbais en Sombreffe de voornaam Siger in deze periode voorkomt en in 'de Grimbergse Oorlog' sprake is van een Seger van Parwijs, die een dwarsbalk voert⁴¹, dan kan men niet ontkomen aan de gedachte dat mogelijk een ouder 'huis Perwijs' heeft bestaan en dat dit geslacht identiek is met of verwant aan de oudste heren van Som-

breffe. Het herautstuk uit het wapen van dit geslacht zou dan de oorsprong kunnen zijn van het veelbesproken wapen met de dwarsbalk, dat we als Perwijs, maar ook als Vianden, kennen.

Afbeelding 3: Het zegel van Adelheid van Vianden, gehuwd met Otto II van Nassau, van 1357. Het toont twee bijschildjes, een met de Nassause Leeuw, een met de dwarsbalk (ARA Brussel, coll. afg. nr 22.867) Adelheid van Vianden, kleindochter van Godfried graaf van Vianden, is de 'link' waardoor de Nassaus rechten op Vianden konden verkrijgen.

Afbeelding 4: Tekening van het wapen zoals in ieder geval twee Nassaus in hun zegel voerde: gevierendeeld 1/4 Nassau, 2/3 Vianden. Deze configuratie is bekend van o.a. Engelbrecht II graaf van Nassau en Vianden in zijn zegel van 1478 (Ned. Leeuw 1933, 164) en Hendrik graaf van Nassau, Vianden, Katzenelnbogen, heer van Breda en Grimbergen, etc, in zijn zegel van 1519 (De Raadt, Sceaux armoriés, deel III, 17). Tekening ontleend aan De Brabantse Leeuw 1974, 70.

NOTEN

1. Anders dan afgeleid zal worden uit mijn uitspraken in Gens Nostra 1985, pags. 140 en 265, ben ik van mening dat het rode schild met de zilveren dwarsbalk voor de hertogen van Lotharingen en met name voor Godfried van Bouillon slechts als legendarisch gezien moet worden. De formulering op genoemde plaatsen is verre van zorgvuldig. Hetzelfde geldt voor de opmerking als zou Godfried van Bouillon het wapen Boulogne gevoerd hebben.
2. Kaart van J.B. Zangrius als facsimile in: A. Tops/J. Verschueren, Eindhoven (1965). Origineel in GA Helmond. De banier laat ik verder buiten discussie.
3. Zie het artikel van J.K.H. de Roo van Alderwerelt, De gra-

ven van Vianden, in: De Nederlandsche Leeuw 1960, 196 vlg.; het zegel van Hendrik graaf van Vianden uit 1232 wordt vermeld in G. Demay, *Les sceaux de Flandre* nr. 259; een tekening van het zegel uit 1252 werd door De Roo van Alderwerelt gevonden in het door P. Stehres in 1841 uitgegeven *hs Wiltheim*.

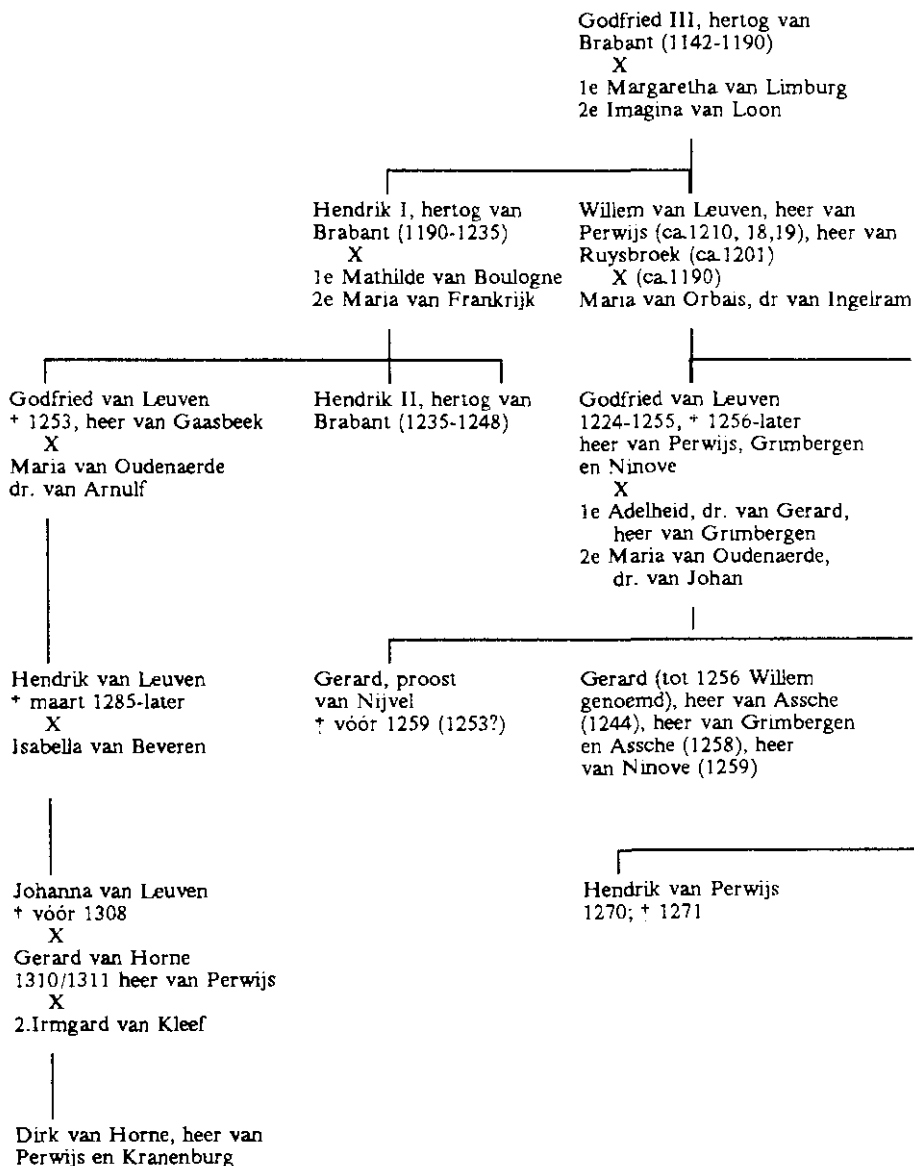
In mijn bijdrage ga ik niet in op de andere omstandigheden die geleid hebben tot het kiezen van een ander dan het voorouderlijk wapen: de opvolgingsstrijd in het graafschap Vianden. Zie hiervoor het artikel in *De Nederlandsche Leeuw* 1960.

4. *Nederlandsche Leeuw* 1960, 200; J.P.W.A. Smit, *De Brabantse beelden en teekens van recht* 206, echter met verwijzing naar Butkens! Ik gebruik de schrijfwijze Perwijs omdat dit de huidige Nederlandse versie is van de naam van de betrokken gemeente.
5. F. van Ettro in: *Archief Kon. Zeeuws Genootschap der Wetenschappen*, overdruk 1979, pag A 5.
6. *Nederlandsche Leeuw* 1960, 200.
7. *Corpus Chronicorum Flandriae*, deel 2, 922.
8. *Brabantse Leeuw* 1975, 135. J.Th. de Raadt, *Sceaux armoriés des Pays-Bas* IV 112; *Brabantse Leeuw* 1975, 136 met verwijzing naar *Wapenboek Bigot*. Van Ettro maakt even een schrijffout als hij op pag 135 (regels 6 en 7) Margaretha van Courthenay de vrouw van Philips I van Vianden noemt; op andere plaatsen geeft hij correct Maria van Perwijs. Adam is in 1964 nogal verwarrend over de Viandens en zegt ook dat Philips van Vianden het wapen Namen voerde "de son alliance avec Marie de Perwez" (*Recueil 7me Congrès Int. Sciences Généal. et Hérald.*, La Haye, 1964, 87).
9. G. Wymans, *Inventaire anal. chartrier de la Trésorie....Hainaut* 28; A. Verkooren, *Inv. Chartes et Cart. de Luxembourg*, passim.
10. G. Demay, *Sceaux de Flandre* nr. 314.
11. *Corpus Chron. Flandriae*, dl 2, 955, 961.
12. Demay, *Sceaux de Flandre* nr 313.
13. De Raadt, *Sceaux* IV 112.
14. *Nederlandsche Leeuw* 1960, 203-204.
15. *Brabantse Leeuw* 1975, 135.
16. In het 'Latijnsboek' staan Hendrik en Philips, graven van Vianden, beiden als leenmannen voor Grimbergen genoteerd (L. Galesloot, *Le livre des feudataires* etc. 102, 109, 220). Ook vinden we de man van Maria van Vianden, Enguerrand van Coucy, in hetzelfde leenboek vermeld als leenman voor

- Hoboken en Ekeren, voorheen bezit van het geslacht Leuven (Galeslout, *Livre feud.* 160 en 219).
17. F. Ganshof, *Etude sur les ministérielles de Flandre etc.* 90 met bron.
 18. R. van Uytven in: *Bijdragen tot de geschiedenis* (Antwerpen) 1976, 96 met literatuur. J. Verbesselt noemt in 'De Adel in het hertogdom Brabant' pag. 32 onterecht Perwijs een bastaardtak uit het huis Brabant. Voor die stelling is geen enkel bewijs.
 19. *Analectes pour servir à l'histoire eccl. de Belgique* 1895, nr. 59.
 20. In 1218 wordt 'die heere van Parwijs' gevangen genomen na gevechten om de stad 's-Hertogenbosch (Die Chronike vander vermaerder en vromer Stadt van Tsertogenbosch, in: Hermans, *Verzamelingen van chroniken etc.* 33-34). Oktober 1219 schenkt Willem, heer van Perwijs, met toestemming van zijn vrouw M., de tienden van Perwijs en Thorembais aan de abdij van Herckenrode (Coenen. *Limburgsche Oorkonden* nr. 827 met verwijzing naar Wauters III 518; M. Wolters, *Notice hist. Herckenrode* 10).
 21. *Nederlandsche Leeuw* 1960, 214. De Roo van Alderwerelt wordt daarin gevolgd door Van Ettro in *Brabantse Leeuw* 1975, 137. Waarschijnlijk steunen beide schrijvers op M. Wolters, die in zijn 'Notice historique....de Hornes' op pag. 23 zegt dat het kasteel van Perwijs door Godefridus, oom van Willem IV, heer van Horn en Altena, aan deze laatste werd nagelaten en dat Gerard van Horne hiermee in 1282 werd beleend. Een bron geeft Wolters niet.
 22. K. Korteweg, *Rechtsbronnen van Woudrichem en het land van Altena II* nr 47.
 23. A. Verkooren, *Inventaire Chartes et Cart. de Brabant etc.* II-1, 115; Demay, *Sceaux de Flandre* nr 1428.
 24. *Bijdragen tot de geschiedenis van het aloude hertogdom Brabant* 1912, 334.
 25. Verkooren, a.w. II-1, 143; G. Aders, *Regesten Brabant in: Düsseldorfer Jahrbuch* 1947, nrs. 62 en 64.
 26. Verkooren a.w. II-1, 145.
 27. Demay, *Sceaux de Flandre* nr 1425.
 28. C. Knetsch, *Das Haus Brabant* 29-30.
 29. Knetsch a.w. 29,30,35. M. Martens, *L'administration du domaine ducal en Brabant* 92.
 30. J. Baerten, *De Berthouts in de XIIe eeuw*, in: *Handelingen Kon. Kring van Oudheden Mechelen* 1959, 23 vlg, met kanttekeningen bij gegevens van oudere auteurs; *Biographie*

- Nationale deel 8 (1884-85), 306-309.
31. De Raadt, Sceaux I 516.
 32. In 1242 samen met zijn vrouw Adelheid; zie Verkooren a.w. II-1, 99 en Idem 107. Bijdragen gesch. aloude h. Brabant 1906, 351.
 33. De mededeling van De Roo van Alderwerelt dat de Viandens voor de helft Grimbergen bezaten verdient nadere deatillering. Een deel behoort in de tweede helft van de 13e eeuw aan het geslacht Van Aa. Leonius van Aa (1240-1268), noemt zich heer van Grimbergen en Pollar. In 1275 geven Leonius van Aa en Godfried van Vianden samen een keur aan Grimbergen (A. Wauters, Le Duc Jean Ier 427). In 1298 vinden we een akkoord tussen Godfried graaf van Vianden en Gerard van Aa, beiden heren van Grimbergen, zoals ook uit het randschrift van hun zegels blijkt. (Brabantica V (1960) 15 vlg; Verkooren a.w. I-1 nr 167). Dat een deel toekwam aan het geslacht Glymes, heren van Bergen op Zoom, dient dus niet in dit tijds kader te worden geplaatst, maar speelt pas in de 15e eeuw. Zie hierover: W. van Ham, Inventaris Archief Raad en Rekenkamer v.d. Markiezen van B.o.Z. I, 9 en 101; Dezelfde, Het Doorluchtige Huis van Bergen op Zoom, in: Spiegel der Historie 1969, 137 vlg.
 34. C. Butkens, Trophées....de Brabant II 73. De zegelverzameling in het Algemeen Rijksarchief te Brussel kent geen enkel zegel van een Berthout met een dwarsbalk (Brief Mw. A. Scufflaire de dato 4 febr. 1987). Het zegel van Walter Berthout uit 1195 wordt beschreven in: A. Erens, De oorkonden van de abdij Tongerlo I nr. 43. Smit beeldt een zegel af van 'Galterus Bertaldi', heer van Grimbergen, uit 1178, ook in het archief van de abdij Tongerlo. Het schild in het zegel is zo sterk beschadigd dat een figuur niet te onderscheiden is (Smit, Brab. beelden etc. plaat 7, fig 79).
 35. De Raadt, Sceaux I, 516.
 36. De Raadt, Sceaux I 516. Een genealogie Van Aa in: Brabantica (V), 1960 deel 1.
 37. De Raadt, idem. Waarschijnlijk is door de ondoorzichtigheid van de situatie met betrekking tot de diverse heren van Grimbergen ook Van Ettro in De Brabantse Leeuw 1975, 137 op een dwaalspoor geraakt; hij realiseert zich niet dat de genoemde Gerard niet behoorde tot de oorspronkelijke bezitters, de Berthouts. Misschien dat Van Ettro steunde op het ongedokumenteerde gegeven bij Butkens. Ook Van Ettro's mededeling dat de Berthouts 'een van de linies van het huis Grimbergen' zouden zijn geweest geeft de situatie verkeerd

- weer (Van Ettro in: Archief Kon. Zeeuws Gen. W. 1979, 150). Het omgekeerde is juist: de oudste heren van Grimbergen waren een linie van het geslacht Berthout!
38. Wauters noemt Philip van Vianden zonder enige beperking heer van Perwijs en Grimbergen als gevolg van zijn huwelijk met Alice (!) van Perwijs (A. Wauters *Le Duc Jean Ier* 51, 158, 253). Ook Van Ettro noemt Perwijs als een bezit dat Maria van Perwijs aan het geslacht Vianden bracht (Arch. Kon. Z. Gen 1979, A5). Misschien dat hij steunde op Goethals, die in 1850 hetzelfde beweerde (F. Goethals, *Dict. généal. et hérald. des familles nobles etc.*, deel 3, 71-72).
 39. Documents relatif à l'abbaye de Heylisse, in: *Analectes..hist. eccl. de la Belgique* 1895, 287 nr 59, in de coll. afgietsels van het Alg. Rijksarchief Brussel bekend onder nr 32275-6.
 40. J.B. Rietstap, *Armorial Général* II, 353, resp. II, 797; een zegel uit 1266 van Dirk van Sombreffe, ridder, geeft een getraliede dwarsbalk en 3 merletten (De Raadt, *Sceaux* IV 428). Adam/Colon noemen Orbais een jongere tak van het geslacht Sombreffe en geven in goud een blauwe dwarsbalk (Brabantica V (1960), deel 1, 116). De wapenkaart van Zangrius uit 1600 (zie a.w. nt 2) geeft voor de 'baronie Sombreffe' in goud een rode dwarsbalk en in het schildhoofd drie merletten. Overigens wil ik nog opmerken dat Adam en Colon in hun 'Armoiries Brabançonnies' ten onrechte, lijkt me, het wapen dat als 'Perwez' benoemd wordt en dat ontleend is aan het 'Armorial Montjoie-Chandon' (in rood een zilveren dwarsbalk), in een voetnoot gelijk stellen aan 'la maison de Vianden'. Zij dateren immers het wapenboek begin 13e eeuw, een tijd dus dat het besproken wapen nog niet door de Viandens was aangenomen (zie Brabantica V (1960) nr 519).
 41. Blommaert/Serrure, *De Grimbergsche Oorlog* II vers 3770-3773. Over de historische betrouwbaarheid van bepaalde delen van dit gedicht is geen uitspraak te doen. Het werk is weliswaar in de 14e eeuw geschreven, dus ver ná de gebeurtenissen, maar dat betekent nog niet dat een aantal gegevens onjuist zijn. Blommaert en Serrue stellen dan ook dat de auteur mogelijk op ouder materiaal heeft gesteund (deel II pag XXV).

Ingelram van Perwijs, 1240
heer van Orbais en Dongelberg
X vóór 1224
Agnes van Grimbergen, zuster
van Adelheid

Hendrik van Perwijs
heer van Ruysbroek

Gobert van Perwijs
proost van Nijvel en Utrecht

Godfried, heer van Perwijs en
Grimbergen (1260, verm.1263-'65)
† 1265-1270

X
Felicitas van Traynel † 1283
vrouwe van Hoboken (1277)

Adelheid van Perwijs,
vrouwe van Hoboken (1285)

† kort na 22 februari 1296

Maria van Perwijs
† na augustus 1289

X
Philips, graaf van Vianden (1300)
† 1273, heer van Grimbergen

Godfried, graaf van
Vianden, heer van Grimbergen

kleindochter Adelheid van Vianden

X
2e Otto II graaf van Nassau

Ada van Perwijs
vrouwe van Perwijs (1284)
vrouwe van Hoboken en Ekeren
X
Gerard van Marbais

VAN ABELÉN

W.de Bakker

Schepersdijk 15, 5062 EA Oisterwijk

(vervolg van jaargang 37, pagina 48)

FA.

V-k. **Peter Jan van Abelen**, (z.v.IV-f) geboren omstreeks 1655, overleden te Tilburg op 17 december 1714, trouwt te Oisterwijk voor de dominee en voor de pastoor op 21 januari 1680 Magdalena dochter van Jan Aart van Laarhoven bij Leendertje Willem Berchmans²⁶², geboren omstreeks 1656, begraven te Tilburg op 28 september 1728.

Magdalena van Bladel weduwe van Peter Jan van Abelen, vergezeld van haar twee meerjarige zonen Jan en Aart verlengt op 21 december 1715 de huur bij Arnoldus van Loon, rentmeester van heer Willem prins van Hessen en heer van Tilburg en Goirle van een hoeve met schuur, schaapskooi, schop en zaai- en weiland te Tilburg aan de Hasselt voor vier jaar²⁶³. Gezien haar twee zonen, meen ik hier met Magdalena van Laarhoven te doen te hebben²⁶⁴. Deze hoeve is in 1974 in stijl gerestaureerd. Peter Jan van Abelen woonde er sedert 1705. Zijn weduwe tot 1728. Daarna woont er hun zoon Aart (1728 - ca.1755)²⁶⁵.

Nadat Magdalena Jan van Laarhoven als weduwe van Peter van Abelen haar tocht heeft afgestaan aan haar vijf kinderen op 3 januari 1727²⁶⁶, komen diezelfde dag deze kinderen: Jan, Aart, Maria en Anneken tot een akkoord met Leendert, hun (waarschijnlijk) oudste broer²⁶⁷.

Kinderen:

1. Maria, gedoopt te Oisterwijk rk op 18 december 1680, trouwt te Tilburg voor de dominee op 7 april 1709 Adriaan Aart Smulders, geboren te Tilburg omstreeks 1682.
Marie wordt bij haar huwelijk geassisteerd door haar vader en woont dan aan de Hasselt! Haar geboorteplaats wordt er Tilburg genoemd, dit zal niet correct zijn. Adriaan woonde bij zijn huwelijk aan de Reit, zijn ouders waren toen reeds overleden.
2. Leendert Peter van Abelen, geboren te Udenhout omstreeks 1684, trouwt te Tilburg voor de predikant op 12 februari 1713 Helena Jan Klerkx, geboren te Eeten omstreeks 1687.

Ook Leendert woont ten tijde van zijn huwelijk te Tilburg aan de Hasselt, zijn broer Jan staat in voor het *consent* van zijn beide ouders; Helena woont dan nog te Eeten.

Een kind:

- a. Petronella, gedoopt te Tilburg op 27 februari 1725.
3. Joanna, gedoopt te Oisterwijk rk op 10 november 1685, overleden voor 1727.
4. Joanna, gedoopt te Oisterwijk rk op 29 september 1687, overleden voor 1727.
5. Jan Peter van Abelen, gedoopt te Oisterwijk rk op 13 december 1691, trouwt te Oisterwijk voor de dominee op 3 maart 1723 Petronella Jan de Lepper.

De dominee noemt hem bij het huwelijk Jan Joris van Abelen. Hij is dan soldaat in het regiment van generaal Frieshem in de compagnie van de overste luitenant Frieshem, dat dan in garnizoen ligt te Maastricht. Peternel woont dan te Udenhout.

Hun kinderen:

- a. Joannes Jan van Abelen, gedoopt te Udenhout rk op 9 februari 1723.
- b. Petrus Jan van Abelen, gedoopt te Tilburg op 14 december 1725.
6. Aart Peter van Abelen, geboren te Udenhout en gedoopt te Oisterwijk rk op 13 december 1692, begraven te Tilburg op 12 januari 1752, trouwt te Tilburg voor de dominee op 28 februari 1734 Peternel dochter van Willem Gielis Delia, geboren te Enschoot omstreeks 1709, begraven te Tilburg op 22 februari 1765.

De dominee noteert toch wel een erg jonge leeftijd, 25 jaar, bij zijn huwelijk. Het bruidspaar woont aan de Hasselt te Tilburg. Aart wordt geassisteerd met (zijn zwager) Adriaan Aart Smullers; Peternel met haar broer Hendrik Machiel Delia, die instaat voor de toestemming van hun moeder.

Hun kinderen:

- a. Magdalena, gedoopt te Tilburg op 22 december 1734, trouwt te Tilburg voor de dominee op 15 februari 1767 Norbert Goossen Pijnenborg, geboren te Tilburg omstreeks 1733.

Beiden wonen ten tijde van het huwelijk te Tilburg aan de Hasselt. Magdalena wordt bijgestaan door haar broer Jan van Abelen.

- b. Adriaan Aart van Abelen, gedoopt te Tilburg op 29 decem-

ber 1736.

- c. Petronella, gedoopt te Tilburg op 15 maart 1739, trouwt Jan Cornelis de Bont.

Beiden hebben hun testament gemaakt voor Tilburgse schepenen op 6 september 1781²⁶⁸.

- d. Mechtildis, gedoopt te Tilburg rk op 27 november 1741.

- e. Ida Catharina, tweelingszus van de vorige, gedoopt te Tilburg rk op 27 november 1741.

- f. Michael Aart van Abelen, gedoopt te Tilburg op 9 oktober 1743.

- g. Johannes Arnoldus van den Abeele, gedoopt te Tilburg rk op 8 april 1745, begraven te Tilburg op 20 oktober 1794, trouwt te Tilburg voor de predikant op 23 april 1775 Joanna Catharina dochter van Jan Peter de Jong en Maria Pijnenborgh, geboren te Tilburg en gedoopt aldaar rk op 15 juli 1749.

Bij hun huwelijk wonen beiden te Tilburg, hij aan de Hasselt, zij in de Hoeven. Hij wordt erbij geassisteerd door Norbart Pijnenborg, zijn zwager²⁶⁹.

- h. Anna Maria, gedoopt te Tilburg op 21 juni 1747.

7. Zegerus Peter van Abelen, gedoopt te Oisterwijk rk op 27 april 1695, overleden voor 1727.

8. Anneken, geboren te Udenhout en gedoopt te Oisterwijk rk op 26 mei 1696, trouwt te Tilburg voor schepenen op 15 juli 1748 Wilhelmus Neyssen, geboren te Tilburg, weduwnaar van Wouter Segers.

Ook Anneken wordt bij haar huwelijk jonger genoemd dan ze is. Genoteerd staat dat ze nog pas 46 jaar is.

FB.

V-1. **Wijnant Jan van Abelen**, (z.v.IV-f) geboren omstreeks 1660, begraven te Udenhout op 16 januari 1713, trouwt te Oisterwijk (voor de dominee op 15 april) voor de pastoor op 30 april 1684 Maria dochter van Gijsbert Emmen Jacobs van Rijswijk bij Joostke Cornelis Gijsbert Cornelis Goyaarts, gedoopt te Oisterwijk rk op 25 juli 1665 (al geeft ze bij haar huwelijk op 29 jaar oud te zijn), overleden na 1692²⁶² en voor 1696, hertrouwt te Oisterwijk (voor de predikant op 3 november) voor de pastoor op 18 november 1696 Cornelia dochter van Claas Cornelis Adriaan Scheyven bij Peterken Antonis Dirk Thijss, gedoopt te Oisterwijk rk op 5 oktober 1673, begraven te Udenhout op 15 november 1725.

Opmerkelijk is dat de dominee Wijnant bij zijn tweede huwelijk Aart noemt.

De kinderen:

1. Maria, gedoopt te Oisterwijk rk op 1 augustus 1685, overleden voor 1718²⁶³.
2. Gijsbert Wijnant van Abelen, gedoopt te Oisterwijk rk op 19 november 1686, begraven te Udenhout op 22 april 1730, trouwt te Oisterwijk voor de pastoor en voor de dominee op 16 februari 1710 Teunissen dochter van Leendert (Adriaan?) Joosten, weduwe van Jan Jan Stevens.

De kinderen:

- a. Maria, gedoopt te Oisterwijk rk op 3 februari 1711.
 - b. Wijnant Gijsbert van Abelen, geboren te Udenhout en gedoopt te Oisterwijk rk op 15 maart 1713, trouwt te Oisterwijk voor de dominee op 8 februari 1739 Hendrien dochter van Aalbert van de Graeff; hertrouwt te Oisterwijk voor de predikant op 18 februari 1748 Cornelia dochter van Frans Wijnant van Iersel bij Maria Gerit Brekelmans, geboren te Udenhout en gedoopt te Oisterwijk rk op 6 mei 1715.
In 1744 wonend te Tilburg²⁶⁴.
 - c. Henrica, gedoopt te Oisterwijk rk op 9 februari 1715.
 - d. Justinus Gijsbert van Abelen, gedoopt te Oisterwijk rk op 11 mei 1717.
 - e. Anna Maria, gedoopt te Oisterwijk rk op 21 oktober 1719.
 - f. Cornelis Gijsbert van Abelen, gedoopt te Tilburg op 18 februari 1721.
3. Maria, gedoopt te Oisterwijk rk op 1 april 1688, trouwt voor 1718 Goyaart Andries van den Bijgaart.
 4. Anna, gedoopt te Oisterwijk rk op 10 november 1689, overleden voor 1718.
 5. Jan Wijnant van Abelen, gedoopt te Oisterwijk rk op 24 oktober 1690.
 6. Cornelis Wijnant van Abelen, gedoopt te Oisterwijk rk op 13 december 1691, trouwt te Oisterwijk (voor de dominee op 10 augustus) voor de pastoor op 25 augustus 1715 Anna (Maria) Arien Bertens.

De kinderen:

- a. Joannes Cornelis van Abelen, gedoopt te Oisterwijk rk op 10 december 1717.
- b. Wijnant Cornelis van Abelen, geboren te Udenhout, begraven aldaar op 8 januari 1783, trouwt te Oisterwijk voor de dominee op 28 februari 1745 Anna Maria dochter van Peter Laureis Colen bij Hendrina Hendrik Timmermans, geboren te Udenhout en gedoopt te Oisterwijk rk op 18 september 1719, overleden voor 1752²⁶⁵; hertrouwt te

Oisterwijk voor schepenen op 13 februari 1752 Antonet dochter van Francis van Spaandonk en Mechteld Jan van Summeren, geboren te Helvoirt en gedoopt aldaar op 14 maart 1720, begraven te Oisterwijk op 4 april 1795.

Ten behoeve van de kinderen uit Wijnants eerste huwelijk laat hij op 29 januari 1752 een inventaris opmaken. Het zijn Petronella, Jan en Cornelia.

Antonetta doet op 14 juli 1784 afstand van tocht²⁶⁶. Ze woont dan te Udenhout. Haar rechten staat ze zowel af aan de voorkinderen van Wijnant: Laurens van Beurden getrouwd met Petronella, Jan en Cornelia, als aan haar eigen kinderen: Anna Maria getrouwd met Jan Peter Witlox en Laurens Wijnant van Abelen.

- c. Adrianus Cornelis van Abelen, geboren te Udenhout en gedoopt te Oisterwijk rk op 9 maart 1720. Hij of zijn gelijknamige broer trouwt te Oisterwijk voor de dominee op 22 januari 1758 Maria dochter van Peter Hamers, geboren te Loon op Zand.
Adriaan en Maria laten te Loon op Zand een flink aantal kinderen dopen.
- d. Maria, gedoopt te Udenhout rk op 28 november 1722.
- e. Adrianus Cornelis van Abelen, gedoopt te Udenhout rk op 25 november 1724, mogelijk begraven te Udenhout op 14 oktober 1776.

In 1784 verschijnen voor Oisterwijkse schepenen de kinderen van Wijnant van Abelen, alsmede Adriaan en Maria van Abelen, die ieder aanspraak maken op het derde deel van de nalatenschap van hun overleden broer Adriaan Cornelis van Abelen²⁶⁷.

Welke Adriaan de overledene is, werd niet duidelijk, zomin als welke de echtgenoot was van Maria Hamers.

- f. Cornelis Cornelis van Abelen, gedoopt te Udenhout rk op 23 maart 1727.
- g. Joanna, gedoopt te Udenhout rk op 7 augustus 1730.
- 7. Josijn (Justina), gedoopt te Oisterwijk rk op 13 april 1694, trouwt (te Oisterwijk voor de predikant 22 januari 1724) Joost zoon van Marcelis Corstiaan van Hees bij Adriana Joosten van den Broek, gedoopt te Oisterwijk rk op 2 februari 1690.

Uit het tweede huwelijk stammen:

- 8. Niclaas Wijnant van Abelen, gedoopt te Oisterwijk rk op 25

augustus 1697, trouwt te Oisterwijk voor schepenen en de pastoor op 26 september 1723 Adriaantje dochter van Jan Vrijs van Abelen bij Adriana Arien Jan van Besauwen (zie D,IV-d), weduwe van Jan (Willem) van Laarhoven, gedoopt te Oisterwijk rk op 15 januari 1692.

Op 29 augustus 1753 delen de kinderen: Jan, en Maria getrouwd met Hendrik Jan van Broekhoven²⁶⁸.

De kinderen:

- a. Jan Nicolaas van Abelen, gedoopt te Udenhout rk op 10 juli 1724, begraven aldaar op 5 december 1724.
- b. Maria, gedoopt te Udenhout rk op 1 maart 1726, trouwt te Oisterwijk voor de dominee op 7 februari 1751 Hendrik zoon van Jan van Broekhoven, geboren te Udenhout.

Hun erfgenamen delen in 1773 vooral goederen te Enschoot, doch ook een huis op Giersbergen²⁶⁹.

- c. Joannes Nicolaas van Abelen, gedoopt te Udenhout rk op 12 september 1727, overleden te Enschoot op 10 december 1819, trouwt te Oisterwijk voor de dominee op 6 februari 1752 Clasina dochter van Adriaan Claasse, waarschijnlijk bij Jenneke Brokken²⁷⁰, geboren te Enschoot en overleden aldaar op 3 februari 1802.

Ze lieten tussen 1753 en 1769 te Tilburg een zevental kinderen dopen²⁷¹.

9. Zegerus Wijnant van Abelen, gedoopt te Oisterwijk rk op 12 november 1699.
10. Maria, gedoopt te Oisterwijk rk op 9 september 1700.
11. Petronella, gedoopt te Oisterwijk rk op 10 september 1702.
12. Petrus Wijnant van Abelen, gedoopt te Oisterwijk rk op 13 maart 1706.
13. Joanna, gedoopt te Oisterwijk rk op 16 oktober 1709.
14. Maria, gedoopt te Oisterwijk rk op 18 september 1712, begraven aldaar op 18 april 1713.

FC.

V-m. Jan Jan van Abelen, (vermoedelijk z.v.IV-f) begraven te Udenhout op 16 maart 1716, trouwt te Oisterwijk (voor de predikant op 30 april) voor de pastoor op 15 mei 1701 Adriaantje dochter van Adriaan Joost Vrindts en Geritken Kuysten, weduwe van Adriaan Adriaan Bertens, gedoopt te Oisterwijk rk op 21 juni 1665, begraven te Udenhout op 10 oktober 1720.

Adriaantje staat op 26 april 1718 haar tocht af aan haar onmondige kinderen Arien en Jenneke bij Jan Jan van Abelen²⁷².

De kinderen:

1. Adriaan Jan van Abelen, gedoopt te Oisterwijk rk op 19 september 1702, overleden na 1779, trouwt (te Oisterwijk voor de predikant op 23 mei 1733) Peternel dochter van Huibert Piggen, begraven te Udenhout op 25 januari 1779²⁷³.

Hun kind:

- a. Joannes Adriaan van Abelen, gedoopt te Udenhout rk op 23 juni 1734, overleden voor 1779.
2. Joanna, gedoopt te Oisterwijk rk op 9 april 1706, begraven te Udenhout op 9 januari 1742²⁷⁴.

De aangever van de taxatie na haar overlijden is Adriaan Jan van Abelen.

BIJLAGE

JONKERS VAN DEN ABELEN TE TILBURG

I. **Jonker Johan van den Abeelen**, gezworen chirurgijn, (afkomstig uit het land van Waas²⁷⁵), overleden voor 1669, trouwt te Tilburg rk op 20 januari 1638 Marijken dochter van Peter Jan (Adriaan Andriessen) van den Dries (bij Heilwich Jan Pauwels²⁷⁶), overleden voor 1670.

Jonker Johan van den Abeelen, *gesworen chirurgijn* en zijn vrouw Marie Peter Janssen van den Dries, wonend te Tilburg maken op 8 april 1662 een mutueel testament²⁷⁷. Jan schrijft zijn eigen achternaam als *van Abeelle*.

Op 8 februari 1670 verkopen jonker Laureis en Jan, gebroeders, en Helena, hun zuster, kinderen van wijlen jonker Johan van den Abeelen bij Maria Peters van den Driesch met heer Henrik Verschueren, drossaart van de heerlijkheid Tilburg en Goirle, die optreedt voor Jenneke en Catharina, nog onmondige dochters van jonker Johan en Maria, alsmede Jan Nielis, getrouwd met Heiltje, nadochter van genoemde Peter van den Dries een huis te Tilburg in het Nieuwland aan Jan Servaas Moonen²⁷⁸. Een maand eerder was het tussen de kinderen van de voordochter en de nadochter tot een accoord gekomen, daar een geschil en daaruit voortvloeiende processen dreigden wegens het testament van hun grootvader, dat die opgemaakt had voor Tilburgse schepenen in 1606, over dit huis te Tilburg en beemden onder de baronie van

Hun kinderen:

1. Jr. Laurens van den Abeelen, gedoopt te Tilburg op 3 mei 1639, overleden omstreeks 1673, trouwt te Tilburg voor schepenen op 29 mei 1669 Digna dochter van Adriaan Cornelis Michiels, weduwe van Anthony Cottelaers, geboren te Tilburg.

In 1669 wordt vermeld dat jonker Laurens, jongeman, dan 25 jaar oud is en te Tilburg woont in het Nieuwland. Hij wordt bij zijn huwelijk geassisteerd door zijn moeder. Zijn echtgenote woont daar ook en wordt bijgestaan door haar vader.

Op 2 december 1694 verschijnen voor notaris Cornelis Cloostermans te Tilburg: Willem van den Kuris, 50 jaar, wonend te Tilburg aan Stockhasselt, en Jan Jans van den Abeelen, 47 jaar oud, ook aldaar wonend, aan het Herincxeynt²⁸⁰. Ten behoeve van Coenraert van Amelongen verklaren deze omen, dat Jan zoon van Laureis van Abeelen en Dingena Cornelissen binnen deze heerlijkheid is geboren uit een wettig huwelijk. Hij is nu ongeveer 23 jaar en woont al vanaf zijn tweede jaar bij Willem van den Kuris, daar zijn vader toen gestorven was en zijn moeder *van geen vermogen was*. Doch nu komt het belangrijkste deel van de verklaring: deze vader was geboren uit een *adelijcken geslaghte, familie of afcomste volgens de documenten* die zij nog altijd bewaren *met het adelijck wapen van dien*. Opmerkelijk is dat deze oom Jan Jans van (den) Abeelen zich geen jonker noemt. Mogelijk vererfde de titel enkel op de oudste zoon? Deze Jan kon opmerkelijk genoeg ook niet schrijven. Hij tekende de akte met een kruisje.

De kinderen:

- a. Jan Laurens van den Abeelen, gedoopt te Tilburg rk op 5 maart 1671, overleden na 1694²⁸¹.
 - b. Maria, gedoopt te Tilburg rk op 5 maart 1671, evenals haar broer.
2. Jan Jan van (den) Abeelen, gedoopt te Tilburg op 20 oktober 1640, trouwt te Tilburg voor schepenen op 30 november 1685 Elisabeth Pauwels Denis Joosten, geboren te Tilburg in 1661. Ondanks dat Jan zichzelf in 1694 eerst 47 jaar oud noemt, zal hier toch deze Jan bedoeld moeten zijn. Bij zijn huwelijk wordt zijn leeftijd niet genoemd, hij wordt daar wel aangeduid als geboren te Tilburg. Hij woont dan aan de Berckdijck. Zijn bruid woont aldaar aan het Nieuwland.

De kinderen:

- a. Jan Jan van Abeelen, gedoopt te Tilburg op 29 augustus 1686.
 - b. Paulus Jan van Abeelen, gedoopt te Tilburg op 26 februari 1688.
 - c. Laurens Jan van Abeelen, gedoopt te Tilburg op 28 mei 1690, in 1719 wonend aldaar aan het Harincx-eynde, overleden te Tilburg op 9 april 1729, trouwt te Tilburg voor schepenen op 11 juli 1719 Elisabeth de Beer, weduwe van Willem Kennis, geboren te Tilburg.
Een kind:
aa. Jan Laurens van Abeelen, gedoopt te Tilburg op 13 augustus 1719.
 - d. Elisabeth, gedoopt te Tilburg op 5 april 1693²⁸².
3. Helena, gedoopt te Tilburg op 27 december 1641, zal heel jong overleden zijn.
 4. Heylwich (Helena?), gedoopt te Tilburg op 7 februari 1642, zal overleden zijn na 1670.
 5. Jenneken, gedoopt te Tilburg op 26 juli 1645, trouwt te Tilburg voor de predikant op 16 juni 1680 Peter zoon van Jan Adriaan Schrappers, geboren te Tilburg omstreeks 1656.
Beiden wonen bij hun huwelijk te Tilburg op Corvel. Opmerkelijk is dat ook Jenneke zich jonger voordoet. Bij dit huwelijk wordt ze 27 jaar genoemd.
 6. Aart Jan van den Abeelen, gedoopt te Tilburg op 25 maart 1647, overleden voor 1670.
 7. Elisabetha, gedoopt te Tilburg op 9 juni 1649, overleden voor 1670.
 8. Catarina, gedoopt te Tilburg op 19 september 1651, trouwt te Tilburg op 18 november 1672 Willem Corsten van de Curis, geboren omstreeks 1644, overleden voor 1699; hertrouwt te Tilburg voor de dominee op 2 mei 1700 Gerit Claas Gijsberts, weduwnaar van Jenneke Jan Adriaanse, geboren te Tilburg.
Bij het aangaan van haar tweede huwelijk is Catelijn al meer dan een jaar weduwe. Ze woont aan de Stockhasselt, haar man woont dan aan de Heykant.
 9. Peter Jan van den Abeelen, gedoopt te Tilburg op 23 mei 1655, overleden voor 1670.
Voordat de hiervoor reeds besproken akten uit 1670 gevonden waren, bestond de mogelijkheid, die Van Dijk ook aanneemt²⁸³, dat deze Peter stamvader werd van een meerdere nakomelingen, onder meer te Tilburg. Op grond van de vermelding van alle in leven zijnde kinderen van jonker Johan van den Abeelen in 1670 meen ik te mogen concluderen, dat Peter toen reeds overleden moest zijn. Zie verder

onder FA.

10. Maria, gedoopt te Tilburg op 24 april 1658, overleden voor 1670.

NOTEN

Gebruikte afkortingen:

- GAHt - Gemeentearchief 's-Hertogenbosch
Not - Notarieel archief
Oist - Oisterwijk
R - Rechterlijk archief
RANB - Rijksarchief in Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch
SAO - Streekarchivariaat in het kwartier van Oisterwijk

262. RANB, Oist R 474, f 20v (1685).
263. GAT, Tilburg R 471, f 36 (1715).
264. Vgl. de bijlage; De heer Jos van Dijk zag in haar de vrouw van Peter, de zoon van jonker Jan van den Abeelen, die mijns inziens toen echter reeds overleden was.
265. J.A.J.Becx, 'Over hoeven en hoevenaars onder het kasteel van Tilburg', *Brabants Heem*, jrg 25 (1973) 102-117 en jrg 26 (1974) 7-16.
266. RANB, Oist R 414, f 152v (1727).
267. RANB, Oist R 486, f 49 (1727).
268. GAT, Tilburg R 483, f 80 (1781).
269. In het Rijksarchief te 's-Hertogenbosch berust in de collectie handschriften een stamreeks van Cornelis van den Abeele, gedoopt te Tilburg 4-3-1782, getrouwd 10-5-1802 met Christina de Roy, gedoopt te Tilburg 30-10-1777, zoon van deze Jan Aart van Abelen en Joanna Catharina de Jong. De samensteller van deze reeks kon ook opklimmen tot Jan van den Abeele en Cornelia van Krekeloo en was dus tot dezelfde reeks gekomen als die hier gepresenteerd wordt; bronnen staan in diè reeks echter niet vermeld.
262. RANB, 's-Hertogenbosch R 1682, f 125 (1692).
263. RANB, Oist R 411, f 157v (1718); vgl. R 414, f 193v en 227v (1727).
264. Vanaf 1744 laten zij te Tilburg kinderen dopen; RANB, Oist R 421, f 308 (1753); vgl. R 491, f 56 (1756) waar haar vader Wijnant van Iersel genoemd wordt.
265. RANB, Oist R 526, f 186 (1752), R 492, f 169 (1768).

266. RANB, Oist R 432, f 31v (1784).
267. RANB, Oist R 432, f 32v (1784).
268. RANB, Oist R 490, f 105 (1753).
269. RANB, Oist R 493, f 140 (1773).
270. RANB, Oist R 594, f 121v (1768).
271. GAT, collectie Van Dijk.
272. RANB, Oist R 484, f 128v (1718).
273. RANB, Oist R 461, f 249v (1779).
274. RANB, Oist R 453, f 51v (1742).
275. GAT, collectie Van Dijk: de enige bron, die bij het naslaan onvindbaar bleek, luidde bij Van Dijk: R 360, f 315 (1646), mogelijk dankte hij hieraan dit gegeven.
276. Zie noot 1 ?????????.
277. GAT Not. 22, f 20 (1662).
278. GAT, Tilburg R 371, f 62 (1670).
279. GAT, Tilburg R 371, f 8v (1670).
280. GAT, Not. 61, f 126 (1694).
281. Hier ging de heer Jos. J. van Dijk de mist in toen hij deze Jan verbond met een Jan Laureis van Abelen die hij getrouwd vond met Adriana Adriaan van Besouw. Uit de voorliggende studie moge blijken dat die tot het andere geslacht behoorde (tak D,3) en reeds in 1677! trouwde met Adriana.
282. Ook de beide door Jos van Dijk gevonden echtgenoten van Elisabeth zijn terug te vinden bij het andere geslacht; ze zijn van een oudere generatie.
283. Het probleem was dat op de fiches van Van Dijk in het gemeentearchief van Tilburg als bron vermeld stond: R 311, f 62 (1670). De bron bleek zich te bevinden in R 371!

GEZOCHT EN VERMIST: Noordbrabanders, die door justitie worden gezocht 1852-1856

A.J. Stasse

G.van Roggenweg 27 III, 3531 AA Utrecht

Vanaf 1852 tot 1949 verscheen het Algemeen Politieblad van het Koninkrijk der Nederlanden. Deze tamelijk onbekende bron bevat niet alleen voor genealogen, maar ook voor demografen, criminologen, rechtshistorici en sociaal-historici veel gegevens.

Dit blad heeft rubrieken voor verdachte vreemdelingen (niet bewerkt), gesignaleerde misdadigers, vervallen signalementen, deserteurs, ontvluchten uit de bedelaars-kolonien, aangehouden deserteurs uit de bedelaarskolonien, ontvreemde voorwerpen (gedeeltelijk bewerkt) en bekendmakingen (gedeeltelijk bewerkt). Verder zijn er nog vacatures en benoemingen, die ik buiten beschouwing heb gelaten.

Voor genealogen geeft dit blad veel informatie, zoals signalementen, beroepen en woonplaatsen.

Het is een welkome aanvulling op de niet altijd betrouwbare bevolkingsregisters uit de negentiende eeuw. Voortvluchtige misdadigers, weglopers en bedelaars zullen zich meestal niet hebben laten in- en uitschrijven in de bevolkingsregisters. Om een indruk te krijgen wat voor gegevens er voorhanden zijn heb ik gekozen voor de periode 1852-1856. Een langere periode was niet mogelijk uit praktisch opzicht.

GESIGNALEERDE MISDADIGERS (tabel 1)

Voorzover bekend wordt van voortvluchtige misdadigers een vrij compleet signalement gegeven. Naast de naam, de leeftijd, de geboorte- en woonplaats worden ook de datum van het vonnis en het delikt vermeld.

DESERTEURS (tabel 2)

Hiervan worden vrij volledige gegevens vermeld, zoals de rang, het regiment, de geboortedatum en -plaats en de datum van desertie. Het bleek dat er in de bewerkte periode veel buitenlanders in Nederlandse dienst waren. De signalementen heb ik weggelaten.

ONTVLUCHTE BEDELAARS (tabel 3)

In de vijftiger jaren van de negentiende eeuw waren er in Nederland vier bedelaarsgestichten, nl. één in Ommerschans en drie in Veenhuizen. Vanaf 1854 worden zij in het Politieblad vermeld. Het zullen wel 'open inrichtingen' geweest zijn, gezien het feit dat sommigen verscheidene keren ontvluchten.

Naast de leeftijd, de geboorteplaats en het signalement wordt de datum gegeven wanneer men ontsnapte. Een enkele keer wordt een beroep genoemd. Als ze konden worden aangehouden, werd dit vermeld.

ONTVREEMDE VOORWERPEN (tabel 4)

In deze rubriek worden vaak de namen van degenen vermeld, die het slachtoffer van diefstal en/of inbraak werden. Het gaat alleen om onopgeloste misdaden. Inbraken in kerken enz. heb ik niet overgenomen, evenals beroepen. Het onderscheid tussen diefstal en inbraak is niet altijd even duidelijk.

BEKENDMAKINGEN (tabel 5)

Deze bestaan uit twee categorieën: oproepen tot opsporing van vermiste of weggelopen personen en de oproepen van onderstand. Deze laatsten zijn berichten van een gemeentebestuur gericht aan andere gemeentebesturen, waarin het verzoekt geen onderstand te verlenen aan zijn inwoners, omdat zij hierin zelf kunnen voorzien. Leeftijden zijn door mij niet overgenomen, wel geboortedata, indien vermeld.

Tabel.1 Gesignaleerde misdadigers

Naam	Geboren	Beroep	Vonnis
Aarden, Adriaan	ca. 1835 te Oosterhout, zn. van Willem Aarden en Eva van Vught	?	Breda 17.3.1853: overtreding jacht- en visserijwet
Baarschot, Elisabeth van	ca.1828 te Gestel, vrouw van Pierre Joseph Godefroid	?	geen vonnis; op 17-6-1852 naar België geleid rondzwervend
Balen, Johanna	ca.1828 te Waspik, dochter van Maria van Balen	publieke vrouw	Breda 1.8.1853: gevangenneming verduistering
Baling, Simon	ca.1827 te Princenhage of Groot-Zundert	scheepssjouwter	?, gezocht in 1855
Baassman, Carel Theodorus	ca.1807 te Breda	schrijver in het huis van arrest te Breda	Breda 9.8.1856
Bax, Wilhelmina	ca.1832 te Heesbeen	zonder, woonde in publiek huis in Utrecht	?, signalement vervallen op 17.5.1856
Boxtel, Hendrikus van	ca.1825, woonde te Loon op Zand	stoelenmatter	Den Bosch 26.4.1855: 14 dagen bedelarij
Bredewout, Jan	ca.1831, woonde te Heerde	arbeider	? 24.2.1848 (arrest) diefstal
Broeders, Anton	?, woonde te Waalwijk	schoenmaker	Roermond 4.8.1846: 3 maanden diefstal vervallen 3.12.
Collij, Johannes Arnoldus	ca.1798 te Grave	onderwijzer	Den Bosch 6.12.1853: 1 maand
Damen, Anthonie	woonde te Kaatsheuvel	stoelenmatter	Eindhoven 26.6.1856: bedelarij aangehouden 14.7
Dekker, Hendricus	Brabant	polderwerker	Assen 1.8.1854: 2 maanden mishandeling aan Jelle Jansen
Dezaar, Hendrik	ca. 1820 Megen zn van Maria Dezaar	gepasporteerd dragonder	Roermond 23.2.1855

Naam	Geboren	Beroep	Vonnis
Duivenkamp, Cornelis	ca. 1808 woonde te Tilburg	schoenmaker	Eindhoven 27.5. 1856
Duijser, Arnoldus	ca.1810 Veen	koopman in granen	Den Bosch 7.4.1854: gevangenneming bedrieglijke bankbreuk
Dijk, Frans van	ca.1819 Veghel	metselaar	Leeuwarden 1854: 1 maand
Ende, Cornelis van den	ca.1827 Oudenbosch	timmermans knecht	? diefstal, gezocht in 1855
Erp, Mathijs van	? woonde te Oirschot	klokkenmaker	Eindhoven 6.3.1854: 4 weken jagtovertreding
Famson, Johannes	ca.1813 woonde te Den Bosch	?	Den Bosch 15.11.1855: 14 dagen bedelarij
Frijlink, Jan	ca. 1832 Breda	zeeman	Amsterdam 27.5.1856: moedwillige verwonding
Geerlings, Karel	ca. 1832 's-Hertogenbosch	?	Den Bosch 20.12. 1853: 8 dagen
Gelens, Karel	ca.1829 Zevenbergen	?	? 1.3.1852: 10 dagen verwonding
Godrie, Johannes	ca.1834	?	Breda 13.5.1852: 6 dagen weerspannigheid en slaan van agenten
Gorp, Jan Baptist van	ca.1840, woonde te Reusel	?	Eindhoven 24.6.1856: 1 dag bedelarij
Groot, Jacobus de	ca.1829 Besoijen	dagloner	Den Bosch 3.1.1855: poging vergiftiging van zijn vrouw Johanna Vermeulen
Gijzel, Jan van	ca.1830 Helvoirt	arbeider	Eindhoven 28.12.1854: 3 maanden moedwillige verwonding Den Bosch 19.12.1855 diefstal
Haan, Johannes Cornelis den	ca.1823 Werkendam ? zn. van Johannes en Maaïke van de Werken	?	Tiel 1853 oplichting
Haan, Johannes de	ca.1782 woonde te Werkendam	?	bevelschrift 16.5.1856: hechtenis poging tot diefstal van zalm met geweldpleging

Naam	Geboren	Beroep	Vonnis
Haarlem, Gerrit Bernardus van, genaamd de Paauw	ca.1831 Engel	polderwerker	Arnhem 29.12.1855: 2 maanden en f15,50 boete moedwillige mishandeling, vernielingen
Haas, Pieter Adrianus de	ca.1813 woonde te Breda	zaakwaarnemer	Breda 17.10.1853: 1 maand, f107,50 boete belediging, ordeverstoring
Ham, Cornelis Johannes van, alias Josephus	ca.1811 Den Bosch	arbeider	? 22.7.1856: 1 maand en bedelaarsgesticht
Ham, Willem van	ca.1823 Oosterhout zn. van Jan en Johanna Vermeulen	?	Breda 17.3.1853 overtre- ding jacht en visserij
Hartog, Maurits	ca.1819 woonde te Waalwijk	koopman	Amsterdam 1854: diefstal
Hazelaar, Hen- drik Christiaan	? woonde te Vugt	arbeider	Tiel 31.10.1855: 6 maanden diefstal
Heesakkers, Leendert en Johannes	? woonden te Asten	bouwmannen	Eindhoven 3.5.1855: 1 maand en f8,00 boete moedwillig toebrengen van slagen
Hermans, Jacques Henri	ca.1821 Helmond woonde te Angerlo	rijksontvanger	werd in 1851 gezocht ver- duisteren 's lands gelden
Heuvel, Hendrik van den	Vucht	?	Leeuwarden 26.11.1853: 14 dagen overtreding jacht en visserij
Heuvel, Hendri- cus van den	ca.1837 Den Bosch, woonde te Mierlo	?	Eindhoven 11.6.1855: dief- stal in dienstbaarheden aangehouden 18.8.
Heijden, Adriaan van der	woonde te Eindho- ven	steendrukker	Eindhoven 28.2.1855: 8 dagen bedelarij
Hooijdonk, Hen- dricus	ca.1835 Den Bosch	fabriekwerker	Den Bosch 14.9.1854: 7 dagen vervallen 20.12.1855
Jans, Hendrik	domicilie te Lith	schipper	Tiel 8.12.1852: 3 dagen weigering van vertoning quitantie
Jansen, Hendrik Jacoba	ca.1826 Heesbeen	zonder, woonde in publiek huis in Utrecht	? signalement vervallen 17.5.1856

Naam	Geboren	Beroep	Vonnis
Janssen(s), J	woonde te Bergen op Zoom	?	? gezocht in 1853: diefstal
Jong, Jacobus Bartholomeus de	woonde te Raamsdonk	broodbakker	Rotterdam 12.5.1855: 1 jaar
Kastelijns, Johannes	ca.1827 Breda zn. van Frederik en Dimphena Antonissen	kleermaker	Breda 22.6.1854: 1 maand
Kelders, Mina	ca.1831 woonde te Boxtel en Matthesse	dienstbode	? diefstal in eerbaarheid gezocht in 1855
Keijzers, Johannes Franciscus Antonius	ca.1819 woonde te Eindhoven	goud- en zilversmid	? misbruik van vertrouwen, gezocht in 1856
Kin, Bernardus	ca.1827 Baarle-Nassau	?	arrest 6.4.1854: manslag op Jan Hendriks
Klaessen, Willem alias Tuten Willem	ca.1800 Boxmeer	zonder	Den Bosch 28.7.1854: zwerven, bedelen, bedreigingen
Konings, Pieter Pieterszoon	ca.1821 Heusden	gefaillieerd koopman	? 1.3.1855: bankbreuk
Koperberg, Elisabeth	1807 Budel dr. van Philip en Jannette Steenveld	naaister	? o.a. diefstal veroordeeld voor bedelarij 13.10.1852
Kuijpers, Jan Baptist	woonde te Duizel	?	Oirschot 14.2.1856: overtreding wet 6.3.1852
Kwitter, Piet	ca. 1817 woonde te Gasselt	bakkersknecht	Nijmegen 1853: oplichting
Legrand, Christiaan	? Opheusden	matroos	Roermond 12.8.1856: diefstal
Ligtenberg, Huijberdina	? woonde te Tilburg vrouw van Cornelis Duivenkamp	ruilebuilster	Den Bosch 4.3.1856: 14 dagen bedelarij
Linden, Johannes van der	ca.1836 Kaatsheuvel	stoelenmattet	Den Bosch 15.5.1856: 14 dagen bedelarij
Lombaerts, Adriaan	ca.1827 Tilburg	zonder	Den Bosch 25.9.1855: 4 maanden

Naam	Geboren	Beroep	Vonnis
Loon, Willem van	ca.1819 Hedel zn. van Theunis en Clasina Geerlings	oud-pontonier	Tiel 7.1.1853: diefstal
Luij, Willem te	ca. 1815 woonde te Boxmeer	zadelmaker	Den Bosch 24.?.1852: 6 maanden voor schennis der eerbaarheid 3 maanden voor laster, aangehouden 1854
Martens, Simon	ca.1827 Oosterhout	zonder	arrest 30.7.1841: zware verwonding
Netten, Thomas	woonde te Kaatsheuvel	stoelenmatter	Eindhoven 26.6.1856: bedelarij aangehouden 14.7.
Oploo, Martinus van	ca.1824 St.Michielsgestel	klompenmaker en boerenknecht	Den Bosch 4.8.1854: diefstal
Otten, Johanna Catharina	Gemert	?	Eindhoven 26.6.1854: 14 dagen bedelarij
Peeters, Cornelis	ca.1821 Ginneken zn. van Anna Graanmams	?	6.4.1852: 6 maanden delikt ?
Pifferons, Andries	woonde te Leende	metselaar	Asten 23.2.1856: 4 weken wet van 6.3.1852
Poels, Cornelia	ca. 1823 Breda	naaister	?, gezocht in 1855 verkocht onvreemde voorwerpen
Pijnenburg, Antonie	ca.1820 Nistelrode	arbeider	?, gezocht in 1852: diefstal
Rondhare, Gerardus Ludovicus-Alexander	ca.1829 Den Bosch	notarisklerk	Den Bosch 31.10.1856 diefstal
Rooijakkers, Peter Johannes	ca.1822	?	Eindhoven 16.2.1856: overtreding wet van 6.3.1852 14 dagen
Rosmalen, Theodorus van	woonde te Den Bosch	voermansknecht	Den Bosch 17.5.1853: 21 dagen, delikt ?
Ro(o)ij, Adrianus van	ca.1830 Diessen	boerenknecht	Den Bosch 1.2.1852: 1 jaar, delikt?

Naam	Geboren	Beroep	Vonnis
Ruiter, Martinus de	ca.1829 woonde te Geldrop	arbeider	Helmond 19.4.1855: 14 dagen overtreding wet van 6.3.1852
Sanders, Anthonie	Valkenswaard	metelaar	dronkenschap, gezocht in 1854
Sanne(n)[1], Johannes Cornelis	ca.1821 Tilburg zn. van Jan Baptist en Dorothea Seegers	arbeider	inbraak, herhaaldelijk veroordeeld. signalement vervallen op 22.9.1855
Schefferlie, Andries	ca.1838, woonde te Den Bosch	ruilebuiters en scharenslipper	Den Bosch 9.2.1855: gevangenneming, vervallen 26.7.
Schoot, Andries van der	woonde te Geldrop	wever	Eindhoven 5.9.1853: 1 jaar diefstal
Schot, Johanna Cornelia	ca.1804 Bergen op Zoom, vrouw van Johannes Godrie	?	Breda 13.5.1852: 1 maand weerspannigheid en slaan van agenten
Schraauwen, Johannes	ca.1830	smidsknecht	Breda 30.3.1853: 7 dagen
Schreuders, Johannes	ca.1841, woonde te Veen	?	Den Bosch 7.8.1856: vrij-spraak 3 jaar verbeterhuis bedelarij
Slegers, Anthonie	ca.1825 Helmond	oud-soldaat bouwmanzoon	?, gezocht in 1853 wederstand
Snoeren, Franciscus	ca.1830 Oosterhout	polderwerker	Den Bosch 22.4.1856: 1 dag delikt ?
Speet, Wilhelmina Jacoba	ca.1836 Boxtel	modemaakster	Tiel 5.7.1855: 6 maanden, f25 boete oplichting
Sprundel, Franciscus van	1.3.1811 Gastel	?	21.2.1852 bevel tot gevangenneming diefstal
Staaïj, Christiaan van	ca.1834 Hees	?	arrest 9.9.1848: diefstal met verzwarende omstandigheden
Steenbekkers, Willem	ca.1814 Schijndel	aardwerker of poldergast	Maastricht 4.3.1854 valsheid
Teeuwen, Johannes	ca.1813 Budel	arbeider	gevangenneming gelast 17.3.1853 valsheid

Naam	Geboren	Beroep	Vonnis
Tilburg, Antoon van	ca.1813 St.Michielsgestel	putbaas bij polderwerken	?, gezocht in 1853 mis- bruik van vertrouwen
Tolk, Gerrit	ca.1812 woonde Den Bosch	mattenventer	Den Bosch 27.9.1855: 1 jaar diefstallen
Venniks, Johan- nes	ca.1827 Vlijmen	polderwerker	Tiel 15.11.1854: 1 maand en f8,- boete mishandeling
Vermeer, Goma- rus	woonde te Bergeijk	jager	Oirschot 7.2.1856: 14 da- gen overtreding wet 6.3.1852
Vermeulen, Adri- anus	ca.1817 woonde te St-Michielsgestel	arbeider	diefstal van ca. f10,-, gezocht in 1854
Vervoort, Arnol- dus Johannes	ca.1817 Eindhoven	apotheker	Eindhoven 26.6. 1856: 1 jaar mondelinge bedreiging met moord
Vincent, Thomas	ca.1817 Princen- hage	arbeider	Arnhem 1.6.1852: 4 maan- den mishandeling en ver- wonding
Viole, Hendrik	woonde te Zeven- bergen	metselaar	Dordrecht 15.8. 1854: 7 dagen delikt ?
Vlijmen, Cornelis van	ca.1828 Wijk	schippersknecht	gezocht in 1853: diefstal
Vos, Joseph	ca.1810 Son en Breugel	voerman	arrest van 30.12.1848 diefstal
Vugt, Doris van	ca.1830 Den Bosch	schippersknecht	Tiel 19.6.1852: bevel van gevangenneming diefstal
Waas, Antonie	ca.1831 Raamsdonk	polderwerker	Tiel 15.11.1854: 1 maand en f8,- boete mishandeling vervallen 26.12
Wee, Christianus Silvester van der	ca.1829 Helmond	kleermakers- knecht	?, gezocht in 1856 diefstal met inklimming in een bewoond huis
Weijer, Pieter	woonde te Halste- ren	arbeider	?, aangehouden 1.3.1854 oplichting
Weijnen, Maria	Zomeren	bleekersmeid	Leiden 6.12.1854: oplich- ting

Naam	Geboren	Beroep	Vonnis
Wijnen, Johannes	Someren, zn. van ? Antonie		gesignaleerd in 1850 als verdacht van poging tot moord
Wijngaerd, Willem van de	ca.1821 Tilburg	arbeider	Den Bosch 16.5.1856 diefstallen, vervallen 17.6.
Wijst, Antoon van der	ca.1806 Boekel	arbeider	Den Bosch 8.5.1855: 14 dagen bedelarij, vervallen signalement
Zwagers, Jacobus	ca.1832 Oudenbosch zn. van Cornelis en Johanna van Maagdenberg	boerenknecht	30.6.1851: 3 maanden moedwillige mishandeling

Een niet-dansende kwezel

A. W. J. van Merendonk
Sniederslaan 105 A, 5531 EJ Bladel

Om uitgebreidere of soms juistere familieverbanden voor mijn kwartierstaat te kunnen vaststellen heb ik enkele boeken doorgenomen waarin 'De eeden van voogden', afgelegd ten overstaan van Schepenen van Tilburg en Goirle zijn genoteerd. Hierbij las ik in R.670 onder andere dat Cornelis Geraert Teurlinx als *voogt en curateur* werd aangesteld over zijn meerderjarige zuster Geertruydt Teurlinx op 21 januari 1732. Deze Geertruydt is de oudste dochter van die naam in het gezin van Gerardus Geert Teurlinx, geboortig van Enschoot en begraven te Tilburg op 14 november 1693, uit diens te Tilburg op 29 januari 1673 gesloten huwelijk met Petronella Vughts, rond 1646 geboren te Udenhout en begraven te Tilburg op 19 augustus 1720. Er was in het gezin nog een Geertruid gedoopt op 13 februari 1694 en daarmee het negende en jongste kind. Beide Geertruids leven nog in april van het jaar 1721 blijkens een akte in Tilburg (R 432, f 29). Zij wonen dan met haar na te noemen zuster samen. In verband met de curatele wordt nog slechts één Geertruid genoemd, en dat is de oudste. Vermoedelijk is die te Tilburg op 25 januari 1742 begraven. In de akte van de beëdiging van Geraert Teurlinx als curator is vermeld dat de curatele is *omme redenen breder vermeldens de acte van aanstellinge op heden verleent waertoe ten cas subject verders werd gerefereert*. De curatele heeft vanzelfsprekend ten

doel om haere persoon en goederen getrouwelijck te dirigeren op nader omschreven voorwaarden.

Ik nam hierbij aan dat Geertruid dement of iets dergelijks was geworden en dat daardoor de benoeming was aangevraagd. Een poos later wees een collega genealoog, die wist dat Teurlincx door mij werd nagezocht, op Tilburg R 96 met civiele vonnissen. Hierbij kwam naar voren dat er een totaal andere oorzaak voor de curatele is geweest. Cornelis Geraert Teulincx heeft bij de rechter ter kennis gebracht dat *Sijn twee susters met naeme Geertruyd en Maria beyden te samen huyshouden, en met malcander woonen*. Geertruid heeft de leeftijd van zevenenveertig jaren en slijt haar dagen *een quesel sijnde, egter is geworden van een quaat leeven, doordat ze haar gans vergeet in den stercken dranck*. De drank werd niet in huis gehaald maar ze dronk buiten de deur. Op de thuisweg verwonde zij zich eens wel zodanig dat er *de doctor en chirurgijn* aan te pas moest komen. Veelal had ze enkel gedronken, maar ze was *somtijds met haer satte gat tuyskomende, dat door vallen en clotteren langs de wege*. Ze had een kwade dronk en gedroeg zich tegenover haar zuster als een *rasent mens*, zowel tot verdriet van deze als van de vrienden. Ondanks vermaningen blijft zij volharden *haer gedurig vol en sat te suypen in dien stercken dranck*. Haar zuster en buren waren bevreesd dat de drankzuchtige *door sorgeloosheijt op vuer en ligt* ook anderen zware schade zou kunnen aanbrengen.

De verstrekkende maatregel om Geertruid onder curatele te stellen is door schepenen weloverwogen genomen. Ze hebben gezusters *ten haere huysen* gehoord, en voorts de doctor, de chirurgijn, alsook *bloedsvrinden en naeste bueren*. Er kwam uit dat Geertruid *de meesten tijt vol en sat bevonden wort*, (dat zij) *haer (zelf) onbequaem maakt, (en) daertoe de gelden en goederen haer suster mede toecomende uytgeeft*, zodat gevreesd wordt dat ze tenslotte tot de armentafel vervalt. De onmatigheid bezorgt Maria als medebewoonster van de woning van Geertruid veel zorg en verdriet, en het is haar eigen broer die de schepenen verzoekt Geertruid onder curatele te stellen.

Genealogie BRESSERS

Onlangs is het genealogisch werk 'Het geslacht Bressers' verschenen. Het boek bestaat uit twee delen in één band en bevat de op archiefbronnen gebaseerde stambomen van de naamdragers (de) Bresser resp. Bressers, die de nakomelingen zijn van de Brabander Henrick Henrix die Bressere alias van Beeck, die leefde in de 14e eeuw.

Deel I, geschreven door wijlen M.C.X.M. Bressers, bestrijkt de periode van de 14e tot en met de 17e eeuw en geeft de archivalia grotendeels in verhalende vorm weer met parallel daaraan aan literatuur ontleende geschiedkundige beschrijvingen van locale en regionale omstandigheden. Na beschouwingen over de naam, het wapen, de godsdienst en de beroepen beschrijft hij het land der Bressersen (Brabant) en de oudste stamhouders met als mogelijk oudste stamvader Arnold van Beke, schout van 's-Hertogenbosch in 1266 en 1276, slotvoogd van een hertogelijk jachtslot te Eersel.

W. de Bakker heeft met Deel II het werk van M.C.X.M. Bressers na diens overlijden voortgezet en geeft hierin na een recapitulatie van Deel I in de vorm van stamboomreeksen de genealogische aansluiting van de 17e eeuw tot op heden weer, daarbij onder meer puttend uit het door M. Bressers destijds opgebouwde familiearchief. Een apart hoofdstuk wijdt hij nog aan bij het onderzoek aangetroffen niet plaatsbare naamdragers van vóór 1800, waarmee hij verdere navorsing in de toekomst hoopt te vergemakkelijken.

Het boek omvat 544 pagina's op het formaat van ca. 16 x 23 cm, is gebonden in kunstleren band met goud-opdruk voorzien van familiewapens en is geïllustreerd met diverse afbeeldingen. Het gaat om een particuliere uitgave zonder winstoogmerk. Uitgeefster is de familie Bressers-de Pont te Tilburg.

Het boek verschijnt in een slechts beperkte oplage en is verkrijgbaar tegen de prijs van fl.75,- incl. verzendkosten.

Voor nadere informatie en/of bestellingen: Mr. C.M.M. Bressers, Burg. Damsstraat 44, 5037 NR Tilburg, tel. 013-671938.

NATIONALE GENEALOGISCHE DAG

Ter gelegenheid van haar vijftienjarig bestaan organiseert de Genealogische Vereniging Prometheus van de Technische Universiteit Delft op zaterdag 1 oktober 1988 een Nationale Genealogische Dag.

De bijeenkomst wordt gehouden in de Aula van genoemde universiteit (Mekelweg 1, Delft) en is bedoeld voor alle Nederlandse en Vlaamse genealogen die kennis willen nemen van een aantal facetten van genealogiebeoefening in de jaren tachtig.

Dit thema zal worden behandeld in een zevental lezingen.

Verder zal er een informatiemarkt zijn met stands van genealogen, genealogische en historische verenigingen, archieven, antiquariaten, alsmede diverse demonstraties van verschillende computers.

De dag zal een speels, luchtig en feestelijk karakter hebben.

AANMELDING

Men kan zich voor deelname aan deze dag aanmelden door voor 1 september 1988 een bedrag van f 17,50 per persoon over te maken naar postrekening nr. 3453233 t.n.v. Genealogische Vereniging Prometheus te Delft, met vermelding Nationale Genealogische Dag.

Desgewenst kan men in de Aula een eenvoudige lunch gebruiken voor f 5,- per persoon; dit bedrag dient tegelijk met de deelnamekosten te worden gireerd.

De toegangsbewijzen en lunchbonnen zullen tijdig (vanaf 15 september) voor de bijeenkomst worden toegezonden.

LEZINGEN

09.30 Ontvangst der deelnemers met koffie.

10.00 OPENING

Mr. H. van Walsum, burgemeester van Delft.

H.K. Nagtegaal, voorzitter van de Genealogische Vereniging Prometheus.

- 10.30 GENEALOGISCHE KAART VAN NEDERLAND
N. Plomp, Centraal Bureau voor Genealogie, 's-Gravenhage.
- 11.15 Koffiepauze.
- 11.45 ONDERWIJS IN VROEGER EEUWEN, J. ter Linden, Nationaal Schoolmuseum, Rotterdam.
- 12.30 Lunchpauze.
- 13.45 Parallellezingen over:
- DEMOGRAFIE, prof. dr. H. van Dijk, Erasmusuniversiteit Rotterdam.
 - GEBRUIK VAN COMPUTERS IN DE GENEALOGIE, drs. A.J. van Reeken, Maastricht.
 - HET PUBLICEREN VAN RESULTATEN VAN GENEALOGISCH ONDERZOEK, drs. S.E. Pronk, Rijswijk.
 - VESTIGING VAN HUGENOTEN IN DE NEDERLANDEN, prof.dr. J.A.H. Bots, Katholieke Universiteit Nijmegen.
- 14.30 Theepauze.
- 15.00 Herhaling van de vier parallellezingen.
- 16.00 BETEKENIS VAN PARANORMALE VERSCHIJNSELEN VOOR DE GENEALOGIE, ir. H. Feikema, Genealogische Vereniging Prometheus, Delft.
- 16.45 SLUITING.

INLICHTINGEN

Voor nadere inlichtingen over deze dag kan men zich wenden tot: Genealogische Vereniging Prometheus, Lorentzweg 1, 2628 CJ Delft. Tel. 015-785189 of 786600 (beide nummers zijn uitsluitend op werkdagen tijdens kantooruren bereikbaar).

VRAAG

- I. Wie kan mij helpen aan gegevens en verdere familieleden van Johannes Teodorus van Vosselen gehuwd met Johanna Josiena Wagner. Op 3-8-1837 werd te Bommel uit genoemd huwelijk een zoon geboren, genaamd Johannes Rudolphus. Deze Johannes Rudolphus was mijn grootvader van moeders zijde.
- II. Heeft de familienaam Van Vosselen iets te maken met het landgoed 'ten Vorse' gelegen in de omgeving van Bladel. Het landgoed werd in 1651 in beslag genomen ten bate van de generaliteit. Genoemd landgoed was een onderdeel van de Abdij van Poster.

G.J. Spierings
Bosrand 12
8307 AG Ens

HISTORISCH-GENEALOGISCHE PUBLIKATIE 'NON OMNIA POSSUMUS OMNES' NU TE BESTELLEN.

Jaren geleden heeft het bestuur van de sectie genealogie van Het Noordbrabants Genootschap in principe besloten een reeks van genealogische monografieën uit te geven om zo te voorzien in de behoefte tot het uitbrengen van publikaties welke te omvangrijk zijn voor opname in De Brabantse Leeuw. Op 21 juni 1988 presenterden het bestuur en de sectie genealogie van het genootschap de eerste monografie in de reeks: 'Non Omnia Possumus omnes', door drs. L.F.W. Adriaenssen. In 'Non Omnia Possumus omnes' geeft Adriaenssen een uitgebreide genealogische beschrijving van het in oorsprong Kempense geslacht Van den Nieuwenhuysen en haar aanverwante families over de periode 1350-1800. De stamboom biedt, doordat de familie tot aan de uiterste grenzen van het oude hertogdom Brabant uitwaaiert, een gevarieerde aanblik. De bekende methodische aanpak van de auteur heeft geresulteerd in hoogst interessante en goed gedocumenteerde bespiegelingen over het wel en wee van leden uit dit geslacht, welke in een brede historische context

zijn geplaatst. Dit werk steekt daardoor ver uit boven de gebruikelijke genealogische standaard, zowel met betrekking tot de diepgang als tot de uitgebreidheid.

Na een genealogiografie van het geslacht behandelt Adriaenssen uitputtend de tak-Van den Nieuwenhuysen, de tak-Van Terre, de eerste en de tweede Diessense tak, de molenaarstak, de tak-Van Goerle-Segers, de tak-De Jong van den Nieuwenhuysen, drie Dongense takken, de Roosendaalse tak, twee Loonse takken, de Oosterhoutse tak, de tak-Schalcken, de tak-Floren, de Haagse of oud-katholieke tak, de takken in de Capellen, de Besooise tak, de tak te Klundert, de takken in het land van Altena, de Mierdse tak, het Friese takje, de tak-Van den Nieuwenhuysen van Weelde, twee Hilvarenbeekse takken, de tak-Pluym-Panis, de takken-Smolders in de meierij en te Mechelen, de tak-Van den Hertganck, de tak-Otten, de tak-Vervlaest, de Cantfoortse takken, de kanongieters, de Antwerps-Mechelse tak, de Putterijtak, de tak-Brouwers, de tal-Van Goirle, de vleeshouwerstak, de leerlooierstak, de tak-Damen, de Bossche tak en de Neterselse tak.

Een eigenaardigheid van de familie is dat zelfs in haar uitzonderlijke wijdvertaktheid, door de eeuwen heen een onderlinge band heeft behouden ten gevolge van het functioneren van verschillende familiestichtingen, die in de familiegeschiedenis ruime aandacht krijgen: het Sint-Heylwichsgasthuis voor arme kinderen te Mechelen (gesticht door Heylwich van den Nieuwenhuysen); de huisarmen van Cathalijn van den Nieuwenhuysen; de studiebeurs van Willibrort van den Nieuwenhuysen; de stichtingen van Pedro van den Nieuwenhuysen geheten Michielssens. Legio zijn de processen geweest die familieleden en buitenstaanders hebben gevoerd over deze stichtingen en de ontrafeling daarvan door Adriaenssen mondde uit in additionele stambomen van de families Damen, Hoybergen, Van Trier, Van Heyst, Van Gorp, Van Scherpenberch, Janssens.

Deze veelomvattende verhandeling bestrijkt de periode van viereneenhalf eeuw historie van zowel de Noordelijke als Zuidelijke Nederlanden.

De monografie van bijna 600 bladzijden kan besteld worden bij Het Noordbrabants Genootschap, Postbus 1104, 5200 BD Den Bosch (073-139484). De prijs bedraagt f 85,- excl. verzendkosten (leden genootschap f 80,-). Betaling via toegestuurd acceptgirokaart.

DE BRABANTSE LEEUW

een uitgave van de Sectie voor Geslacht-, Naam- en Wapenkunde van Het Noordbrabants Genootschap verschijnt vier maal per jaar.

Redactie: dr.ir. CH.J. van den Brekel, voorzitter; mr. G. Berkelmans; J.H.G.J. van Heeswijk, secretaris; mevr. P.L. Leget-Kuijlen; A.J.A. van Loon en J.W.M. Weijs.

Correspondentie-adres voor het toezenden van manuscripten, recensie-exemplaren, ruilabonnementen en mededelingen/vragen en antwoorden alsmede het opgeven van abonnementen, en het bestellen van losse nummers, oude jaargangen en inbindbanden: Het Noordbrabants Genootschap, Postbus 1104, 5200 BD 's-Hertogenbosch.

Abonnementsprijzen per jaargang voor Nederland en België f 34,- elders f 36,-. Men wordt verzocht het abonnementsgeld te betalen via een toe te zenden acceptgirokaart. Opzeggingen uitsluitend schriftelijk vóór 1 december 1988.

INHOUD AFLEVERING 1988/2

Verdere lotgevallen van het geslacht Rauws, *dr. H. Winkel-Rauws*, blz. 65.

Nassau, Vianden, Perwijs en het wapen met de dwarsbalk, *A.H. Hoebe*, blz. 96.

Van Abelen, *W. de Bakker*, blz. 110.

Gezocht en vermist: Noordbrabanders, die door justitie worden gezocht 1852-1856, *A.J. Stasse*, blz. 121.

Een niet-dansende kwezel, *A.W.J. van Merendonk*, blz. 130.

Mededelingen en vragen, blz. 131.

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen alleen met schriftelijk toestemming van de redactie.

de brabantse leeuw

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VAN DE SECTIE VOOR
GESLACHT-, NAAM- EN WAPENKUNDE VAN HET
NOORDBRABANTS GENOOTSCHAP

JAARGANG 37, NO. 3

1988

HET NOORDBRABANTS GENOOTSCHAP 's-HERTOGENBOSCH

Driemaandelijks tijdschrift van de Sectie voor Geslacht-, Naam- en Wapenkunde van het Noordbrabantse Genootschap. Redactie: dr.ir. C. H. J. van den Brekel, voorzitter, J.H.G.J. van Heeswijk, secretaris, mr. G. Berkelmans, mevr. P.L. Leget-Kuijlen, A.J.A. van Loon en J.W.M. Weijts. Redactie- en administratie-adres: Postbus 1104, 5200 BD 's-Hertogenbosch, tel 073-139484.

Abonnementen per jaargang: binnenland f 34,00; buitenland f 36,00 inclusief porti. Men wordt verzocht te betalen via een toe te zenden acceptgirokaart. Opzeggingen alleen schriftelijk mogelijk voor 1 december.

JAARGANG 37

--

No. 3

--

1988

VERDERE LOTGEVALLEN VAN HET GESLACHT RAUWS

Dr. H. Winkel-Rauws
Harmoniehof 64, 1071 TD Amsterdam

(vervolg van jaargang 37, pagina 95)

Degene, die op 6 juni 1595 o.a. 'de Luytert' en 'de Strype' opwint voor 8 veertel rogge, is Jan Martens van der Wijmare. Sinds 2 februari van dat jaar was aan hem geen roggepacht betaald (door de erfgenamen dus). Al het bezit van Adriaen Rauws, dat Jan Martens opwint - ook de twee opwinningen van 1579 en 1581 krijgt hij in handen - staat in een vestbrief van Rijsbergen nog eens volledig genoemd: een hofstede (in 1602 vermeld als afgebroken, wat op oorlogsgebeuren zou kunnen wijzen) met de gronden daaromheen, ± 6 bunder, 'den Luytgaert' geheten, te Cleyn-Zundert gelegen, plus een bunder beemden, plus twee bunder heiveld, beide percelen op Hulsdonck gelegen, en vier 'voeder' hooiland 'beneden inde acker byde lange willigen inde Strypen'¹⁷. Plus dan nog de opwinning van 1581.

De omvang van Adriaens bezit valt mee, zeker in vergelijking met andere familieleden, 'mais ce n'est pas jurer gros'! In ieder geval hebben zijn erfgenamen het goed niet kunnen handhaven. Wat de reden is geweest, weten wij niet. Wel waren de jaren na Adriaens dood ongunstig door het kriegsgebeuren in dit gebied, zoals wij op p.80 reeds zagen.

Men vraagt zich af of Adriaen behalve de ontwonnen 'Strype' nog een tweede 'Strype' heeft bezeten: bij begrenzing van eens anders 'Strype' wordt in 1591 van de 'erfgenamen' van Adriaen

Jan Rauws gesproken¹⁸. Lang blijft bij begrenzing Adriaens naam (zonder 'wijlen') aan de 'Strypen' verbonden (11.3.1593)¹⁹. De erfgenamen die ter sprake komen, moeten Adriaens dochter Adriaenken en haar man zijn. Meer erfgenamen komen niet aan het licht.

Adriana Rauws, getrouwd met Gerrit Arnouts van den Buys, laat in de R.K. kerk te Zundert, met haar man samen, op 3 mei 1605 een zoon dopen: Cornelis, vernoemd naar Gerrits oom Cornelis Gerritsen van den Buys, 'stadhouder' (van de schout) en schepen in Zundert²⁰. Deze Cornelis van den Buys was na de dood van zijn broer voogd over diens weeskinderen geweest²¹. Gerrit Arnouts van den Buys is schoenmaker van beroep²². Hij ontleent zijn achternaam aan de plaats waarop zijn hoeve stond: de Buys onder Achtmaal²³. Bij bovengenoemd doop is Adriana's germain neef Adriaen Peter Jan Rauws, die wij hierna zullen leren kennen, doopheffer. Deze nicht en neef Adriana en Adriaen Rauws zijn nauw op elkaar betrokken, over en weer 'in functie' bij de doop van elkaars kinderen. - Adriana heeft haar Corneliske niet mogen zien opgroeien. Zij overlijdt zonder kinderen na te laten. Adriaen Peter Jan Rauws met nog twee Rauws'en en tal van andere erfgenamen ab intestato doen in 1630 Gerrit van den Buys een proces aan en eisen een behoorlijke staat en inventaris van de goederen door Adriaenken Adriaen 'Smeyers' dochter op haar sterfdag achtergelaten, om tot scheiding en deling te komen²⁴. Het wordt een jaren lang durend proces. Het slot is dat Van den Buys, die tot betaling van f 250,- is veroordeeld, f 100,- voldoet. Het resterend bedrag blijft slepen, sleept nog steeds op 24 januari 1639, te betalen door de weduwe van Gerrit van den Buys, die dus hertrouwd is²⁵. (zie hierachter p.147).

Hoe verging het inmiddels Adriaens oudere broer Peter Jan Rauws? Wij zagen hem reeds op 15 mei 1563 in een en dezelfde acte met Adriaen genoemd, toen een roggepacht aan hen werd gelost. Zo heel veel meer weten wij niet van hem. Hij was getrouwd met Marie Gerrit Moermansdr. Op 28 november 1588 verklaren Peter en Marie geen aanspraak te maken op het versterft van hun dochter Geertruyt, 'huysvrouw geweest synde' van Eustaes Janssen²⁶. Kinderen waren Geertruyt blijkbaar nog niet beschoren geweest.

Bij een verkoping op 1 april 1591 wordt Peter Jan Rauws genoemd als een van de aanwezigen²⁷. De anderen zijn de schoonzoon Staes Janssen, Cornelis van den Buys, behuwdoom van zijn nichtje Adriaenke Adriaen Rauws, en Peter Henric Maeszn, degene die in 1597 de oude 15e eeuwse roggepacht van Jan IV en

de Van Wesel-kinderen van Cornelia Rauws zal kopen. Wanneer men na bijna vier eeuwen van zo'n gezelschapje van vier personen alle leden kan plaatsen, bewijst dit wel hoe klein de gemeenschap in Rijsbergen-Zundert was! En hoe goed de archivalia bewaard zijn gebleven!

De volgende acte geeft een ongebruikelijke situatie weer: op 3 (?) juni 1592 huurt Peter Jan Rauws van de kinderen van wijlen schout Jan Jacob Christiaenssen een stuk weide, over de Laerbrug gelegen, voor drie jaar lang, expirerende Bamisse (= 1 oktober) 1594. De huur was laag, slechts vier gulden per jaar, maar daarvoor moet Peter Rauws tien gulden per jaar betalen aan de smid Jan Laureys Michielssen voor de kost en voor het leren van het smidsambacht aan zoon Antheunis Jan Jacob Christiaenssen. Dit bedrag was door Jan de smid met zijn a.s. leerling overeengekomen. Het lijkt een nogal omslachtige procedure.- Peter Rauws is verplicht het volgend jaar de weide 'om (te) doen ende (te) messchen na behoeren'²⁸. - Vóór begin februari 1598 is Peter Jan Rauws overleden. Zijn weduwe en erfgenamen hebben dan een roggeschuld van één veertel, in klinkende munt te voldoen, en een boterschuld van zes pond, benevens een schuld van één veertel rogge 'inden sack'²⁹.

Wanneer wij naar de volgende generatie overstappen, dus naar de kinderen van Peter Jan Rauws en Marie Gerrit Moermansdr, stuiten wij allereerst weer op een doodslag: Jan Peter Jan Rauws, vermoedelijk de oudste zoon van Peter en Marie, 'onlangs by eenen Anthonis Lenaerts van Meer van levende lyve ter doot gebracht zynde'. De eerste acte waarin van deze ellende gesproken wordt, is van 10 april 1602³⁰. Peter Peter Jan Rauws en Adriaen Peter Jan Rauws, als broeders van de 'nedergheslagen' Jan, doen een belofte voor schepenen en mannen van leen, mede uit naam van Cornelis Adriaen (Cornelis) Dirxsoon, echtgenoot van hun zuster Margriet Peter Jan Rauws: zij beloven de 'handdadighe' die zich enkele vrijplaatsen mag kiezen - uitgenomen Zundert en de heerlijkheid van Wernhout - tot a.s. Pinksteren = 23 mei, niet uit wraak te zullen molesteren.

De volgende desbetreffende acte is van 1 juni 1602. De Rauws'en hebben in die tussentijd hun wraakgevoelens blijkbaar weten te beheersen. In deze acte treden tal van Rauws'en op: Cornelis, de oudste nog onbejaarde zoon van de verslagene, als 'principael soendrager'. Peter, zijn vaderlijke oom en voogd, treedt voor hem en de andere nagelaten kinderen van Jan en ook voor zichzelf op. Van een moeder van deze kinderen is geen sprake. Zij waren dus letterlijk 'op slag' totaal-wees. Adriaen

Peter Jan Rauws treedt behalve voor zichzelf op als voogd van zijn moeder, Marie Moerman, weduwe van Peter Jan Rauws. Deze arme Marie had reeds vroeg haar dochter Geertruyt verloren, toen haar man, haar schoondochter en nu haar oudste zoon en deze nog wel op gewelddadige wijze. - Peter en Adriaen treden tenslotte ook op voor hun zuster Margriet, 'alle zone, moeder, broeders ende zuster van wijlen Jan Peter Jan Rauws zone, verslagene, wiens ziele Godt Almachtich genadigh zy'. Door toedoen van 'goede mannen' komen Peter en Adriaen Rauws met Anthonis Lenaerts, 'hantdadighe', tot de volgende overeenkomst: blootshoofds, barrevoets, met gebogen hoofd en gevouwen handen moet hij 'Godt Almachtich, de justitie ende de naeste vrinden des afflyvigen' om vergiffenis vragen. 'Deze ceremonieën waren eigenlijk geen onderdeel van de straf; zij betekenden als het ware een openlijke biecht, waarna voorwaardelijk absolutie werd verleend'³¹.

De opdracht aan 'den doode zyde' is zo mogelijk nog zwaarder: 'den hantdadighen te vergeven 'bij desen, nue ende ten eeuwighe daghe, sonder dat zy oft henne naecomelighen nue oft ten eeuwighe daghe daer van eenighe correctie oft wraecke begeeren gedaen te hebben'. De moeilijkste voorwaarde uit het 'Onze Vader': om vergeving te verkrijgen: zelf vergeven. De Rauws'en hebben hiermee wellicht hun gehele leven geworsteld.

De straf aan Anthonis Lenaerts opgelegd, luidt als volgt: Hij zal ook al weer 'nu ende ten eeuwighe daghe.....vuyten geselschappe ende compangie vande vrinden ende bloeden des afflyvighen' moeten blijven zonder zich met hen te mogen bemoeien, en hun 'altyt reverentelyck ende eerlyck' de plaats moeten ruimen en de weg moeten 'ontwycken'. - Stoffelijk zal hij een waskaars van een pond moeten leveren, welke door de partij van de verslagene in de kerk van Groot-Zundert of elders zal worden gebrand. In plaats van een aalmoes aan de armen moet hij aan de verweesde kinderen twee veertel rogge uitreiken (dit houdt in dat de kinderen zo al dan niet arm, dan toch niet rijk waren) en in plaats van zoenpenningen contant 6 Rijns gulden van 40 groten Vlaams. Van alle goederen, welke hem toekomen of nog zouden toekomen van zijn overleden vader en welke hij later bij de dood van zijn moeder zal erven, moet hij afstand doen ten behoeve van de weeskinderen-Rauws. Slechts mag hij een jaarlijkse roggepacht van een zester, welke hij in Meer heft, behouden. - Alle onkosten, ontstaan door deze doodslag, komen ten laste van de dader.

Tot slot komt een bepaling, welke doet vermoeden hoe de 'hantdadighe' tot deze 'misgrype' is gekomen: zou naderhand

blijken dat Jan Rauws enig goed van Anthonis Lenaerts' moeder of kinderen had beleend, dan zullen de weeskinderen-Rauws daarvan 'onbeschadicht ende onbemoeyt' blijven. Jan Rauws had dus goed beheerd van Anthonis Lenaerts' moeder en kinderen, niet tot genoegen van Anthonis, die Jan Rauws - waarschijnlijk in een handgemeen - dood sloeg. - Twee personen beloven voor Anthonis als borgen te fungeren³².

Ruim vijfenhalf jaar gaan daarna onbewogen voor de familie Rauws voorbij. Door een acte van 10 november 1607 blijkt dat ook zuster Margriet kinderloos is overleden. Haar man, Cornelis Adriaen (Cornelis) Dirckx, blijft in het volle bezit van goederen, schulden ('profytelycke ende onprofytelycke') enz., welke hij en Margriet op haar sterfdag bezaten. Hij reikt daarvoor aan Adriaen Peter Jan Rauws, die voor de verweesde kinderen van wijlen broer Jan en voor broer Peter optreedt (allen erfgenaam van Margriet), 30 Rijnsgulden van 40 groten Vlaams uit, gelijk blijkt bij de quitantie, door Adriaen gegeven. Door partijen wordt over en weer bedankt voor goede scheiding en deling³³. De weduwnaar van Margriet Rauws hertrouwt³⁴.

Van deze generatie, de kinderen van Peter Jan Rauws en Marie Moerman, weten wij nu dat de oudste, Jan, is neergeslagen (1602) en dat de beide dochters, Geertruyt (1588) en Margriet (1607), zijn overleden. Van de zoons Peter en Adriaen wordt in de beide acten aangaande de doodslag aan Jan Rauws bedreven, Peter het eerst genoemd. Hij had ook de belangrijkste functie: voogd van de weeskinderen. Hij moet dus ouder zijn geweest dan Adriaen. Ik moge Adriaen Peter Jan Rauws, hoewel jonger, het eerst behandelen. Hij heeft met vijf dochters genealogisch minder in de melk te brokkelen. In tegenstelling tot Peter valt er van Adriaen veel te vertellen, zoveel dat hij topzwaar zou lijken, ware het niet dat dit geschrift een verslag is van bronnenonderzoek.

Belangrijk is dat van Adriaen het geboortejaar bekend is, hoewel pas tientallen jaren later de doopboeken van Zundert een aanvang nemen. De oorzaak van deze bekendheid ligt in het volgende feit: het zijn de woelige tijden van de 80-jarige oorlog vóór het Bestand (1609). Veel vestbrieven en andere documenten gaan door oorlogshandelingen verloren. Daarom verschijnen voor schepenen en mannen van leen dikwijls één of meer personen om, onder opgave van hun leeftijd, verklaringen af te leggen betreffende de toedracht van plaatselijke gebeurtenissen, van bezit, van cijnsen en pachten enz. Zo leggen op 3 november 1603 verschillende personen, onder wie Adriaen Peter Jan Rauws, een eed af ten verzoeken van de burgemeester en schepenen te Meer in het

Land van Hoogstraten. Adriaen verklaart dan omtrent vier-entertig jaar oud te zijn. In 1568/69 moet hij dus geboren zijn, zo oud als de 80-jarige oorlog. Dit gaf mij gelegenheid enkele andere geboortejaren wat bij te stellen. Adriaen Rauws fungeert op dat tijdstip (1603) als kerkmeester³⁵.

Ook Adriaens beroep is bekend: iemand legt een verklaring af, dat hij door een ander is aangevallen en toegetakeld ten huize van Adriaen Rauws, herbergier te Zundert³⁶. In de herberg vielen natuurlijk herhaaldelijk vechtpartijen voor: ten huize van Adriaen behandelt chirurgijn Mr Nicolaes Willemsen twee soldaten wegens schotwonden³⁷.

Bekendheid van geboortjaar en beroep is belangrijk, maar er is meer: Adriaen weet een goede handtekening te zetten en wel onder een gezamenlijke schriftelijke afspraak van de Zundertse herbergiers betreffende de prijs van het te tappen bier, 15 februari 1604. Die van Adriaen (Rauws zonder w) is de beste³⁸. Bovendien is er een specificatie van elf jaar later (19 januari 1615) van wat wijlen Adriaen Yeman Willemsen hem schuldig is gebleven, door Adriaen Rauws eigenhandig geschreven en getekend (mèt een w). Het leert ons dat Adriaen Yemans slager is geweest, hoeveel de prijs van het vlees bedraagt, dat men ook schapenvlees eet, dat hij een relatie van Adriaen Rauws, nl. 'Gieliam' (een paard?), gedurende vier jaar onder zich heeft gehad en dat onze Adriaen in Adriaen Yemans' huis heeft gewoond, mogelijk ook gedurende vier jaar³⁹.

Adriaen is dikwijls de voorste onder de herbergiers, b.v. wanneer hij met drie anderen aan koopman Lieven Speelmans uit Breda verzoekt t.o.v. notaris Melis Melissen te verklaren, dat zij wel anijswater, maar geen brandewijn van hem hebben betrokken⁴⁰. Deze verklaring heeft Adriaen nodig omdat hij 'cum suis' in een proces is gewikkeld tegen Cornelis Franssen van den Bolck, impostmeester te Zundert⁴¹. Met hem heeft Adriaen het herhaaldelijk aan de stok: altijd over eventuele verkoop door Adriaen van 'gebrande wijnen' en/of anijswater. Adriaen is dan geen gemakkelijke partij: hij vraagt waarop Van den Bolck zijn verzoek fundeert. Adriaen weigert een verklaring te geven, daar zijn instructie hem dat niet voorschrijft. Maar mannen van leen beschikken dat Adriaen een verklaring moet overleggen, anders zal hij worden gegijzeld tot hij dit zal hebben gedaan. - Enkele jaren later is het hetzelfde liedje. Weer eisen mannen van leen een verklaring van Adriaen⁴². - Zo blijkt hij op 18 oktober 1605 twee tonnen Breda'sch bier te hebben ingeslagen zonder dit bij Van den Bolck te hebben aangegeven en impost te hebben betaald. Mannen van leen beschikken dat Adriaen binnen acht

dagen moet antwoorden⁴³.

Wij vinden Adriaen tamelijk veelvuldig in processen gewikkeld, zoals reeds bleek. Dat wil niet zeggen dat een hij ruziemaker is. Geenszins, al is hij zeker geen mak lammetje, wat ook reeds bleek. Anderen komen veel vaker in de rechterlijke stukken voor, proces na proces voerend. Ik veronderstel dat de tijd en omgeving waarin Adriaen leeft, de mensen irritabel en gauw opvlambaar hebben gemaakt⁴⁴. - Helaas is een volledig overzicht der rechtszaken zelden te geven. De archivalia zijn broksgewijze bewaard gebleven: een deel der rol, een deel der processtukken, een deel der vonnissen, zodat zelden een rechtzaak ten voete uit is te volgen.

Adriaens beroep van herbergier hield natuurlijk de mogelijkheid van conflicten in: niet-betalde gelagen en bierschulden. Ik noem ze op één na in een noot om niet te gedetailleerd en een-tonig te worden⁴⁵.

Enkele andere rechtszaken wil ik uitvoeriger behandelen, omdat zij typerend of voor ons grappig zijn. Een ernstig meningsverschil rijst in 1603 tussen Adriaen Rauws en zijn dertig jaar oudere buurman, Mr Peter Williaerts, notaris en collega-herbergier over de grenzen tussen beider gebied⁴⁶. Men procedeert gestaag. Vele stukken zijn bewaard gebleven, echter niet de uitspraak⁴⁷. Er komen grappige passages in de stukken voor. Zo vraagt Adriaen de mannen van leen, dat zij 'inspectie oculair' willen nemen, wat men tegenwoordig een 'descente' zou noemen. - Adriaen heeft volgens Williaerts op het stuk grond in kwestie 'eenen wassenden oft levenden doornen thuyne (= heining) ende willighe poten' (=stek of jonge boom) gezet. Adriaen werpt tegen dat het stuk grond hem toebehoort 'sulcx dat de verweerdere (Adriaen R.) met goede redenen vermach levende thuyne ende poten aldaer te setten, wesende al op zyn erve, hoe wel tselve dickwils byden aenleggere (Williaerts) heymelicken mach become syn geweest, dat de levende thuyne niet en hebben connen wassen'⁴⁸. Hij voert voor een bepaalde situatie als argument aan, dat de kinderen er plachten te kaatsen en van de vestbrief waarop Williaerts zich beroept, zegt hij 'maer soo den selven doncker ende soo oudt is, datmen de reyenoten (= belendende eigenaren) vuyten selven niet en can verstaen, versuect dat tselve by getuygen sal worden gedeclareert'⁴⁹. - Maar wat voor ons amusant of interessant is, was toendertijd bittere ernst en dagelijkse ergernis.

Ook aardig (voor ons) is één speciaal proces uit 1612 over onbetaalde gelagen en bierschulden tegen Jan van den Broeck, 'stoeldraeyer'. Van den Broeck zegt in zijn dupliek: 'de verweer-

dere (= hijzelf) met des aenleggere (= Adriaen) huysvrouwe gerekent hebbende, de aenlegger hoorende de groote somme die des aenleggers huysvrouwe pretendeerde, haer vraechde dese oft gelycke woorden: "Maer Anneken, hebdi oock wël gerekent, dat dus vele is?". Adriaen ontkent dit 'expresselyck', daar hij bij de afrekening niet aanwezig, zelfs niet eens thuis was geweest. - Van den Broeck beschuldigt Adriaen zich te hebben verrekend bij de totale afrekening. Adriaen verwerpt dit 'te meer zoo de rekening is geschiet met voorbedachte sinnen ende verstant ende daer toe tyts genoch gehadt hebbende, om hem voor enenigen abusen te wachten'. - Van den Broeck beschuldigt Adriaen tweemaal te hebben berekend de vijf potten bier, welke hij 'met eene Jenneken, sijn vrytster was', heeft verteerd. Adriaen verwerpt ook dit: Van den Broeck heeft na de afrekening deze vijf potten 'verdroncken'⁵⁰.

Tot zo ver de processen. - Herhaalde malen wordt Adriaen genoemd bij de begrenzing van anderer bezit, waarbij zijn eigen bezit letterlijk 'zijdelings' ter sprake komt⁵¹. Dit bezit heeft hij in twee fasen aangekocht: op 4 maart 1600 koopt hij van zijn oudere, 60-jarige vriend, molenaar Cornelis Henricx van Aerde, een hofstede 'mette huysinghe', in het geheel ± 10 à 12 roeden aan 'de Plaetse' te Zundert⁵². 'De Plaetse' lijkt het dorpsplein te zijn, met een linde, een mooi punt, zeker voor een herbergier. Hij is omgeven door bekende burens o.a. Mr Nicolaes Willemsen, de chirurgijn⁵³ en Mr Peter Williaerts, notaris-publiek te Zundert, tevens herbergier, die wij beiden reeds kennen. Adriaen betaalt aan Van Aerde een niet-genoemd bedrag (f 64,- ?) constant bij de vest en zal de resterende 336 Rijns gulden in termijnen betalen: f 36,- op a.s. Kerstavond 1600 (wat pas op 26 juni 1601 zal plaats vinden) en de drie volgende Kerstavonden (1601, 1602, 1603) telkens f 100,-, met de mogelijkheid de laatste drie 'payen' onder zich te houden tegen de dan gebruikelijke rentevoet van 8%. De f 100,- van Kerstavond 1601 zijn door Adriaen op 24 juli 1602 voldaan. Eerst op 25 februari 1613 worden de laatste f 200,- aan de verkoper betaald en wel door Geraert Adriaen Cools, aan wie Adriaen inmiddels zijn huis heeft verkocht, zoals wij later zullen zien (zie p.145). - Op 10 oktober 1606 koopt Adriaen één gemet grond, 'de Kercken Berch' geheten, gelegen 'in de (Wey) Acker aen het Neerland'⁵⁴.

Ruim een jaar na de eerste aankoop, op 20 maart 1601, leent hij met drie andere dorpelingen uit Zundert van Severijn Cornelis Keyen uit Breda f 200,- tegen 7%, waarschijnlijk voor een agrarisch project(je). Twee schepenen van Zundert, Jacob Janszn van den Briel en Jan Jan Luycxzn staan borg voor hen⁵⁵. Keurig op

tijd, zelfs binnen de termijn van een jaar, wordt het bedrag afgelost (10 december 1601).

Dat in deze landelijke sfeer ook paarden aan bod komen, behoeft ons niet te verwonderen: op 4 november 1602 verkoopt Adriaen een ruïn (een vos) voor 18 Rijnsgulden van 40 groten Vlaams⁵⁶. - Op 14 augustus 1608 sluit hij een voorlopige koop met de gemeente Gestel. Voor 54 Rijnsgulden koopt hij een ruïn, nog wel een schimmel, met een lange kar en toebehoren. Binnen acht dagen zal Adriaen betalen. Volgens een clause kon de koop eventueel niet doorgaan, hetgeen gebeurt⁵⁷. Geen schimmel in de familie.

Behalve vecht- en schietpartijen konden ook grappige gebeurtenissen plaats vinden in een herberg: ten huize van Adriaen zijn op 25 januari 1600 zes Zundertnaren bijeen. Door de zesde, een zekere Peter Bastiaenssen, waren de vijf overigen voor vijf Rijnsgulden en zes stuiver vrijgehouden. Wanneer deze Peter, een vrijgezel, over vijfenhalf jaar 'wettelyck gehouwelyct' zal zijn, zal hij 'op zynen dach van eeren' van ieder der vijf zes Rijnsgulden ontvangen, 'maeckende te samen dertich gelycke Rynsguldens', waarvoor de gelukkige bruidegom hen twee dagen lang op het feest zal noden met vrije kost en drank. Ieder der vijf verbindt hiertoe zijn persoon en goederen. Verschillende personen stellen zich borg voor de vijf: zo Adriaen Peter Jan Rauws voor Adriaen Jan Henricx van Aerde, het neefje van zijn oudere vriend Cornelis van Aerde (zie p.142). Mocht Peter Bastiaenssen over vijfenhalf jaar niet wettig getrouwd zijn, dan zal dit contract zijn 'als nyet gepubliceert, doot, te nyet, nul, machtelooos ende van onweerde' zonder dat de vijf of hun borgen gehouden zullen zijn iets van de oorspronkelijke vertering van vijf gulden en zes stuiver te betalen⁵⁸. Of Peter Bastiaenssen zijn liefste heeft gevonden en of de vijf twee dagen 'gratis' voor zes gulden de man hebben gefeest, blijkt niet. Bovenstaande acte is serieus als iedere andere, maar een vrolijke noot is niet te miskennen.

Adriaen, binnen de huiselijke en familiale kring, geeft het volgende beeld. Hij is getrouwd met Maria Mercelis Heusschaertsdr⁵⁹. Uit dit huwelijk worden vier dochters geboren: Peerke, gedoopt op 29 maart 1598, Dingena 2 juni 1602, Geertruydt 9 mei 1604 en Anna wier doop niet te vinden is. Mogelijk geboren vóór Peerke, dus vóór 1598, of in de hiaat 1598-1602, dus $\pm$ 1600⁶⁰). Van de doopheffers hebben wij verschillenden reeds leren kennen. Bij Peerke (Petra) zijn doopheffers Mr Nicolaes Williaerts, de zoon van buurman Mr Peter, notaris-publiek; Peerke, de dochter van secretaris Adriaen Cools en een zekere

Jenneke Jacobsdr Lam (?). Bij Dingena (Dimpna): Jan Lambrecht Wrijters, echtgenoot van Heylwich Jans van Gestel, germain nicht van Jan IV; Cornelis Adriaen (Cornelis) Dircxzn, de man van Adriaens zuster Margriet; Adriana, echtgenote van Cornelis Henricx van Aerde, Adriaens vaderlijke vriend; Adriaenke Cornelis (Anssem) Vercoyendr⁶¹, echtgenote van Kersten (=Christiaen) Steven van Wechelen (zie noot 40), een in de acten veelvuldig voorkomend Zundertnaar. Bij Geertruydt (Gertrudis) fungeerde Gerrit Arnouts van den Buys, de man van germain nicht Adriaenke Adriaen Jan Rauws, en Anneke, echtgenote van Jan Arnout Jan van der Wymare. - Mijnheer pastoor of de koster vond het niet nodig in het doopboek de naam van de moeder der dopelingen te vermelden. De moeder was maar bijzaak.

Zo heel lang heeft Adriaens geluk niet geduurd. Omstreeks 1606 moet Maria Heusschaert zijn overleden. Op 26 september van dat jaar houdt Adriaen met zijn vier kinderen scheiding en deling, want drie dagen tevoren was hij te Breda in ondertrouw getreden met Anna Peter Cornelisdr uit Breda (de Anneke, die wij op p.141 bij het berekenen van het gelag hebben leren kennen). Op 22 oktober volgt het huwelijk te Groot-Zundert. Getuigen zijn Cornelis Adriaenszn uytter Hulst en Johanna Jacop Lambrechtsdr Vermeulen (zie noot 40)⁶². Op 7 oktober 1607 vindt de doop plaats van -alweer- een dochter: Maria⁶³. In dit doopboek wordt de naam van de moeder wèl vermeld. Behalve Jacob van Helmont, vicaris van Rijsbergen, als peter, is een zekere Maria Anthonisdr aanwezig als meter.

Adriaen-zelf is peter bij de doop Cornelis van den Buys, zoontje van germain nicht Adriaenke Adriaen Jan Rauws, zoals wij reeds zagen (zie p.136). Ook is Adriaen peter bij Maria, dochtertje van Govaert Gieliszn en Cornelia Jansdr⁶⁴.

Al deze familiegebeurtenissen geven inzicht in Adriaens naaste kring. Bij zijn schoonfamilie geniet hij vertrouwen. Hij fungeert als voogd over de half-verweesde kinderen van zijn zwager Adriaen Mercelis Heusschaert. Op 25 oktober 1600 houden de vader ter ener zijde en voogd Adriaen Rauws en toezieners Adriaen Yeman Willemssen (een gezelschapje van drie Adriaenen!) ter anderzijde na 'tusschensprecken van goede mannen' scheiding en deling 'in der minnelycheyt'. Deze kinderen Heusschaert worden o.a. gedeeld op 500 Rijns gulden als hun moederlijke erfdeel, waarin begrepen zijn 200 gulden welke Adriaen Rauws aan deze boedel schuldig is, 'procederende van goeden geleenden gelde ende ondergedaen(e) penningen'⁶⁵. Terugbetaling vindt plaats op 22 februari 1605⁶⁶, de dag waarop Adriaen rekening en verantwoording van zijn financieel beheer als voogd aflegt⁶⁷.

Ook anderen is Adriaen behulpzaam. Wanneer een zeker stel erfgenamen, onder wie een Dimpna Cornelis Geertssendr, gaat verkopen, heeft zij bij absentie van haar man, Willem Philipssen, Adriaen Rauws als voogd naast zich⁶⁸.

Inzicht in zijn financiën hebben wij gaandeweg wel gekregen. Zijn positie is niet rooskleurig, terwijl zijn ondernemingszin, gelijk wij zagen, groot is. Wij moeten wel bedenken, dat het lenen van geld in deze tijd bijzonder vaak voorkomt. De 'Allerhande acten' zijn voor een groot deel in beslag genomen door 'goeden geleenden gelde ende ondergedaene penningen' - Verder werd in Adriaens leven de 80-jarige oorlog rondom Zundert hevig gevoeld. Adriaen was ongeveer zo oud als de oorlog-zelve. Hij zal altijd van 'oorlogen en geruchten van oorlogen' hebben gehoord. In zijn jongelingsjaren speelde de belegering van Antwerpen zich op korte afstand af. Op de rolzitting van 17 september 1585 verklaart een Zundertse vrouw, die een rechtszaak aanhangig had gemaakt tegen een schuldenaar, van verder procederen af te zien, daar voor de 'wethouderen' van Zundert 'egheen Recht ofte Iustitie nu ter tyt en wordt geadministreert door het abandonneren vanden dorpe'⁶⁹, (vgl. p.80). In de Baronie alleen al werd veel gevochten en hadden herhaaldelijk grote plunderingen plaats vanuit omliggende garnizoensplaatsen. Breda was een speelbal tussen Oranje en Spanje. Veel leest men van afgebrande hofsteden. Dergelijke omstandigheden deden zich gevoelen aan de Zundertnaren. Goed-gesitueerden wisten dit wel te boven te komen. Voor minder-kapitaalkrachtigen, zoals ik mij Adriaen Jan Rauws voorstel, zal de oorlog heel nadelig hebben gewerkt.

Wij kunnen hem het best de rekening maken, wanneer wij de al even genoemde scheiding en deling van de moederlijke goederen tussen hem en zijn voorkinderen bij zijn tweede huwelijk in 1606 lezen. Hij maakt deze scheiding en deling met als tegenspelers de voogd van zijn kinderen, Jan Gerrit Andriessen en de toezieners, schepen Roelof van den Langenberch, 'inder manieren hier naer volgende, dat is te weten dat de voorsz. Adriaen Peter Rauws sal blyven inden vollen besitte van alle ende jegelycke de goeden, have ende erve, schulden, actien ende crediten, de profytelycke ontfanghen, ende de onprofytelycke betalen, die de voorsz. Maria (zyne huysvrouw was) metter doot geruymt ende achtergelaten heeft. Des wordt de voorsz. Adriaen gehouden die voorsz. zyne kynderen te onderhouden, in eten, drincken, cleedinghe, reedinghe, sieck ende gesont, denselve ter scholen laeten gaen, wysen, leeren ende wegen, tamelyck ende eerlycken naer hennen staete, soo ende gelyck eenen goeden vader zyne kynderen behoort te doen, ende dat ter tyt ende wylen toe dye allegader

zullen zyn gecomen ten ouderdom van zeventhien jaeren'. - Bij het bereiken van deze leeftijd zal elk der kinderen 36 Rijns gulden van 40 groten Vlaams van vader Adriaen ontvangen. Zou enig kind voor haar zeventiende jaar komen te overlijden, dan zullen de andere kinderen háár 36 Rijns gulden krijgen. Komt Adriaen te overlijden voor het jongste kind zeventien jaar zal zijn, dan zullen de kinderen, boven de f 36,- ieder, nog te samen 80 Rijns gulden ontvangen⁷⁰.

Nu weten wij niet of Peerke van 1598 Adriaens oudste dochter is geweest of Anna, wier doop wij niet kennen. Is zij ± 1595 geboren, dan begint in 1611 langzamerhand de tijd, dat zij haar zeventiende jaar zal bereiken en dat Adriaen aan de voorwaarden der scheiding en deling zal moeten voldoen, te naderen. Hoe het zij, op 7 mei 1611 verkoopt hij aan Geraert Adriaen Cools, de zoon van de gemeentesecretaris, zijn huis met toebehoren en de stalling (nodig bij een herberg), welke door hemzelf daarop lijkt te zijn geplaatst. Op 24 december 1612 vindt de overvesting plaats⁷¹. Nu was helaas de verhouding tussen deze Cools en Adriaen al voor deze transactie niet zo goed: de eerste lag gerechtelijk reeds met Adriaen overhoop, waarover blijkt niet⁷². Thans tussen verkoop en overvesting bindt Cools een proces aan tegen Adriaen over deze transactie, 8 maart 1612⁷³. Adriaen heeft volgens zijn, Cools', zeggen hem het huis vrij van lasten verkocht, terwijl hij nu bemerkt, dat aan Cornelis Henricx van Aerde nog f 200,- moet worden betaald en Adriaen het huis eertijds als onderpand heeft gesteld aan Cornelis Marten van der Wymare en Jacob Jacobssen de Bruyn, die zich als borgen hadden opgeworpen tegenover het dorp, toen Adriaen het ambt van collecteur van de koninklijke bedden (Philips III) en de vijfde penning op zich had genomen⁷⁴. 'Metter minnen' zou Cools aan Adriaen verzocht hebben het huis te ontlasten, maar Adriaen had niet gereageerd. Cools is bereid de koop ongedaan te maken, maar zo ver is het toch niet gekomen. Alles komt in kannen en kruiken, om in Adriaens sfeer te spreken, al blijkt uit de rol niet hoe het verdere verloop is geweest. - Uit de vestbrief voor Cools blijkt dat Adriaen wel heel braaf de litterae transfixae heeft overgelegd, maar van déze lasten wordt inderdaad niet gerept. Mogelijk heeft Adriaen dit mondeling gedaan, gezien een wat schampere opmerking aan Cools' adres, waarop wij dadelijk zullen stuiten. Maar in den haak lijkt het mij niet te zijn geweest.

Waar moet Adriaen inmiddels wonen? Op 13 maart 1612 koopt hij weliswaar van zijn zwager Heusschaert de helft van een afgebrande hofstede met 10 of 12 roeden in de Molenstraat⁷⁵, maar dit lijkt geen behuizing voor een gezin. Mogelijk dat Adriaen

toën in het huis van Adriaen Yemans heeft gewoond (zie p.140).

Hoe dan ook, ten overstaan van mannen van leen verklaart hij aan voogd en toezieners van zijn kinderen op 13 februari 1612, dat hij 150 Rijns gulden heeft vastgezet ten behoeve van deze voordochters. Dit is de laatste 'paeye' van de kooppenningen voor zijn huis (dat thans 'Rysbergen' blijkt te heten). Deze 'paeye' zal uitstaan tegen 6½%, ingaande 9 april 1613 tot over tien jaar, 9 april 1623⁷⁶. Het was wel een voldoening aan zijn dochters op lange termijn! Deze verbintenis wordt aan Geraert Cools 'persoonlycke opgelesen ten eynde hy daer van geene ignorantie en pretendere!' Dit lijkt een steek onder water. Op 23 mei 1624 betalen Cools en zijn kinderen de f 150,- aan de vier meisjes Rauws uit⁷⁷, wat aan ieder f 37½,- gaf. Peerke nam voor schepenen f 75,- in ontvangst voor zich en haar zuster Anna⁷⁸. Adriaen zal wel uit nood deze regeling hebben getroffen, maar voor zijn dochters heeft het lang wachten betekend. - Tussen bovengenoemde financiële regeling ten behoeve van zijn dochters op 13 februari 1612 en de realisering hiervan op 23 mei 1624 komen wij Adriaen nog een enkele keer tegen. Op 10 april 1613 is hij als getuige en gelaggenoot aanwezig bij een overdracht⁷⁹. Anderhalf jaar later zien wij hem in een merkwaardig proces gewikkeld met de weduwe en erfgenamen van Cornelis Marten van der Wymare⁸⁰. Oorspronkelijk was dit proces ontstaan uit een vordering van Adriaens zijde wegens onbetaald gelag. De tegenpartij betwist de hoogte van het bedrag en brengt in het geding de kosten van drie dagen gijzeling van hun overleden man en vader, die destijds borg had gestaan voor Adriaen wegens 'het collecteren vande buyten-boecken' (zie hierboven). Volgens Adriaen echter had Van der Wymare zelf die gijzeling voorgesteld, opdat Adriaen met destemeeer zorg de 'buyten-boecken' aan het dorp kon overleveren. Daar de gijzeling vrijwillig is geweest, voelt Adriaen zich niet gedrongen de kosten daarvan te betalen. Hij begrijpt niet dat de verweerder tijdens zijn leven dit geld niet heeft gevorderd, ook niet toen Adriaen hem van zijn borgtocht had ontslagen. Integendeel, de verweerder had Adriaen zeer bedankt m.i. wegens de behartiging van de dorpsbelangen. De afloop van dit proces komt niet aan het licht.

In 1621 heeft Adriaen weer een gans andere rechtzaak lopen en wel tegen Jan Cornelis Slaets, die veel meer turf van Adriaens heide heeft weggehaald dan overeengekomen is, hetgeen Adriaen kan controleren daar hij zijn turf heeft 'gehoopt'⁸¹.

In de herfst van 1623 is een proces gericht tegen Kersten Cornelis de Bruyn, die ten huize van de schout de 'houwer' van Adriaen heeft 'aenveert ende in stucken geslaghen'⁸². Saai zal

Adriaens leven nooit geweest zijn! Justitie en hij hadden het druk!

Na weer een hiaat verschijnt Adriaen nog eenmaal ten tonele (5 mei 1630) en wel in het kielzog van schepen Adriaen van der Gouwen met de vele andere erfgenamen ab intestato van Adriaenke Adriaen Jan Rauws alias Smeyersdr in het proces tegen Adriaenkes weduwnaar Gerrit Arnouts van den Buys (zie p.136). Tussen twee haakjes zij opgemerkt dat in de Smeyers-sfeer van Adriaenke ook haar neef Adriaen Peter Jan Rauws wordt vermeld als 'diemen noemt Smeyers', hetgeen in de stroom van archivalia helemaal niet het geval is⁸³. Hoe lang Adriaen nog in leven is tijdens dit jarenlang slepend proces, blijkt niet. Zijn dood heb ik niet gevonden.

Aan de overvloed van archivalia betreffende Adriaen Peter Peter Jan Rauws is nu een einde gekomen. Keren wij ons thans tot Peter Peter Jan Rauws, die ouder moet zijn geweest dan Adriaen, gezien zijn vermelding als eerste in de acten betreffende de gewelddadige dood van broer Jan Rauws. Terwijl juist deze Peter genealogisch van belang is, is er behalve hetgeen reeds ter sprake kwam, weinig belangrijks te vertellen. Gewoonlijk staat hij te boek als Peter Jan Rauws in plaats van Peter Peter Jan. Eenmaal 'Peter' is weggelaten wat bij een dergelijke cumulatie van namen wel meer gebeurde. Op 4 juni 1602 verkoopt hij een bruine ruin voor 24 Rijns gulden⁸⁴. Vier maanden later, op 5 oktober 1602, is hij in een proces gewikkeld met schepen Jacobus van den Briel, aan wie hij gepasseerde augustus f 6,- had moeten betalen⁸⁵. Verder vindt er een voorval plaats, dat niet is goed te keuren, maar dat toch wel lachwekkend is. Op 21 juni 1604 viert men feest in Zundert, een groots bruiloftsfeest in herbergierskring: de weduwe van Jan Joris Bevers gaat hertrouwen met herbergier Andries Geertssen d.w.z. Andries Geerit Peter Maeszn (zie noot 38 en 40). Jacob, natuurlijke zoon van priester Joost van Belmont, geeft zijn hoed en een 'dobbelt lamperss sluijder' (een dubbele doorzichtige sluier of shawl) aan een van de kinderen van zijn zuster Marie bij de feestzaal in bewaring, waarmee hij de geestelijke vader van de huidige vestiaire is. Hij 'occupeert' zich daarna met dansen en praten. Daar verschijnt Peter (Peter) Jan Rauws ter bruiloft, getooid met Jacobs hoed en de feestelijke sluier om de hoed gedrapeerd. Jacob vordert natuurlijk zijn hoed met shawl terug, maar Peter Rauws houdt zich van den domme en weigert Jacobs eigendom terug te geven. Jacob procedeert daarop en eist restitutie of betaling van 45 stuiver, als waarde van de shawl, plus de kosten van het geding⁸⁶. De afloop blijkt niet,

zodat wij nooit zullen weten of Peter zich voor 45 stuiver thans rechtmatig heeft kunnen tooien met de feestelijke 'sluyder'.

Over zijn huiselijk leven is niets bekend. Trouw- en doopboeken zijn niet bewaard gebleven of zwijgen. Uit eerder genoemd proces tegen de weduwnaar van Adriaenke Rauws (1630) valt wel iets af te leiden. Peter wordt niet meer vermeld. Voor dien is hij dus overleden. Maar wel staan zijn kinderen genoemd: Cornelis Peter Jan Rauws en Marie Peter Jan Rauws. Eigenlijk staan zij verkeerd te boek: in feite zijn zij Cornelis Peter Peter Jan Rauws en Marie Peter Peter Jan Rauws. Eenmaal 'Peter' is ook thans weggefallen. Cornelis en Marie zijn trouwens in het gezin van Peter Jan Rauws (eenmaal Peter) en Marie Moerman, generatie IV, niet te passen. - Marie Peter (Peter) Jan Rauws heeft als heel jong meisje, in 1615, een getuigenis moeten afleggen over wangedrag en gewelddaden van Hervormden uit Breda, die in Zundert op Hemelvaartsdag (28 mei) en Pinksteren (7 juni) o.a. de R.K. kerk zouden hebben opengebroken, naar men van Roomse zijde beweerde⁸⁷.

Genoemde Cornelis Peterszn Rauws is op 18 februari 1628 getuige bij het huwelijk van zijn zuster Marie met Henrick Cornelis van Oirschot, kleermaker van beroep⁸⁸ en trouwt zelf in maart (zonder datum) van dat jaar met Adriana Verroten. De ondertrouw en trouw vinden te Teteringen plaats, blijkbaar Adriana's bakermat⁸⁹. Zij is de dochter van Aert Dyrckszn Verroten en Margrita Adriaen Jan Wouterszn dochter⁹⁰. Op een gegeven moment heeft het echtpaar Rauws-Verroten zich in Teteringen gevestigd. In een vestbrief van Breda d.d. 16 maart 1647 heet Cornelis nog 'van Sundert', in een dito d.d. 16 februari 1649 wordt Cornelis vermeld als 'woonende tot Teteringen'⁹¹. Tussen deze twee data zou mogelijk verkoop van onroerend goed vóór vertrek naar Teteringen te vinden zijn geweest, maar na 1637 tot 1654 ontbreken de vestbrieven van Rijsbergen en ook de archivalia van Zundert zwijgen. Deze geven dus geen uitkomst. - Het proces waarin Cornelis met zijn 'koude' zwagers, (getrouwd met de zusters van zijn vrouw), zich in 1650 voor schepenen te Breda verdedigt tegen familieleden uit het tweede huwelijk van zijn overleden schoonmoeder, biedt evenmin nadere gegevens⁹².

Wanneer wij een generatie later een Peter Corneliszn Rauws vinden, die met zijn vrouw Margareta Johannesdr Wagemans, aan de Molengracht in Teteringen wonend, aldaar in de jaren zeventig van de zeventiende eeuw kinderen laat dopen⁹³, dan is het m.i. geen vermetele conclusie om deze Peter Corneliszn de zoon te laten zijn van Cornelis Peterszn Rauws uit Zundert, al is Peters doop noch in Rijsbergen, noch in Teteringen te vinden.

Een groot deel der nakomelingen Rauws-Wagemans is tot in de twintigste eeuw in onafgebroken reeks tot op heden uitgezocht door drs. Christiaan Roosen uit Halsteren, oorspronkelijk getrouwd (1968) met Marianne Rouws, zoals deze R.K.-tak op den duur staat geboekstaafd. Hetgeen wil zeggen, dat de huidige R.K. Rouws'en, in Gilze wonend, eveneens uit het oude rechtsgebied Rijsbergen-Zundert komen en mét de Protestantse tak Rguws afstammen van Jan I (generatie 0), dus dat allen tot een en hetzelfde geslacht behoren!

NOTEN

17. R Br. 747 f 6, 6v, 7: 2.4.1602.
18. R Z 289 f 84v: 26.1.1591.
19. R Z 288 f 132v.
20. DTB Zundert 7 f 52, meter: Anthonie Henricxdr; R Z 289 f 36v: 6.10.1586, f 37v: 27.10.1586.
21. R Z 289 f 143: 13.4.1598, R Z 290 f 89v: 14.5.1601: de moeder der weeskinderen, dus de schoonmoeder van Adriaenke Adriaen Jan Rauws, was Maria Jan Pauwels Ke(e)sselman.
22. R Z 291 f 18v, 19: 19.3.1602.
23. R Z 289 f 115: 12.12.1594, R Z 296 f 222: 3.3.1636.
24. R Z 115 II linker stapel: 5.5.1630, R Z 29: 5.6.1630, 1 en 8.7.1630, 26.8.1630, 9 en 16.9.1630, 7 en 21.10.1630, 18.11.1630. Adriaen van der Gouwen (schepen) was woordvoerder van Adriaenkes erfgenamen ab intestato.
25. R Z 130 bovenste pak, linker stapel: 20 of 21.6.1638, 24.1.1639. De weduwe van Gerrit van den Buys was Cathelyn Cornelis Petersdr, R Z 90: 17 en 26.1.1654.
26. R Z 289 f 58, 58v. Staes Janssen kan niet tekenen, R Z 3: 5.6.1596.
27. R Z 288 f 97, 97v.
28. R Z 288 f 120. Het geluk wil dat deze acte en die uit noot 27 zich in een apart caterntje bevinden, per abuis in 1916 mee-ingebonden in het verminkte, gerestaureerde deel 288, dat van oudere datum is (voor 7.2.1576 tot 15.4.1583). - Jan Jacob Christiaenssen, schout te Zundert en Rijsbergen, R Z 83 II, niet gedateerd, R Z 289 f 4: 19.12.1583, f 28v: 22.3.1586.
29. R Z 26: 5 en 16.2.1598, resp. aan Anneken Adriaen Ambrosius en Willem Roener Coninx.
30. R Z 291 f 22v, 23.
31. Vgl. Van Herwaarden a.w., p.17.
32. R Z 291 f 30v t/m 32. Borgen: Jasper Cornelis Jacobszn alias

Coninck en Peter Bode.

33. R Z 292 f 197, 197v.
34. R Z 82 linker stapel: 1.12.1614.
35. R Z 291 f 92.
36. R Z 290 f 95v, 96: 17.6.1601.
37. R Z 112 linker stapel: 20 en 26.8.1607.
38. R Z 136 I. - Bij n°3 van de 10 herbergiers, een vrouw, wordt een andere weg bewandeld: geen handtekening, geen merkteken: 'Jan Joris Bevers wed^e verclaert in het volle collegie van Schepenen van beyde bancken <Zundert-Hertog, Zundert-Nassau> in tgene voors. is te consenteren ende verbindt haer zelve daer inne'. - De meier van Zundert grijpt op dit accoord terug bij overtreding door 4 der ondertekende herbergiers o.a. Adriaen Peter Jan Rauws, R Z 27: 5.4.1604.
39. R Z 98 linker stapel. Adriaen Yemans' boedel wordt afgewikkeld door Jan Lambrecht (s)Wrijters, met wie Adriaen procedeert, R Z 28: 19.1.1615.
40. R Z 90: 17.1.1605 als bijlage bij 24.1.1605 aldaar: 'Voldoeninge vanden appointementen'. De drie anderen zijn Jacob Lambrechts Vermeulen, Andries Geerit Peter Maeszn en Korstiaen (= Christiaen) Stevens (nl. van V/Wechelen).
41. R Z 90 : 24.1.1605: 'Voldoeninge'. 'cum suis' i.e. Andries Geerit Peter Maeszn.
42. R Z 26: 31.12.1601, R Z 27: 14.1.1602, 10.1.1605, 28.4.1608.
43. R Z 27: 27.11.1606.
44. Zoals ik duidelijk waarnam bij mijn onderzoek der Breda'sche vestbrieven, dat enkele jaren na de desastreuze brand van 23 juli 1534 in de binnenstad van Breda, men hoogst geïrriteerd en aangebrand is jegens elkander: de eerste jaren na deze klap is men eensgezind, maar in 1537 begint de irritatie. Telkens moeten 'goede mannen tusschensprecken' om alle strubbelingen te vereffenen. Het lijkt of er dan niets meer normaal kan gaan.
45. Tegen Cornelis Peter de Wyse, R Z 3: 20.4.1598; tegen Anthonis Andriessen, ibid.: 12 en 26.11.1601; tegen Wouter Jan Faessen, R Z 26: 9 en 23.10.1600. Faessen wordt veroordeeld; tegen Cornelis Adriaen Ceels, borg voor Cornelis Jan Zibs, R Z 27: 12.6.1606; tegen Jan Symons, R Z 28: 19.12.1611, 16 en 30.1.1612, 13 en 27.2.1612, 12.3.1612, 7 en 21.5.1612, R Z 68: 13.2.1612; tegen Cornelis Anthonis Henricx alias Prins o.a. onbetaald gelag, R Z 28: 13 en 27.2.1612, 12 en 29.3.1612, 7.5.1612, R Z 110 II linker stapel: 31.3.1612. Een zaak waarbij Adriaen in het ongelijk wordt gesteld: David Adriaenssen (Slaets) klaagt Adriaen aan, omdat deze zijn verplichting als

borg niet is nagekomen, R Z 28: 1 en 15.3.1610, 10.5.1610, 14.6.1610, 4 en 21.10.1610, R Z 43 (ommezijde) f 11: 22.11.1610, R Z 112 rechter stapel: 5.12.1610. - Een zaak waarbij Adriaen in het gelijk wordt gesteld is die tegen Aert Mertens. Deze heeft een schuld (koop van een paard) niet geheel afgedaan en de eerste man van zijn vrouw had een dergelijke grôte schuld aan Adriaens moeder (Marie Moerman), wat op Adriaen is overgegaan, R Z 28: 8.7.1613, 2 en 30.9.1613. - Blijkens R Z 27: 14.1.1602 zijn Adriaen en zijn vrouw Maria Heusschaert in een proces als getuigen opgetreden voor Jan Lambrecht

(s)Wrijters, de germain schoonneef van Jan IV Rauws uit het slot van hoofdstuk III.

46. R Z 98 linker stapel: 5.11.1597: Mr Pr Williaerts ± 59 jaar oud, dus in 1603 ± 65 jaar. R Z 27: 17.5.1604: Proces van de meier tegen Mr Pr Williaerts, herbergier, die Breda'sch bier heeft getapt.
47. R Z 27: 6 oct., 17 nov., 1 en 15 dec. 1603, 9 febr., 5 apr., 31 mei 1604. R Z 136 II rechter stapel: 13.11.1603, R Z 137 onderste pak, rechter stapel: 1.4.1604. Zie over de doornhof R Z 290 f 82: 2.4.1601.
48. R Z 88: 29.12.1603.
49. Vgl. hiervoor p. 139. R Z 121 onderste pak, rechter stapel: 21.6.1604.
50. R Z 54 I: 11.4.1612, R Z 82: 28.5.1612, R Z 120 II rechter stapel: 27.8.1612, R Z 132 onderste pak, linker stapel: 10.9.1612. Zie ook R Z 104 II linker stapel: 5.3.1612.
51. a). R Z 290 f 90: 14.5.1601, R Z 292 f 35: 22.11.1604, f 47: 3.2.1605.
b) R Z 292 f 185: 6.9.1607, R Z 293 f 47: 2.1.1610.
52. R Z 289 f 166v. Deze acte spreekt van 'Adriaen Páúwels Jan Rauws'. Petrus en Paulus liggen nu eenmaal dicht bij elkaar! In een verder eender-luidende acte in R Z 290 f 23 wordt van 'Adriaen Péter Jan Rauws' gesproken. De keerbrief op 23v: 4.3.1600. Cornelis van Aerde had blijkens een transfixa op 3 nov. 1597 dit bezit gekocht, R Z 289 f 136. - Volgens een verklaring op 21.1.1600 is hij dan ± 60 jaar, R Z 290 f 14.
53. Getrouwd met Margriet, dochter van de dorpssecretaris Mr Adriaen Cools, R Z 292 f 3, 3v: 12.1.1604.
54. R Z 292 f 116, 116v. Zie voor de begrenzingen noot 51 sub b.
55. R Br. 500 (vestbrieven Breda) f 48, 48v: de andere deelnemers zijn Jacob Janszn van den Briel, Cornelis Jan Jacopszn en Jacop Christiaen Jan Symonszn. Borg schepen Jacob Janszn

van den Briel droeg dezelfde naam als de eerst genoemde deelnemer. In één gezin konden twee kinderen dezelfde voor-naam dragen. Zij werden onderscheiden als 'de oude' en 'de jonge'.

56. R Z 291 f 53v. Koper is Cornelis Schoenmakers uit Brecht.
57. R Z 292 f 243v, 244 + in margine f 243v: 3.5.1609.
58. R Z 290 f 19.
59. R Z 292 f 127, 127v: 26.9.1606.
60. DTB Zundert 7 f 29v, 37v, 47v, R Z 292 f 127v.
61. R Z 290, losse acte vóór de foliëring: 5.7.1599.
62. DTB Zundert 1 f 11. Zie voor de scheiding en deling hierna p. 135. Op 'de Plaetse' woonden (23.7.1607) Adriaen Geertssen van der Hulst en Jacob Lambrechts Vermeulen, de herbergier. De huwelijksgetuigen van Adriaen Rauws waren dus kinderen van de bureu, R Z 292 f 178v.- Mogelijk dat Adriaen in verband met dit huwelijk zich op een veiling wat huisraad had aangeschaft: twee schoppen, een tinnen kan en twee stoelen, R Z 98 linker stapel: 4.2.1606.
63. DTB Zundert 7 f 60v.
64. DTB Zundert 7 f 54v: 1.1.1606. In het doopboek heet de vader, verlatiniseerd, Godefridus Egidius.
65. R Z 290 f 85v en f 49, 4e acte: 26.10.1600. De moeder der kinderen Heusschaert, Adriaens schoonzuster, was Peerke Machielssendr.
66. R Z 290 f 49, in margine bij de 4e acte.- Een zekere Martin Pauwels was f 45,- schuldig (vader Heusschaert leende dikwijls geld uit), ibid. f 49, 3e acte: 26.10.1600. Deze Martin lost op 13.3.1612 zijn schuld af, zoals de vader en de voogd Adriaen Rauws en de toezieners verklaren, ibid. f 49, in marg. bij 3e acte.
67. R Z 292 f 59, 59v, 60. Dan blijkt Adriaen Heusschaert te zijn hertrouwd met de dochter van Cornelis van Aerde, de vaderlijke vriend van onze Adriaen.
68. R Z 292 f 63v: 7.3.1605.
69. R Z 25. Zie hiervoor p. 80 bij noot 43.
70. R Z 292 f 127, 127v, 128: 26.9.1606.
71. R Z 293 f 162, 162v.
72. R Z 28: 27.2.1612 (niet 1611, zoals er ten onrechte staat), 12 + 29.3.1612.
73. R Z 116 onderste pak, rechter stapel.
74. Adriaen wordt in 1603 reeds als collecteur van de contributie genoemd: R 27: 'Overslach' onder 15.12.1603.
75. R Z 293 f 228, 228v, gevest 17.4.1613. De lasten zijn $\frac{1}{2}$ veertel rogge aan het beneficie van St^e Catelnyen en 3 Rijnsgul-

- den aan de erfgenamen van Adriaen Cornelis Janssen. Met voorwaarde dat de koper alle verlopen en onbetaalde pachten en cijnsen zal betalen.
76. R Z 293 f 215v, 216.
 77. R Z 293 f 215v in margine.
 78. R Z 292 f 127v in margine: 23.5.1624. Cools betaalde nog één jaar en één maand rente uit, berekend vanaf april 1623.
 79. R Z 294 f 296.
 80. R Z 141 onderste pak, rechter stapel: 6.10.1614; R Z 99 onderste pak, linker stapel: 3.11.1614; R Z 82: 15.12.1614.
 81. R Z 29: 29.11.1621, 13.12.1621, 10.1.1622, 7.2.1622, 7.3.1622, 18.4.1622, 2 en 30.5.1622, 13 en 27.6.1622, R Z 56: 13.12.1621, R Z 54 I: 7.3.1622.
 82. R Z 29: 11 en 25.9.1623, 9.10.1623.
 83. De 2 bundeltjes processtukken in R Z 121 en 127 resp. van Peter Adriaen van Huysen en Adriaen Peter Zibs contra Adriaen Peter Smeyers betreffen niet Adriaen Peter Rauws, maar een Adriaen Peter, die, als vele anderen, 'Smeyers' als achternaam voert.
 84. R Z 291 f 36v. Verkocht aan Peter Govaerts. Dat er ruinen en ruinen zijn, blijkt uit de aankoop door Peter Williaerts, die voor f 96,- een ruïne koopt van Christiaan van Wechelen, *ibid.* f 27v: 8.5.1602.
 85. R Z 27.
 86. R Z 136 II rechter stapel: 4.7.1604, R Z 27: 21.6.1604 en 5.7.1604.
 87. R Z 105 linker stapel. Ook hier is eenmaal 'Peter' weggelaten.
 88. DTB Zundert 1 f 69: 'Raws' gespeld. Van Oirschot: R Z 30:12.1.1637. Op 3.3.1630 liet Maria met haar man hun zoontje Cornelis dopen. Op 9 mei d.a.v. was zij doophefster, DTB Zundert 2.
 89. DTB Zundert 1 f 70: 'Raws' gespeld.
 90. R Br.: Beschrijving van de processtukken van de Schepensbank in Breda: II 170-6, a° 1650.
 91. Resp. R Br. 530 f 7v in margine en R Br. 534 f 213v.
 92. Zie noot 90.
 93. DTB Teteringen 2 f 11v: Adam(us), 10.10.1671; f 16: Cornelius, 2.3.1675; f 19: Aldegundis (Allegonda), 17.9.1677.

Uitbreiding der Agenda

Mogen de punten 2, 3 en 7 van de Agenda ('W + W' p. 243) zijn opgelost, nieuwe onbekende Rauws'en hebben zich weer aangemeld

voor opsporing:

12. De fraaiste, maar de moeilijkst te bereiken is Ghijsbrecht Jan Raeuszone, die op 18 juni 1374 te Zundert een erfpacht van 1 halster rogge per jaar heeft gekocht van Arend van der Beneden. 'Middeleeuwse Rechtsbronnen van Stad en Heerlijkheid Breda', uitgegeven door Mr F.F.X. Cerutti, Utrecht 1956, dl I p. 294 acte 261.
13. a. Jan Cornelis Rauws, die als verweerder in een dupliek antwoordt op de repliek van Peter en Huybrecht Willemsen, aanleggers, betreffende een geschil over gevangen vogels. R Z 59, ongedateerd, maar liggende tussen een acte van 30.10.1581 en een van 19.3.1582. Jan is getrouwd. Rauws wordt duidelijk met een w geschreven. = 13b?
- b. Jan Cornelis Rauws te Zundert, die op 16.4.1583 het matige bedrag van 17 stuivers gelag schuldig is aan Jan Jacob Rotton (Rothen). R Z 118, onderste pak, rechter stapel.
- c. Jan Cornelis Rauws te Zundert, aan wie op 7.1.1619 door Henrick Adriaen Maes een 'stedeken' wordt ontwonnen, gelegen 'boven de molen int sant'. R Z 294 f 1 en volgende vestbrief f 1, lv, R Z 28: 19.12.1616: ontvangst 'Over-slach'.
- d. Jan Cornelis Jan Rauws, op wiens naam een sinds 1582 verachterde herencijns aan de Prins van Oranje, op 30 roeden 'aenden molen int santgat', staat. R Z 65 II linker stapel: 31.10.1632. = 13a? = 13b?
- c. en d. zijn duidelijk identiek. Sub d: in 1632, het jaar dat de lijst van achterstallige herencijns is opgemaakt (zelfs één uit 1499!), hoeft Jan Cornelis Jan Rauws niet meer in leven te zijn. - De drie Zondagse proclamaties van de opwinning door de Prins vindt plaats 'onder de lijnde'!
14. Sr Cornelis Rauws, die op 19.4.1696 te Oosterhout belijdenis doet en op 26.8.1696 met attestatie naar 's-Gravenhage vertrekt. Nederlandsche Leeuw 1916 kol. 277, 278. Register van van elders binnengekomen lidmaten ontbreekt over die periode (G.A. 's-Gravenhage).
15. Cornelis Rauws, tavenier in 't Haentje', wonende 'tot Overacker onder Ginneken', 1711-1712, 1714-1715, Peilingen van wijn en bieren (inv.nr. 152, G.A. Ginneken en Bavel). Dank zij Dr F.A. Brekelmans, oud-archivaris der gemeente Nieuw-Ginneken.
16. Cornelis Raus, wrsch. = nr. 15, en Elisabeth Paulusdr Brocx laten te Bavel R.K. een dochter Cornelia dopen: 15.4.1704. Doopheffers Cornelis Corneliszn Raus en Aleidis Petersdr Raus.

17. Cornelis Raus, wrsch. = nr 15 en 16, en Petronella Thomasdr Schaliboom laten te Bavel R.K. een dochter Cornelia dopen: 25.1.1706. Doophefster/fer Geertrudis Laureysdr/zn Raus.
18. Cornelia Raus uit Bavel, wrsch = de dopelinge uit nr 17, ongetrouwde moeder, voert een proces tegen Adriaen Leendert van der Diepstrate, de vader van haar kind, ± 5.12.1740. Nr. 16, 17 en 18 dank zij de heer J.D. Diepstraten te Pijnacker.

In het heden moet de schakel worden gevonden met Dr Robert Raus, oogarts te Mol, waar verschillende personen Raus wonen en met Dr Joannes René Rauws uit Schoten bij Antwerpen, lid van het Hof van Verbreking van België, die in zijn tak de w eerst in de 19e eeuw heeft gekregen.

Na een voorlopig onderzoek mijnerzijds op het Rijksarchief te Antwerpen en de Kamer voor Heemkunde enz. te Mol bleken deze beide doctores samen te komen, mogelijk bij Adriaen Walterszn Raus, Mol 1612-1692 x Catharina Verheze, mogelijk één generatie eerder bij Walter Raus, 'doende' te Mol 1582-1622 x Elisabeth van Arembroeck, Dr J.R. Rauws afstammend van luitenant Bartholomeus Walterszn Raus x Elisabeth Pauwels Bisen, Dr R. Raus van de bovengenoemde Adriaen Walterszn Raus, jongere broer van Bartholomeus.

Hierbij zij opgemerkt dat luitenant Bartholomeus Raus (IV) uit Mol, strijdend aan Spaanse zijde bij het beleg van Breda door Frederik Hendrik in 1637, het leven liet, terwijl deze bevrijding van Breda voor onze Cornelis 'P.C.' Rauws, jarenlang in ballingschap te Geertruidenberg, juist een nieuwe levensfase in zijn geboortestad inluidde.

Dat de luitenant in Spaanse dienst Bartholomeus heet, geeft te denken bij de hiervoren genoemde (Berthel)meus Jan Rauws en zijn kleinzoon Berthelmeus Jan Rauws uit hoofdstuk II.

GENEALOGIE SOFFAERTS - SOFFERS.-

J.W.M.Th. Oostenrijk-Ranshuysen
Oleanderstraat 13, 4814 HV Breda

I. Michiel Jan Soffaerts, gedoopt circa 1550, overleden vóór oktober 1616, trouwt rond 1575 vermoedelijk te Goirle Gheritken Willem Henrichs van de Eynde uit Goirle, overleden vóór 28 januari 1619.

In 1578 verkopen¹ Geertruydt en haar zusters Marijen, gehuwd met Gheraert, zoon van Merten Henrick Aerts, en Beertken, gehuwd met Wilm Henrickssen de Gruyter, aan hun zuster Margaretha, gehuwd met Peteren Laureijs Damen, een stuk akkerland gelegen tot Beeck in de Cranbraeck.

Op 13 mei 1582² verkoopt Michiel, zone van wijlen Jan Soffaerts, als man en momboir van Gheritken van de Eynde een stuk beemden te Ghoirle aan Isebrand, zone van Gheret Jan Brocken.

Op 11 mei 1585³ verkopen zij aan haar zuster een stuk beemden te Ghoirle aan de Broeckhovensedijk gelegen aan de zijde van de Lije.

Op 3 oktober 1616⁴ staat Geertruydt, dochter van wijlen Willem Hendrickssen van de Eynde en naergelaten weduwe van Michiel Jan Soffaerts, het vruchtgebruik af van: een boomgaart en wooninge met camer, staande aan de Hey, ten gunste van haar kinderen, in ruil waarvoor zij haar de camer moeten laten en onderhouden.

28 Januari 1619⁵ volgt er een scheiding en deling van de nalatenschap van Geertruydt van de Eynde, weduwe van Michiel Jan Soffaerts.

Uit dit huwelijk zijn geboren, volgorde onbekend:

1. Digna, trouwt Jan Willem Dircksz., waarvan zij in 1619⁶ reeds weduwe was.

Zij hertrouwt Jan van Dorp⁷, waarvan zijn in 1621 reeds weduwe was. Hieruit:

- a. Willem Jan van Dorp⁷ gehuwd met Jacomijnthen Claesdr. Beiden zijn overleden vóór 1663⁸.

2. Jan, volgt onder II.

3. Jenneke, begraven te Hilvarenbeek op 15 april 1631, trouwt ca. 1608 Niclaes Cornelis Claes Moonen, geboren omstreeks 1585, zoon van Cornelis Claes Moonen en Lijsken Willem Geertruyden, pro deo begraven te Hilvarenbeek in 1641. Ze woonden in de Gelderstraat en waren gegoed aan het Spul, waar zij in 1630 eene stede bij de twee heckens pachtten. Hij hertrouwt Willemken, die vóór 1655 komt te overlijden, en een dochter was van Aert Willem Marten Otten, genaemd Aert Pools en Mariken Jan Thielmans^{8a}.

4. Heyltjen, overleden vóór 1 juli 1648. Zij trouwt tussen oktober 1616 en januari 1619 Bertoult Peter Quirijnen. Zij hertrouwt in januari 1630 Adriaen Stalkenborch, zoon van Adriaen Jan Stalkenborch en Agatha Cornelis Antonis Gijsbertsoen, overleden vóór 1 juli 1648. Adriaen Stalkenborch was weduwnaar van Cornelia Jan Peters van Turnhout, overleden vóór 1627, waarbij hij een zoon Adriaen had, die trouwt met

Catarina Adriaen Wouters. Na de dood van Heyltjen, trouwt Adriaen van Stalkenborch voor de derde maal met Jenneke Wilbert van de Eynde. Uit het huwelijk van Heyltje met Adriaen van Stalkenborch stammen:

- a. Cornelis, woont in 1648 te Bommel.
 - b. Vranck.
 - c. Hendrika, trouwt Jan Stoffel, woont in 1648 te Willemstad.
 - d. Adriana, trouwt Jacob Niclaes, woont in 1648 te Oudenbosch.
 - e. Jenneke, overleden vóór 1 juli 1648, trouwt Gerit Cornelis van Oisterhout. Hieruit stamt behalve twee onbejaarde kinderen:
 - aa. Neeltje, trouwt Adriaen Willemsz. Zij woont in 1648 te Oud-Gastel.
5. Lijsbeth, rk. gedoopt te Goirle op 4 december 1588, overleden aldaar vóór 28 januari 1619. Trouwt te Goirle in februari 1612 met Wouter Jan Willem de Bont. Hieruit:
- a. Jan Wouter Willem de Bont, ondertrouwt te Goirle op 28 januari 1644 en trouwt aldaar op 9 februari met Maycken Jan Janssen.

II. Johannes Michael Johannes Soffers (z.v.I), overleden vóór 1 juli 1648, trouwt rk. Hilvarenbeek op 20 oktober 1609 met Cornelia Martinusdr. (Wouters Stijnen). De huwelijksgetuigen waren: Martinus Wolters en Sebastianus Martini. In 1649 verkoopt Cornelia, weduwe van Jan Michiel Soffaerts, een stuk land in de Smaelendijcken, ter delging van haar schulden⁹.

Uit dit huwelijk zijn rk. gedoopt te Goirle:

1. Maria, gedoopt op 25 juli 1610. Zij trouwt met Jan Hendrick van Helmont. Zij trouwt voor de tweede maal met Lodewijck Hans Muysers en voor de derde maal met Jan van Beeck. Uit het eerste huwelijk:

- a. Hendrick.

Uit het huwelijk met Jan van Beeck, bij een deling in 1709¹⁰ worden alleen deze kinderen nog genoemd:

- b. Christien Janssen van Beeck, zij trouwt te Tilburg, voor de predikant, op 18 april 1694, 24 jaar, ouders dood, geboren te Goirle en 4 jaar wonende te Tilburg-Nieuwland, met Christiaan Gerritz. van Asten, geboren te Tilburg en oud 30 jaar, wonend wijk Velthoven. Zijn ouders waren voor zijn huwelijk reeds overleden.
- c. Marie Janssen van Beeck, geboren te Goirle. Zij trouwt als weduwe van Adriaen Hoevenaars, die voor 3 jaar gelden is

overleden, te Tilburg voor de predikant op 25 juli 1703 met Adam Cornelis Dekkers, 26 jaar en geboren te Tilburg. Hij is voor 1709 overleden. Zijn ouders waren voor zijn huwelijk reeds overleden.

- d. Cornelia Janssen van Beeck, trouwt Cornelis Lucas. Cornelis is reeds voor 1709 overleden. Cornelia woont in 1709 te Meel (Hoogstraten).
- e. Elisabeth Janssen van Beeck, geboren te Goirle, trouwt te Tilburg voor de predikant, als jonge-dochter, oud 30 jaar, op 25 augustus 1709 met Adriaan de Roij, die weduwnaar was van Engel Smulders, overleden vóór 3 jaar, zonder kinderen.
2. Michael, gedoopt op 13 juli 1614, overleden vóór 1674¹². In 1654¹¹ had hij drie onmondige kinderen en in 1674¹² nog twee zoons Jan en Aert. Een van de 3 kinderen is dus tussen 1654 en 1674 overleden.
3. Johannes, gedoopt op 16 juli 1617, volgt onder III-a.
4. Gerardus, gedoopt op 2 maart 1620, volgt onder III-b.
5. Hendricus, gedoopt op 4 juni 1622, overleden Goirle iets vóór 11 februari 1709¹⁰, trouwt Mayken Marchelis Janssen de Roij. Laat geen kinderen na.
6. Martinus, gedoopt op 15 december 1626, volgt onder IIIc.
7. Heyltjen, overleden vóór 21 februari 1668. Zij trouwt rk. te Goirle op 13 maart 1650 Aert Cornelisse Aertsen. Hij hertrouwt voor de predikant te Goirle op 21 februari 1668 Anneke Peter Anthonis van Aelst. Uit het huwelijk van Heyltje met Aert Cornelisse Aertsen:
 - a. Catlijn Aert Cornelisse. Zij trouwt met Jan Janssen van Beeck, bijgenaamd Olijvet.

III-a. Jan Janssen Soffers, alias van Gool (z.v.II), gedoopt rk. te Goirle op 16 juli 1617, begraven te Teteringen op 9 juni 1692, trouwt te Teteringen op 3 juni 1642 Pirijntien Andries Willems, vermoedelijk overleden te Teteringen rk. op 4 maart 1703. In 1700 woonde Pirijntien op de hoeve van erfgenaam van wijlen de Heer Antoni van Buerstede te Teteringen. Op 26 september 1690 worden Perijntien Andries Willemsen, huisvrouw van Jan Soffers, en haar zusters, Dingena Andries Willemssen, weduwe van Cornelis Slimmens, en Aeltien Andries Willemssen, huisvrouw van Anthony van Blaeven, beschuldigd van hekserij door Ida, de huisvrouw van Anthoni van Lith. Zij roept Aeltien Andries Willemssen toe *loopt, gaet naar Teteringe bij u suster Perijntien, ende die op de Warande (daar woont Dingena Andries Willemssen) en vlicht daer mede, want die komen de schouw uijt vliegen en sijn tooverhaexen*¹³.

Uit dit huwelijk gedoopt rk. Teteringen:

1. Joannes Joannis, gedoopt op 14 februari 1643, doopgetuigen: Peter Corstaens en Mayken Jansen.
2. Andries Jan, geboren ca. 1645, volgt onder IV-a.
3. Michieltjen, geboren ca. 1650, begraven Teteringen op 10 januari 1729, nalatende geen onmondige kinderen. Zij trouwt Jan Cornelis Dingmans. Hieruit gedoopt rk. te Teteringen:
 - a. Adriana, gedoopt op 5 juli 1683. Doopgetuige: Eva Schoenmaeckers.
 - b. Adrianus, gedoopt op 2 september 1686, begraven Teteringen 19 mei 1704. Doopgetuigen: Joanna Soffaerts en Dimpna Andrea Cornelissen.
 - c. Joanna, gedoopt op 28 december 1687, begraven Teteringen 16 oktober 1702. Doopgetuige: Joanna Jans.
 - d. Adriana, gedoopt op 7 februari 1691. Doopgetuigen: Adrianus Digmans en Joanna Soffers i.p.v. Cornelis Peters Christiane.
 - e. Joanna, gedoopt op 11 juli 1695. Doopgetuige: Joanna Jans i.p.v. Helena Driessen.

Op 17 maart 1703¹⁴ maken Michieltjen Janssen Soffers en Jan Cornelis Dingemans hun testament. Zij wonen dan Hoolstraat te Teteringen. Er worden slechts twee kinderen genoemd nl. Adri-aentien en Cornelia. Doop van Cornelia niet gevonden.

4. Jenniken, overleden vóór 1693¹⁵, trouwt te Teteringen rk. op 29 november 1671 Bartholomeus Dielissen van Geffen. Uit dit huwelijk:
 - a. Dielis, in 1693 minderjarig.
 - b. Jan, in 1693 minderjarig, overleden op 6 augustus 1712 en begraven op 9 augustus in de Grote Kerk te Breda.
 - c. Joanna, gedoopt te Teteringen op 8 maart 1679. Doopgetuige was Petronilla Andreae (grootmoeder).

III-b. **Gerardus Soffers** (z.v.II), gedoopt rk. te Goirle op 2 maart 1620. Doopgetuige: Michiel Jan Soffaerts. Hij trouwt met Jenneke Cornelis van Dun. Dopen rk. te Goirle, volgorde niet bekend:

1. Cornelius, gedoopt op 27 maart 1660.
2. Jan Geerit, volgt onder IV-b.
3. Helena, gedoopt op 20 juni 1666.
4. Lijsken, trouwt te Tilburg voor de predikant op 15 juni 1692, geassisteerd met haar zwager Jan Adriaen Snijders en met consent van haar moeder, met Jan Jansz. van Dun, weduwnaar van Anne Anthonij van den Wegen, die voor 8 jaar is overleden.
5. Jenneke, in 1709¹⁰ genoemd: bejaarde dochter te Goirle.
6. Michiel, trouwt te Tilburg voor de predikant op 18 mei 1692,

als bejaarde jm. geassisteerd met zijn zwager Jan Adriaen Snijders en met consent van zijn moeder met Jenne Arian de Roij, geassisteerd met haar broer Jan en consent van de ouders. Zij werd genoemd bejaarde vrijgezel en beiden waren geboren en wonend te Goirle. Zij hertrouwt te Tilburg op 2 mei 1700 met Cornelis de Louw uit Moergestel. Uit het huwelijk van Michiel en Jenne Arian de Roij stamt:

- a. Jan Michiel, in 1709¹⁰ minderjarig wonend te Goirle.
7. Anneke, als 27 jarige, geassisteerd met twee broers en consent van haar moeder, trouwt zij voor de predikant te Tilburg op 5 november 1690 met Jan Adriaen Snijders, jm. 26 jaar, geassisteerd met zijn vader, geboren te Tilburg en wonend Nieuwlandt. Uit dit huwelijk stammen:
 - a. Adriana.
 - b. Manie.
 - c. Anneke, allen in 1709¹⁰ genoemd.

III-c. **Martinus Soffers** (z.v.II), gedoopt rk. te Goirle op 15 december 1626, trouwt met Lijsbet Simon Peeters. Uit dit huwelijk stammen, volgorde onbekend:

1. Adriaen, borgbrief 28 maart 1690 van Riel naar Ginneken, trouwt te Oosterhout op 11 juli 1683 met Anna Adriaensen op den Bergh, van haar een borgbrief in 1685 van Oosterhout naar Ginneken. Uit dit huwelijk gedoopt rk. te Ginneken:
 - a. Martinus, gedoopt op 10 december 1685, doopgetuigen Cornelia Adriaenssen i.p.v. Maria Beken uit Heusdenhout.
 - b. Catharina, gedoopt op 22 april 1689 doopgetuigen Petronilla Joos Merten Buys i.p.v. Anna Jan Jansen.
 - c. Elisabeth, gedoopt op 22 april 1689, tweeling, doopgetuigen Lucia Jans i.p.v. Joanna Gerit Soffers.
 - d. Cornelia, gedoopt op 10 november 1695, doopgetuigen Cornelius Jan Hendrickx en Gertrudis.
 - e. Joannes, gedoopt op 29 januari 1698, doopgetuigen Jacoba Cornelus Adriaen Vochte i.p.v. Joanna Janssen Klijnes.
2. Jenneken, gedoopt te Goirle in november 1650, ondertrouwt te Princenhage op 16 januari 1677 met Jan Hendrickx Adriaenssen van Boxel, die weduwnaar was van Cathalijn Adriaens van Meer en eerder weduwnaar van Anneke Jacobs Cornelisz. Keethe uit Princenhage. Op 22 februari 1698¹⁶ is er een obligatie van Hendrick Jan Soffers (zie II nr. 5). In 1709¹⁰ erven Jan Hendrick van Boxel, wonend in de Hage en Adriaen Merten Soffers, wonend onder Ginneken, deze obligatie van hun oom Hendrick Jan Soffers.

Kinderen gedoopt rk. Princenhage, uit het eerste huwelijk:

- a. Catharina, gedoopt op 27 april 1666, doopgetuigen Elisabeth Joannis.
- b. Joanna, gedoopt op 18 april 1668, doopgetuigen Cornelia Henrici loco Maria Gijsberti.
- c. Jacoba, gedoopt op 8 april 1670, doopgetuigen Elisabeth Joannis loco Joanna Cornelii.

Uit het tweede huwelijk:

- d. Adrianus, gedoopt op 3 juli 1676, doopgetuige Helena Tomas.

Uit het derde huwelijk:

- e. Catharina, gedoopt op 28 maart 1678, doopgetuigen Magdalena Jorissen loco Maria Marcelissen.
- f. Adrianus, gedoopt op 14 juni 1680, doopgetuigen Petronella Petri loco Petronella Jans Andrei.
- g. Elisabeth, gedoopt op 8 juni 1684, doopgetuigen Maria Leonardi loco Adriana Martini.
- h. Henricus, gedoopt op 2 mei 1693, doopgetuigen Helena Adriaenssen loco Joanna Jans.

IV-a. **Andries Jan Soffers**, (z.v.III-a), geboren te Teteringen ca. 1645, overleden aldaar op 18 oktober 1724, nalatende geen onmondige kinderen. Trouwt te Breda Gereformeerd op 15 juni 1675 en rk. te Teteringen op 7 juli 1675 met Eva Jan Huybrechts (Schoenmaeckers) uit Teteringen dochter van Jan Huybert Peeters Schoenmaeckers en Eeltien Corstiaen Andriessen. Zij is overleden te Teteringen in november 1693 als de vrouw van Andries Soffers op de hoeve van oud-president van Buerstede aan de Hey. Hij ondertrouwt als weduwnaar te Breda in de Grote Kerk op 28 augustus 1694 en trouwt op 19 september 1694 met Maria Peter Franken, weduwe van Huyben Peters van Kleijn Oosterhout. Zij overlijdt te Teteringen op 17 oktober 1733. In 1684¹⁷ kopen Andries Jan Soffers en Ifken Jan Huybrecht Peeter Schoenmaeckers, land in de Gouw te Teteringen. Op 10 augustus 1694¹⁸ is een inventaris opgemaakt bij Andries Soffers, weduwnaar van Jefken Janssen Schoenmaeckers. Zijn testament is gepasseerd voor notaris C. van Vossel te Oosterhout, gedateerd 29 november 1693. Uit het huwelijk van Andries en Eva Janssen Schoenmaeckers blijken dan nog vier kinderen in leven te zijn n.l. Adriaen - Cornelis - Jan en Cornelia. Op 28 oktober 1695 verhuurt Andries Soffers een huys-hof-boomgaert en 1½ buijnder land in de Valckenstraat te Teteringen voor vier jaren aan Huybrecht Wijmans. Op 3 mei 1696¹⁹ erft Andries voor zijn vier kinderen land te Teteringen van de grootouders Schoenmaeckers-Andriessen. Ook in zijn tweede huwelijk koopt en verkoopt hij regelmatig land in Teteringen. Uit zijn eerste huwelijk stammen, allen rk. gedoopt te Teteringen:

1. Adrianus, gedoopt op 2 april 1676, volgt onder V-a.
2. Joanna, gedoopt op 26 januari 1678, jong overleden. Doopgetuige: Helena Christiani.
3. Hubertus, gedoopt op 2 februari 1681, jong overleden. Doopgetuige: Dympha Andrea.
4. Cornelis, gedoopt op 15 december 1681. Doopgetuigen Maria Peter Huyben en Andreas Cornelissen, overleden Steenberghe kort vóór 24 mei 1721.

Op woensdag 28 december 1707²⁸, *Sijnde Alderkinderen dagh*, werd ten huize van Berbel Peeters²⁹, weduwe van Jan Teeuwen te Teteringen, een *bierfooij* gegeven. Men speelde *de caerd* en op de vioolmuziek van Jacobus Wagenaar³⁰, de speelman, werd vrolijk gedanst.

De aanleiding tot het feest was, dat men voor Berbel een kar of zes stenen had gehaald en zij wilde de werkers hiervoor onthalen. Er waren veel *huijsluijden, die bij den anderen vroolijk waren*, o.a. Cornelis Andries Soffers³¹, zijn vader, broer Jan en zuster Cornelia, Cornelis Meeussen en Jan Willemse van der Sticht³².

Door het drinken van bier werden de gemoederen wat verhit en ongeveer tussen acht en negen uur 's avonds ontstond er ruzie en *cracheel* tussen Cornelis Andries Soffers en Cornelis Meeussen, oud-gezworene van Teteringen. Soffers wilde meespelen met het kaarten, maar de kaarten waren reeds omgelegd. De gastvrouw wees hem terecht en zei dat Meeussen een oude en Soffers nog maar een jonge kerel was en dat Meeussen bleef kaarten. Jan Willemse van der Sticht mengde zich in de twist en nam het op voor Meeussen. Soffers en Van der Sticht rolden al vechtend over de vloer. Soffers had op een gegeven moment zelfs een *bloot* mes in de hand. Cornelia Soffers probeerde tussen beide te komen en werd daardoor aan een vinger gekwetst. Met behulp van anderen werkten Jan en Cornelia hun broer buiten de deur met het doel hem thuis te brengen. Echter, Jan Willemse van der Sticht ging ook naar buiten, waar de ruzie opnieuw oplaaide. Cornelia bleef proberen om haar broer tot rede te brengen. Deze ruziede maar door en was inmiddels met Jan van der Sticht in het *hoffken bij de hegge* aangekomen. Hij zwaaide met zijn mes en terwijl hij Van der Sticht een steek wilde geven, trok Cornelia nog aan de slip van zijn rok of keel, maar tevergeefs.

Het slachtoffer riep nog: "*O Heer, daer steecken zij mij dood*" en snakte nog een of twee keer met zijn voeten en is korte tijd later gestorven.

Cornelis schrok toen hij zag wat hij had aangericht en wist niet beter dan te vluchten.

Het lijk lag bebloed, op de rug met de benen verward in de doorenhag van de hof. Anthony Oomen, gezworen van Teteringen, zei de vorster dat er enig volk bij het dode lichaam moest komen om het te bewaren in naam van het officie, *dit ten voorhoede dat op gemelte lighaem niet wierde door beesten en andersints mishandelt*. De gecommandeerden, die het lijk moesten bewaken, waren: Jacobus Peter Vingerhoedt, Adriaen van Dongen, Peter Leenderden, Adriaen de Vet, Jacob Boijmeer en de knecht van Meeussen.

Meeussen had te veel bier op en kon niet meer redelijk denken en spreken. Stoffel Verhoff, een jongman van negentien en een half jaar, verklaarde: *"dat zijn dochter hem op de foije had vast genomen, om hem, als sijnde seer droncken t'huijs te brengen"*. Niettegenstaande Meeussen nog kort daarvoor zelf gezworene was geweest, *en alzo de orde kent*, weigerde hij zijn knecht hiervoor af te staan. Hij zei: *"Ick lagh met uwe en met het officie oock en ik geef mijn knecht en volk niet voor de stadhouder, maar voor mijzelf de kost en drank"*. Hij gooide uit nijd de vorster Emanuelle Christie³³ een glas bier in het gezicht en liet zich zeer beledigend uit over zijn gezag. Van dit laatste weet Cornelis Soffers niets af. Hij vluchtte zo ver mogelijk weg om uit handen van het gerecht te blijven.

De volgende dag, 29 december, wordt het dode lichaam van Jan Willemse van der Sticht gevisiteerd. Het ligt dan ten huize van zijn zuster Cornelia³⁴, weduwe van Adriaan Goverden te Teteringen, *voor in den incomen van de voorn. huisinge op een tafel off planck op twee tonnen off vaeten met een linden cleed overdeekt*.

De attestatie van de heer Doctor Croijze en de chirurgijn Adriaen van Ghert luidt: *Op heden den 29 December 1707 hebben de onderschreeve op ordre van Zijne Exellentie de heer Willem Bentinck Graave van Portland etc. Drossart van Stadt en Lande van Breda, ten versoecke van d'heer Anthony Petters, stadhouder van het Drossartsamt voorschreeve, ter presentie van de Heeren Johan Franciscus de Raat van Kerekum en Huybrecht Ooms, Scheepenen Commissarissen in deesen, gevisiteerd tot Teeteringe het doode lighaem van Jan Willemse van der Sticht ende bij denselven bevonden ene wonde in de regter zijde van de borst tussen de eerste en tweede ribbe van boove penetreerende tot in desselfs holligheid gaande dwars door de regter lobus van de longen, met*

quetsinge van de lange ader, waar uijt soodanige hamonhagie ontstaan is, dat de doot daar op heeft moeten volgen. Oordeele derhalve de selve wonde doodelijck te zijn geweest. Aldus geattesteert binnen Breda.

In de criminele ticht en aenspraecke tegen Cornelis Soffers van 21 januari 1708 wordt alles nog eens herhaald en besluit men: Dat in een lant van justitie sulcke execrabel feijt ende moort niet tollerabel maer andere ten exempel swaerlijk straffbaer sijn int sanguis ex pietur sanguine. Ende daeromme heeft den hoogh geboren heere aenlegger, den gedaegde naer voorgaende clock geluijt ter puije vanden stadhuijsen tot Breda, doen indaegen tegens heden. Ende mits deses ende andere suo tempore te voegen. Concluderende contendeert den hoogh geboren Heere aenlegger, dat den gedaegden Cornelis Andries Soffers ter sake van die geperpetreerde manslagh aenden persoon van Jan Willemse van der Stight, sal verclaert werden, ten behoeve vanden Heer ende Baron van Breda, te hebben verbeurt lijff ende goet ende vervolgens dat hij gedaegde, comende in handen van een justitie alhier sal werden gebraght ter plaetse daer men gewoon is publieke executie van criminele justitie te doen, ende aldaer gestraft met den swaerden, datter de dood naervolge, daer inne den gedaegde condemnerende met vonnisse van de Wel.Ed.Heeren President ende Schepenen der stadt Breda, mitsgaders in de costen ende misen van justitie out alias salutariter. Implore-rende.

Cornelis wordt vier maal openbaar gedagvaard en wel op 21 januari 1708, 4 en 18 februari en 3 maart. Hij meldt zich echter niet. In Steenberghe heeft hij een goede uitwijkplaats gevonden.

De datum van de uitspraak van het vonnis is tenslotte op 17 februari 1712³⁵. Gelet op alles worden zijn goederen verbeurd verklaard en zo hij in handen van de justitie valt zal hij door de scherprechter met de zwaarden worden gestraft tot de dood er op volgt.

In dit geval geldt ook: "Ondank is 's werelts loon". Cornelis Soffers heeft woorden met Meeussen. Jan Willemse van der Stight neemt het op voor Meeussen en komt in deze ruzie aan zijn eind. Als er dan gewaakt moet worden bij het lijk van Van der Stight, vertikt Meeussen het om zijn knecht hiervoor beschikbaar te stellen. Dankbaarheid is maar alles.

Na de dood van Cornelis Soffers in 1721 te Steenberghe, betaalt zijn broer Adriaen Soffers het recht van collaterale

successie³⁶ en wel voor: *Het onverdeelde vierde part in een perceel sayland groot anderhalf buinder gen. de Leeghacker gelegen aan de noordzijde van de Valckenstraat over de Herstraat onder Teteringen getaxeerd op 95 gulden. En het onverdeelde achtste part in een perceel sayland groot omtrent een buinder gelegen als voor onder Teteringen, het achtste part getaxeerd op 37 gulden en 10 stuivers.*

Hij trouwt te Steenberg en op 17 januari 1711 met Janna Leendertse van Giels, jonge dochter geboren en wonend onder Steenberg en. Hij hertrouwt als weduwnaar van Janneke Leendert van Gils te Steenberg en op 3 februari 1715 met Tanneke Adriaans Luijcks, jonge dochter, beiden wonend onder Steenberg en. Uit beide huwelijken geen kinderen.

5. Joannes, gedoopt op 25 februari 1686, volgt onder V-b.
6. Cornelia, gedoopt op 16 mei 1688. Doopgetuigen waren Joannes Cornelis Beenhackers en Dympha Andries Willems. Cornelia is overleden vóór 1725, trouwt Andries Oomens, soldaat in het Regiment van de Collonel Regteren. Uit dit huwelijk:
 - a. Eva Oomens. Zij erft op 16 maart 1725²⁰ samen met haar oom Adriaen Andries Soffers grond in de Gouwen te Teteringen.
7. Adriana, gedoopt op 11 november 1690, jong overleden. Doopgetuigen Jan Schoenmaeckers en Joanna J. Soffers.
8. Adriana, gedoopt op 13 november 1691, jong overleden. Doopgetuigen Adamis Schoenmaeckers en Mechtildis Soffers.

Uit het tweede huwelijk stammen, allen gedoopt te Teteringen:

9. Cornelis, gedoopt op 8 juni 1695, volgt onder V-c.
10. Hubertus, gedoopt op 26 augustus 1699, jong overleden. Doopgetuigen Joannis Bartholomei en Maria Adriaan Gijzen.
11. Petronella, gedoopt op 29 september 1702, begraven te Breda in de Kleine kerk op 24 augustus 1753. Doopgetuige Adrianus Petri Willemsen. Zij trouwt met Peeter van den Silveren, overleden te Breda op 9 augustus en begraven aldaar in de Grote kerk op 11 augustus 1769. Zij laten geen kinderen na en kopen in 1745²¹ het huis 'De Seven Ster' aan de Noordzijde van de Haagdijk.
12. Hubertus, gedoopt op 31 december 1706, jong overleden. Doopgetuige Cornelia Jansen Digmans.

IV-b. **Jan Geerit Soffers** (z.v.III-b), woonde in 1709¹⁰ te Goirle, trouwt Catlijn Hendriks. Uit dit huwelijk zijn te Goirle gedoopt:

1. Gertrudis, gedoopt op 16 september 1686.
2. Maria, gedoopt op 13 november 1687.

3. Joanna, gedoopt oktober 1690.
4. Cornelia, gedoopt op 24 maart 1694.

V-a. Adriaen Andries Soffers (z.v.IV-a), gedoopt te Teteringen op 2 april 1676. Doopgetuigen Marie Thomissen Houtepen en Jacob Hendrix. Begraven te Ginneken op 1 november 1748 en wonend Heusdenhout. Trouwt Gereformeerd te Breda op 9 februari 1701 met Barbera Stoffels van Dun, jonge dochter van Oosterhout, begraven te Teteringen op 14 juli 1726, nalatende geen onmondige kinderen. Adriaen is het later financieel kennelijk niet zo goed gegaan. Hij leent regelmatig geld en aan het eind van zijn leven krijgt hij onderstand van de Aalmoezenierskamer van Breda. In 1743 en 1744²² verkoopt de rentmeester van de Aalmoezenierskamer het land van Andries-. Uit dit huwelijk gedoopt rk te Teteringen:

1. Joannes, gedoopt op 24 januari 1702. Doopgetuigen Leonardus Freuters en Petronella Beenhakker.
2. Petrus, gedoopt op 29 november 1703, doopgetuigen Cornelis van Gils en Maria Matthei, overleden vóór oktober 1740, trouwt Dingena Johan Donkers.
3. Eva, gedoopt op 3 oktober 1706. Doopgetuigen Adrianus de Widt en Adriana Digmans. Overleden te Breda op 21 november en aldaar begraven op 23 november 1743 in de Grote Kerk. Zij trouwt te Breda in de Grote Kerk en rk. Waterstraat op 4 juni 1730 met Wilhelmus Jansen van Kakerken, gedoopt te Ginneken op 1 februari 1705, wonend buiten de Bosse Poort, zoon van Joannes van Kakerck en Gertrudis Antoni Verbrugghen. Uit dit huwelijk stammen, gedoopt te Teteringen:
 - a. Gertrudis, gedoopt op 29 december 1731.
 - b. Petrus, gedoopt op 26 maart 1733, overleden op 9 oktober en begraven te Breda in de Grote Kerk op 11 oktober 1743.
 - c. Joannes, gedoopt op 7 december 1734.
 - d. Barbarina, gedoopt op 14 januari 1737.
 - e. Johanna, gedoopt op 20 maart 1739, overleden te Princenhage op de Rith op 10 februari 1789, trouwt te Teteringen op 22 mei 1768 met Martinus Adriaan Naas.
 - f. Matthias, gedoopt op 24 februari 1742 in de kerk Waterstraat Breda, overleden op 21 september 1743 en begraven op 23 september in de Grote Kerk te Breda.

V-b. Joannes Andries Soffers (z.v.IV-a), gedoopt te Teteringen op 25 februari 1686. Doopgetuigen Joannes Dingemans en Antonia Martens. Overleden te Heusdenhout vóór 1739. Ondertrouwt te Breda op 27 april en trouwt aldaar in de Grote Kerk op 12 mei

1715 met Maria Adriaanse van Beeck, jonge dochter van Ginneken, woont te Teteringen, gedoopt ca. 1693, dochter van Adriaen Peter van Beeck en Cornelia Cornelis Laurijssen. Uit dit huwelijk gedoopt rk:

1. Johannes, gedoopt te Chaam op 24 februari 1716, volgt onder VI-a.
2. Cornelis, gedoopt te Ginneken op 6 april 1720, volgt onder VI-b.
3. Eva, gedoopt te Ginneken op 5 februari 1723. Doopgetuigen Joannes Adriaan van Beeck en Petronilla Andries Soffers. Zij is overleden te Breda op 6 mei 1810, ondertrouwt te Ginneken op 20 april 1748 met Cornelis Joseph Gozens, gedoopt te Baarle op 4 oktober 1717, zoon van Joseph Laurens Goossens en Cornelia Laureijs Ker(se)mans, en begraven te Breda op 5 oktober 1775. Hieruit gedoopt rk. Nieuwstraat, Breda:
 - a. Joseph Cornelis, gedoopt op 18 decmeber 1749.
 - b. Josephus, gedoopt op 8 februari 1753, overleden te Breda op 30 juni 1804. Trouwt in 1777 met Maria Vermeeren. Hertrouwt in 1781 Petronella Dingeman Sips, in 1787 met Maria du Pont en in 1796 met Elisabeth Antonie Hoogeloon.
 - c. Joannes, gedoopt op 28 april 1754, jong overleden.
 - d. Joannes, gedoopt op 2 augustus 1755, begraven te Breda op 5 november 1765.
 - e. Maria, gedoopt op 11 augustus 1757, begraven te Breda op 15 augustus 1757.
 - f. Adrianus, gedoopt op 24 augustus 1759, begraven te Breda op 22 juli 1762.
 - g. Adrianus, gedoopt op 16 april 1764, havenmeester-herberghier, overleden te Breda op 2 september 1844, ondertrouwt te Breda op 3 mei en trouwt te Breda in de Grote Kerk op 18 mei 1788 met Joanna Willemse Aarts, gedoopt te Etten-Leur op 14 augustus 1767, overleden te Breda op 22 december 1847, dochter van Willem Gerardus Aarsse en Gerardina Joannis Sitters.
4. Catharina, gedoopt te Ginneken op 6 december 1725. Doopgetuigen Laurentius Cornelissen en Maria Andries Soffers.

V-c. **Cornelis Andries Soffers** (z.v.IV-a), gedoopt te Teteringen op 8 juni 1695. Doopgetuigen Petrus Francken en Petronella van Gool. Begraven te Tilburg op 13 augustus 1736, wonend te Velthoven. Trouwt te Teteringen, ook inschrijving te Gilze-Rijen, op 22 november 1722 Joanna Adami Frijters, weduwe van Lourens Wouters van Dongen. Zij is begraven te Tilburg op 13 mei 1741. Het eerste huwelijk van Joanna Adami Frijters is te Oosterhout

gesloten op 23 oktober 1718 met Lourens Wouters van Dongen. Uit het huwelijk van Lourens van Dongen en Frijters is geboren: Johanna van Dongen, geboren te Oosterhout, trouwt te Tilburg rk. op 29 april 1742, oud 25 jaar, met Norbertus van den Dries, oud 28 jaar en geboren te Tilburg.

Uit het huwelijk Soffers-Frijters zijn geboren te Teteringen:

1. Maria, gedoopt op 10 september 1723, begraven te Tilburg op 29 juni 1741. Doopgetuigen Andries Soffers en Petronella Cornelia Jan Dingmans.
2. Adriana, gedoopt op 13 maart 1726, overleden te Tilburg op 22 juni en begraven aldaar op 24 juni 1808, ongehuwd en wonend Westenhijkant. Doopgetuigen Adrianus van Dongen en Gieltje Soffers.
3. Andreas, gedoopt op 19 december 1728, begraven te Tilburg op 26 oktober 1742, j.m. wonend Velthoven. Doopgetuigen Petrus Silvius en Maria Adriani Frijters.
4. Pitronella, gedoopt te Gilze-Rijen op 1 november 1731, begraven te Tilburg op 2 juli 1792, ongehuwd en wonend Westheykant.
5. Adriaen, 10 januari 1735, volgt onder VI-c.

VI-a. **Johannes Soffers** (z.v.V-b), gedoopt te Chaam rk. op 24 februari 1716. Doopgetuigen Petronella van Beeck en Maria Vrancken. Bij huwelijk was hij ruiter in het regiment van de Heer Luitenant Generaal Schultze van Hagen, begraven te Ginneken op 16 juni 1768. Ondertrouwt te Breda op 13 juni 1744 met attestatie naar Fijnaart en trouwt te Fijnaart nh. op 21 juni 1744 met Cornelia Hendrici Keldermans van Fijnaart. Cornelia Keldermans is begraven te Ginneken op 6 mei 1793. Hieruit stammen, gedoopt rk. Standaardbuiten:

1. Joannes, gedoopt op 30 mei 1744, doopgetuigen Cornelis Soffers en Helena Keldermans.
2. Cornelis, gedoopt op 19 oktober 1748, doopgetuigen Cornelis Soffers en Eva Soffers i.p.v. Helena Keldermans. Begraven te Ginneken op 23 december 1757.

Gedoopt rk. Nieuwstraat, Breda:

3. Maria, gedoopt op 12 juni 1751, doopgetuigen Jan Soffers en Cornelia Keldermans. Begraven te Ginneken op 4 oktober 1783, ongehuwd. Was voor-arbeidster bij Jan Dogelans, 's lands aannemer in Ginneken²³.
4. Joannes, gedoopt op 9 december 1752, volgt onder VII-a.
5. Helena, gedoopt op 14 februari 1754, doopgetuigen Cornelis Goysses en Maria Soffers. Begraven te Ginneken op 2 december 1755.

6. Henricus, gedoopt op 16 februari 1755, volgt onder VII-b.
7. Andreas, gedoopt op 28 oktober 1756, doopgetuigen Johannes Goossens en Eva Soffers. Begraven te Ginneken op 4 juli 1758.
8. Petrus, gedoopt op 17 augustus 1761, doopgetuigen Johannes Goossens en Petronilla van Woensel. Begraven te Ginneken op 20 oktober 1783. Hij was in 1779 en 1780 in dienst van A.B. Bakkeren te Ginneken als scheper.

VI-b. Cornelis Jansen Soffers (z.v.V-b), gedoopt te Ginneken op 6 april 1720, doopgetuigen Cornelis Andries Soffers en Adriana Adriaense van Beeck. Overleden te Breda op 29 mei 1786 en begraven aldaar in de Grote Kerk op 1 juni 1786. Hij was linnenbleker en burger van Breda. Poorter van Breda op 28 augustus 1749. Trouwt te Breda Ger. op 4 mei 1749 met Anna Baljaers, gedoopt te Rijsbergen rk. op 2 juni 1720, dochter van Egidius Joannes Baljaers en Adriana Symonus Jacobs. Zij wordt begraven te Breda op 30 december 1749. Hij hertrouwt te Breda Ger. op 29 november 1750 met Joanna Maria van Heel, van Gilse. Zij is overleden te Breda op 19 mei 1782 en begraven aldaar in de Kleine Kerk op 22 mei 1782.

Cornelis huurt een blekerij met huysingen enz. omtrent het Ginnekenseijnde in de Bleijkstraat op 13 februari 1749²⁴. Op 18 februari 1751²⁵ koopt hij een washuis met drie bleekvelden aan de Noortsijde van de Haagdijk, welke hij in 1775 weer verkoopt²⁶. Uit het eerste huwelijk stammen geen kinderen. Uit het tweede huwelijk zijn gedoopt rk.:

1. Petrus, gedoopt op 15 december 1752, kerk Brugstraat. Doopgetuigen Petrus van Heyl en Adriana Soffers. Hij is overleden te Breda op 26 augustus 1824 wijk C. Haagdijk 149. Ondertrouwt te Roosendaal op 16 april 1785 en trouwt aldaar op 1 mei 1785 met Johanna Brouwers, gedoopt te Roosendaal op 4 december 1745, en overleden aldaar op 16 april 1822. Dochter van Adrianus Brouwers en Digna Vervloet. Uit dit huwelijk gedoopt te Roosendaal:
 - a. Anna Maria Soffers, gedoopt op 9 mei 1788, doopgetuigen Adrianus Brouwers en Dimpna Vervloet.
2. Joannes, gedoopt op 31 mei 1754, kerk Nieuwstraat, doopgetuigen Johannes van Heel en Catharina Soffers. Overleden te Breda op 17 augustus 1760 en begraven aldaar in de Kleine Kerk op 19 augustus 1760.
3. Cornelia, gedoopt op 24 februari 1756, kerk Nieuwstraat, doopgetuigen Petrus van de Silvere en Cornelia Keldermans. Overleden te Breda op 15 april 1775 en begraven aldaar in de

Kleine Kerk op 18 april 1775.

4. Willem, gedoopt op 8 maart 1758, kerk Nieuwstraat, doopgetuigen Maria de Neys en Johannes de Neys.
5. Paulus, gedoopt op 25 september 1759, kerk Nieuwstraat, doopgetuigen Adrianus de Canter en Catharina Wagemakers en Elisabeth van Heyl.
6. Johannes, gedoopt op 27 januari 1762, kerk Nieuwstraat, doopgetuigen Eva Soffers en Gerardus Willems.
7. Adriana, gedoopt op 28 januari 1764 kerk Nieuwstraat, doopgetuigen Cornelis Goossens, Maria Soffers en Eva Soffers.

VI-c. Adriaen Cornelis Soffers (z.v.V-c), gedoopt te Tilburg op 10 januari 1735, doopgetuigen Joannes Vrijters en Petronilla Soffers, koopman. Overleden te Breda op 19 juni 1774 en aldaar begraven op 21 juni 1774 in de Grote Kerk. Hij trouwt Anna Raaymakers, gedoopt te Strijp op 11 november 1738, dochter van Adrianus Raaymakers en Wilhelma Croonenborgh. Zij is overleden tussen maart 1771 en juni 1774. Op 18 juni 1774²⁷ is er een voogdaanstelling over hun enig in leven gebleven kind Cornelis. Uit dit huwelijk gedoopt rk. Brugstraat, Breda:

1. Cornelis, gedoopt op 13 november 1763, volgt onder VII-c.
2. Clara Wilhelmina, gedoopt op 12 augustus 1765, doopgetuigen Petrus van de Silver en Maria Kronenburg. Zij is overleden vóór 1774.
3. Adrianus, gedoopt op 28 november 1768, doopgetuigen Johannes van Lieshout en Petronella Soffers. Hij is overleden vóór 1774.
4. Josephina Joanna, gedoopt op 19 maart 1771, doopgetuigen Leonardus de Haime en Petronella Soffers. Zij is overleden op 7 juli 1771 te Breda en aldaar begraven op 10 juli 1771 in de Grote Kerk.

VII-a. Joannes Soffers (z.v.VI-a), gedoopt te Breda op 9 december 1752, doopgetuigen Jan Soffers en Cornelia Keldermans. Hij was hovenier en is overleden te Breda op 22 december 1816 wonend Antwerpse Barakken. Hij trouwt te Teteringen op 22 september 1776 met Maria Pieter Kuypers, gedoopt te Ginneken op 21 september 1754, dochter van Petrus Antonius Kuypers en Johanna Maria Hubertus van Dun. Zij is overleden te Breda op 26 juni 1838, oud 89 jaren. Uit dit huwelijk stammen; gedoopt rk. te Breda:

1. Maria Cornelia, gedoopt op 25 februari 1777, kerk Nieuwstraat, doopgetuigen Henricus Soffers en Cornelia Kuipers. Zij

is overleden te Breda op 20 november 1838, wonend Gasthuisvelden. Zij trouwt te Breda op 14 april 1804 met Pieter Span, gedoopt in Haaren 1770, zoon van Peeter Span en Gerardine Bastiaan van der Ven. Hij was brouwersknecht en overleden te Princenhage op 23 juli 1820.

2. Joannes, gedoopt op 17 september 1779, kerk Nieuwstraat, doopgetuigen Antonius Cuypers en Cornelia Soffers q.n. Petronilla van Bedaf.
3. Joannes, gedoopt op 8 augustus 1784, kerk Waterstraat, doopgetuigen Cornelia Soffers en Cornelia Kuipers. Hij was dagloner-bierkruier en is overleden te Breda op 20 mei 1846 wonend Gasthuisvelden. Hij trouwt te Breda op 3 mei 1807 met Maria Catharina Winden, minderjarige dochter van Hendrik Winden, uitdraagster en overleden te Breda op 24 februari 1845 oud 56 jaren. Uit dit huwelijk stammen geen kinderen.
4. Petronella, gedoopt op 26 oktober 1787, kerk Waterstraat, doopgetuigen Petrus Verheyen en Petronilla Kuypers. Zij is overleden te Breda op 19 februari 1823, wonend op de Haagdijk. Zij trouwt te Breda op 4 februari 1816 met Johannes Baptista Balmaeckers, gedoopt te Groot-Zundert op 16 april 1777, zoon van Rombout Balmaeckers en Maria Hensen. Zijn beroep was hovenier-arbeider en hij was eerder weduwnaar van Adriana van Dorst. Voor haar huwelijk was Petronella ongehuwde moeder van:
 - a. Elisabeth Soffers, geboren te Breda op 13 januari 1812, overleden aldaar op 6 maart 1838 wonend Halstraat A.445, en op 14 mei 1832 gehuwd met Cornelis Luyken, gedoopt te Roosendaal op 9 november 1807, schoenmaker van beroep en zoon van Michiel Luyken en Anna van der Heyden. Hij trouwt voor de tweede maal te Breda op 3 december 1838 met Maria de Jongh, geboren te Breda op 28 oktober 1818, dochter van Adriaan de Jongh en Johanna van Gils. Zij is overleden te Breda op 29 mei 1854.
 - b. Anthonius Johannes Soffers, geboren te Breda op 13 juli 1815.
5. Antonius Johannes, gedoopt op 4 oktober 1790, kerk Waterstraat, doopgetuigen Antonius Kuypers en Johanna Peters. Hij was kramer-koopman en is ongehuwd overleden te Breda op 28 juli 1853 wonend Haagdijk.
6. Petrus Cornelis, gedoopt op 28 december 1793, kerk Waterstraat, doopgetuigen Petrus Kuypers en Marie Soffers. Hij was dagloner, fruitverkoper, winkelier en kramer en is te Breda overleden op 14 februari 1851, wonend Haagdijk. Hij

trouwt te Breda op 9 februari 1814 met Anna de Jong, gedoopt te Breda op 15 januari 1771, dochter van Jacobus de Jong en Maria Gillissen. Zij overlijdt te Breda op 3 december 1842 zonder kinderen na te laten.

VII-b. **Henricus Soffers** (z.v.VI-a), gedoopt te Ginneken op 16 februari 1755, doopgetuigen Cornelis Goossens en Helena Keldermans. Arbeider, herbergier en overleden te Ginneken op 12 juni 1836. Hij trouwt te Ginneken rk. op 1 mei 1785 met Jacoba Lips, gedoopt te Princenhage op 22 augustus 1761, dochter van Antoni Dingeman Lips en Cornelia Jacobi van der Velden. Zij is overleden te Ginneken op 13 november 1846. Uit dit huwelijk gedoopt rk. Ginneken:

1. Cornelia, gedoopt op 24 januari 1786, doopgetuigen Joannes Soffers en Cornelia van de Velden. Overleden te Breda op 9 mei 1851 wonend Akkerstraat en zij trouwt te Breda op 24 mei 1815 met Dingeman Houtermans, gedoopt te Breda op 16 oktober 1787, zoon van Willem Houtermans en Cornelia van der Schoo. Hij is overleden te Breda op 24 december 1852.
2. Johannes, gedoopt op 29 januari 1787, volgt onder VIII-a.
3. Antonius, gedoopt op 19 mei 1788, doopgetuigen Adrianus Lips en Cornelia Keldermans, en begraven te Ginneken op 28 juni 1788.
4. Maria, gedoopt op 24 mei 1789, doopgetuigen Adrianus Lips en Maria Lips. Zij is overleden te Ginneken op 20 februari 1808 en aldaar begraven op 22 februari.
5. Antonia, gedoopt op 13 november 1790, doopgetuigen Adrianus Goossens en Johanna Lips. Overleden te Breda op 17 mei 1832 wonend Houtmarkt A.375. Trouwt te Ginneken op 8 juni 1816 Godefridus van Eylen, gedoopt te Teteringen op 16 april 1777, zoon van Christiaan van Eylen en Johanna van de Broek. Hij was paardekoper, arbeider en overleden te Breda op 4 september 1819. Antonia was ongehuwde moeder van:
 - a. Hendrika, geboren te Ginneken op 11 augustus 1815 (erkend in 1816) en overleden te Breda op 21 november 1821.
6. Petrus, gedoopt op 7 juli 1792, volgt onder VIII-b.
7. Catharina, gedoopt op 16 maart 1794, doopgetuigen Jacobus Lips en Jacoba Oomen. Overleden te Breda op 3 november 1864, wonend Boschstraat A.583, ongehuwd en dagloonster. Zij was ongehuwde moeder van:
 - a. Maria Soffers, geboren te Ginneken op 14 mei 1819, overleden te Breda op 15 februari 1897. Trouwt te Breda op 15 november 1852 Wilhelmus Donkers, geboren te Breda op 22 november 1826, zoon van Johannes Donkers, stalknecht en

- Johanna Bakx. Hij was koetsier en rijtuigverhuurder en overleden te Breda op 9 november 1870 wonend Boschstraat.
8. Adrianus, gedoopt op 7 april 1796, doopgetuige Bartholomeus Caluis. Begraven te Ginneken op 3 mei 1798.

VII-c. **Cornelis Soffers** (z.v.VI-c), gedoopt te Breda op 13 november 1763, doopgetuigen Johannes Boomaars en Adriana Soffers. Burger en koopman, overleden te Breda op 22 maart 1804 en begraven aldaar op 24 maart in de Grote Kerk. Trouwt te Breda Ger. op 17 april 1784 met Maria Elisabeth van Willigen uit Gouda, dochter van Govert van Willigen en Judith de Haime. Zij is overleden te Breda op 29 april 1789 en begraven aldaar op 2 mei 1789 in de Grote Kerk. Hij gaat voor de tweede maal in ondertrouw te Breda op 4 november 1790 en trouwt aldaar voor Schepen op 11 juni 1794 met Johanna Margrita Engel, gedoopt te Middelburg (luthers) ca. 1763 als dochter van Jan Daniël Engel, koffieplanter, en Maria Elisabeth Manders (ook genoemd Maria Denis). Johanna Margrita Engel is overleden te Breda op 24 januari 1797 en begraven op 26 januari 1797 naar buyten Breda. Hij trouwt voor de derde maal te Breda op 21 juli 1800 met Maria Johanna van Woensel, gedoopt te Breda rk. Nieuwstraat op 18 december 1772, dochter van Jacobus van Woensel en Paulina Maria van Ettenaer. Zij is overleden te Breda op 28 maart 1806 en begraven aldaar op 1 april 1806 in de Grote Kerk. Uit het eerste huwelijk gedoopt te Breda rk. Brugstraat:

1. Anna Suzanna Soffers, gedoopt op 27 juni 1785, doopgetuigen Gerardus de Haime en Susanna van Willigen. Zij trouwt te Breda op 20 februari 1803 met Petrus Adrianus Plancken, med. doctor.

Uit het derde huwelijk gedoopt te Breda rk. Nieuwstraat:

2. Susanna Jacoba Anna Soffers, gedoopt op 5 november 1800, doopgetuigen Jacobus van Woensel en Anna Suzanna Soffers. Overleden te Breda op 2 februari 1803 en begraven aldaar op 4 februari 1803 in de Grote Kerk.
3. Hendrikus Carolus van Woensel, gedoopt op 27 maart 1806, doopgetuigen Engelbert van Woensel en Elisabeth Vermijs. Komend uit Tilburg zegt hij zich te vestigen op 1 september 1839, als particulier, te Teteringen. Sindsdien niet meer gevonden. Hij was een buitenechtelijk kind van de derde vrouw van Cornelis Soffers nl. Maria Johanna van Woensel.

VIII-a. **Johannes Soffers** (z.v.VII-b), gedoopt te Ginneken rk. op 29 januari 1787, doopgetuigen Joannes Lips en Marie Kuijpers. Tuinman-hovenier en overleden te Breda op 29 maart 1840 wonend

Haagdijk C.144. In 1836 wordt hij genoemd: sergeant 2e Comp. in garnizoen te Amsterdam. Hij trouwt te Breda op 7 juli 1811 Helena Petronella Lievegoed, gedoopt te Breda op 12 januari 1790, wasvrouw, dochter van Louis Lievegoed en Margaretha Frijters. Zij is overleden te Breda op 6 november 1852. Uit dit huwelijk geboren te Breda:

1. Cornelia, gedoopt op 6 september 1811, overleden te Breda op 28 december 1873. Trouwt te Breda op 10 februari 1836 Franciscus Geerse, gedoopt te Breda op 4 juli 1807, letterzetter, zoon van Gijsbertus Geerse, schoenmaker en Maria Elisabeth Dekkers. Hij is overleden te Breda op 24 december 1853.
2. Ludovicus, gedoopt op 6 augustus 1815, schoenmaker, trouwt te Breda op 30 november 1840 Henrica Kolwe, geboren te Delft op 21 september 1819 dochter van Bernard Anthoon Kolwe en Francisca Beckering. Zij vertrekken op 6 augustus 1841 naar Delft.
3. Johannes, gedoopt op 15 juni 1818 te Ginneken.
4. Antonetta, gedoopt op 20 december 1823, overleden te Breda op 21 april 1830.
5. Jacoba, gedoopt op 19 maart 1827, overleden te Breda op 27 maart 1827 wonend Akkerstraat.
6. Hendrik, gedoopt op 12 juli 1828.

VIII-b. **Petrus Soffers** (z.v.VII-b), gedoopt rk. te Ginneken op 7 juli 1792, doopgetuigen Petrus Lips en Catharina Lips. Metselaar, overleden te Ginneken op 9 juni 1870. Trouwt te Ginneken op 18 oktober 1817 Adriana Balmakers, gedoopt te Ginneken rk. op 27 april 1789, dochter van Petrus Balmakers en Maria Anna Martens. Zij is overleden te Ginneken op 21 december 1846. Uit dit huwelijk geboren te Ginneken:

1. Maria Johanna, gedoopt op 22 oktober 1818, ongehuwd overleden te Ginneken op 15 september 1908.
2. Petrus, gedoopt op 23 januari 1820, ongehuwd overleden te Ginneken op 31 juli 1910. Beroep: bouwmeester. Heeft o.a. 'Het Withof' te Etten-Leur gebouwd.
3. Henricus, gedoopt op 23 januari 1820, overleden te Ginneken op 25 januari 1820.
4. Jacoba, gedoopt op 23 november 1821.
5. Catharina Wilhelmina, gedoopt op 3 oktober 1823.
6. Bernardus Godefridus, gedoopt op 16 maart 1826.
7. Elisabeth, gedoopt op 15 april 1828, trouwt te Ginneken op 21 april 1853 Franciscus Johannes Speet, geboren te Leiden in 1830 en wonend Soeterwoude.

8. Adrianus, gedoopt op 16 juni 1830, overleden te Ginneken op 30 oktober 1834.
9. Henricus, gedoopt op 14 november 1832, timmerman-touwslager, overleden te Breda op 9 augustus 1906. Trouwt te Ginneken op 14 november 1832 Anna Maria Catharina (Trinette) Soffers, geboren te Rijsbergen op 1 maart 1836, dochter van Petrus Johannes Soffers en Joanna van Aerden. Zij is overleden te Breda op 9 juli 1915.
10. Antonius Cornelis, gedoopt op 8 juli 1834 te Ginneken op 13 juli 1834.

NOTEN bij artikel genealogie Soffers

Gebruikte afkortingen:

GAB - Gemeentelijk Archief Breda
 GAT - Gemeentearchief Tilburg
 RANB - Rijksarchief in Noord-Brabant te 's-Hertogenbosch
 R - Rechterlijk Archief
 NOT - Notarieel Archief

1. RANB, Hilvarenbeek R, 30, f 113v.
2. GAT, Tilburg R, 332, f 27.
3. RANB, Hilvarenbeek R 32, f 16.
4. GAT, Tilburg R 349, f 314-316.
5. GAT, Tilburg R 350, f 181v-182v.
6. GAB, Breda R, 518, f 19-19v.
7. GAT, Tilburg R 361, f 205v-206.
8. GAB, Breda R 537, f 344.
- 8a L.F.W. Adriaenssen, 'Elf Generaties Moonen', *Brabantse Leeuw* (1970).
9. GAT, Tilburg R 362, f 98-98v.
10. GAB, Breda R 556, f 49-52.
11. GAT, Tilburg R 364, f 126-126v.
12. GAT, Tilburg R 373, f 3v.
13. GAB, Breda Not, 469, f 34-35 (26 september 1690).
14. GAB, Breda Not. 352, f 42.
15. GAB, Breda Not. 338, f 81.
16. GAB, Breda Not. 315, f 440.
17. GAB, Breda R 544, f 144.
18. GAB, Breda Not. 339, akte 4.
19. GAB, Breda R 550, f 247v-251v.
20. GAB, Breda R 582, f 40v-48.

21. GAB, Breda R 594, f 84v-85v.
22. GAB, Breda R 593, f 13v.
23. GAB, R Ginneken, 77, f 95 (18 oktober 1780).
24. GAB, Breda Not. 965, f 1.
25. GAB, Breda R 599, f 24v-26v.
26. GAB, Breda Not. 1083, f 7 en Breda R 611, f 39.
27. GAB, Breda Not. 1117, f 53.
- 27a 'Cornelis Soffers en zijn 3 vrouwen' *Brabantse Leeuw* III (1984).
28. GAB, Breda R 129, f 17.
29. Barbera Petersen Vlam (Berbera Peeter Adriaen Jaspers) van Teteringen, overleden Teteringen 29 oktober 1729, nalatende geen onmondige kinderen, trouwt Breda (Grote Kerk) op 1 juli 1676 met Jan Jansen Mathaeussen van Teteringen, overleden Teteringen Jan Matheussen 15 maart 1707. Zij woonde in 1707 op de stede van Juffr. Sophia Francken, weduwe van de Heer Anthony van de Lemmer. De stede was eerder eigendom van Bernt Francken.
30. Jacobus Wagenaar, speelman, wonende 'Kijserstrate' Breda.
31. Zie 4 A.
32. Jan Willemse van der Sticht, gedoopt Teteringen op 16 september, vermoedelijk 1683, zoon van Wilhelmus van der Steeght en Dympha Adriani, overleden te Teteringen op 28 december 1707, doodgestoken; twee weeskinderen van zijn zuster.
33. Emanuelle Christie, vorster, kosten, voorlezer en schoolmeester te Teteringen.
34. Cornelia van der Sticht, gedoopt te Teteringen (RK) op 3 oktober 1676, overleden aldaar op 24 februari 1710, eerst weduwe van Adriaan Goverden, nu getrouwd met Peter Staps, nalatende twee onmondige kinderen, trouwt te Breda (Grote Kerk) 18 februari 1703 Adriaan Govert Petrus van Ginneken, j.m., overleden te Teteringen op 16 maart 1707, nalatende twee onmodige kinderen. Zij hertrouwt te Breda (Grote Kerk) op 4 november 1708 met Peter Japik Stappertz., weduwnaar.
35. Uitspraak vonnis: Breda R 113, f 123v (vonnis 92).
36. Collaterale successie: Breda R 578, f 92v-94v (24 mei 1721).

BRABANDERS IN DUITSE GEWESTEN (1):

HET KATHOLIEKE AMOENEBURG IN
HESSEN OMSTREEKS 1650-1850

drs. J. Mertens
Stippelmansweg 13 B-3568 Hechtel

Inleiding

Bij gelegenheid van mijn speurtocht naar de Kempense kramers, de zogeheten teuten, hun handel en wandel en hun eventuele emigratie naar streken waar ze geopereerd hadden, vond ik talloze Duitse plaatsen waar vooral Brabanders uit de streek ten zuiden van Eindhoven zich in de loop der eeuwen gevestigd hebben. Zoals blijkt, betreft het in de meeste gevallen teutenhandelaars of emigranten uit teutendorpen. Zo zal men tussendoor onder deze Brabanders bijgevolg ook Limburgers uit Nederland of België aantreffen, omdat de grens door de teutenregio loopt. Teuten waren ambulante handelaars en/of ambachtslui die eeuwenlang hun kost verdienden door periodiek in den vreemde rond te trekken als koperslagers, textielventers, veehandelaars, haaropkopers, leurders met allerlei waar, enz. Met deze typische handel, die alle respect afdwingt, ging een enorme emigratie gepaard¹.

In het buitenland vinden de lokale geschiedschrijvers of genealogen geen verklaring voor het feit dat precies 'Brabanders'² of andere teuten in hun streek immigrerden. Zij trachten uit te zoeken wat hun voorouders in hun geboorteplaats toch 'uitgespookt' hadden dat ze deze definitief verlieten en verwisselden voor een ver vreemd dorpje. In Mardorf vroeg men zich b.v. af of de Brabanders het spoor van de Vlaamse wevers uit de middeleeuwen gevolgd waren, omdat in Marburg, Fritzlar, Bad Hersfeld e.d. verwijzingen naar de *Fläminge* te vinden waren; of het spoor van de Hugenoten die sedert 1685 Frankrijk ontvluchtten³. Andere buitenlanders legden een link met de 16de eeuwse geloofsvluchtelingen uit de Zuidelijke Nederlanden. Met geen van deze emigratiegolven evenwel houden het teutenfenomeen en -emigratie ook maar enig verband.

Deze studie, in hoofdzaak gebaseerd op bij ons ongekend bronnenmateriaal en literatuur, verschilt van maar sluit aan bij een andere bijdrage⁴, waarin ik een eerste reeks opmerkingen maakte over de teutenemigratie in het algemeen en de aspecten ervan in het bijzonder. Daar kwam b.v. de katholieke karakteristiek aan

bod, de aktiviteit van de teuten na hun emigratie en deze van hun nakomelingen, de landelijke omgeving die bij voorkeur opgezocht werd, enz. In onderhavige reeks bijdragen, met vooral ook genealogische informatie, kon een en ander wegens de talloze nieuwe inlichtingen die ik de afgelopen twee jaren verzamelde, bovendien veel systematischer benaderd worden. De uittocht van de Kempenaars gebeurde immers niet zo maar willekeurig. Het valt onder meer op dat deze 'exodus' naar Duitsland vooral plaatsvond vanaf de beëindiging van de 30-jarige oorlog (1618-1648), die de Duitse gewesten, b.v. ook Amöneburg, zo grondig verwoestte. Voor de wederopbouw van het land heette men er immigranten zeer welkom. Zeker de Brabanders die van aanpakken wisten of teuten die van alle markten thuis waren, vonden er hun plaats. In welke mate de overtuigd katholieke Brabanders vooral katholieke gemeenten, heerlijkheden of gewesten opzochten, zal op het einde van het onderzoek besproken worden. We zullen dan ook andere vaststellingen kunnen formuleren.

De emigratie naar het ambt Amöneburg

We openen deze reeks met een bijdrage over de emigratie naar Hessen, meer bepaald naar het Oberamt Amöneburg. Nadien zullen andere plaatsen in Hessen en elders in Duitse Länder volgen.

Het Oberamt Amöneburg, met het stadje Amöneburg als bestuurlijke hoofdplaats, omvatte destijds vier ambten of ambachten die als katholieke enclaves van Kurmainz, het keurvorstendom en aartsbisdom Mainz, in het sedert de reformatie protestant geworden Hessen lagen⁵. De ambten Amöneburg (twaalf gemeenten) en Neustadt (zeven gemeenten) waren de grootste en grensden aan elkaar. Het gerecht Katzenberg (onder meer Ruhlkirchen en Ohmes) behoorden tot het ambt Neustadt. In het begin van de 19de eeuw werden deze katholieke enclaves met Hessen verenigd. Tot op heden bleef die streek in Hessen door en door katholiek. Het is op z'n minst opvallend dat de betreffende emigranten zich in die enclaves gevestigd hebben en b.v. niet 25 km verder.

Hieronder geven we onze informatie over de Brabanders, *Brabantini*, *Brawender*, *Brabantiner* of *Brabänder*, zoals ze in Amöneburg en omgeving genoemd werden, in chronologische volgorde en per plaats van vestiging of vermelding. Vooraf merken we nog op dat de dorpen en de kleine stadjes als Amöneburg en Neustadt slechts een gering aantal inwoners telden:

	<u>1700⁶</u>	<u>1802</u>	<u>1987</u>
Amöneburg (stad)	394	940	ca. 1450
Mardorf	345	639	ca. 1400
Rossdorf	313	492	ca. 1000

I RUHLKIRCHEN

1. Omstreeks 1656 huwde Jost Ringeland uit Bladel met een dochter van Hans Daubeney in Ruhlkirchen, waar hij zich vestigde.

II NEUSTADT

2. In 1677 huwde Johann Witt uit Mol met weduwe Konrad Hoffmann uit Neustadt en vestigde zich er metterwoon.
3. Op 4 december 1724 stierf in dit stadje vrij plots jonkman Johannes Mergen uit Lommel, destijds ressorterend onder de meierij van 's-Hertogenbosch.
4. In 1741 werd in Neustadt een Elisabeth geboren als onwettige dochter van Magdalena Groscin. Deze verklaarde dat Johannes Engell Moll, een Brabander, de vader was.

III (STADT) ALLENDORF

5. In Allendorf huwden in 1695 de twee rondtrekkenden Joannes Von de Wiel en Anna Cath. Rubers. Brabanders?

IV. NIEDERKLEIN

6. In 1728 stierf in Niederklein de Brabander Hubert Vector.

V. OHMES

7. In 1738 werd Mathias Robus, waarschijnlijk een Brabander, in Ohmes vermeld volgens de parochieregisters van Ruhlkirchen. Daar werden resp. in 1738 en 1740 twee dochters van hem geboren. Zijn zoon Eberhard werd in 1743 in Mardorf gedoopt, waarbij Eberhard Alweins als peter optrad.

VI. AMOENEBURG

8. Op 20 juni 1667 huwde Caspar Dominicus, zoon van Johannes, met Anna El. Fettich van Amöneburg. Zijn herkomst staat als volgt aangegeven: *Antwerpiensis ex Flandria*. Hij overleed in Amöneburg op 10 december 1697. De familie Dominicus stierf uit.
9. Arnold Stefan Dinns uit Bergeyk stierf op 14 mei 1698.
10. Op 27 mei 1743 huwde Jacob van der Werth (ook van der Werde) *ex Hispania inferiori*⁷, met Maria Magdalena Senne-

felder van Amöneburg. Zijn handelscompagnon Gerard Linders (of Lenders, ook Lennarzt) trad op als getuige⁸. Bij de geboorte van één van zijn acht kinderen werd Maria Anna Alweins in 1750 als meter genoemd. De familie von der Werth breidde uit, maar stierf in deze plaats in de loop van de 19de eeuw uit.

11. Op 25 mei 1744 huwde Johann Petrus (ook Peters), een andere handelscompagnon van de vorige, eveneens uit *Hispania inferiori*, met zijn verloofde Anna Chr. Kalkbrenner. Zoals J. van der Werth had ook J. Petrus vooraf het poorterschap van het stadje aangevraagd en verkregen. We komen daar verder op terug. Tussen 1745 en 1758 werd Johann vader van zes kinderen. Tegen het einde van de 18de eeuw stierf deze stam uit.
12. In 1855 kocht Johann Michael Ceelen de steenbakkerij in Amöneburg. Hij was in Overpelt (Belg.-Limburg) op 14 april 1811 geboren als zoon van lubber-handelaar Adriaen en Aldeg. Figgels alias Stratemans. Op 21 december 1839 trouwde hij met Joanna Maria van Ham, in 1809 in Dommelen geboren als dochter van Jan. Deze Johann Ceelen oefende net als zijn vader het beroep van ambulante paardensnijder uit, een typisch teutenambacht⁹. In 1846 huwde hij met Justine Weiler. Waar zijn drie eerste kinderen geboren werden, weten we niet, maar de twee daaropvolgende dochters werden in de steenbakkerij geboren. Dit bedrijf verkocht hij in 1866 om het adellijk goed Plausdorf bij Amöneburg aan te kopen.

VII MARDORF

13. Volgens de rekeningen van het ambt Amöneburg vestigde zich in 1668 een Daniël Anthonius of Anton uit Antwerpen in Mardorf. Hij was gehuwd met een vrouw uit het 50 km noorderlijker gelegen Hallenberg bij Winterberg in het Sauerland. Hun kinderen werden er geboren tussen 1671 en 1688. De vader overleed in 1695, waarna men de naam Anton in Mardorf niet meer vindt.
14. Op 13 juni 1729 huwde de Eerselaar Wilhelm Alweins, zoon van Lucas en Maria, met Maria El. Preis uit Mardorf, waar hij zich vestigde. Als getuige trad zijn broer Eberhard Alweins op¹⁰. Bij de doop van het oudste van zijn zes kinderen op 7 april 1730 werd Eberhard als peter opgetekend. Dit was hij tevens in 1743 van de genoemde Eb. Robus. Bij de doop van een ander kind van Wilhelm, op 4 januari 1742, vinden we Johannes Alweins als doopheffer genoemd. Deze

kwam eveneens uit Eersel en stierf in Mardorf op 7 augustus 1756. Daar is de naam nu verdwenen. Hij komt nog wel voor bij een vrijgezel in het naburige Erfurtshausen en in Amöneburg.

15. Op 22 november 1729 huwde Adrian Leonhard, zoon van Leonhard Adrian en Petronella, uit *Dyssel* (= Duizel onder Eersel en niet het Belg. Dessel), met Anna Magd., weduwe van Henricus Gockel in Mardorf. Daar kregen ze in 1731 en 1734 twee dochters die beiden in 1736 stierven. Bij één van hen was Maria El. Alweins meter. Adrian Leonhard overleed op 20 februari 1740.
16. Op 3 januari 1735 overleed Wilhelm Huiberg uit Bladel en op 6 juni 1741 (zijn broer?) Simon Huiberg uit de meierij in Mardorf.
17. Johannes Damen uit Brabant trad in 1740 op als doopheffer bij een geboorte van de zoon van Anna Römer. Emigrant of teut?
18. Op 8 maart 1750 stierf Thomas Peltz uit Waalre in Mardorf.
19. Op 13 januari 1768 overleed Hermann Hux, een 37-jarige jonkman uit Brabant.
20. Tussen 15 mei 1768 en 28 augustus 1772 werden in Mardorf de kinderen geboren van Bartholomäus van Moll, afkomstig van Duizel en gehuwd met Maria Elisabeth. Onder de peters treffen we Joh. Heinrich Alweins aan. Onder andere op 7 december 1774 en 8 maart 1777 werd Bartholomäus in de parochieregisters van Rossdorf genoemd als bewoner van een door de gemeente verpachte herberg aldaar, waar nog kinderen van hem geboren werden. In zulke herbergen bezat de gemeentewaard het alleenrecht van wijn en brandewijn en het monopolie om de reizigers en bezoekers te laten overnachten. Later, in 1779, keerde Bartholomäus terug naar Mardorf, waar hij eveneens gemeentewaard werd en vanwaar de stam zich tot op heden vertakt heeft, niet alleen in de omgeving maar ook in de Verenigde Staten. In Mardorf werd 'Barthels Haus' nog na de tweede wereldoorlog naar deze stamvader genoemd¹¹. Op de Van Molls komen we verder terug.
21. Op 2 januari 1770 huwde Nikolaus Ivo uit Brabant, zeer waarschijnlijk uit Luyksgestel (destijds Land van Loon), met Maria Anna Hoff uit Mardorf, waar hij op 7 mei 1778 overleed. Zijn vijf kinderen werden er tussen 1770 en 1778 geboren. Een Alweins -alweer!- was éénmaal doopheffer. Een Johann Ivo (broer van Nikolaus?) ontmoeten we in 1779 als peter bij de familie Van Moll. Nu nog komt de familienaam

in Mardorf bij vijf families voor. Zoals leden van de families Alweins en Van Moll trokken ook Ivo's in de 19de eeuw uit Hessen weg naar de Ver. Staten.

22. Peter Jans(en) en zijn vrouw Susanna Fend alias Kraft¹² waren gehuwd in Oberursel (Taunus)¹³, dat ruim 70 km verder lag. Ook daar treffen we een zeer aanzienlijke kolonie Brabanders aan, op wie we bij een volgende gelegenheid terugkomen. Peter had in Marburg drie kinderen: Margaretha (1797-1798) van wie Margaretha, de echtgenote van Henr. Fend uit Oberursel, meter was; Gabriel (1799-1806) van wie de verdergenoemde Gabriel Jansen peter was; Catharina (°1801). Op 1 maart 1801 huwde Gabriel Jansen in Mardorf met Maria El. Alweisin. Zijn (Brabantse) afkomst werd niet opgegeven. In 1803 werd hij vader van Heinrich, van wie Joh. Heinrich Alweins peter werd, en in 1805 stierf hij. Zijn zoon Heinrich huwde later in Rossdorf, waar de naam Jansen nog in twee families voorkomt.
23. Op 23 mei 1803 overleed de 28-jarige Mathias Desens uit Brabant. Hij was bij Gabriel Jansen knecht (*servus*) geweest.

Van der Werth 'ex Hispania inferiori'.

Waar kwam de onder nummer 10 genoemde Jacob van der Werth vandaan? Hispania inferior of Nederspanje/lagergelegen Spanje is een curieuze geografische aanduiding. De pastoor van de Amöneburgse Stiftskirche ging er in 1743 kennelijk vanuit dat geheel Brabant nog onder de Spaanse koning hoorde, terwijl alleen Zuid-Brabant (het latere Belg. deel) tot 1713 van de Zuidelijke of Spaanse Nederlanden deel uitmaakte. Dit gebied ging sinds dat jaar over in handen van de Oostenrijkse Habsburgers, zodat er in het beste geval, b.v. als Jacob in Mol zou geboren zijn, *Austria inferior* had moeten staan. Toch kwam hij zeer waarschijnlijk uit Noord-Brabant, misschien wel uit Leende. Daar vond ik op 20 mei 1714 een Jacobus *Verweirden* geboren als zoon van Petrus (ex Valkenswaard) en Maria Svossen. Bij een geboorte op 10 juli 1712 werd de vader *Van Weirde* genoemd. Deze laatste was wellicht verwant met Jintis van Weerden, jonkman en haarteut van Leende. Deze kreeg op 15 augustus 1713 van de schepenen van Heeze en Leende een certificaat uitgereikt, omdat hij zich buitenshuis begaf *om syne coopmanschappe met vrouwen hair te oefenen ende voort te setten, omme daer mede den cost eerlyck te winnen ende te verdienen*¹⁴. Anderzijds werd in 1714 en 1715 door de Schepenbank van Eindhoven een certificaat uitgereikt aan

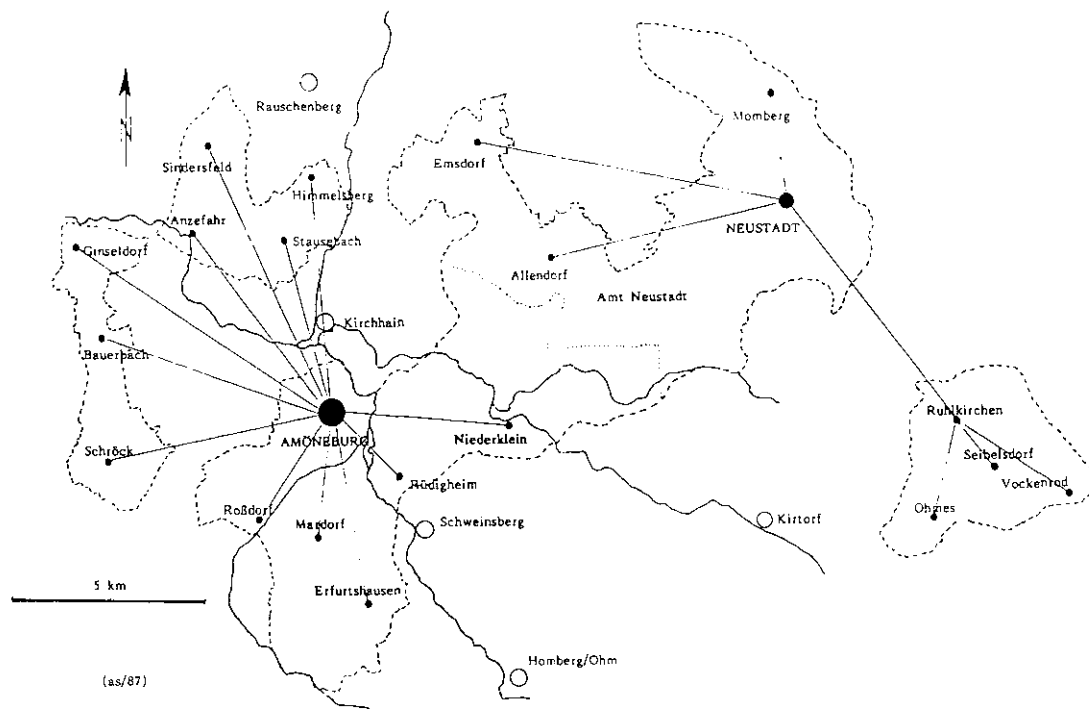
Johan, zoon van Bartel van der Waerden en Cath. van den Bour, die zich naar het buitenland wilde begeven¹⁵.

Jacob van der Werth, wellicht een textielverkoper, vroeg en kreeg na voorlegging van zijn geboortebewijs het burgerrecht van Amöneburg, omdat hij daar met zijn verloofde wilde trouwen. Hij verklaarde dat *seinen Compagnicus und Mithandelsman* Gerhard Lenaerts vele jaren met hem handel gedreven had. Deze getuigde dat *sein gewesener Mitgesell biss 600 Fl. bey der Compagnie franck und frey* had staan. Voor wie er nog aan zou twifelen, blijkt uit deze aantekeningen uit Amöneburg dat we met Brabantse teuten te doen hebben. Johannes Petrus, de *Brabandter*, vroeg om dezelfde reden als Jacob het poorterschap van Amöneburg aan. Deze kwam toen getuigen dat Johann bij de laatste afrekening in de compagnie op meer dan 300 gulden recht had en dat hij *unter keinen Leibaigenschaft* stond. Lijfeigenschap bestond in Brabant niet, aldus Jacob¹⁶.

Jacob overleed op 21 december 1765. Zijn zoon Johann Caspar, landbouwer van beroep, werd nog als *Van der Werth* opgetekend, één van zijn kleinzonen Balthasar, timmerman van stiel, als *Von der Wert*. Hij trok in 1812 met het leger van Napoleon op in de veldtocht naar Rusland, werd in Oost-Pruisen verwond en verpleegd door Charlotte Harms. Met deze Lutherse vrouw uit Callwen¹⁷ huwde de katholieke Amöneburger in 1813. Omstreeks 1855 stierf hij als hereboer in Callwen. De kinderen werden evangelisch opgevoed. Eén van de zonen, Johann Carl (1818-ca.1885), werd schipper en eigenaar van een schoener op de Memel. Hij overleed in het nabije Alt Urzpirden (nu Rusland). Zijn zoon Wilhelm Heinrich bezat in dit dorpje 60 hectare grond. Na de laatste wereldoorlog kwamen de meeste Von der Werths vanuit Alt Urzpirden in Schleswig-Holstein terecht.

Kerkkoper en brandspuiten van de geelgietersfamilie Van Moll

Bartholomäus van Moll kwam ongetwijfeld uit Duizel, waar in 1777 ook een Peeter van Mol emigreerde naar *Mardorp* in het keurvorstendom *Menz* (=Mainz)¹⁸. Deze Peeter, zoals de eerdergenoemde Gerard Linders, een textielhandelaar, werd niet in de

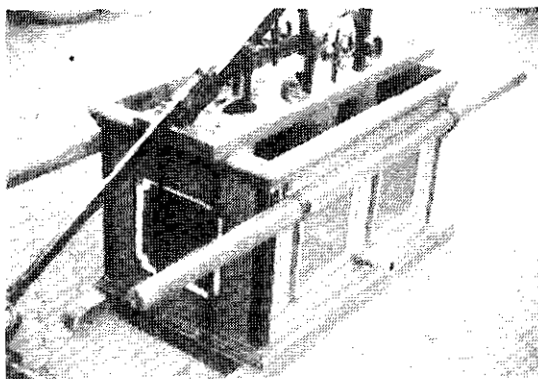

Het katholieke amt Amöneburg tijdens het Ancien Régime

● Katholieke plaatsen (onder Mainz)
○ Protestantse plaatsen (Hessen)

afb.2: een 12-armige messing kroonluchter, die in de H. Catharina- en Hubertuskerk van Mardorff hangt en die door de Van Molls vervaardigd zou zijn (Müller, p.102). Deze luchter werd in de kerkrekeningen voor het eerst in 1758 vermeld is is zeer waarschijnlijk omstreeks 1755 door de maker aan de kerk geschonken. Onderzocht zou moeten worden of er gelijkenis is met de luchter in de Luyksgestelse St.Martinuskerk, waarvan een afbeelding in Knippenberg e.a., p. 21. Ander koperwerk van de Van Molls werd enkele jaren geleden in de kerk gestolen.

afb.3: draagbare brandspuit (midden 19de eeuw) van Rossdorg, het buurdorp van Mardorf, waar Heinrich Josef van Moll werkzaam was, zodat hij zo goed als zeker de maker van het toestel was.

afb.4: een dekplaat in messing die aan de verloren brandspuit van Neustadt bevestigd was. Deze werd in 1843 door H.J. van Moll hersteld en vernieuwd: 'Umgearbeitet und neu eingerichtet von H.I. van Moll in Mardorf - 1843'.

parochieregisters van Mardorf geciteerd en overleed daar kennelijk ook niet. Toch bezat hij er grond¹⁹. Uit een rekening van pastoor Gerlach van Niederklein de dato 1775-1777 blijkt dat hij zich met zijn broer in Mardorf opgehouden heeft en dat hij aan de genoemde parochieherder textielstoffen geleverd heeft²⁰. Op de rugzijde van de rekening lezen we: *Nr. 8 Moll, Brabänder.... 6ten Xbris 1777. Deze Gebrüder Moll in Mardorf* kunnen eigenlijk enkel Bartholomäus en Peeter van Moll geweest zijn. Of Peeter ooit definitief emigreerde, is niet zeker. Mogelijk profiteerde hij van het voordeel dat de herberg van zijn broer bood. In de teutenhistorie spelen herbergen een centrale rol! Interessant is tevens de vaststelling dat Peeter Duitse stoffen uit de omgeving verkocht, b.v. *Casler Ras* en *Steyf Schegter*²¹, zoals trouwens ook G. Linders *Cronrasch*. Niet zozeer textielteut Peeter, maar de andere Van Molls zouden in Mardorf en omgeving sporen van blijvende aard nalaten. Bartholomäus en zijn nakomelingen oefenden immers het beroep van geelgieter uit, d.i. iemand die producten uit geelkoper of messing vervaardigde. De koperslagersstiel kwam onder de uitgeweken teuten het meeste voor. Een deel van de kerkelijke benodigdheden in Mardorf was door Bartholomäus' kundige hand vervaardigd: luchters, wijwatervat, wierookvat, enz. Jammer genoeg werd het koperwerk van de kerk in Mardorf in 1985 gestolen, onder meer 17 luchters. Bartholomäus en zijn nakomelingen produceerden ook brandspuiten of verplaatsbare pompwerktuigen en waren hiervoor in hun regio zeer gekend. Twee van zijn zonen zetten het ambacht van hun vader verder, noemden zich *Mechanikus* of werktuigkundige en legden zich vooral toe op zulke brandspuiten. Een groot deel van deze toestellen in de onmiddellijke en verdere omgeving van Mardorf kwam uit de werkplaats van Van Moll. De laatste vertegenwoordiger van deze ambachtslui was Heinrich Joseph van Moll (1803-1888), die in 1865 ook de eerste brandspuit voor Rüdigheim vervaardigde: de prijs bedroeg 140 Thaler, de termijn van de waarborg beliep drie jaar²². Zoals we later zullen zien, waren de Van Molls niet de enigen die hun geboortestreek in den vreemde alle eer aandeden.

Besluit

Tot slot maakten we de optelsom. Dit kunnen we verantwoord doen omdat de bronnen in het behandelde gebied voldoende onderzocht werden, zodat nagenoeg alle daar ingeweken Brabanders achterhaald moeten zijn. Twijfelachtige gevallen namen we niet op, b.v. Andreas Simon²³. We telden per emigratie (d.i. één persoon, één gezin of twee broers...), niet per geëmigreerde persoon.

Als we de nummers 5, 8 en 13 buiten beschouwing laten omdat ze niet tot de eigenlijke teutenregio behoorden, tellen we 20 emigraties naar het Oberamt Amöneburg. De meesten vestigden zich in Amöneburg (stad), Neustadt en vooral Mardorf. De plaatsen van herkomst waren de volgende:

Waalre	1	Luyksgestel	1
Bergeyk	1	Lommel	1
Bladel	2	Mol	1
Eersel-Duizel	3	Overpelt	1
Brabant (onbepaald)	9		

NOTEN

1. Voor een overzicht van het teutenfenomeen en literatuur, zie: W.H.Th. Knippenberg e.a., *De Teuten. Buitengaanders van de Kempen* (Eindhoven, 1974) en J. Mertens, *Kempens kramersvolk in Nederlandse en Rijnlandse gewesten tijdens de 17de eeuw. Bouwstoffen tot de geschiedenis van de teutenhandel* (Hechtel-Eksel, 1985). Over de samenhang tussen emigratie en teutenhandel, zie ook: J. Mertens, *De vier dorpen van de Bank van Pelt (16de-17de eeuw). Bijdrage tot de kennis van de teutenhandel* (Overpelt, 1984) 95-137.
2. De benaming Brabanders was op vele plaatsen, b.v. in Amöneburg en Oberursel, een begrip, bij zoverre dat zelfs inwoners van grensgemeenten als Hamont en Luyksgestel, b.v. in Holland en Denemarken, als Brabanders aangeduid werden! Dit houdt ook hiermee verband dat de inwoners van Belgisch-Limburg destijds tot het graafschap Loon behoorden, dat sedert 1366 van het prinsbisdom Luik deel uitmaakte. Hun gecompliceerde staatsonderhorigheid maakte het deze 'Luikenars' niet gemakkelijk om zich in het buitenland herkenbaar te identificeren. Brabander behoefde in den vreemde geen nadere uitleg.
3. A. Müller, *Rund um Wall und Wehrtum. Das zwölfhundertjährige Mardorf* 5. in *Geschichte und Gegenwart* (Mardorf, 1973²) 126-127.
4. J. Mertens, *De emigratie van koperslagers en andere teuten uit Noord-Brabant en het Land van Loon naar het Duitse Rijk van de 17de en 18de eeuw*. Dit zal in jaargang XL (1988) van *Brabants Heem* verschijnen.
5. Voor wat volgt, zie Müller, *Rund um Wall*, 126-127 en A. Schneider, *Brabantiner im Amte Amöneburg* (Amöneburg, 1986) (folder 4 p.). Veel dank zijn wij verschuldigd aan Helmuth von der Werth (Heikendorf) die ons sedert 3 maart 1987 zeer

- bereidwillig genealogische informatie verstrekke en ons in contact bracht met Dr. A. Schneider (Amöneburg). Deze laatste zijn we zeer erkentelijk voor de vele precieze inlichtingen waarmee we deze bijdrage sedert 2 april 1987 konden uitbouwen, voor de fraaie afbeeldingen en de overzichtelijke kaart van zijn hand. Vergelijk ook: H.-E. Stier e.a., *Westermanns Atlas zur Weltgeschichte* (Braunschweig, 1967) 78.
6. Zonder het lokale gemeentebestuur en geestelijkheid.
 7. *27 may copulati sunt Jacobus van der Werth ex Hispania inferiori et Maria Magdalena Sennefelderin....* (Archief Stiftskirche Amöneburg, Trauregister). Zie ook verder.
 8. Deze compagnie handelde blijkbaar in textielstoffen, want volgens de kerkrekening van 1749 van St. Michael in Schröck (bij Marburg) leverde *der Brabänder Gerhart* een soort stof *Cronrasch* genoemd. Vergelijk verder met *Casler Ras*.
 9. Gemeentehuis Overpelt, Registers Burgerlijke Stand, 1811, akte 29 en 1839, akte 79.
 10. Koperslager Everhard Aloens (=Alweins), zoon van Lucas, geboren in 1693 in Eersel, huwde in 1731 in Oberursel waar hij in 1753 overleed; K. Henrich, 'Brabanter Tödden in Oberursel', *Mitteilungen der Vereins für Geschichte und Heimatkunde (Oberursel)*, XVIII (1974) 27. Een Hendrik Alewijns van Eersel was in 1703 koopman in vellen (F.W. Smulders, 'De teuten in Eersel in de 17de en 18de eeuw', in: W.H.Th. Knippenberg e.a., *De Teuten. Buitengaanders van de Kempen* (Eindhoven, 1974) 115. Leden van de Lommelse familie Alweins zullen we nog elders ontmoeten.
 11. Müller, *Rund um Wall*, 127.
 12. De naam Fend kwam een eeuw voordien al even in Mardorf voor: In 1682 huwde Joh. Hermann Fendt, zoon van Hermann en Anna Marg., beiden ambulant (*conjuges vagi*), met een Elisabeth. In 1684 werd een Johann Georg geboren als zoon van Hermann Fendt.
 13. Wellicht was deze Jans(en) via Oberursel van Brabantse afkomst. Henrich, 'Brabanter Tödden', 27, deelt mee dat de Brabander Matheus Jansen, vanaf 1749 Janz genoemd, in Oberursel vele nakomelingen had, vooral kopersmeden en handelaars. Eerder al bleek een relatie tussen Mardorf en Oberursel. Zie noot 10.
 14. Rijksarchief in Noord-Brabant te 's-Hertogenbosch, Rechterlijk Archief Leende, protocollen; Streekarchief Zuid-Oost Brabant te Eindhoven, Rechterlijk archief Heeze-Leende, inv. nr. 154, f. 150r-v. Vergelijk J. Coenen, 'Onbekende teuten uit de heerlijkheid Heeze-Leende-Zesgehuchten', in: W.H.Th.

- Knippenberg e.a., *De Teuten. Buitengaanders van de Kempen* (Eindhoven, 1974) 192.
15. A. Frenken, 'Uit de schepenprotocollen van Eindhoven VIII', *Brabants Heem*, XI (1959) 91-93.
 16. Staatsarchief Marburg, Protocollen Amöneburg 1695/97.
 17. In Tilsit Land, de omgeving van de stad Tilsit of (in het Russisch) Sovjetsk aan de Memel (= Njemen). Dit gebied lag destijds in Oost-Pruisen, niet ver van Litauen, en nu in de Sovjet-Unie.
 18. Smulders, 'De teuten in Eersel', 115.
 19. Hij was niet de enige Brabantse afstammeling met grondbezit! Volgens het kadaster van Mardorf in 1810-1812 bezat Johann Ivo 1,4 ha, een Johann Alweins 1,9 ha, weduwe Heinrich 2,6 ha, Barthel van Moll 1,2 ha, Peter van Moll 0,3 ha, enz.
 20. Stiftsarchiv Amöneburg, akte F XIII, nr. 3, Niederklein.
 21. *Kasseler Rasch*, een grove kamgaren stof in Kassel vervaardigd. *Rasch*, naar het Franse stadje Arras. *Steyf Schegter*, een soort vilt, werd gebruikt voor het verstevigen of stijven van kragen, revers e.d. *Schegter*, naar het Hongaarse *Tschako*, een vilten hoofddeksel.
 22. A. Schneider, 'Zur Geschichte des Feuerlöschwesens in Rüdighheim', in: *50 Jahre freiwillige Feuerwehre Rüdighheim* (Marburg, 1984) 3-5 en Schneider, *Brabantiner* (genoemde folder). Het brandweermuseum van Fulda (Hessen) kon ons op 7 mei 1987 geen nadere inlichtingen verstrekken.
 23. Deze huwde in 1671 in Amöneburg als zoon van Johannes Krussen en Elisabeth, afkomstig van *St. Drein* in het Luikerland (in Wallonië ?), met Anna Chr. Jägers uit Niederheimbach op de linkerrijnoever (Rheinland-Pfalz).

VAN DEN ABELEN IN OOST-INDIE

P.L. Leget-Kuijlen & J.N. Leget
Dr. Hermanslaan 36, 5348 JK Oss

De burgemeester van de gemeenten in Brabant zijn verplicht, krachtens de circulaire van de Commissaris des Konings van 22.12.1847, no. 26¹, jaarlijks in januari een opgave te verstrekken van de landverhuizers, die in het voorgaande jaar hun gemeenten hebben verlaten. Zo is in 1856 uit 's-Hertogenbosch Adrianus Leonardus Akkermans in gezelschap van zijn echtgenote Johanna

Angenis van den Abeelen naar Djokjakarta vertrokken, tot *het bekomen van een deel in een plantage*. Een van zijn broeders woont te Djokjakarta.

Adrianus Leonardus Akkermans, zoon van Jan Hendrik Akkermans - overleden te 's-Hertogenbosch op 24 februari 1846 en Helena Visser, zonder beroep te 's-Hertogenbosch, geboren te Namur (België) op 10 mei 1827 trouwt te 's-Hertogenbosch op 27 maart 1856 met Johanna Angenis van den Abeelen, geboren te Nijmegen op 16 juni 1831, dochter van Bernardus van den Abeelen overleden te Surabaya op 29 maart 1840 en Johanna Angenis van den Rijp, wonende te 's-Hertogenbosch.

Adrianus Leonardus Akkermans belijdt de Ned. Herv. godsdienst en wordt voor de belasting aangeslagen in de klasse der welgestelden. Hij is zonder beroep.²

NOTEN

1. *Provinciaal Blad* (1847) no. 115.
2. Gemeentearchief 's-Hertogenbosch, Ingekomen stukken van Burgemeester en Wethouders, 1856, agenda 683.

RIETSTAPS HANDBOEK ONGEWIJZIGD HERDRUKT

Commercie wint ten koste van de heraldiek

A.H. Hoeben

Liatrislaan 12, 5582 GJ Aalst-Waalre

Midden 1987 verscheen een ongewijzigde herdruk van Rietstaps Handboek der Wapenkunde, omgedoopt tot Handboek der Heraldiek, dat in 1961 zijn vierde, geheel bewerkte druk beleefde. Er waren twee redenen voor uitgeverij Brill om tot deze stap te besluiten: 'het boek was geheel uitverkocht en er was dus op korte termijn een herdruk nodig, terwijl er bovendien plannen bij een andere uitgever bestaan om binnen enkele jaren een nieuw boek...op de markt te brengen'.¹

Men zou vrede kunnen hebben met een niet aangepaste herdruk, als deze binnen een relatief korte tijd na het verschijnen van de laatste, bijgewerkte versie gedrukt moest worden om aan de vraag te voldoen. Maar het feit dat de editie van 1961 zo'n zesentwintig jaar is verkocht, doet vermoeden dat de vraag naar het handboek van beperkte omvang is geweest en dat de uitgever lange

tijd aan de behoefte van de markt heeft kunnen voldoen.

Een periode van ruim vijftientig jaar heeft echter, ook op het terrein van de heraldiek, het nodige materiaal opgeleverd dat zinvol gebruikt kan worden om standpunten te herzien, voorbeelden opnieuw te kiezen en waar mogelijk bepaalde, in voorgaande edities minder uitgewerkte, paragrafen of hoofdstukken uit te werken of te herzien. Zo zou een hoofdstuk over de oudste dragers van de heraldische figuren, de zegels, zeker bijdragen tot een betere kennis van de wijze waarop het blazoen zich ontwikkelde en werd toegepast. Ook de overheids heraldiek, en met name de zegels en wapens van provincies en steden zouden, lijkt mij, een uitgebreidere behandeling verdienen, dan in de druk van 1961 is gedaan. Maar dit zijn enkele desiderata, die mogelijk door overwegingen van omvang, en dus prijs, van het boekwerk moeilijk te verwezenlijken zouden kunnen zijn.

Anders gesteld is het met de inhoudelijke aspecten van de stof zoals die in het boek behandeld wordt. Ik denk daarbij dan in de eerste plaats aan de informatie die ontleend is aan oudere heraldische werken. Bekijkt men de voetnoten eens voor wat betreft de datering van de aangehaalde literatuur, dan blijkt dat een niet onaanzienlijk deel van de bronnen die gebruikt worden, gepubliceerd zijn vóór 1940 en het zal ieder duidelijk zijn dat in de veertig tot vijftig jaar die tussen 1940 en 1987 verlopen zijn, nieuwe studies een ander licht op een aantal zaken geworpen zal hebben. Natuurlijk heeft Brill de bibliografie laten aanpassen (de enige aanpassing ten opzichte van de editie van 1961), maar dat geeft degene die het handboek als algemene kenbron voor een aantal historische heraldische gegevens gebruikt en dan ook de besproken voorbeelden (opnieuw) wil aanhalen, onvoldoende leidraad bij zijn zoeken naar noodzakelijke correcties.

Men zou voorgaande opmerkingen als tamelijk gratis kunnen afdoen. Daarom wil ik in het hiernavolgende, ter illustratie van mijn betoog, enkele zaken noemen die kenmerkend zijn voor de uitspraken die inmiddels achterhaald zijn en die bij een nieuwe editie verbeterd hadden moeten worden. Ik beperk mij, om de omvang van mijn artikel te limiteren, tot de eerste vijftien pagina's van het handboek.

Dat ik tot deze puntsgewijze behandeling in staat ben is te danken aan het feit dat ik ruim drie jaar geleden begonnen ben met 'Rietstap' voor mijzelf van kritisch commentaar te voorzien². Uiteraard laat ik kleine feilen en druk/zetfouten buiten beschouwing, omdat ik aanneem dat, om een voorbeeld te noemen, Mans in het bijschrift bij afbeelding 2 en op pagina 7 wel in Le Mans zou zijn verbeterd, evenals het getal 164 (waarschijnlijk wordt

bedoeld 64) op pagina 25 en de doorsnede-maat van 70 centimer, wat wel als 70 millimeter gelezen zal moeten worden (pagina 41). Ook ga ik voorbij aan het ontbreken van voetnoten bij bepaalde gegevens, die voor verdere zelfstudie van geïnteresseerden toch belangrijk zijn³.

Op pagina 4 staat te lezen dat de gewapende krijgslieden afstammelingen zouden kunnen zijn van de oude dorps- of stamhoofden. Het lijkt mij noodzakelijk deze en de aansluitende (voorgaande en volgende) paragrafen te ontdoen van dergelijke algemeenheden o.a. op basis van de publikatie van Jkrvr. Van Winter⁴. Dat Godfried van Anjou in 1127 het leeuweschild van zijn schoonvader ontving is niet meer dan een legende, want alleen zijn grafplaat, die echter na 1150 gedateerd moet worden, toont de leeuwen; een bron voor een ouder wapen van Godfried is niet bekend (pagina's 6 en 7). Dit geldt eveneens voor de overlevering dat Willem de Veroveraar zeventig jaar eerder (let wel: in 1060 of daaromtrent!) een schild met leeuwen gevoerd zou hebben. Dit moet nu maar eens geschrapt worden, zeker gezien het zegel van Willem dat bekend is en dat niets van een heraldische figuur laat zien⁵. De tijd dat Willem de Veroveraar leefde blijft tot nu toe behoren tot de pre-heraldische periode, hoe graag men misschien anders zou willen.

Het zegel van Waleran graaf Van Meulan uit 1136-1138 (pagina 7) wordt door Pastoureau⁶, de bekende leraar aan de Franse archief-school en hoofd van het zegel- en penningenkabinet van de Bibliothèque Nationale, naar het rijk der fabelen verwezen en moet dus ook niet meer vermeld worden. Waarschijnlijk geldt hetzelfde voor het zegel van Gilbert de Clare, gedateerd tussen 1138 en 1148, want de tijd voor erfelijke symbolen was nog niet rijp.

Het zegel van Raoul de Vermandois (pagina 8) blijft een raadsel, in zoverre dat het origineel geen definitief uitsluitsel geeft over het feit of er van dwarsbalken dan wel van een geschaakt schild sprake is⁷.

De 'karbonkel' van Raymond de Berengar (pagina 8) mag (nog) niet als zodanig getypeerd worden, omdat de afbeeldingen van zegels uit 1157 en 1160, die Cascante geeft⁸, eerder doen besluiten tot een figuur die Smit in zijn 'Brabantsche Beelden en Teekens van Recht' een radkruis noemt. En later voert Navarre een kettingfiguur, die zeker niet identiek is aan de karbonkel zoals we die kennen in b.v. het wapen van Kleef.

De Gelderse graven voerden *zonder twijfel* drie mispelbloemen (of althans vijfbladen), niet alleen in hun zegels maar ook op hun munten (pagina 8)⁹. Op pagina 14 wordt de band met de leenheer

als inspiratie voor 'velen' bij de keuze van hun wapenfiguur gezien, maar een studie die dit feitelijk bevestigt moet nog geschreven worden. Eerder dient men te denken aan een in wijder verband optredende modetrend, zoals trouwens al blijkt uit het feit dat ook niet door een leenband verbonden geslachten identieke figuren voeren.

De gedachtengang in de paragraaf over de breuk op pagina 14 is verwarrend. Enerzijds wordt gesproken over identieke wapens voor *verschillende* families, maar tegelijkertijd wordt gesteld dat de breuk het *erfelijk* karakter van het wapen niet aantast. Op de pagina's 15 en 16 wordt weliswaar deze uitspraak weer gekorrigeerd, maar dan komt plotsklaps toch weer een gemeenschappelijke afstamming ter tafel. Zoals gezegd, verwarrend en geschiedkundig ook slecht onderbouwd. En sprekend over breuken: enkele historische voorbeelden die de 'breuk-theorie' moeten illustreren, behandeld op de pagina's 264-268, zijn onjuist en moeten dus niet gebruikt worden¹⁰.

Het is te betreuren dat een nieuwe 'generatie' van enkele duizenden belangstellenden in de heraldiek, die dit handboek zullen kopen, voor wat alleen al een aantal historische gegevens betreft, onjuiste informatie voorgeschoteld krijgt. In de korrespondentie die ik met de heer Pama in 1986 voerde gebruikte deze de term 'catechismus', een voor een handboek, lijkt mij, terechte term. Maar dit betekent ook dat wat de 'catechismus' biedt, niet alleen zuiver in de terminologie, maar ook in de bewijsvoering moet zijn. En daarom is het zo vreselijk jammer dat een onvolmaakt produkt op de markt is herverschenen.

Brill heeft al signaleerd dat een andere uitgeverij het 'gat in de markt' heeft gezien en het initiatief heeft genomen tot een geheel nieuw opgezet handboek. Laat ik de hoop uitspreken dat daarin legendarische zaken ontbreken en een duidelijke wetenschappelijke aanpak als basis voor het gebodene zal dienen. Omdat een dergelijk handboek nog wel enkele jaren op zich zal laten wachten, wil ik een aantal belangrijke zaken, die in deze bijdrage onbesproken zijn gebleven, maar die hoognodige aanvulling en korrektie behoeven ten opzichte van wat 'Rietstap' ons leert, in afzonderlijke deelstudies behandelen. In de hoop dat ik daarmee een aantal bezitters van de vierde druk van 1961 en die van de herdruk van 1987 een dienst bewijs.

NOTEN

1. Citaat uit brief van mevr. drs. E. Venekamp, adjunct-directrice uitgeverij Brill, d.d. 5 oktober 1987.

2. Ik wil niet onvermeld laten dat ik in 1986 kontakt heb gezocht met uitgeverij Brill, waaruit in tweede instantie een briefwisseling is ontstaan met de heer Pama, en aangeboden heb mijn aantekeningen voor een herziene druk van het handboek ter beschikking te stellen.
3. Enkele voorbeelden voor alle zekerheid. '*De naam wâpen of wâfen voor het kenteken van een ridder...*' etc., pagina 2, zonder bron. '*In 1143 en 1151 vinden we ook reeds...het zo bekende kruis van Savoie*' etc., pagina 7, zonder bron. '*...het krukkenkruis van Jerusalem dat koning Johan van Jerusalem hun (sic) ter gelegenheid van het beleg van Damiate had geschonken*', pagina 33, zonder bron; voor zover mij bekend betreft het hier de zoveelste legende. En zo zijn er meer voorbeelden van uitspraken, waarbij een verwijzing naar een bron of de literatuur nuttig of zelfs noodzakelijk is.
4. J.M. van Winter, *Ministerialiteit en ridderschap in Gelre en Zutphen* (1962). Daarnaast ook: F.L. Ganshof, *Etude sur les ministérielles en Flandre et en Lotharingie* (1927).
5. N. de Wailly, *Elements de paléographie*, II, planche R, nr. 2.
6. M. Pastoureau, *Traité d'héraldique* (1979) 31.
7. Brief van mevr. A.M. Couvret, hoofd-conservatrice te Amiens, d.d. 7 mei 1986. Mijn dank aan de heer C. Vermande te Santpoort voor het ter beschikking stellen van een kopie van dit schrijven.
8. I.V. Cascante, *Heraldica general y fuentes de las armas de España* (1956) 413, figuren 257 en 258.
9. Zie: *Corpus Sigillorum Neerlandicorum* ('s-Gravenhage, 1937-1940) nrs. 480 en 482. Het is onduidelijk waarom Pama schrijft 'zouden gevoerd hebben', want het CSN is hem blijken andere voorbeelden zeker bekend.
10. Onjuist zijn de 'bewijsvoeringen' voor de breuken Leuven-Moha (p. 265), Engelbrecht-Willem-Julius van Horne (niet Hoorne; p. 266) en Jan van Loirchstraten (p. 268 met verwijzing naar een verkeerde pagina bij De Raadt), die het aangegeven gevierendeelde wapen niet voert. Hij gebruikt het tegenzegel van Gilles van Berchem, zoals blijkt uit J.Th. de Raadt, *Sceaux armoiries des Pays-Bas et des pays avoisinants* (4 dln; Brussel, 1898-1903) I, 238.

UITREIKING VAN DE ST. HELENA MEDAILLE TE 's-HERTOGENBOSCH

P.L. Leget-Kuijlen & J.N. Leget
Dr Hermanslaan 36, 5348 JK Oss

De St. Helena Medaille is een onderscheiding, die door Keizer Napoleon III op 12 augustus 1857 ingesteld werd¹.

Deze medaille is een herinnering aan Napoleon I en bestemd voor alle militairen, zowel Franse als buitenlandse, die in de Franse legers tussen 1792 en 1815 gediend hadden.

In de loop van 1858 is deze onderscheiding uitgereikt aan de nog in leven zijnde oud-militairen.

Deze bronzen medaille draagt aan de voorzijde de naar rechts gewende beeldenaar van de keizer, omgeven met een lauwerkrans, terwijl het rondschrift luidt: Napoléon I Empereur.

Op de achterzijde: à/ses/compagnons/de Gloire/sa dernière/pensée./Ste Hélène/5 Mai/1821.

Verder het randschrift: Campagnes de 1792 à 1815. Voorts is aan de medaille een keizerskroon vastgemaakt.

De medaille heeft als grootste afmetingen: 50 mm hoog en 31 mm breed. Aan de medaille is een groen lint met vijf rode strepen bevestigd, waarvan de buitenkanten rood zijn.

Op acht verschillende tijdstippen verzoeken Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant -namens de minister van Binnenlandse Zaken- aan het college van Burgemeester en Wethouders van 's-Hertogenbosch de medaille van St. Helena met het bijbehorende brevet, aan de nog in leven zijnde ex-militairen uit te reiken.

Op 5 januari 1858 ontving Victor Karel Dittlinger, gepensioneerd kolonel de medaille².

Op 15 februari 1858:³

Joseph Croefier

Charles Holdiman

Bernhard Dumerniet

Henri Hulskamp

Gerard van den Elsacker

Arnold Jean Kraft

Nicolaas Gillhomme

Francois van der Velden

Op 22 februari 1858 waren aan de beurt:⁴

Adrien Abbema

Frederic Jean van de Wakker

Michel Frederic Leistikow

Op 8 april 1858 gevolgd door:⁵

Jean Broekhoven

Adrien Corneille Kusters

Gerard Coppelaar

Op 4 mei 1858 werd de medaille uitgereikt aan:⁶

Nicolas Bergman

Henri Looman

Stanislas Bömer

Antoine Matthieu Conrad van der

Jean Broekhoven	Meulen
Henri Kuster	Jean Antoine du Moulin
Jean Baptist Lambrechts	Thomas Schardt
Op 31 mei 1858 volgen: ⁷	
Philippe Bouman	Jean Kreijne
Jean Hein den Doop	Antoine van Meteren
Joseph den Doop	Jean Meijs
Pierre van Dijk	Jean Moers
Antoine Eijndhoven	Jacques Pictie
Jean Groenendaal	Jean Semler
Henri Heijne	Martin van der Sloom
Jean Hite	Jean Stevenaar
Jacques Janssens	Gijsbert van der Velde
Pierre Francois Kakerken	Jean Verheugt
Jean Laurent Kennis	Martin Verhoex
Guillaume Klaassens	Jean Gisbert van de Werke
Anthonij Knijff	Adrien Pierre Willems
Pierre Korver	
Op 15 oktober 1858 zijn de laatsten: ⁸	
Rutgerus Berben	Jacques Kok
Gerardus Bunk	Jean Pierre Leenders
Johannes Ender ⁹	Anna Catharina Lovin
Francois Grosz	Jacob Schneider
Joseph Keller	Joannes Peter Sterken
Met dank aan mevrouw drs G. van der Meer en drs H.W. Jacobi, Rijksmuseum Het Koninklijk Penningkabinet te Leiden.	

NOTEN

Gebruikte afkortingen:

Corr. B. en W. - Correspondentie Burgemeester en Wethouders
GAHt - Gemeentearchief 's-Hertogenbosch

1. H. v. Heyden, *Ehren-Zeichen und Abzeichen in Frankreich* (Frankfurt am Main, 1903).
2. GAHt, Corr. B. en W., 1858, agenda 14.
3. GAHt, Corr. B. en W., 1858, agenda 149.
4. GAHt, Corr. B. en W., 1858, agenda 187.
5. GAHt, Corr. B. en W., 1858, agenda 318.
6. GAHt, Corr. B. en W., 1858, agenda 403.
7. GAHt, Corr. B. en W., 1858, agenda 461.
8. GAHt, Corr. B. en W., 1858, agenda 734.
9. Was koopman; geboren 1790 te Schellenberg in Zwitserland; overleden 's-Hertogenbosch 5 september 1864.

RECTIFICATIE VAN ABELN

In het derde en laatste deel van het artikel **Van Abelen** door W.de Bakker verschenen in deze jaagang (p.110 t/m. 120) is de nummering van de noten in ongerede geraakt. Na noot 269 volgt foutief noot 262 in plaats van 270. Voorts dient noot 276 te luiden: 276. Als noot 275.

VRAGEN

HANDLANGER

Thomas Gerbrands Handlanger, in dienst bij de compagnie van majoor Munnukhuysen, huwde op 21 juni 1711 in Den Bosch met Sara Teunisse, j.d. van Den Bosch. Wie kan mij informatie verschaffen over zijn herkomst?

Gerbrands
Van den Rijnplantsoen 2
2253 TC Voorschoten

STIJNEN

Op 30 januari 1601 trouwden te Oisterwijk Anthonis Jan Stijnen met Mariken Faes Stevens. Een van de getuigen is Jan Priem. Bij de doop van het eerste kind uit dit huwelijk op 11 januari 1702 te Oisterwijk was Jan Steven Priem doopheffer. Was de geslachtsnaam van Mariken Faes Stevens wellicht Priem?

F. Walop
H.Roland Holst-erf 161
3315 TE Dordrecht

KETELAER

Pieter Ketelaer, gedoopt op 10 januari 1752, huwt te Rotterdam op 30 oktober 1785 met Maria Jansen. Hij overlijdt aldaar op 5 december 1825. Zijn trouwacte geeft als geboorteplaats Leende en zijn overlijdensacte geeft Hees. Hij was een zoon van Johannes Ketelaer en Johanna van Velthoven, beiden overleden te Heeze. Wie kan mij helpen aan nadere gegevens over deze ouders?

N.H. van der Heiden
Verdilaan 34
4384 LE Vlissingen

MONK

Christoffel Monk huwt op 26 november 1786 te Monnickendam met Catharina Plagtenburgh (ook wel Steenken genoemd). Wie heeft gegevens over dit echtpaar?

L.A.A.M. Hermse
Zesde Rompert 51
5233 GD 's-Hertogenbosch

DE BRABANTSE LEEUW

een uitgave van de Sectie voor Geslacht-, Naam- en Wapenkunde van Het Noordbrabants Genootschap verschijnt vier maal per jaar.

Redactie: dr.ir. CH.J. van den Brekel, voorzitter; mr. G. Berkelmans; J.H.G.J. van Heeswijk, secretaris; mevr. P.L. Leget-Kuijlen; A.J.A. van Loon en J.W.M. Weijs.

Correspondentie-adres voor het toezenden van manuscripten, recensie-exemplaren, ruilabonnementen en mededelingen/vragen en antwoorden alsmede het opgeven van abonnementen, en het bestellen van losse nummers, oude jaargangen en inbindbanden: Het Noordbrabants Genootschap, Postbus 1104, 5200 BD 's-Hertogenbosch.

Abonnementsprijzen per jaargang voor Nederland en België f 34,- elders f 36,-. Men wordt verzocht het abonnementsgeld te betalen via een toe te zenden acceptgirokaart. Opzeggingen uitsluitend schriftelijk vóór 1 december 1988.

INHOUD AFLEVERING 1988/3

Verdere lotgevallen van het geslacht Rauws (vervolg van jaargang 37, pag. 65), *dr. H. Winkel-Rauws*, blz. 135.

Genealogie Soffaerts - Soffers, *J.W.M.Th. Oostenrijk-Ranshuysen*, blz. 156.

Brabanders in Duitse Gewesten (1), *drs. J. Mertens*, blz. 178.

Van den Abeelen in Oost-Indë, *P.L. Leget-Kuijlen & J.N. Leget*, blz. 190.

Rietstaps Handboek ongewijzigd herdrukt, *A.H. Hoebe*, blz. 191.

Uitreiking van de St. Helena medaille te 's-Hertogenbosch, *P.L. Leget-Kuijlen & J.N. Leget*, blz. 196.

Vragen, blz. 198

de brabantse leeuw

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VAN DE SECTIE VOOR
GESLACHT-, NAAM- EN WAPENKUNDE VAN HET
NOORDBRABANTS GENOOTSCHAP

JAARGANG 37, NO. 4

1988

HET NOORDBRABANTS GENOOTSCHAP 's-HERTOGENBOSCH

Driemaandelijks tijdschrift van de Sectie voor Geslacht-, Naam- en Wapenkunde van het Noordbrabants Genootschap. Redactie: dr ir C.H.J. van den Brekel, voorzitter, J.H.G.J. van Heeswijk, secretaris, mr G. Berkelmans, mevr. P.L. Leget-Kuijlen, drs L. Adriaenssen, A.J.A. van Loon en J.W.M. Weijs. Redactie- en administratie-adres: Postbus 1104, 5200 BD 's-Hertogenbosch, tel. 073-139484.

Abonnementen per jaargang: binnenland f 34,00, buitenland f 36,00 inclusief porti. Men wordt verzocht te betalen via een toe te zenden acceptgirokaart. Opzeggingen alleen schriftelijk mogelijk voor 1 december.

JAARGANG 37

--

No. 4

--

1988

De Bossche familie Moer in kerkklokken, altaarstukken en gebed (1452-1644)

L.F.W. Adriaenssen

van der Hoopstraat 85-3, 1051 VD Amsterdam

Dit artikel is de genealogische pendant van mijn artikel *De Bossche klokkengietersfamilie Moer*, dat in december 1988 verschijnt in het Noordbrabants Historisch Jaarboek van 1989. Daarin wordt de economische geschiedenis van de gieterij uit de doeken gedaan.

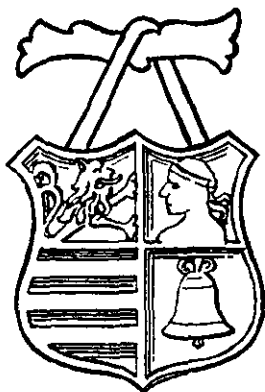
I. Gobel Moer uit Keulen vestigde zich rond 1450 te 's-Hertogenbosch. Hij was een zoon van Jan Moer alias die Becker. Na te hebben gewerkt in de klokkengieterij van de gebroeders Jan en Willem Hoernken, vermoedelijk als meesterknecht, sloot hij omstreeks 1470 een compagnonschap met Willem. Toen deze in 1474 overleed, vond Moer een kortstondige partner in de beroemde gieter Geert van Wou, maar nadat ze gebrouilleerd raakten ruimde deze in 1480 het veld door zich te Kampen te vestigen. Daarna had de familie Moer tot 1565 te 's-Hertogenbosch het rijk alleen. Gobels gieterij stond tegen de stadsmuur in de Aart Berewoutstraat. Aangezien er nog zo'n vijftig klokken uit zijn werkplaats bekend zijn, moet hij een produktieve gieter zijn geweest. Hij woonde in de Sint-Jorisstraat (nummer 11). Sinds 1492 werkte hij samen met zijn zoon(s) en in 1500 is hij overleden. Drie jaar later stierf zijn weduwe¹, wiens naam niet is overgeleverd. Gobels kinderen waren:²

1. Willem Moer, volgt onder II.
2. Leenken Gobels Moer trouwde met Dierck van der Horst Dircxss.³ Deze was messenmaker in Den Bosch en zal dus tot hetzelfde ambachtsgilde als zijn schoonvader hebben behoord. In 1500 compareerde hij met Gobel Moer voor schepen van Den Bosch in verband met een rente op een huis in de Hinthamerstraat. Dirck en Leenken hadden drie kinderen:⁴
 - a. Dircxken van der Horst Dircxss⁵, geboren in 1492, op wiens lijf in 1523 een rente ten laste van de stad werd gevestigd. Zij is vermoedelijk non geworden.
 - b. Leenken Diercxss van der Horst, trouwde met Henrick Henricx Donck⁶, die in tweede echt met Luytgart Jacobs Berwouts huwde.
 - c. Luytgart Dircss van der Horst, gehuwd met Wouter van Loesvelt.
3. Yken Gobels Moer⁷ was begijn te 's-Hertogenbosch. Haar nalatenschap werd in 1546 gedeeld.
4. Katheryne Gobels Moer trouwde met Arnt die Vrieze.⁸ Als hun kinderen worden in 1546 genoemd:⁹
 - a. Yken Aernts die Vrieze, gehuwd met Gerit Goyarts de Vrieze.
 - b. Henrick Arnts de Vrieze, in 1546 wijlen en vader van Arnt en Lysken.
5. Marie Gobels Moer trouwde met de Amsterdammer Jan Sael.¹⁰ Uit de rekening van de Illustre Lieve-Vrouwebroederschap van 1477/78 citeer ik de volgende post: *Item eenen senger die Jan Zael hier geseynt hadde om te dienen ende want wij dien niet en behoefden, dairom voer syn costen gegeven te verdrincken 20 st.* Jan was een zoon van Reyer Zael. Te Amsterdam was hij gezworen roedrager. Zijn zoon bij Marie Moer was Gobel Zael, klokken- en geschutgieter te Amsterdam op de Zeedijk.
6. Jan Gobels Moer, klokkengieter, het laatst gezien in 1504. Aangezien hij in 1500 *miester Jan Gobelszoen van Delf* wordt genoemd, heeft hij wellicht te Delft gewoond.
7. Jaspar Moer, volgt onder Iibis.

II. Willem Gobels Moer werkte als klokkengieter samen met zijn jongere broer Jaspar. In 1501-1504 wordt als adres van Willem en zijn broer *Achter het Wild Varken* genoemd. Hij kocht in 1504 zijn broer en zusters uit de twee huizen in de Sint-Jorisstraat, die zij van hun vader geërfd hadden. In eerste echt trouwde hij met ene Grietken, in tweede met Elisabeth¹¹ dochter Jan Blicmans zoon Gerrits des bakkers bij Cathelyn N. Staande zijn twee-

de huwelijk verkocht hij het huis *de Gekroonde Schoen* in de Kerkstraat. In 1519 of 1520 overleed meester Willem. Zijn weduwe verkocht in 1529 de huizen in de Sint-Jorisstraat. Van Willems kinderen stammen de eerste drie in elk geval uit zijn huwelijk met Grietken en Jan uit het tweede huwelijk. De gezamenlijke kinderen verkochten in 1541 twee huizen op de Papenhuls.¹²

1. Grietken Willems Moer, gehuwd met Jan Diercx Hagen.¹³ Zij waren de ouders van Dierck, Catharyn, Margrietken en Heylken Jan Hagen; de laatste was genoemd naar Jans moeder.
2. Cathelyn Willems Moer¹⁴ trouwde met Dierck Wouters van Beeck¹⁵, zoon van Wouter bij Margriet Goossens. De dekens van het goudsmedengilde van Den Bosch bekenden in 1518, dat Dierck naar behoren zijn leerjaren had volbracht bij mr. Geraert Willem Wynckens. Cathelyn overleed op 27 april 1575 en Dierck op 1 juli 1581; zij werden in de Sint-Janskathedraal begraven. Op hun zerk prijken beider familiewapens; dat van Dierck is het bekende wapen van de families Van Tulder en Van Beek, Cathelyn Moer voerde in een doorsneden schild boven een naar links (heraldisch rechts) gewend morenhoofd en onder een klok.

Familiewapens Van Beeck en Moer op de grafzerk in de Sint-Janskathedraal (Uit: Smits 1912, p. 108).

3. Meryken Willems Moer alias Clockgieter¹⁶ is in 1560 à 1573 overleden. Wellicht was zij ongehuwd, in elk geval kinderloos.
4. Jan Willems Moer, volgt onder III.
5. Mr. Gobel Moer¹⁷ is rond 1501 geboren. Hij studeerde te Leuven en werd daar op 27 september 1522 als *magister in*

artibus ingeschreven en kostgaande student aan het Collegium Trilingue, het Drietalencollege, waar Grieks, Latijn en Hebreeuws werd gedoceerd.

6. Mr. Peter Moer¹⁸, priester, was sinds 1533 kanunnik in het kapittel van de collegiale Sint-Janskerk van Den Bosch. Hij was *scriver des capittels* en officiant in de kapel van de Illustre Lieve-Vrouwebroederschap. Heer Peter overleed op 13 juni 1545 en werd voor het altaar van die kapel begraven.

III. Jan Willems Moer¹⁹ verkocht in 1544 een huis op de papenhuls. Hij is in 1557 à 1563 overleden. Onbekend is of hij de kunst van het klokkengieteren beoefende, indien zijn zoon Cornelis mag worden geïdentificeerd met de gieter Cornelis Janssen, dan is zulks waarschijnlijk. Jan was gehuwd met Anna²⁰, dochter van mr. Cornelis van Scerll of van Stall en van Elisabeth Dirckx van den Hagelaer. In 1563 was Peter Jans van Haren haar tweede man. Haar kinderen waren:²¹

1. Willem Janssen Moor, gezien in 1573. In 1578 wist men niet of hij nog leefde.
2. Cornelis Janssen de Moor, gezien in 1573 en 1578, in welke jaren hij in het buitenland verbleef. Misschien was hij de klokkengieter Corneliss Janssen²², die minstens sinds 1595 tot in de jaren 1610 te Antwerpen werkte.

Iibis. Mr. Jaspas Moer, klokkengieter, verwierf het grootste deel van de *Clockgieterspoort*, de gieterij in de Berewoutstraat nabij de Verwerstraat. Samen met zijn broer Willem had hij minstens zesenzeventig klokken en schellen gegoten, van na diens dood dateren nog drieënveertig achterhaalde produkten. Hij trouwde in eerste echt met Lucia Henric Verschaeff²³ uit Hoogeloon, die een zus was van de norbertijnerabt Gerard van der Schaeft²⁴, zoon van Henrick bij Kathelyn van den Dale. Aan dit huwelijk dankten Willem en Jaspas Moer een aantal gietopdrachten van de abdij van Averbode, maar ook het omgekeerde is mogelijk, dat Jaspas zijn vrouw te Averbode heeft ontmoet, zij wordt immers 'van Zichem' (nabij Averbode) genoemd. Meester Jaspas hertrouwde met Dingen Jacop Jacop Berwouts²⁵, die in 1542 of 1543 overleed. De jongste door Jaspas gesigioneerde klok dateert van 1541, maar pas in 1551 of 1542 is hij overleden. Uit het eerste huwelijk stammen waarschijnlijk alle kinderen, alleen van Yda ben ik niet zeker:²⁶

1. Anna Jaspars Moer trouwde met de ketelaar en/of geelgieter Anthonis Adriaen Ketelaers.²⁷ Deze was een zoon van Adri-

aen Jan Ketelaers, -die met de befaamde Mechelse geelgieter mr. Gielis van den Broeck had samengewerkt voor de kerk van Nuland²⁸-, en Geritken Peters die Becker. In 1544 kocht Anthonis van Gijsbertken, weduwe van Aelbert Aelbert Ketelaers, een huis aan de Markt. Uit een akte van 1562 blijkt dat Anna Moer, zijn weduwe, het huis later legateerde aan haar broer Jan. haar huwelijk was blijkbaar kinderloos gebleven.

2. Kathelyn Jaspars Moer.
3. Jan Jaspas Moer, volgt onder IIIbis.
4. Heylwich Jasper Moers, gehuwd met Frans Stevens Marcellis²⁹, zoon van Steven en Jenneken Peters de Bruijn.
5. Mr. Gerart Moer alias Klockgieters³⁰, geboren in 1507. In 1521 ging hij te Leuven vrije kunsten studeren en in 1524 werd hij gekleed als norbertijn van de abij te Averbode, waar zijn oom Gerard van der Schaefte abt was. Sedert 1532 was hij titulair pastoor van Hooge Mierde en bakker van de abdij. Ten gunste van zijn broers en zusters renuncieerde hij in 1537 van de hoeve *die Poirte* onder Hoogeloon. Hij overleed op 12 maart 1541 te Leuven, waar hij op kosten van de abdij kanoniek recht studeerde.
6. Aleyt Jaspars Moer³¹, geboren in 1521, was in 1581 een *geprofessyde nonne ter Claeren* te 's-Hertogenbosch.
7. Yda Jaspars Moer³² overleed in 1546 of 1547.

IIIbis. **Mr. Jan Jaspers Moer** volgde zijn vader op als klokkengieter. Negenentachtig van zijn klokken konden nog worden achterhaald. Hij lijkt zich speciaal te hebben toegelegd op de vervaardiging van beiaards. Jan overleed in 1568 of 1569. Zijn vrouw was Anna Henrick Danielssen³³, een dochter van Henrick bij Cathalyn Gerit Henricx van den Bichelaer. Hieruit:

1. Hansken Moer kreeg in 1553 een drinkgeld van de stad Gouda, die bij zijn vader een klok had besteld. Hij zal de opvolger van zijn vader zijn geweest en jong zijn gestorven, want later wordt niets meer van hem vernomen.
2. Cornelis Janssen Moor, volgt onder IV.

IV. **Cornelis Jan Jasper Moer**, ook De Moor, was sinds 1557 leergongen bij de louwers ofwel leerlooiers van Den Bosch. In 1561-1565 goot hij samen met zijn vader klokken, -alleen op de laatste, uit 1565, is zijn naam vermeld-, en in 1573 heet hij *Cornelis Jans clockgieter*, maar de klokkengieterij is onder hem teniet gegaan. Hij was gehuwd met Cathelyn Jan Matthys Stooters³⁴,

Bovendeel van de klokmantel van de Grameer, in 1515 door Willem en Jaspar Moer gegoten voor de Sint Servaas te Maastricht (Foto Gemeentearchief Maastricht).

een dochter van Jan Matthys Lambrechts Stooters de oude en van Yda mr. Henrick Pelgrom de Bye. In 1573 of 1574 is Cornelis overleden. De zoon uit huwelijk volgt onder V.

V. Mr. Jan de Moor alias Klockgieter³⁵ was in 1577 onmondig en in 1586 mondig, is dus geboren in 1553 à 1562. In 1577 kreeg hij van zijn moeder twee vijfden in de *Clockgieters Poert*, die hij nadien verkocht aan Steven Aelbert Snelle. In 1586 luidde zijn adres: *achter de Preeckers*. Meester Jan de Moor was kunstschilder. Hij was op 17 oktober 1590 ontvangen als meester in het Sint-Lucasgilde, waarvan hij nadien enkele malen deken was. In 1600 verrichtte hij schilderwerk aan het uurwerk van de Sint Jan: de Drie Koningen met hun offers, de vonnissing van de verdoemden en de opstijging ter hemel van de gelukzaligen; volgens een kwitantie toucheerde hij *f 15 van schilderen ende af te setten horologium of tgaende werck vanden ordel*. Te Boxtel schilderde hij in de kerk een altaarstuk, in 1630 restaureerde hij een schilderij op het Maria-altaar in het hoogkoor van de kerk te Etten en in 1634 schilderde hij een Sint Salvador in de kerk van Princenhage op. Op 15 april 1625 maakten Jan de Moor en zijn vrouw Anneken Mattheus Willemssen hun testament, op 28 november 1628 was Jan haar weduwe. Hun huwelijk bracht een zoon voort:

1. Cornelis de Moor³⁶, jezuïet. Hij werd op 31 mei 1593 te 's-Hertogenbosch gedoopt, bezocht acht jaar lang de fraterschool en ging daarna naar het jezuïetencollege aldaar. Op 14 november 1614 trad hij in bij de sociëteit. In hetzelfde jaar leverde hij enige bijdragen aan het verzenbundeltje ter nagedachtenis aan de Bossche bisschop Maes. Cornelis studeerde theologie en filosofie, werd op 28 maart 1626 tot priester gewijd en ging humaniora doceren aan het jezuïetencollege te Roermond. Daar bracht hij het tot prefekt van het college en directeur van de kongregatie. "Door zijn stichtende levenswijze en zijn groote boetvaardigheid was hij", aldus een bewonderende menologist, "een voorbeeld voor alle huisgenooten. Niettegenstaande zijn zwakke gezondheid tuchtigde hij zijn lichaam zoo gestreng, dat de muren van zijn kamer geheel met bloed bevestigd waren." Pater Cornelis overleed te Roermond op 8 juni 1644.

Afkortingen: D.T.B. = doop-, trouw- en begraafboeken; f = folio-zijde; G.A.H. = Gemeentearchief 's-Hertogenbosch; R = rechterlijk archief; R.A.H. = Rijksarchief van Noord-Brabant te 's-Hertogenbosch.

1. G.A.H., Schaduwarehief D.T.B. no 0, ± 1503.
2. G.A.H., R 1274, f 380, 17 december 1504.
3. G.A.H., R 1268, f 264v, 27 maart 1500. R 1372, f 385v, 2 september 1557.
4. G.A.H., R 1843, f 295, 19 januari 1546.
5. G.A.H., Aanwinsten 7851, f 198, 23 november 1523.
6. G.A.H., R 1842, f 560, 2 juni 1536.
7. G.A.H., R 1843, f 295, 19 januari 1546.
8. G.A.H., R 1272, f 27, 3 januari 1512: Arnt Wouters die Vrieze.
9. G.A.H., R 1843, f 295, 19 januari 1546.
10. B. Bijtelaar, *De zingende torens van Amsterdam* (Amsterdam, 1947), 17. A. Smijers, "De Illustre Lieve Vrouwe Broederschap te 's-Hertogenbosch", *Tijdschrift der Vereeniging voor Nederlandsche muziekgeschiedenis*, XIII (1932), 186.
11. G.A.H., R 1312, f 14, 5 november 1529. R 1316, f 78, 15 maart 1532. R 1319, f 92, 5 maart 1530. R 1344, f 111, 14 december 1545. A.F.O. van Sasse van IJsselt, *De voorname huizen en gebouwen van 's-Hertogenbosch, alsmede hunne eigenaars en bewoners in vroegere eeuwen. Aanteekeningen uit de Bossche schepenprotocollen loopende van 1500-1810* (3 dln; z.pl., z.j.) I, 366; II, 335.
12. G.A.H., R 1334, f 108, 19 februari 1541. R 1342, f 425, 11 juli 1545. R 1344, f 111, 14 december 1545.
13. G.A.H., R 1321, f 251, 15 juli 1535. R 1342, f 388, 6 juni 1545.
14. G.A.H., R 1346, f 165, 19 april 1547.
15. G.A.H., R 1291, f 332v, 2 april 1518. R 1335, f 213, 19 juni 1542. R 1342, f 435v, 17 juli 1545. R 1382, f 548v, 22 april 1563. R 1383, f 281, 20 maart 1562. R 1385, f 14, 16 oktober 1563. R 1402, f 291v, 14 juni 1578. C.F.X. Smits, *De grafzerken in de kathedrale Sint Janskerk van 's-Hertogenbosch* ('s-Hertogenbosch, 1912) 108.
16. G.A.H., R 1846, f 77, 14 oktober 1560. R 1848, f 243, 29 juli 1573.
17. A. Schillings, *Matricule de l'université de Louvain* (dl III, Brussel, 1958) 678. H. de Vocht, *History of the foundation and the rise of the Collegium Trilingue Lovaniense 1517-1559* (4 dln; Leuven, 1951-1955) II, 69.
18. Algemeen Rijksarchief Brussel, Rekenkamer 20787, 24 mei 1533. Bisschoppelijk Archief 's-Hertogenbosch, Obituarium van de Sint Jan van Den Bosch, p. 422. G.A.H., R 1340, f 310v, 4 augustus 1543. R 1848, f 243, 29 juli 1573. L.H.C. Schutjes, *Geschiedenis van het bisdom 's Hertogenbosch* (5

- dln; Sint-Michielsgestel, 1870-1876) IV, 255. Van Sasse van IJsselt, *De voorname huizen*, III, 5. A. van Sasse van IJsselt, "De vereniging van de priesters-beneficianten der Bossche Illustre Lieve Vrouwe broederschap", *Taxandria*, XXIII (1916), 186.
19. G.A.H., R 1343, f 106, 10 december 1544. R 1353, f 79, 31 januari 1550.
 20. G.A.H., R 1372, f 293, 12 juni 1557. R 1382, f 548v, 22 april 1563. In 1525 gaf een mr. Cornelis van Stalle, zangmeester te Lübeck, een machtiging aan zijn oom Adriaen van Stalle te Kruisland (K. Sloomans, *Paas- en Koudemarkten te Bergen op Zoom 1365-1565* (3 stukken; Tilburg, 1985) II, 697).
 21. G.A.H., R 1402, f 291v, 14 juli 1578. R 1848, f 243, 29 juli 1573.
 22. F. Donnet, "Les cloches chez nos pères", *Annales de l'Académie royale d'archéologie de Belgique*, LI (1898) 367. F. Donnet, "Variétés campanaires. (Deuxième série)", *Annales de l'Académie royale d'archéologie de Belgique* LXI (1909) 209, 320. J.H. van Mosselveld, "De klokken van Geertruidenberg", *Brabantia*, VIII (1959) 113: mr. Cornelis Janssen werkt in 1615 samen met mr. Jan Willems - zijn neef?
 23. Van Sasse van IJsselt, *De voorname huizen*, I, 301.
 24. E. Valvekens, *Een premonstratenzerabdij in het begin der zestiende eeuw* ('s-Hertogenbosch, 1936) 37. G. Slechten, *Necrologium Monasterii S. Mariae Sanctique Joannis Baptistae in Averbode Ordinis Praemonstratensis* (Scherpenheuvel-Zichem, z.j.) 189, 207, 222.
 25. G.A.H., R 1327, f 150, 16 februari 1538. R 1842, f 560, 2 juni 1536. M.A. Vente, "De Illustre Lieve Vrouwe Broederschap te 's-Hertogenbosch 1541-1615", *Tijdschrift van de Vereniging voor Nederlandse muziekgeschiedenis*, XIX (1963) 40.
 26. G.A.H., R 1326, f 133, 23 februari 1537. R 1327, f 199, 12 april 1538; f 207, 25 april 1538. R 1328, f 67, 20 maart 1537.
 27. R.A.H., Jezuitencollege 's-Hertogenbosch, no 999. G.A.H., R 1383, f 39v, 17 november 1562. R 1844, f 1, 9 januari 1551.
 28. G.A.H., R 1344, f 438v, 24 september 1546.
 29. G.A.H., R 1352, f 135, 11 januari 1549. R 1841, f 52, 11 april 1545.
 30. G.A.H., R 1326, f 133, 23 februari 1537. Schutjes, *Geschiedenis*, IV, 633. G.C.A. Juten, "Dekenaat Hilvarenbeek", *Taxandria*, XXXI (1924) 122. Valvekens, *Een premonstratenzerabdij*, 83, 149. Schillings, *Matricule*, III, 654. T.J. Gerits, "De klokgieters Moer in de zuidelijke gewesten", *Bossche Bijdragen*, XX (1970-1971) 62, 80, 81. Slechten, *Necrologium*, 97-98.

31. G.A.H., Aanwinsten no 7851, f 380, 1537; f 572, 1581. G.C.A. Juten, "Het klooster van de Clarissen te 's Hertogenbosch", *Taxandria*, L (1943) 196.
32. Vente, *De Illustre*, 40.
33. G.A.H., R 1370, f 141, 5 februari 1556. R 1844, f 186, 2 januari 1555; f 262, 25 september 1555.
34. G.A.H., R 1379, f 117v, 23 januari 1561. R 1382, f 132v, 9 februari 1562. R 1399, f 82, 17 december 1574. R 1402, f 100, 12 juli 1577. R 1412, f 229v, 23 september 1575. R 1848, f 341, 15 mei 1575.
35. Kathedraalarchief Sint Jan 's-Hertogenbosch, omslag klokken, uurwerk e.d., kwitantie van 5 oktober 1600. G.A.H., A 243, f 17, 1586. Ambachten 321, passim. R 1402, f 100, 12 juli 1577. R 1408, f 129, 15 december 1594. R 1422, f 67, 10 juli 1592. R 1432, f 296v, 11 juni 1594. R 1474, f 255v, 17 mei 1603. R 1503, f 110, 28 november 1626. R 1531, f 12, 11 oktober 1619. R 1545, f 35, 20 maart 1630. Schutjes, *Geschiedenis*, IV, 217. G.C.A. Juten, *De parochiën in het bisdom Breda* (dl II; Bergen op Zoom, 1935) 23. P.C. Boeren, "Over de bouwaflaat voor de kerk van Etten in 1515", *Jaarboek van de Geschied- en oudheidkundige kring van stad en land van Breda "De Oranjeboom"*, XI (1958) 149, 154.
36. L.F.W. Adriaenssen, "De gerechtigden tot het Bacx-koorke in de Sint Jan tot de reductie van Den Bosch", *De Brabantse Leeuw*, XXXIV (1985), 156.

Een of twee Dirken van Horne als heer van Perwijs, Kranenburg en Herlaer?

A.H. Hoeben

Liatrijslaan 12, 5582 GJ Aalst-Waalre

In het kader van de voorbereidingen voor een artikel over de tak van de Van Hornes die heren van Perwijs waren en een aantal heerlijkheden en rechten in Noord-Brabant en aangrenzende gebieden bezaten, bleek een speciaal vraagstuk te zijn de persoon van Dirk van Horne, die als eerste heer van Perwijs, na Gerard van Horne, de stamvader zou kunnen zijn van de tak die soms alleen bekend is onder de naam Van Perwijs. Omdat de bewijs-

voering voor de oplossing van het vraagstuk of er een of twee Dirken van Horne als heren van Perwijs en Kranenburg bekend zijn, te veel ruimte in de nog te publiceren bijdrage zou vergen, volgen hier vooraf de resultaten van mijn bevindingen.

Volgens Goethals, Van Sasse van Ysselt, Dek en anderen zouden er twee Dirken zijn geweest. De eerste heer van Perwijs met deze naam (II-2 in bijgaand schema), zou in 1350 of iets later kinderloos overleden zijn¹. De tweede Dirk en erfgenaam van Dirk I, zou dan zijn neef, de zoon van Willem van Horne en Elisabeth van Kleef zijn (III-4 in het schema).

Waarschijnlijk vinden de genoemde sterfjaren van Dirk I hun verklaring in zowel de gegevens van Butkens, als de suggestie van Goethals. Deze laatste wijst op een verandering van het zegel van de schepenenbank van Perwijs, waar in de periode 1343-1349 een gedeeld schild met (rechts?) een dwarsbalk en (links?) drie hoorns met een barensteel worden gevonden, terwijl een zegel van 1354 het (linker?) schilddeel Horne zonder barensteel zou laten zien. Dit verleidt Goethals tot de uitspraak: 'on peut supposer que Thierry décéda vers cet année'². Er is op basis van dit gegeven van Goethals, lijkt mij, onvoldoende reden om aan te nemen dat Dirk I van Horne tussen 1349 en 1354 overleed.

Terloops moet nog worden opgemerkt dat De Raadt in zijn *beschrijving* van het zegel van de schepenen van Perwijs het schilddeel met de dwarsbalk 'Vianden' noemt en misschien heeft deze identificatie wel bijgedragen tot de onjuiste opvatting dat het geslacht Vianden de heerlijkheid Perwijs bezeten zou hebben. Het bijschrift bij de *afbeelding* bij De Raadt geeft echter de informatie dat de dwarsbalk in het zegel 'Leuven' weergeeft³. Ik kom nog terug op deze materie bij de behandeling van de verschillende zegels van de Horne-tak in het nog te publiceren artikel.

Er zijn echter ook een aantal auteurs die slechts één Dirk van Horne als heer van Perwijs, Kranenburg en Herlaer zien, namelijk alleen de zoon van Gerard van Horne en Irmgard van Kleef, die dan in akten gevonden zou worden van 1331 tot omstreeks 1380⁴. Op basis van een aantal gegevens meende ik in eerste instantie te moeten opteren voor twee verschillende Dirken van Horne, die elkaar opvolgden als heer van Perwijs, Kranenburg en Herlaer. De argumenten die ik hier voor vond zijn de volgende.

1. Allereerst de in enkele akten vermelde familiebanden. Dirk Loef van Horne (III-2 in het schema), voogd van Willem VI van Horne en zelf optredend van 1357 tot 1369 als heer van Horn en Altena, noemt Dirk I van Horne, heer van Perwijs, Kranenburg en Herlaer (II-2 in schema), in akten van 3 maart 1360 en 5 maart

1366 zijn oom⁵. Vervolgens is er een akte van 8 juni 1371 waarin Dirk van Horne, heer van Perwijs en Duffel, in het kader van een borgstelling, Hendrik van Diest zijn zwager noemt⁶. Deze Hendrik van Diest is gehuwd met Elisabeth van Horne, die ongetwijfeld een dochter van Willem IV van Horne en Elisabeth van Kleef is. Ook Dirk Loef (III-2) noemt in 1366 en 1367 Hendrik van Diest zijn zwager en de Vrouwe van Diest zijn zuster⁷. Verder wordt Arnoud, bisschop van Luik (III-3 in het schema) oom genoemd van Hendrik van Horne, de onfortuinlijke momber van het Land van Luik (IV-2 in schema)⁸.

Hoewel de begrippen zwager, oom, neef en dergelijke in de Middeleeuwen soms met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd moeten worden, is het samenstel van voorgaande vernoemingen toch een eerste reden om tot de aangegeven constructie te komen.

2. Een andere omstandigheid is het bezit van Herstal. In 1369 verkoopt Dirk van Horne, heer van Perwijs en Duffel (hij is in 1368 Kranenburg kwijt geraakt), het land van Herstal, met uitzondering van het dorp Welen, aan Jan van Goitshoven (de Gossoncourt in het Frans)⁹. Dit Herstal wordt bij testament van Beatrix van Leuven geërfd door Willem heer van Horn en Altena (II-1 in het schema)¹⁰. Het lijkt voor de hand liggend dat Herstal van Willem van Horne vererfde op zijn zoon Dirk II en niet in handen kwam van zijn halfbroer Dirk I.

3. Als laatste argument is van belang het feit dat de zegels van Dirk van Horne, als dit één persoon zou zijn geweest, zo verschillend zijn, ook voor wat betreft de randschriften. De Dirk van Horne die zegelt in 1353, 1356, 1359, 1362 en 1365 gebruikt drie hoorns en een barensteel en als randschrift +S*TEODICI*D*HOERNE*DNI*D*CRANENBORG M*. In het zegel van Dirk van Horne uit 1366 ontbreekt niet alleen de barensteel, maar geeft het randschrift...OEDRIC' DE HVOERNE DNI DE PERWEIS DE CRAENEN...¹¹.

In 1362 verschijnt een zegel waarbij het schild schuin hellend onder een helm is opgenomen. Het randschrift is helaas helemaal verdwenen¹².

Eenzelfde zegel wordt gevonden aan akten van 1365, 1366, 1368, 1369 en 1370 waarbij het randschrift niets vermeldt over Perwijs en Kranenburg maar nu de tekst toont: S. SECRET THEODERICI DE HVOERNE¹³.

De gegevens hierboven opgesomd onder 1. t/m 3. verleiden mij tot de conclusie dat er twee Dirken van Horne moesten hebben bestaan.

Tegen het voorkomen van twee Dirken pleitte voor mij slechts het volgende.

A. Dirk van Horne, heer van Perwijs en Kranenburg, werpt zich in 1368 op als kandidaat voor de opvolging in het graafschap Kleef, na het overlijden van de laatste mannelijke telg uit het gravengeslacht. Van een zoon van Irmgard van Kleef, dus een kleinzoon van een graaf van Kleef, zouden de aanspraken verklaarbaar zijn. Dirk II zou echter een achterachterkleinkind van een vroeger regerende graaf zijn geweest, met dus veel minder legitieme pretenties. De aanspraken op het graafschap Kleef wijzen dan ook naar een Dirk met degelijker 'papieren' dan een Dirk II zou kunnen waar maken.

In een gesprek met drs. T. Klaversma, de Horne-kenner bij uitstek, heb ik een aantal gegevens leren kennen, die er op wijzen dat er 'zeker' slechts één Dirk van Horne heer van Perwijs etc, geweest kan zijn¹⁴.

B. In 1344 worden door Jan III van Brabant slechts vier kinderen genoemd uit het huwelijk van Willem IV van Horne (II-1 in het schema) en Elisabeth van Kleef namelijk Willem, Dirk Loef, Arnoud en Elisabeth¹⁵.

C. Op 1 november 1368 vindt een deling plaats van rechten en bezittingen tussen Willem VI van Horne enerzijds en Dirk Loef en Arnoud van Horne, broers, anderzijds. Daarbij wordt diverse malen Dirk van Horne, heer van Perwijs en Duffel genoemd, maar dan als borg en getuige niet als broer van Dirk Loef en Arnoud-¹⁶.

D. Dirk van Horne, heer van Perwijs etc. is waarschijnlijk in 1350 gehuwd met Katharina Berthout. In dat jaar wordt namelijk de bode van Wezel naar 'D(ominus) de Hurne' gestuurd met een verering ter gelegenheid van diens huwelijk¹⁷. Als we weten dat Willem van Horne (II-1 in schema) tussen december 1335 en november 1336 huwde met Elisabeth van Kleef¹⁸, dan zou Dirk II van Horne op 14-jarige leeftijd (of nog jonger als hij enkele jaren ná 1336 geboren is), gehuwd zijn. Dit is wel mogelijk maar niet erg waarschijnlijk.

De gegevens A. t/m D. overziende, moet de conclusie wel zijn dat alleen Dirk (I) van Horne, zoon van Gerard van Horne en Irmgard van Kleef als heer van Perwijs, Kranenburg en Herlaer (en later Duffel en Geel, nadat hij in 1368 Kranenburg was kwijt geraakt) heeft bestaan. Catharina Berthout en Hendrik van Horne (IV-2) dienen dus 'gekoppeld' te worden aan Dirk I (II-2 in het schema).

Natuurlijk blijven er dan nog enkele verwarrende details. Het bezit van Herstal b.v. door Dirk van Horne; dit zal volgens de heer Klaversma verklaard moeten worden als een pandbezit. En wie precies bedoeld wordt met de 'domino de Perweys' die kenne-

lijk in 1366 overleed, gezien de uitgaven voor twee waskaarsen in genoemd jaar¹⁹, is ook nog onduidelijk.
De Van Hornes blijven ons bezig houden.

NOTEN

1. F. Goethals, *Dictionnaire généalogique et héraldique des familles nobles*, dl. III; A. van Sasse van Ysselt, 'Het heerlijk jachtrecht over Moergestel', *Taxandria*, XV (1908) 4, geeft als overlijdensjaar 1354; dit wordt ook gesteld (of herhaald?) door M. Spierings, 'Oud-Herlaer: het kasteel, de leenhof, de heren en heerlijkheid', *Brabants Heem*, XXVIII (1976) 138; Dr. Dek geeft in zijn schema in: *Spiegel der Historie* (1966) 22: 'na 1350'.
2. C. Butkens, *Trophées.....de Brabant* (4 dln; Den Haag, 1724-1726) II, 51 en Goethals, *Dictionnaire généalogique*, III, 98.
3. J.Th. de Raadt, *Sceaux armoriés des Pays-bas et des pays avoisinants* (4 dln; Brussel, 1898-1903) III, 117, stelt het gebruik van het zegel vast in de periode 1439-1562 en noemt het stempel 14e eeuw. De afbeelding van het zegel bij De Raadt, *Sceaux armoriés*, III, 243, afb. 2.
4. *Europäische Stammtafeln* (11 dln; Marburg, 1980-1986) VI, tafel 63; K.N. Korteweg, *Rechtsbronnen van Woudrichem en Het Land van Altena* (Den Haag, 1948) schema; F. Gorissen in: *150 Jahre Landkreis Kleve* (1966) 54 en 55.
5. Privilege voor Weert d.d. 8 maart 1360 in: *Publications de la société historique et archéologique dans de Limbourg* (1892) 214-215; C. Piot, *Cartulaire de l'abbaye de Saint-Trond*, nr. 426.
6. J. Verbeemen, *Inventaris van het archief der Heren en van het Stadsarchief van Diest* (1962) nr. 34.
7. M. Wolters, *Notice historique sur l'ancien Comté de Hornes...* (1850) Annexes nrs. 12 en 13.
8. E. Poncelet in: *Biographie Nationale*, XXIV, kol. 888, spreekt over eigentijdse bronnen, maar geeft geen vindplaats. Er wordt over geen familierelatie tussen Hendrik van Horne en Arnoud, bisschop van Luik, gerept in een akte van paus Bonifacius IX van 1389 (G. Brom, *Archivalia in Italië....*, dl. I-2, nr. 1461), noch in de aantekening in het Cartularium van het klooster, waarin Hendrik van Horne zich executeur-testamentair van bisschop Arnoud noemt (Rijksarchief in Limburg, inv. nr. XIV D 34, Aanwinst 1933, IX-1, f 18).
9. A. de Ryckel, *Les communes de la province de Liège. Notices historiques* (1892) 276; Verbeemen, *Inventaris*, nr. 33.

10. De Ryckel, *Les communes*, p. 276. W. v.d. Boel in: *Publications de la société historique et archéologique dans le Limbourg* (1974) 278. De rechten van de verschillende personen op Herstal zijn onduidelijk. Behalve Dirk van Horne vinden we b.v. ook Zweder van Abcoude, kleinzoon van Willem IV van Horne en Oda van Putten en Strijen, die Herstal verheft of zich heer van Herstal noemt. Zie *Stootboek*, f 9, 18 en 55v.
11. De Raadt, *Sceaux armoriés*, II, 111 en IV, 482. A. Verkooren, *Inventaires des Chartes et Cartulaires de Brabant*, dl. I-2 (Brussel, 1911) nrs. 900 en 901; C. Piot, *Inventaires diverses*, III, 15. Het zegel van 1366 bij Piot, *Cartulaire Saint-Trond*, I, 599.
12. Verkooren, *Inventaires des Chartes*, I-3, nr. 1956.
13. Verkooren, *Inventaires des Chartes*, I-4, nrs. 2263, 2299, 2320, 2365, 2562, 2599, 2716 en 2771.
14. Hartelijk dank aan drs. T. Klaversma, die mij wees op de in de noten 15 t/m 18 vermelde bronnen/literatuur.
15. Het betreft hier een akte in het archief van de vorst van Bentheim te Steinfurst; zie: *Publications de la société historique et archéologique dans le Limbourg* (1985) 62.
16. Akte zonder opgave van vindplaats gepubliceerd door F.Goethals, *Histoire généalogique de la maison de Hornes*, 215-218.
17. F. Gorissen, *Die Stadtrechnungen von Wesel*, I, 74. Hoewel de tekst spreekt over een 'D(ominus) de Hurne', kan er naar het inzicht van de heer Klaversma geen sprake zijn van Willem V, heer van Horn, die al in 1349 huwde.
18. Elisabeth van Kleef was weduwe van Godfried van Gulik, heer van Bergheim. Godfried overleed op 3 mei 1335. (*Zts. Aachener Gesch. Verein* (1890) 224-225).
Op 9 december 1335 heet Elisabeth 'Herrin von Bergheim' en op 12 november 1336 'Herrin von Horn, Witwe Bergheim' (*Mittheilungen aus dem Stadtarchiv Köln*, 6 (1884) 20 en 23).
19. W.F. Oldewelt, *Rekeningen van de Illustere LV Broederschap* (1925) 90.

Vereenvoudigd schema

(I) Gerard van Horne,
 heer van Horn, Altena, Perwijs, etc.
 x
 1e Johanna van Leuven
 2e Irmgard van Kleef

(II-1) Willem IV
 heer van Horn, Altena,
 Gaasbeek, Herstal

x
 1e Oda van Putten en Strijen
 2e Elisabeth van Kleef

(II-2) Dirk I van Horne,
 heer van Perwijs,
 Kranenburg, Herlaer

(III-1) Willem V
 heer van Horn,
 Altena, etc.

(IV-1) Willem VI
 heer van Horn,
 Altena

(III-2) Dirk Loef
 van Horne
 heer van Horn
 en Altena van
 1357-1369

Elisabeth
 x
 Hendrik
 van Diest

(III-3) Arnoud van Horne,
 bisschop van Luik
 + 1389

(III-4) Dirk II van Horne,
 heer van Perwijs,
 Kranenburg,
 Herlaer.

x
 Catharina Berthout

(IV-2) Hendrik van Horne
 heer van Perwijs, etc.

Roosendaalse families

Dr. J.B. van Loon

Pauluslaan 10, 6564 AR H. Landstichting.

2. Nelst

In het Nederlandse Repertorium van Familienamen, deel Noordbrabant, dat de resultaten van de volkstelling van 1947 bevat, wordt de naam Nelst niet vermeld. Er is nog te weinig onderzoek verricht naar een mogelijk voorkomen van deze familie elders dan in Roosendaal in de zestiende en zeventiende eeuw. Voorshands staat de Roosendaalse tak, vanaf de eerste helft zestiende eeuw, dus alleen. De (fragment-)genealogie daarvan begint met:

I. **Cornelis Leyssen Nelst**, vermeld in Roosendaal in 1546 en 1563¹. Kinderen van hem zullen zijn:

1. Heer en Mr. Laureys Cornelis Nelst, notaris 17-3-1563², priester 1-3-1563³, 5-7-1563⁴, 28-8-1564⁵, 16-5-1571 ('Heer ende Mr. Laureys Nelst priester')⁶, 28-5-1576(7); hij komt verschillende malen voor bij transacties over land onder Roosendaal (Ettingen, 18-1-1563)⁸ en treedt op als voogd van zijn zuster Anna Cornelis Nelstendr. op 1-3-1563⁹. Zijn nalatenschap wordt, met die van zijn zuster Anna, verdeeld op 25-1-1583¹⁰, waarbij wordt vermeld dat hij een testament had gemaakt te Gouda.
2. Anna Cornelis Nelstendr. of Anna Cornelis Leysdr., over wie op 1-3-1563 haar broer Mr. Laureys Nelst voogd is⁹, wordt gevest in een stuk land op Hulsdonk op 19-2-1571¹¹. Haar goederen worden verdeeld op 28-2-1578¹², en samen met die van haar broer Laureys op 25-1-1583¹⁰.
3. Marie Cornelis Leys, overleden voor 7-10-1581¹³, gehuwd met Lambrecht Jeroens, die op 20-8-1596 ingezetene van Roosendaal en ongeveer 80 jaar oud wordt genoemd¹⁴; hij zal dus omstreeks 1516 zijn geboren. Hun kinderen zijn op 25-1-1583¹⁰ erfgenamen van Heer Laureys Cornelis Leys en zijn zuster Anna.
4. Digne Cornelis Leys, heeft land in de Vucht op 3-7-1564¹⁵. Zij wordt vermeld als gehuwd met Matheeus Barthelemeeusz. (van Baerle) bij de deling van 25-1-1583¹⁰. De verdeling van hun nalatenschap vond plaats op 14-8-1601¹⁶.
5. Margriete Cornelis Leys, nog vermeld als gehuwd met Jan Nout Schobben bij de deling van 23-1-1583¹⁰, heet zijn weduwe op 2-5-1584¹⁷ en later verschillende malen. Zij heft een rente op 25-5-1599¹⁸ en wordt op 27-3-1600 77 jaar oud

genoemd zodat zij omstreeks 1523 zal zijn geboren¹⁹. Zij maakt een testament op 6-6-1602²⁰, waarbij zij een rente voor Symon Sebastiaan van Rosendaal en de kinderen van Lambrecht Joris Nelst vaststelt²¹. Op 2-7-1608²² wordt een legaat van haar voor Joachim Lambrechts Nelst vermeld, terwijl uit een acte van 22-3-1617 blijkt dat Bartholomeus, Cornelis en Jan Mattheusen²³ (van Baerle) universele erfgenamen van haar waren. Op 29-1-1619 wordt een door haar gestichte studiebeurs vermeld²⁴. Haar erfgenamen worden vermeld op 16-2-1609²⁵, zodat zij voor die datum zal zijn overleden.

6. Anthonia Cornelis Leys, is evenals haar man Anthonis Joris overleden voor de deling van 23-1-1583¹⁰. Hun kinderen waren toen: Heer Dyrck Anthonis Joris, Margriete, gehuwd met Cornelis Jan Berten, Soetken gehuwd met Hubrecht Lenaerts, Tanneke gehuwd met Cornelis Matthys, Joris en Cornelis.
7. Geertruyt Cornelis Leys, overleden voor 7-4-1600, was de eerste vrouw van (dan wijlen) Adriaen Pieters Hedichuyse (maakte een testament te Rotterdam op 28-11-1589²⁶).
8. Joris Cornelis Leyssz., volgt onder II.

II. Joris Cornelis Leyssz., is overleden voor 29-5-1564, wanneer er sprake is van zijn wees²⁷. Of de doorhaling van diens naam en toevoeging van de naam van Cornelis Joachimsz. gelijktijdig is, is niet duidelijk. Deze Cornelis Joachimsz. (de Vrome) hertrouwde met de weduwe van Joris Nelst, hij was in 1581 en 1582 schepen en stadhouder van Roosendaal en overleed op 4-9-1582²⁸. Op 11-3-1600 wordt Styntken Gielen als weduwe van Cornelis Joachimsz. de Vrome vermeld en is dan geassisteerd door haar (voor)zoon Lambrecht Jorisz. (Nelst)²⁹. Deze volgt onder III.

III. Lambrecht Joris Nelst, vermeld (ongenoemd) op 29-5-1564²⁷, voorts op 28-2-1578³⁰, komt op 19-11-1582 voor als gehuwd met Lysbeth Berthout Frans, dochter van Berthout Frans en Mayken Lenaerts Peeckstocx³¹. Samen met zijn schoonfamilie draagt hij op 2-5-1583 een huis in de Molenstraat te Roosendaal op³². Hij komt op 20-11-1586 voor als voogd over Cathelijn Cornelis Joachims de Vrome (zijn halfzuster)³³ en vest op 15-8-1594 in een afgebrande hofstede aan de Vismarkt³⁴. Op 16-8-1594 wordt hij gevest in het huis 'het Ossenhoofd'³⁵, op 26-2-1597 in een afgebrande hofstede in de Molenstraat³⁶ en op 28-5-1597 in een afgebrande hofstede in de Achterstraat³⁷. Hij draagt samen met anderen bezit over op 17-3-1599³⁸ en wordt vermeld met zijn

vrouw op 11-10-1599³⁹. Op 13-1-1603 wordt hij gevest in een stuk madeland⁴⁰ en op 9-6-1603⁴¹ komt hij nog als schuldeiser voor. Hij is overleden voor 19-5-1606⁴² wanneer Bartholomeeus Matheusz als voogd en Pieter van Roomen als toezieners over zijn wezen, Jacob Claesz., gehuwd met Tanneke Lambrecht Nelst, vesten in het 'Ossenhoot' op de Markt voor 3500 rgld. De wezen worden verder vermeld in 1613⁴³, wanneer Cornelis Jacobs Cril een schuld heeft aan Joris Lambrechts en zijn broers en zusters voor een huis, gekocht van Bartholomeeus Matheusz. als voogd en Pieter Goorts van Roomen als toezieners van de wezen van Lambrecht Joris Nelst. Hij was secretaris van Roosendaal⁴⁴ tot aan zijn dood, aan welks oorzaak wordt gerefereerd in een acte van 14-1-1608⁴⁵: 'recht te voren als hy begaeft werde mette contagieuse sieckte der pestilentie'. Dit zal in de tweede helft van 1603 zijn gebeurd omdat op 5-8-1603 wordt gezegd dat de secretaris onlangs is gestorven en een nieuwe secretaris blijkt te zijn aangetreden⁴⁶. Zijn nalatenschap wordt nog vermeld op 4-3-1624⁴⁷. Kinderen van hem en Lysbeth Berthout Frans (bij de doop op 10-2-1602 wordt zij Elysabeth Norberti genoemd) zijn:

1. Joris Lambrechts Nelst, volgt onder IV-a.
2. Truyken Lambrechts Nelst, begraven te Roosendaal op 31-5-1623. Zij wordt op 22-3-1617⁴⁸ vermeld als gehuwd met Anthonis Jansen Stoutaert, komt op 12-7-1618 voor met haar zuster Tanneken⁴⁹, alsmede, gehuwd in 1621⁵⁰ en 1623⁵¹ bij een overdracht. Op 23-8-1623⁵² vindt een deling van haar nalatenschap plaats waarbij kwestie over levering van schepen met rijshout te Vere, Vlissingen en Tholen. Over haar kinderen zijn dan Joris Lambrechts Nelst voogd en Jan Nout Schobben toezieners. Joris Nelst treedt eveneens op als zodanig op 4-3-1624⁵³ bij de vesting van goederen uit de nalatenschap van Lambrecht Joris Nelst, en op 16-2-1627⁵⁴ wanneer zij mede Jacob Claes Kril vesten in 3/4 afgebrande hofstede in de Molenstraat. In 1650 is Joris Nelst als voogd schuldeiser voor de wezen die dan Mayken, Lysbeth, Cornelis en Lambrecht worden genoemd⁵⁵.
3. Tanneken Lambrechts Nelst, vermeld op 22-3-1617 als gehuwd met Jacob Claessen Cril⁵⁶, en op 12-7-1618⁵⁷ met haar zuster Truycken. Beiden dragen in 1627 met Laureys Nelst land te Hoeven op aan hun broer Joris⁵⁸. Jacob Claesz. Kril wordt op 16-2-1627 gevest in 3/4 van een afgebrande hofstede in de Molenstraat door Joris Nelst voor 1/4, nog door dezelfde als voogd van de wezen van Anthonis Jan Stoutaert waarvan moeder was Truycken Nelst voor 1/4, en door Laureys Lambrechts Nelst voor 1/4⁵⁹.

4. Laureys Lambrechts Nelst, volgt onder IV-b.
5. Joachim, gedoopt te Roosendaal ..-11-1593. Op 2-7-1608⁶⁰ wordt een legaat van Margriete Corn. Nelst aan hem vermeld.
6. Maria, gedoopt te Roosendaal op 4-7-1596. Zij zal zuster Marie Nelst, dan sub-priorin van het klooster St. Catharinadal te Breda, zijn die in 1631 als zodanig aan Joris Lambrechts Nelst 6000 gld. schuldig is⁶¹.
7. Antonius, gedoopt te Roosendaal op 10-2-1602. Namens hem, als zijnde minderjarig, vest Joris Lambrechts Nelst op 3-12-1614⁶², evenzo op 1-8-1615⁶³, in een afgebrande hofstede in de Molenstraat. Op 4-3-1624 is Joris Lambrechts Nelst administrateur van zijn goederen⁶⁴. Hij is, blijkbaar zonder nakomelingen, overleden voor 3-2-1635⁶⁵.
8. Norbertus, zal eveneens tot dit gezin behoren. Hij studeerde theologie te Leuven en behaalde baccalaureaatsgraden van biblicus, sententarius en formatus in 1620 en 1621. Op 26-3-1612 te Tongerlo als Norbertijn geprofest, was hij kapelaan te Diest, pastoor te Tongerlo per 20-7-1627, te Nispen 1638-40, en te Moergestel vanaf 1645 tot zijn dood op 29-11-1652⁶⁶.

IV-a Joris Lambrechts Nelst, vest namens zijn minderjarige broer Anthony op 3-12-1614⁶⁷ en op 1-8-1615⁶⁸ in een afgebrande hofstede in de Molenstraat, wordt vermeld met zijn zusters Tanneken en Truycken op 12-7-1618⁶⁹, heeft in 1623 een 'antheofd' gekocht afkomstig van de familie Scheers⁷⁰, wordt gevest in bezit op 14-3-1624⁷¹ en in 1627⁷², vest in 1624⁷³, is schuldeiser in 1628⁷⁴, heeft een rentebrief overgedragen op 24-7-1628⁷⁵, wordt gevest in 1629⁷⁶, verkoopt een perceel made in de Ettingen in 1629⁷⁷, vest in 1629⁷⁸, is schuldeiser in 1630⁷⁹, evenzo in 1630 als voogd van de wezen van wijlen Geertruyt Lambrechts Nelsten, waarvan vader is Anthonis Jansen Stoutaert⁸⁰. Ook in 1630 koopt hij samen met anderen land in de Ettingen⁸¹, wordt hij gevest⁸², is in hetzelfde jaar schuldeiser⁸³, evenzo als voogd van de kinderen Stoutaert⁸⁴, is schuldeiser⁸⁵, tevens in verband met een beurs gesticht door Margriete Corn. Leys⁸⁶; hij vest in 1631⁸⁷. Aan hem is zuster Marie Nelst, sub-priorin van het klooster St. Catharinadal te Breda, in 1631 6000 gld. schuldig⁸⁸. Op 12-5-1631 doet hij met Cornelis Wouter Oomen en Joris Willem Brouwers een deling en is hij schuldeiser⁸⁹. In 1632 vest hij samen met Joris Willem Brouwers⁹⁰ en neemt op 27-6-1633 een deel in moeren, verkregen van Mr. Huybrecht Mal, over⁹¹. Op 13-8-1633 verhuurt hij samen met anderen 31½ gemeten (ruim 12 ha) land onder Kruisland⁹².

Joris Nelst wordt vermeld als openbaar notaris te Roosendaal op 26-11-1614⁹³ en 12-9-1616⁹⁴, als borgmeester in 1620⁹⁵. Op 9-9-1626 heeft hij, dan secretaris van Roosendaal zijnde, een vordering over zijn werk als klerk over de perioden 1-5-1612 tot 20-11-1615, en 15-7-1622 tot 7-11-1625⁹⁶. Hij wordt als secretaris van Roosendaal nog vermeld op 31-1-1628 en in 1631⁹⁷.

Joris Nelst overleed te Bergen op Zoom op 17-10-1633⁹⁸ en werd te Roosendaal in de kerk begraven op 20-10-1633. Hij trouwt te Roosendaal op 27-9-1615 met Crijntken Antonis Swaen (dochter van Anthonis Adriaens Swaen en Anneken Geerits⁹⁹) die voor 14-11-1639 hertrouwd is met Jan Bastiaens Oomen¹⁰⁰. De drie wezen van Joris Lambrechts Nelst zijn voor de helft erfgenamen van Maria Spronck, Simon de Rosendael en Maria Bacx voor wat betreft goederen onder Roosendaal, Gastel, Kruisland, Hoeven en Oudenbosch, waarvan de andere helft aan Joris Willem Brouwers toevalt, op 10-6-1634¹⁰¹. Op 23-1-1635¹⁰² worden als de drie wezen genoemd: Lisbeth, Lambrecht en Catharina; daarbij worden tevens de huwelijksvoorwaarden van 24-8-1615 (inbreng erfgenamen van Maria Sprong) en de successie van Heer Norbertus, Mayken en Antonij Nelst vermeld. Betaling van moeren vindt plaats op 3-2-1633¹⁰³. De volgende kinderen zijn te Roosendaal gedoopt:

1. Digna, 24-9-1617. Begraven te Roosendaal op 4-7-1633.
2. Elizabeth, 19-1-1619.
3. Lisbeth, 8-1-1621. Begraven te Roosendaal op 6-2-1667. Zij trouwt eerst met Adriaen Putmans, daarna te Roosendaal op 7-2-1662 met Johan Winteroij, wonend te Turnhout.
4. Lambrecht, 15-2-1626^{103a}.
5. Catharina, 4-6-1628.

IV-b Laureys Lambrechts Nelst, wordt in de acte van 22-3-1617¹⁰⁴ niet met name genoemd maar zal vervat zijn onder de minderjarige kinderen van Lambrecht Joris Nelst. Hij komt voor op 4-3-1624¹⁰⁵ en op 13-10-1625 als ingezetene van Roosendaal en als schuldenaar voor een drimmelschip¹⁰⁶, verder als lasthebber in 1627¹⁰⁷ en op 6-2-1627 wanneer hij 1/4 van een afgebrande hofstede in de Molenstraat verkoopt aan Jacob Claesz. Krii¹⁰⁸. Op 18-7-1627 wordt hij schipper en ingezetene van Roosendaal genoemd en is hij schuldenaar, Hugo Jans de Vrome is zijn schoonvader¹⁰⁹. Op 13-3-1634 wordt hij gevest in een huis op de Markt¹¹⁰. Op 8-7-1634¹¹¹ regelt hij als man van Margriete Hugo de Vrome met Jan Willem Nouts, gehuwd met Maeyken Hugo de Vrome, de nalatenschap van Hugo Jans de Vrome en van hun broer Engel Hugo de Vrome. Op 13-8-1636 is hij als voogd van de

wezen van Joris Lambrechts Nelst schuldenaar en is hij bij een erfscheiding betrokken¹¹². Op 4-1-1639 is hij als voogd over de wezen van Joris Lambrechts Nelst schuldeiser, terwijl hij als zodanig op 23-2-1639 wordt gevest in maden¹¹³. Op 18-2-1640 verhuurt hij¹¹⁴.

Uit het huwelijk van Laureys Nelst en Margaretha Huijgen de Vrome zijn te Roosendaal de volgende kinderen gedoopt:

1. Lambertus, 23-9-1627, trouwt te Roosendaal op 16-6-1658 met Adriana Aerts Betinx. Kinderen te Roosendaal gedoopt:
 - a. Arnoldus, 26-3-1659.
 - b. Margaretha, 2-10-1660.
 - c. Arnoldus, 24-12-1663.
 - d. Maria, 28-9-1667.
 - e. Laurentius, 28-11-1670.
 - f. Cornelius, 19-1-1676, trouwt te Roosendaal op 13-7-1704 met Maria Adriaens Smeurs, van Oosterhout. Hieruit te Roosendaal gedoopt:
 - A. Adriana, 4-6-1705
 - g. Lambertus, 24-9-1678.
2. Joannes, 29-1-1631.
3. Hugo, 4-12-1633, trouwt te Roosendaal op 5-2-1661 met Helena of Heijltken Aerts Betinx. Kinderen te Roosendaal gedoopt:
 - a. Arnoldus, 6-10-1661.
 - b. Margaretha, 11-12-1662.
 - c. Arnoldus, 4-6-1666. Van een Arnoldus Nelst en Joanna Peeters is op 19-6-1685 een onwettig kind, Arnoldus Nelst, gedoopt. Trouwt te Roosendaal op 10-10-1694 (voor de pastoor, op 17-10 voor de predikant) met Barbara Adriaen Segers. Te Roosendaal gedoopt:
 - A. Helena, 20-11-1695.
 - B. Anna, 2-4-1697.
 - C. Hugo, 25-9-1699.
 - D. Adrianus, 5-7-1703.
 - d. Laurentius, 23-3-1669. Trouwt te Roosendaal op 5-11-1702 met Piternella Anthonis Potters, weduwe van David Pijpers.
 - e. Cornelius, 28-11-1672.
 - f. Cornelius, 20-9-1675. Studeerde te Leuven, pastoor te Baarle vanaf 1708 tot zijn dood 28-7-1717¹¹⁵.
 - g. Elisabeth, 4-4-1680.
4. Elisabeth, 2-6-1636.
5. Georgius, 6-11-1638. Trouwt Maria Centen. Te Roosendaal gedoopt:

- a. Norbertus Lambertus, 12-10-1666.
- b. Lambertus, 25-10-1668.
- c. Cornelius, 9-10-1670. Studeerde te leuven artes¹¹⁶.
- d. Catharina, 14-3-1672.
- e. Norbertus, 12-3-1677.
- f. Vincentius, ? , trouwt te Roosendaal op 23-1-1695 met Elisabeth de Wolf. Te Roosendaal gedoopt:
 - A. Catharina, 18-11-1695.
 - B. Catharina, 22-3-1697.

NOTEN

Gebruikte Afkortingen:

R: GA Roosendaal, Rechterlijk Archief.

- 1. R 232b, 43r.
- 2. R 208, 26r.
- 3. R 208, 27v.
- 4. R 208, 79r.
- 5. R 209, 51r.
- 6. R 210, 29v.
- 7. R 212b, 30v.
- 8. R 208, 7r.
- 9. R 208, 27v.
- 10. R 216, 13r.
- 11. R 210, 12r.
- 12. R 213, 124v.
- 13. R 215a, 33r.
- 14. R 218b, 87r.
- 15. R 209, 41v.
- 16. R 222, 57r.
- 17. R 216, 27r.
- 18. R 220, 73v.
- 19. R 221, 33r.
- 20. R 236, 32v.
- 21. R 232, 63v.
- 22. R 225b, 25v.
- 23. R 232b, 18v.
- 24. R 233b, 5v.
- 25. R 226, 9v.

26. R 221, 39r.
27. R 209, 35r.
28. R 215b, voorpagina.
29. R 221, 29v.
30. R 213, 124v.
31. R 215b, 38r; R 215a, 4r.
32. R 216, 18v.
33. R 217, 6v.
34. R 218a, 65v.
35. R 218a, 67; R 218b, 25v.
36. R 218c, 13r.
37. R 218c, 35v.
38. R 220, 48r.
39. R 220, 93v.
40. R 223, 3r.
41. R 223, 43v.
42. R 224b, 25v.
43. R 230, 73r.
44. R 232b, 18v; R 237b, 42v.
45. R 225b, 24v.
46. R 223a, 28v.
47. R 235a, 21rv, 22r.
48. R 232b, 18v.
49. R 232c, 44v.
50. R 233c, 40r.
51. R 234b, 25v.
52. R 234b, 91v.
53. R 235a, 20v, 21rv, 22r.
54. R 237a, 18r.
55. R 238b, 40v.
56. R 232b, 18v.
57. R 232c, 44v.
58. R 237a, 14v.
59. R 237a, 18r.
60. R 225b, 25v.
61. R 239a, 36v.
62. R 231a, 6v.
63. R 231b, 51r.
64. R 235a, 20v.
65. R 241, 20r.
66. H. Bots e.a., Noordbr. studenten 1550-1750, p. 535, no. 3755.
67. R 231a, 6v.
68. R 231b, 51r.
69. R 232c, 44v.

70. R 234b, 34r.
71. R 235, 24v.
72. R 237, 109r.
73. R 235a, 71r.
74. R 237b, 63v, 81r.
75. R 237b, 84r.
76. R 238a, 95r.
77. R 238a, 47v.
78. R 238a, 63v.
79. R 238a, 11v.
80. R 238b, 40v.
81. R 238b, 41r.
82. R 238b, 45r.
83. R 238b, 47r.
84. R 238b, 64r.
85. R 238b, 67r.
86. R 238b, 68r.
87. R 239a, 34v.
88. R 239a, 36v.
89. R 239a, 47r, 48r.
90. R 239b, 19v.
91. R 240a, 70v.
92. R 240a, 80r.
93. R 231a, 64v.
94. R 232a, 65v.
95. R 233b, 38r.
96. R 236, 113r.
97. R 237b, 16v; R239a, 34v, 35n.
98. R 240, voorp.
99. R 239b, 10v.
100. R 239a, 36v, 48r.
101. R 240b, 66r.
102. R 241, 14r.
103. R 241, 20r.
- 103a Is hij de bij H. Bots a.w.p. 535, no. 3754 vermelde, in 1647 te Leiden ingeschreven?
104. R 232b, 18v.
105. R 235a, 20v.
106. R 235b, 26v.
107. R 237a, 5r.
108. R 237a, 18r.
109. R 237a, 90r.
110. R 240b, 26v.
111. R 240b, 78v.

- 112. R 242a, 51r, 53r.
- 113. R 243b, iv, 23r.
- 114. R 244a, 26r.
- 115. H. Bots no. 3753.
- 116. H. Bots, no. 3752.

Van Diependaal te Geertruidenberg en Grave

A.J. Stasse

Graadt van Roggenweg 27III, 3531 AA Utrecht

Inleiding

In Nederland woonden verschillende families (van) Diependaal, o.a. te Hoorn, Leiden, Geertruidenberg, Princenhage, Grave en Mill. Het is zeer goed mogelijk dat enkele aan elkaar verwant zijn. In deze bijdrage treedt de Geertruidenbergse/Graafse familie van Diependaal voor het voetlicht. Dit protestantse geslacht is vermoedelijk uitgestorven of het moet zich elder hebben voortgezet.

Mogelijk dat Geertruidenbergse archivalia meer gegevens aan het licht kan brengen voor wat betreft de oudste generaties.

De naam komt in Brabant al vroeg voor. Op 3 mei 1389 wordt een erf gelegen onder Mill van Aleyt van Dyependael vermeld¹.

Wapen

Het zegel van schepen Johan van Diependaal, dat aan een los charter hing van 22 november 1741, droeg het volgende wapen²:

1. drie burchten
2. een weegschaal vergezeld van vier wielen
3. een zeer smal schuinkruis vergezeld van vier keer drie voorwerpen, mogelijk blokjes
4. vier dwarsbalken en in een schildhoofd drie dieren naast elkaar, mogelijk eekhoorns.

Genealogie

I. **Aert Jansen van Diependael**, afkomstig van ...heyde. Hij trouwde te Geertruidenberg op 29 juni 1614 met Cornelia Hertogs Ariensen. Op 10 mei 1626 hertrouwde hij met Margriet (van der)

Maes, weduwe van N.N.

Aert moet vóór 11 december 1636 overleden zijn, want op die datum ging zijn weduwe te Geertruidenberg in ondertrouw met Gerret Willemsz Croon, j.m. *hier geboren en wonagtig*.

Uit het huwelijk van Aert en Cornelia werd geboren:

1. Aernout, volgt onder II-a.

Uit het huwelijk van Aert en Margriet werd geboren:

2. Johannes, volgt onder II-b.

II-a. Aernout Arentsen Diependaal, (z.v.I), j.m., ruijter onder de heer ritmeester Slavata. Hij trouwde te Geertruidenberg op 18 november 1640 met Catalijn Michiels, j.d. geboren en wonagtig alhier. Zij hadden vermoedelijk de volgende kinderen:

1. Michiel, j.m. van Geertruidenberg, huwt aldaar op 31 december 1679 met Jenneken Commeren, j.d. van Waspik.
2. Cornelia, j.d. geboren en wonend alhier, trouwt te Geertruidenberg 16 april 1676 met Cornelis Carons, j.m. geboren te Breda.

II-b. Johannes van Diependael, (z.v.I), j.m. van Geertruidenberg. Hij was deurwaarder van de Raad van Brabant en procureur te Cuijk. Op 5 juli 1654 huwde hij te 's-Gravenhage met Maria T(h)its, j.d. van Geertruidenberg.

Hij hertrouwde te Cuyk op 24 januari 1698 met Anna Houwart, j.d. van Gorinchem.

Joahannes was in 1698 pachter van een *hofke aen de kerk tot Cuyk*³. Op 19 juni 1703 vindt de boedelscheiding plaats van Joahannes Houwaert zaliger. Erfgenamen zijn Johannes van Diependael, procureur fiscael van Cuyk en Anna Houwaert, echtelieden, wonende Cuyk en Abraham van Emmerseel, zijn schoonzoon, wonend te 's-Gravenhage⁴. Johannes en Maria kregen de volgende kinderen:

1. Margriet, gedoopt te 's-Gravenhagen op 13 februari 1656. Haar doopgetuigen waren Pieter Melchior, Maria Maes de Loockere en Dyna Smout. Op 25 april 1712 is zij een bejaarde dochter⁵.
2. Arnoldus Johannes, gedoopt te Cuyk op 24 februari 1658, volgt onder III-a.
3. Aleda, gedoopt te Cuyk op 18 april 1660.
4. Henricus, gedoopt te Cuyk op 19 februari 1662, volgt onder III-b.
5. Johanna, j.d. van Cuyk, overl. 's-Gravenhage (impost) 21 december 1706, ondertrouwt aldaar op 22 februari 1699 Abraham van Emmerseel, j.m. van Leyden.

6. Aleda, gedoopt te Cuyk op 6 november 1667, woont in 1712 te Den Haag.
7. Maria, gedoopt te Cuyk op 8 september 1669, trouwt te Weurt (ondertrouw te Cuyk 5) op 30 oktober 1695 Hendrick van Limburg, j.m. van Beughen. Getuigen waren Joh. van Limburg en Johannes Diependael, hun vaders.
8. Catharina, gedoopt te Cuyk op 15 februari 1671, overleden aldaar op 19 december 1700.
9. Melisa, gedoopt te Grave op 13 mei 1672.
10. Melchior, gedoopt te Cuyk 6 maart 1675, overleden aldaar 1675.
11. Adriana, gedoopt te Cuyk op 4 november 1676, overleden aldaar augustus 1677.

Johannes blijkt op 25 april 1712 al overleden te zijn. Op die dag compareerden zijn kinderen en erfgenamen, nl. Margaretha van Diependaal, bejaarde dochter, Abraham van Immerseel, erfgenaam van wijlen Johanna van Diependaal, allen wonende in Den Haag en Henrick van Diependaal, schepen van Grave⁵.

III-a. Arnoldus Johannes van Diependael, (z.v.II), gedoopt te Cuyk op 24 februari 1658. Op 21 april 1680 werd hij burger van Nijmegen. Hij huwde op 10 december te Cuyk met Aeltje van Dockum, afkomstig van Nijmegen.

Uit dit huwelijk te Nijmegen gedoopt:

1. Marie Margriet, gedoopt op 28 mei 1680. Doopgetuigen waren Johannes van Diependael, Reijnier de Haen en Agnes van Dockum.
2. Adriaen, gedoopt op 12 augustus 1681, in aanwezigheid van de getuigen Derck van Isendoorn, Alida van Diependael en Anna Houwart.
3. Joanna, gedoopt op 27 maart 1683. Getuigen waren Paulus Paterbouyen, Anna Haeksteen en Egbert van Dokkum.
4. Paulina, gedoopt op 27 maart 1683, tweelingzus van Joanna.
5. Agnes, gedoopt op 26 juli 1685. haar doopgetuigen waren Peter van Dockum, Jenneken de Wild en Margaretha van Diependael.

III-b. Henricus van Diependael, (z.v.II-b), gedoopt te Cuyk op 19 februari 1662. Hij huwde voor de eerste keer te Beers op 21 januari 1685 met Jenneken de Wilt, weduwe van Peter van Tongelaar. Henricus ondertrouwt voor de tweede maal te Grave op 4 maart 1690 met Johanna van Heel, gedoopt aldaar op 10 oktober 1670 als dochter van Johannes van Heel en Jenneken Jacobs. Op 17 april 1701 ondertrouwt hij voor de derde keer te Grave

met Helena Welters, weduwe van Henderick Ibens. Zij werd gedoopt te Grave op 7 oktober 1668 en overleed aldaar op 13 januari 1705⁶. Zij was een dochter van Dirck Welters en Geertjen Roelofs. Henricus was bakker, choordeken van het bakkersgilde 1702, lid van het kramersgilde 1704, diaken 1694-1695, 1697-1698, ouderling 1700, 1708, 1712-1713, 1716-1717, gezworene 1702-1715 en schepen van Grave 1716-1729.

Henrikus van Dijpendaal werd begraven onder zerk 25 in de St. Elisabethskerk te Grave op 5 juli 1731. Op 21 februari 1686 verkocht Johan van Eldrum aan Henricus en Jenneken de Wild een huis met erf in de Hamstraet⁷. Henric van Diependael, laatstelijk weduwnaar van Johanna van Hedel, van wie drie kinderen in leven zijn, m.n. Johannes, Johanna Maria en Agnes, compareerde op 30 ... 1701 voor de weeskamer te Grave, tesamen met Jacobus Linden, behuwd grootvader en Willem ..., behuwdoom⁸.

Uit het tweede huwelijk werden te Grave gedoopt:

1. Johannes, gedoopt op 21 februari 1691, volgt onder IV.
2. Johanna Mary, gedoopt op 9 november 1692, overleden na 26 september 1736⁹.
3. Arnoldus, gedoopt op 20 februari 1695, jong overleden.
4. Agnes, gedoopt op 29 april 1696, jong overleden.
5. Agnes, gedoopt op 10 maart 1700, deed belijdenis te Grave op 26 maart 1717, vertrok met attestatie naar 's-Hertogenbosch op 24 februari 1730, lidmaat aldaar Pasen 1730. Zij ondertrouwt te Grave op 3 augustus 1720 met Gerhardus (Gerrit) van Oijen, gedoopt te Cuyk op 3 oktober 1700 als zoon van Hendrik Christoffel van Oijen en Amelia van den Bosch. Hij deed belijdenis te Grave op 19 december 1720. Van beroep was hij achtereenvolgens schoolmeester en voorzanger te Grave, notaris aldaar, geadmitteerd zijnde door de Raad van Brabant op 13 september 1724 en procureur te 's-Hertogenbosch in 1735. Van deze stad werd hij burger op 19 januari 1733. Vermoedelijk werd hij te Grave begraven op 19 december 1750.

Uit het derde huwelijk werden eveneens te Grave gedoopt:

6. Derck, gedoopt op 8 februari 1702, deed belijdenis te Grave op 22 december 1721. Hij overleed aldaar op 24 april 1722¹⁰.
7. Arnoldus, gedoopt op 19 december 1703, overleden aldaar op 17 maart 1704⁶.
8. Arnoldus, gedoopt op 26 december 1704.

IV. Johannes van Diependael (z.v.III-b), gedoopt te Grave op 21 februari 1691. Hij was aldaar diaken 1717-1718, gezworene 1727-1730, schepen 1730-1752, 1756, secretaris 1742, scholtis 1745,

stadsburgemeester 1753-1756. Op 8 oktober 1756 overleed hij te Grave¹⁶ en op 13 oktober werd hij aldaar begraven.

Johannes ondertrouwt te Grave op 2 februari 1715 met Catharina Welters, dochter van Derck Welters¹⁷. Zij overleed te Grave op 25 augustus 1752^{1a} en werd aldaar begraven op 30 augustus.

Juffrouw Van der Weyden, weduwe Batenburg, wonende te Boxmeer, verkocht op 17 mei 1735 een oude poort binnen de Ham-poort aan Johan en Catharina¹¹.

Johannes en Catharina kregen de volgende kinderen^{6, 10} allen gedoopt te Grave:

1. Henrikus, gedoopt op 29 januari 1716, overleden aldaar op 21 maart 1716.
2. Hendrickus, gedoopt op 14 februari 1717, overleden aldaar op 25 juni 1717.
3. Derk, gedoopt op 13 maart 1718, overleden aldaar op 13 maart 1719.
4. Hendrickus, gedoopt op 13 augustus 1719.
5. Johanna, gedoopt op 11 december 1720. Zij of Hendrickus overleed te Grave op 18 oktober 1721.
6. Derk op 12 juli 1722, overleden te Grave op 17 juli 1722.
7. Johana Alida, gedoopt op 9 januari 1724, overleden te Grave op 21 oktober 1724.
8. Dirk, gedoopt op 28 oktober 1720.

Eén kind overleed te Grave op 6 januari 1727.

In dezelfde tijd woonde te Grave nog een familie van Diependaal, waarmee geen verwantschap kon worden aangetoond:

I. Pieter van Diependael, koopman te Cuyk, huwt met N.N.

Pieter wordt voor het eerst vermeld op 19 januari 1704, wanneer hij getuige is voor een notaris te Cuyk¹².

Op 2 oktober 1710 machtigt hij, koopman en burger van Cuyk, een zekere Coningh om grasland onder Warmenhuizen te verhuuren¹³.

Zoon:

1. Jan, volgt onder II.

II. Johannes van Diependaal Pieterszoon, geboren te Warmenhuizen, koopman, gezworene 1727-1729 en schepen van Grave 1731. Schepen J. van Diependaal werd begraven te Grave op 30 december 1732¹⁰. Hij trouwt te Beers op 23 augustus 1716 met Kniera (Cuniera) Welters, gedoopt te Grave op 25 februari 1678 als dochter van Derck Welters en Anneken Seggers.

Willem Aerent de Quaij verkocht op 27 februari 1726 aan Jan van

Diependaal 'geswoorene raedsvrind en coopman'en Cuniera Welters een huis met erf gelegen op de hoek van de Hamstraat¹⁴.

Uit dit huwelijk zijn te Grave gedoopt:

1. Petrus (Pieter), gedoopt op 26 januari 1718. Hij was gezwoorene 1743-1754, schepen 1760-1761 en werd te Grave begraven op 1 februari 1763. Hij huwt op 26 april 1750 met Abigail de Wilde, geboren te 's-Gravenhage. Zij werd op 1 augustus 1746 lidmaat te Grave en vertrok naar Leiden op 27 juli 1767.
2. Anna Catharina, gedoopt op 25 november 1722, lidmaat te Grave met attestatie van Den Haag op 1 oktober 1751. Zij werd te Grave in de kerk begraven op 20 april 1784. Op 19 juli 1750 huwt ze te Beers met Nicolaas van Dijk, geboren te 's-Gravenhage. Hij was sousluitenant in het regiment van de prins van Brunswijk Lunenburgh in garnizoen te Grave.

Gegevens die niet konden worden ingepast:

Pieter van Diependaal, lidmaat te Grave met attestatie van Den Haag op 24 december 1708 en Elisabeth Pothoven zijn vrouw van Dinter en Heeswijk.

Anna van Diependaal, lidmaat te Grave met attestatie van Den Haag op 2 juli 1712.

Weduwe van Diependael, begraven te Grave in de kerk op 25 december 1721¹⁰.

Vrouw Diependael, begraven te Grave in de kerk op 12 juli 1723¹⁰.

Peeter Diependael, begraven te Grave in de kerk op 3 juni 1724¹⁰.

Juffrouw Margarita van Diependaal, begraven te Grave op 20 december 1737.

Juffrouw de weduwe Diependaal, begraven te Grave in de kerk op 17 november 1747.

Juffrouw Diependaal, begraven te Grave in de kerk op 7 april 1753.

Aleida Diependaal, huwt ca. 1656 met Johannes Hacksteen, schepen van Cuyk 1662. Zij hertrouwt te Cuyk (ondertrouw) op 28 mei 1667 met Reinier de Haan, schepen van Cuyk 1670, notaris aldaar 1675. Hij was een zoon van Ruth de Haan en Margaretha Gerrits.

Alida van Diependaal, j.d. van de Graaf, overleed te Grave als weduwe op 6 mei 1743¹⁸, huwt te 's-Gravenhage op 6 februari 1722 met Johan Hackee, j.m. van Lier (=hier?).

Op 22 juli 1743 compareerde Johan van Diependaal, schepen, als

erfgenaam van Alida van Diependaal, weduwe van Johannes Hacke in zijn leven zegelklopper, gewoonde hebbende in 's-Gravenhage¹⁵. Sara Diependael, trouwt te Geertruidenberg op 30 oktober 1616 met Joost Arents, beiden van aldaar.

Arnoldus Diependaal liet op 15 mei 1695 te Warmnenhuizen zoons Johannes en Pieter dopen.

Gebruikte afkortingen:

G.AsG	-	Gemeente archief 's-Gravenhage
RANB	-	Rijksarchief Noordbrabant
R	-	Rechterlijke
Not	-	Notarieel
SLvC	-	Streekarchief Land van Cuyk

NOTEN

1. A.L.G.M. van Agt en H.B.M. Essink, *Inventaris van archieven der kerkelijke instellingen te Beers, Boxmeer en Grave*. Regestenlijst nr. 3.
2. Centraal Bureau voor Genealogie, collectie Muschart.
3. Algemeen Rijksarchief, *Nassausche Domeinen Hingman*, inv.nr. 3091, f. 82vs.
4. RANB, Not. Cuyk. nr. 699.
5. GAsG, Not. 689, f. 207.
6. SLvC, kerkrekeningen, nr. 415.
7. RANB, R Grave, nr. 262, f. 9.
8. RANB, Weeskamerarchief Grave, nr. 387, f. 33vs-34vs.
9. RANB, R Grave, nr. 264, f. 112.
10. SALvC, kerkrekeningen, nr. 416.
11. RANB, R Grave nr. 264, f. 72 vs.
12. RANB, Not 696.
13. RANB, Not. 699.
14. RANB, R Grave, nr. 263, f. 190.
15. SLvC, Stadsresoluties, nr. 81.
16. RANB, R Grave 31g, f.21.
17. RANB, R Grave 297.
18. RANB, R Grave 318.
19. RANB, R Grave 318, d.d. 9-7-1743. Een van haar erfgenamen was Johan van Diependaal.

Genealogie van de zouaaf Theodorus Sanders uit Uden.

Ir. A.L.M. Sanders
Steeuwichtweg 8, 5406 PP Uden

Inleiding

Hij gaf gehoor aan den oproep van Z.H. Paus Pius IX, werd zouaaf en was bereid zijn leven te geven voor de rechten der Kerk. Zo begint het bidprentje van de op 25 oktober 1934 te Uden overleden zouaaf Theodorus Sanders.

Wat zijn beweegredenen zijn geweest om in het pauselijk leger dienst te nemen is niet met zekerheid te zeggen, maar aannemelijk is dat de verhalen welke hij o.a. vanaf de preekstoel hoorde over de succesvolle veldtocht van 1867 op de besluitvorming van invloed zijn geweest. Voor en na hem vertrokken vanuit Uden en omgeving verscheidene jongemannen¹, zodat zeker niet gesproken mag worden over een uitzondering. Hij heeft daarbij geen aanvraag ingediend om toestemming van de Kroon om in vreemde krijgsdienst te mogen treden², maar nergens blijkt dat hij na zijn terugkeer hiervan enige hinder heeft ondervonden³.

Hij werd te Brussel ingeschreven onder inschrijvingsnummer 2225 op 4 november 1867⁴ en werd te Rome in het zouavencorps op 9 november 1867 voor twee jaar als vrijwilliger toegelaten onder legernr. 4880⁵.

Dit betekent dus dat de laatste slag uit de veldtocht van 1867, de slag bij Mentana, juist had plaatsgevonden. Aangezien zijn ontslag in 1869 plaatsvond en de eerste vijandelijkheden na 1867 pas weer in 1870 aanvingen, kan geconcludeerd worden dat hij niet deelnam aan belangrijke vijandelijke treffens. Dit blijkt ook uit zijn zakboekje⁵.

Bij zijn aankomst werd hij ingeschreven als zouaaf 2e klasse.

Hij ving zijn militaire opleiding op 10 november 1867 aan de scuola del Soldato aan en vervolgde deze met de scuola del Pelotone op 19 februari 1868 en scuola del Battaglione op 1 maart 1868. Op 1 juli 1868 werd hij bevorderd tot zouaaf 1e klasse⁵.

Overleveringen zeggen dat hij tijdens zijn diensttijd o.a. werd ingezet bij verpleging van zieken bij epidemieën.

Hij werd op 11 november 1869 uit dienst ontslagen. Op zijn ontslagbrief⁶ wordt vermeld: "gedrag: goed".

In 1891 heeft hij het bronzen "Bene Merenti" herdenkingskruis ontvangen.

Akte behorende bij de Bene-Merenti medaille

Een aantal documenten van hem is bewaard, zoals zijn militaire zakboekje⁵, zijn ontslagbrief en de twee akten⁶ behorende bij de Bene-Merenti-medaille.

Verantwoording van de genealogie.

In de hiernavolgende genealogie is van elke constatering, m.u.v. de gegevens uit de DTB's van de R.K. kerk (voor 1811) en de burgerlijke stand (na 1811), de vindplaats vermeld.

Een handicap bij het opstellen van de eerste generaties was, dat de DTB's van Breugel pas in 1704 aanvangen, zodat de gegevens moesten worden verzameld uit testamenten, doopheffers, e.d.

In de diverse documenten komt Sanders zowel met S als Z voor. Ik heb in dit artikel echter steeds de huidige schrijfwijze, met een S, gebruikt.

Er zijn aanwijzingen dat de hierna beschreven familie Sanders afstamt van Huybrecht Willem Sanders, wiens zoon Willem in 1658 te Leuven bij testament een beurs stichtte^{7,8}. Echter deze aanwijzingen worden in andere bronnen tegengesproken⁹.

Het lijkt me noodzakelijk in deze verantwoording stil te staan bij de reconstructie van het gezin van Jan Sanders (II).

Een verklaring¹⁰ vermeldt dat Jan Jan Sanders meerdere kinderen had, waarvan van een kind de naam met zekerheid bekend was, nl. Anthony.

Anderzijds was uit de DTB's van Sint-Oedenrode alsmede uit een testament¹¹ een Jan Jan Sanders bekend die meerdere kinderen had, waarvan er vijf met name bekend zijn. Het testament van Elisabeth Anthony Sanders¹² maakt aannemelijk, dat in beide bovengenoemde gevallen over hetzelfde gezin wordt gesproken.

Aangezien de hierna volgende genealogie nog diverse onzekerheden en hiaten bevat, zal het duidelijk zijn dat ik iedereen die op- of aanmerkingen of aanvullingen heeft, wil uitnodigen deze aan mij kenbaar te maken.

Genealogie

I. Jan Sanders, was gehuwd met Maria Martens^{8,10}. Zij hadden twee zonen:

1. Jan, volgt onder II.

2. Marten. Hij was gehuwd met Marie Franssen der Kinderen en zij hadden 2 zonen (Joost en Jan) en 3 dochters (Cathalijn, Jenneke en Lysebeth)⁸.

Hij woonde met zijn gezin in Sint-Oedenrode op het gehucht Nijnsel^{13,14}.

Hij kwam door verdrinking om het leven omstreeks 16 maart 1687¹⁴. De erfdeling vond plaats op 15 april 1701¹⁵.

II. Jan Sanders, trouwde op 11 november 1632 te Sint-Oedenrode met Maria Leonardi van den Horck¹⁶. Het exacte kindertal uit het huwelijk is onbekend¹⁰, wat verschillende oorzaken kan hebben¹⁷. Zekerheid bestaat over de volgende kinderen:

1. Cornelis. Hij werd gedoopt te Sint-Oedenrode op 29 januari 1633. Hij was gehuwd met Judich Dierck Thomass, had drie kinderen en is waarschijnlijk voor 5 mei 1692 overleden¹¹.
2. Johannes, werd gedoopt te Sint-Oedenrode op 12 januari 1636. Hij maakte op 5 mei 1692 zijn testament, waaruit kan worden afgeleid dat hij geen kinderen had¹¹.
3. Antonius, gedoopt op 7 april 1639 te Sint-Oedenrode, volgt onder III.
4. Elisabeth, op 20 februari 1647 gedoopt te Sint-Oedenrode.
5. Leenaert. Zijn bestaan blijkt uit het testament van zijn broer Johannes¹¹. Hij stierf voor 5 mei 1692. Hij had een zoon Cornelis, welke omstreeks 1686 werd geboren^{11,18}. Tijdens de onmondigheid van voornoemde Cornelis trad zijn oom Antonius als momber op¹⁹.

III. Antonius Sanders. Op 28 januari 1667 huurde hij een boerderij te Breugel en was toen reeds gehuwd met Aelke Dirk Thomas van Ham^{10,20}.

Hij vervulde een groot aantal maatschappelijke functies, zoals vijfman³², schepen (zeker van 1691 tot en met 1706^{37,38}) en kerkmeester van 1678 tot en met 1682³⁹.

Hij ondertekende de diverse akten met zijn merkteken

*Ant. Sanders
antgon* *Handwritten signature*

Op 21 september 1682 leende hij f600 uit⁴⁰ en hij gaf op 29 juli 1692 een lening van f300 aan de gemeente Son die in 1752 werd afgelost aan de houders van het kapitaal⁴¹.

Waarschijnlijk is hij gestorven in 1718³² (zeer zeker tussen 1711 en 1718^{32,42}).

Zijn weduwe maakte op 24 april 1723 haar testament²⁴.

Zijn gezinssamenstelling, welke verkregen is uit doopheffers bij zijn kleinkinderen²¹, testamenten^{12,22,23,24,25} en een verklaring¹⁰, is hieronder aangegeven. Niet uitgesloten mag worden dat er nog meer kinderen³⁶.

De hoofdtellijsten geven aan dat in 1702 het (thuiswonend) gezin bestond uit zes volwassenen en twee minderjarigen, terwijl in

1704 zeven volwassenen en een minderjarige aanwezig waren. In beide jaren woonde het gezin de "De Straet"^{27,28}.

1. Johannes. Hij huwde te Breugel met Barbara de Pouplimont, dochter van Martin de Pouplimont en weduwe van Jan Hendrics van Lieshout. Op 14 december 1697 werden huwelijkse voorwaarden opgesteld²⁶. Zij woonden in "De Straet"²⁷.

Barbara had uit haar eerste huwelijk kinderen^{27,28,29}.

Na de dood van zijn vrouw traden strubbelingen op tussen Jan Antonij Sanders en de kinderen uit het eerste huwelijk van Barbara²⁹.

Hij was diverse jaren (1708/1709, 1723/1724 en 1750/1751) borgemeester van Breugel^{30,31}. Ook was hij vijfman³² en van 1705 t/m 1707 en van 1745 t/m 1748 armenmeester³³.

2. Josina, huwde vóór 1702 met Arnoldus (Aert) Donkers^{10,27} en baarde waarschijnlijk tien kinderen, waarvan er in het doopboek van Breugel zeven zijn ingeschreven.

Dit is af te leiden uit de hoofdtellijsten van 1702²⁷ en 1704²⁸, welke aanvullende informatie geven op de DTB welke in Breugel pas in 1704 aanvangt.

Op 8 maart 1747 maakten Aert Donkers (de oude) en Josina, zijn zieke vrouw, hun testament³⁴.

3. Cornelis, volgt onder IV.

4. Joanna. Zij huwde te Breugel op 15 mei 1718 met Willem Wouter (van de Nieuwenhuizen) en uit dit huwelijk werden in die plaats tenminste drie kinderen geboren.

5. Leonardus (Lindert). Lindert was in 1709 betrokken bij een steekpartij, waardoor hij onder curatele werd gesteld van zijn vader³⁵.

Hij huwde op 11 februari 1720 te Breugel met Helena van der Aelst en uit dit huwelijk werden tenminste tien kinderen geboren. Hun namen waren: Cornelis, Theodorus, Allegonda, Johannes, Antonius, Cornelis, Reynerus, Wilhelmina, Elisabeth en Gulielmus.

Hij was gedurende het belastingjaar 1716/17 borgemeester³¹ en van 1742 t/m 1745 armenmeester³².

6. Maria, huwde met Peter Peter Schutjens, van wie zij op 20 januari 1728, toen zij een testament maakte, reeds weduwe was²⁵. Zij hertrouwde op 8 februari 1728 te Breugel met Willem Bex. Uit beide huwelijken werden waarschijnlijk geen kinderen geboren. Op 10 maart 1742 maakte zij nogmaals een testament²².

7. Elisabeth. Zij huwde op 6 februari 1724 te Breugel met Franciscus Henrici van de Velden.

Op 30 januari 1727 werd een zoon geboren, die waarschijnlijk

reeds zeer jong stierf. Dit mag geconcludeerd worden uit het feit dat zij op 22 juni 1728, als weduwe, een testament maakte, waarin haar zoon niet werd genoemd¹².

IV. **Cornelis Sanders**, huwde op 30 november 1704 te Breugel met Anna Jansse. Aangezien in de hoofdtellijst van 1726⁴⁸ vermeld werd: *Cornelis Sanders, Mary, Hendrik, Mijntje en Jenneke de Kinderen 1/4*, kan geconcludeerd worden dat in 1726 Cornelis weduwnaar was en nog vier inwonende kinderen had, die jonger dan 16 jaar waren⁴⁹.

Waarschijnlijk leende hij op 21 september 1726 f150 van Dingna Joost Peters⁵⁰.

De hoofdtellijst van 1734⁵¹ vermeldde: *Jan, Hendrik, Marij en Jenneke, kindere van Cornelis Sanders*. Uit het feit dat Cornelis toen niet bij zijn ongehuwde kinderen woonde zou kunnen worden geconcludeerd dat hij reeds overleden was.

Zij hadden de volgende kinderen, die allen te Breugel werden gedoopt:

1. Joannes, gedoopt op 23 oktober 1705. Op 5 januari 1727 werd zijn onwettige dochter Joanna gedoopt, die door een huwelijk op het sterfbed van de moeder, Gertrudis Fransse, gelegaliseerd werd^{43,44,45}.
2. Thomas, gedoopt op 2 april 1707. Hij trouwde te Breugel op 15 februari 1756 met Anneke Lambert van Veghel. In het doopregister van Breugel zijn tien kinderen ingeschreven. Hun namen waren: Lambertus, Cornelia, Johanna, Henricus, Johannes, Johanna, Petrus, Francisca, Johannes en Maria.
3. Maria, gedoopt op 10 september 1708. Uit haar huwelijk met Evert Jacob de Muijs werden te Breugel tenminste drie kinderen geboren⁴⁶. Na zijn dood ging zij een tweede huwelijk aan te Breugel op 24 november 1743 met Johannes Anthony Sanders⁴⁷. Uit dit laatste huwelijk werd een dochter geboren.
4. Antonius, gedoopt op 16 januari 1710.
5. Henricus, gedoopt op 31 mei 1711, volgt onder V.
6. Jacoba, gedoopt op 25 juli 1713.
7. Joanna, gedoopt op 3 april 1715. Zij huwde te Breugel op 19 augustus 1737 met Everardus van Roey. Drie kinderen werden te Breugel uit dit huwelijk geboren.

V. **Henricus Sanders**, werd op 31 mei 1711 te Breugel gedoopt en is in het doopboek te vinden als zoon van Cornelis Antonii en Anna Jansse. Hij werd op 23 oktober 1759 te Veghel begraven. Op 30 november 1747 werd een ontlastbrief geschreven voor zijn

verhuizing naar Veghel⁵². Hij huwde in Veghel op 26 november 1747 met Joanna Lambert van Geelkerken. Zij werd op 2 april 1787 te Veghel begraven.

De volgende kinderen werden te Veghel gedoopt:

1. Johannes, gedoopt op 11 oktober 1748. Hij huwde op 23 april 1780 te Veghel met Antonette Dirk de Jong. Uit het huwelijk werden in bovengenoemde plaats drie zonen en twee dochters geboren (Henricus, Theodorus, Henricus, Johanna en Johanna). Hij werd begraven te Veghel op 6 oktober 1792.
2. Lambertus, gedoopt op 2 februari 1752. Hij huwde twee maal te Veghel: op 1 mei 1785 met Wilhelmina Burgers en op 22 september 1799 met Jenmaria Boudewijns. Uit het eerste huwelijk zijn geen kinderen bekend, maar uit het tweede huwelijk werden te Veghel vier zonen en twee dochters geboren (Wilhelma, Henricus, Johannes, Johannes, Martinus en Anna Maria). Hij stierf te Veghel op 6 april 1829.
3. Anna Maria, gedoopt op 2 januari 1756.
4. Henricus, gedoopt op 12 januari 1760, volgt onder VI.

VI. Henricus Sanders, werd gedoopt op 12 januari 1760 te Veghel. Hij verdronk in Herpen⁵⁶ en werd te Uden op 3 februari 1804 begraven.

Op 28 december 1796 werd voor zijn verhuizing naar Uden een ontlastbrief afgegeven⁵³. Hij huwde daarna op 23 januari 1797 te Uden met Joanna Maria Anthonis Willigendaal, die op 1 november 1771 te Uden geboren was en op 4 mei 1835 te Uden is gestorven.

Uit het huwelijk werden de volgende kinderen geboren, die allen in Uden gedoopt werden:

1. Hendrina, gedoopt op 5 december 1797, waarschijnlijk jong gestorven⁵⁴.
2. Joanna, gedoopt op 30 januari 1799. Zij is waarschijnlijk als kind gestorven⁵⁴.
3. Johannes, gedoopt op 5 augustus 1800. Hij woonde volgens het bevolkingsregister in 1826 niet meer bij zijn moeder in Uden. Hij huwde op 2 juli 1830 te Berlicum (zijn beroep was toen dienstknecht) met Nicolaa de Mulder. Uit het huwelijk werden te Berlicum 7 kinderen geboren (Hendrica, Adrianus, Johanna Maria, Martinus, Hendrina, Theodora en Hendricus). Tijdens (zijn) ziekte in de tweede helft van de zestiger jaren werd hij als inwoner van Berlicum uit de armenkas van de gemeente Uden onderhouden⁵⁵. Hij overleed te Berlicum op 4 mei 1890.

4. Jacobus, gedoopt op 14 maart 1802, volgt onder VII.
5. Petrus, gedoopt op 29 juni 1803. In 1826 kwam hij niet meer als wonende bij zijn moeder in het bevolkingsregister voor. Hij huwde op 7 februari 1836 (als landbouwer) te Den Dungen met Maria Sleutjens. In Schijndel werden uit het huwelijk vijf kinderen geboren (Martinus, Willemijn, Henricus, Leonardus en Willemijn).
Hij overleed op 8 oktober 1873 te Schijndel.

VII. **Jacobus Sanders**, werd te Uden op 14 maart 1802 gedoopt en overleed aldaar op 28 juni 1882. Hij huwde daar op 22 februari 1829 met Joanna Maria Boudewijns. Zij was geboren te Uden op 19 maart 1806 en is aldaar op 13 januari 1887 gestorven.

Zijn beroep was volgens de huwelijksakte bouwman.

Uit het huwelijk werden tien kinderen geboren te Uden:

(De geboortedata zijn achter hun naam vermeld.)

1. Hendrica, geboren op 6 februari 1831. Zij huwde te Uden met Lambertus van de Sanden op 4 oktober 1856. In het geboorteregister te Uden werden uit dit huwelijk 9 geboorten ingeschreven.
Zij overleed aldaar in het kraambed op 16 april 1874.
2. Adrianus, geboren op 27 maart 1833 en ongehuwd overleden op 20 februari 1913 te Uden.
3. Johanna Maria, geboren op 3 september 1835. Zij huwde te Uden op 10 juni 1865 met Johannes van de Ven. Zij hadden vijf kinderen, die allen te Uden geboren werden. Zij stierf aldaar op 19 december 1874.
4. Johanna, geboren op 13 oktober 1838. Zij overleed ongehuwd te Uden op 21 augustus 1919.
5. Doodgeboren kind, geboren op 30 maart 1840.
6. Johannes, geboren op 24 mei 1841. Hij huwde op 7 februari 1874 te Uden met Mechelina van den Berg en zij hadden een zoon (Hendricus) en een dochter (Berdina). Hij stierf te Uden op 16 maart 1913.
7. Henricus, geboren op 10 november 1844. Hij huwde te Uden op 2 september 1887 met Geertruida Klaassen. Zij hadden een dochter (Johanna Maria Jacoba), die als kind stierf. Hij stierf te Uden op 2 april 1923.
8. Johannes Theodorus, geboren op 3 juni 1846. Hij stierf reeds op 11 juni 1846 te Uden.
9. Theodorus, geboren op 13 augustus 1848, volgt onder VIII.
10. Josephus, tweelingbroer van Theodorus. Hij huwde te Uden op 22 februari 1884 met Geertrui Cissen en uit het huwelijk werden 2 zonen geboren (Johannes Jacobus en Leonardus).

Hij stierf te Uden op 21 mei 1925.

VIII. **Theodorus Sanders**, werd te Uden geboren op 13 augustus 1848. Hij was landbouwer en schaapherder te Uden en zoals in de inleiding beschreven, gedurende enkele jaren zouaaf. Hij huwde op 19 februari 1876 met Antonia van de Wijst, die te Uden op 28 juni 1849 was geboren. Hij overleed aldaar op 25 oktober 1934, nadat zijn vrouw reeds op 7 mei 1929 daar was overleden. Zij hadden de volgende kinderen, allen te Uden geboren:

1. Maria, geboren op 27 november 1876. Zij huwde te Uden op 1 februari 1907 met Nicolaas Rovers. Er werden in diezelfde plaats zes kinderen uit het huwelijk geboren. Zij overleed eveneens te Uden op 17 juni 1949.
2. Hendrica, geboren op 27 december 1877. Zij huwde te Uden op 24 februari 1905 met Johannes van den Elzen. Zij hadden vier kinderen, welke eveneens te Uden geboren werden. Zij overleed aldaar op 28 maart 1959.
3. Antonette, geboren op 26 maart 1879. Zij huwde te Uden op 24 februari 1905 met Adrianus van Ras. Uit het huwelijk werden 6 kinderen geboren: drie te Nistelrode en drie te Uden. Zij stierf te Odiliapeel (gem. Uden) op 1 december 1919.
4. Johannes, geboren op 14 maart 1880. Hij huwde tweemaal en wel te Heesch op 20 januari 1911 met Adriana van de Ven en op 13 februari 1914 te Uden met Maria Verstraten. Uit het eerste huwelijk werd een zoon geboren en uit het tweede huwelijk vijf zonen en twee dochters (allen te Uden). Hij overleed te Uden op 10 december 1951.
5. Adrianus, geboren op 18 mei 1881. Hij huwde te Uden op 21 mei 1909 met Johanna Maria van der Wijst. Uit het huwelijk werden te Uden zes kinderen geboren. Hij stierf daar op 15 mei 1917.
6. Jacoba Maria, geboren op 18 november 1882. Zij huwde te Uden op 19 juli 1907 met Adrianus van der Rijt. Op 3 augustus 1907 vertrokken zij met de Statendam vanuit Rotterdam naar New York, waarna zij per trein doorreisden naar Stanley (Wisc.) [57,58]. Hun woonplaats werd Little Chute (Wisc.). Zij hadden zes kinderen. Zij overleed op 16 februari 1975 te Kaukana (Wisc.). N.B.: Adrianus van der Rijt was reeds op 27 oktober 1902 naar de Verenigde Staten van Amerika geëmigreerd en leerde tijdens zijn bezoek aan Nederland in 1907 zijn vrouw kennen.
7. Gerardus, geboren op 12 april 1884. Hij vertrok als emigrant op 14 maart 1903 vanuit Rotterdam met het stoomschip Noor-

dam naar New York. Hij reisde per trein door naar DePere (Wisc.)^{59,60}. Hij huwde in West DePere op 29 mei 1906 met Mary van den Heuvel. Uit het huwelijk werden zeven dochters geboren. Hij stierf op 19 december 1924 te Greenbay USA.

8. Franciscus, geboren op 26 september 1885. Hij overleed reeds te Uden op 26 december 1885.
9. Antonius, geboren op 19 juli 1887. Hij huwde te Uden op 24 januari 1913 met Johanna Maria van der Wielen. Uit het huwelijk werden in die plaats negen kinderen geboren. Hij stierf te Uden op 31 januari 1973.
10. Geertruida, geboren op 9 januari 1889. Zij huwde op 5 mei 1911 te Uden met Johannes Raaymakers. Te Nistelrode werden uit dit huwelijk vier kinderen geboren, waarna zij in diezelfde plaats op 23 maart 1916 stierf.
11. Wilhelmina, geboren op 2 maart 1890. Zij huwde op 2 februari 1915 te Uden met Christianus van den Krommert en overleed in dezelfde plaats kinderloos op 4 juni 1976.
12. Johannes, geboren op 10 augustus 1893. Hij stierf ongehuwd op 28 november 1923 te Uden.

Gezin van Theodorus Sanders (alleen de naar Amerika vertrokken zoon Grarus ontbreekt op deze foto)

NOTEN

Gebruikte afkortingen:

RANB	-	Rijksarchief Noord-Brabant te 's-Hertogenbosch.
ARAB	-	Algemeen Rijksarchief te Brussel.
AL	-	Archives de l'assistance publique de la ville de Louvain.
RVB	-	Raad van Brabant
IGSB	-	Inventaris van het gemeentearchief 1358-1811 Son en Breugel door J.C.M. Mikkers, Son en Breugel september 1983.
GASB	-	Gemeentearchief 1358-1811 Son en Breugel, gemeentehuis Son.
SAAD	-	Streekarchief langs Aa en Dommel, Veghel
RA	-	Rechtelijk Archief.
NA	-	Notarieel Archief.
S&B	-	Son en Breugel.
StO	-	Sint-Oedenrode.
GRHAL	-	Gemeentelijk archief Rotterdam, archief Holland-Amerikalijs.

1. Gids uitgegeven n.a.v. Onze Pauselijke Zouaven, Herdenkingstentoonstelling (1860-1985) Beek en Donk.
2. Algemeen Rijksarchief, Den Haag: archief Min. van Justitie 1813-1876, Inv. 4856-4857.
3. Een vrij uitvoerige verhandeling over het verlies van het nederlanderschap door zouaven is geschreven door Br. Christoffoor in *Uit het Epos der 3000 Nederlandse Zouaven*, Nijmegen (1947) p. 220 t/m 251.
4. Koninklijk Museum van het Leger en van de Krijgsgeschiedenis te Brussel: Feuille d'entroulement. Deze documenten zijn wegens een brand in het museum (voorlopig) niet ter inzage. Een fotokopie ontving ik van het Nederlands Zouavenmuseum te Oudenbosch.
5. Zouavenzakboekje Theodorus Sanders; in bezit van A.L.M. Sanders, Uden.
6. Deze documenten zijn in bezit van Mw. Dekkers-Rovers, Uden.
7. ARAB, AL, Inv. 4862: Testament Hr. Willem Sanders dd. 8 februari 1658. In ARAB is ook *Fondations des bourses d'étude établies en Belghiques*, H. Lentz (1892) beschikbaar. In deel 1 pag. 1023 t/m 1034 staat een transcriptie van het testament afgedrukt.

8. SAAD, RA StO, Inv. 171, f 109v (1 november 1715).
9. ARAB, RvB, Inv. 1040, f 51 (8 juni 1761).
10. RANB, RA S&B, Inv. 51, f 114v (13 april 1729).
11. SAAD, NA StO, Inv. 4970, ongef. (5 mei 1692).
12. RANB, NA S&B, Inv. 7242, ongef. (22 juni 1728).
13. RANB, RA S&B, Inv. 55, f 209 (3 november 1759).
14. SAAD, RA StO, Inv. 162, f 77 (16 maart 1687).
15. SAAD, RA StO, Inv. 166, f 69 (15 april 1701).
16. De DTB vermeldt als naam van de bruid: Maria Leonardi. Vlg. T.F. Hurks uit Eindhoven, die vele patroniemen in de DTB van Sint-Oedenrode van familienamen heeft kunnen voorzien, is de volledige naam Maria Leonardi van de Horck. Ook een verschrijving in referentie 18 wijst in deze richting.
17. In het doopboek van Sint-Oedenrode komen slechts de dopen II 1 t/m 4 voor. Zonder meer is bekend dat er ook nog een zoon Leenart (II.5) is geweest. De redenen dat hij en mogelijk nog andere kinderen niet in het doopboek voorkomen zouden kunnen zijn dat:
 1. de doop in een andere plaats geschiedde.
 2. de doop in Sint-Oedenrode niet werd opgetekend. Door het sluiten van de katholieke kerken in de Meijerij van 's-Hertogenbosch na de Vrede van Munster werden de doopboeken zeer slecht bijgehouden. Werden voor 1648 40 à 50 kinderen per jaar in Sint-Oedenrode gedoopt, in 1649 en de volgende jaren bedroeg dit getal slechts 7 à 9. (Zie voor deze problematiek ook: W. Heesters en Dr. C.S.M. Rademaker, *Geschiedenis van Sint-Oedenrode*, deel XXIV Bijdrage tot de geschiedenis van het Zuiden van Nederland, Tilburg 1972, p. 146).
18. SAAD, RA StO, Inv. 133, f 166 (28 januari 1704).
19. SAAD, RA StO, Inv. 133, f 167 (28 januari 1704).
20. RANB, RA S&B, Inv. 19, ongef. (28 januari 1667).
21. RANB, DTB, RK Parochie Breugel: doopboeken dd. 27 februari 1706, 2 april 1707, 10 september 1708, 16 januari 1710, 31 mei 1711, 15 juli 1713 en 8 oktober 1727.
22. RANB, RA S&B, Inv. 53, f 79v (10 maart 1742).
23. RANB, NA S&B, Inv. 7241, ongef. (24 april 1723).
24. RANB, NA S&B, Inv. 7241, ongef. (24 april 1723).
25. RANB, NA S&B, Inv. 7242, ongef. (20 januari 1728).
26. RANB, RA S&B, Inv. 49, f 45v (14 december 1697).
27. GASB, Inv. 923: Hoofdtellijst 1702 Breugel.
28. GASB, Inv. 924: Hoofdtellijst 1704 Breugel.
29. RANB, NA S&B, Inv. 7241, ongef. (8 januari 1725).
30. RANB, RA S&B, Inv. 48, f 5 (24 juni 1709).

31. IGSB, bijl. III, bld 125
32. GASB, Inv. 259, f 74 (30 september 1718).
33. IGSB, bijl. V, bld 133.
34. RANB, NA S&B, Inv. 7242, ongef. (8 maart 1747).
35. RANB, RA S&B, Inv. 49, f 5v (30 september 1709).
36. Op 12 mei 1716 (DTB doopboeken Breugel) treedt Allegonda Antonii Sanders als doopheffer op. Aangezien ik niet uitsluit dat hier de echtgenote van Antonius Sanders is bedoeld, durf ik niet te concluderen dat Antonius een dochter Allegonda heeft gehad.
37. GASB, Inv. 259, f 13 (24 januari 1692).
38. RANB, RA S&B, Inv. 48: diverse acten.
39. IGSB, bijl. VII, bld 137.
40. SAAD, RA StO, Inv. 134, f 290 (21 september 1682).
41. RANB, RA S&B, Inv. 50, f 179v (21 september 1726).
42. RANB, NA S&B, Inv. 7241, ongef. (24 januari 1711).
43. RANB, DTB, RK Parochie Breugel: doopboek dd. 5 januari 1727.
44. In de in omloop zijnde transcriptie van het doopboek van Breugel van A. van Haaren (1871) wordt ten onrechte als geboortedatum 5 februari aangegeven.
45. ARAB, AL, Inv. 4868, ongef.: verklaring van Thomas van Rooy e.a. (15 maart 1796).
46. GASB, Inv. 929: Hoofdtellijst 1743 Breugel.
47. RANB, DTB, Schepenbank S&B 6 (24 november 1743).
48. GASB, Inv. 925: Hoofdtellijst 1726 Breugel.
49. Niet duidelijk is wie met Mijntje wordt bedoeld.
Er zijn twee mogelijkheden:
a) het is de roepnaam van Jacoba (Jacomina ?)
b) er is nog een kind meer geboren, waarvan de doopakte niet is gevonden.
In dit verband is het opmerkelijk dat op 22 november 1735 bij Jacobus, zoon van Everardus Jacobs en Maria Cornelli Sanders een Wilhelma Cornelij als doopheffer optrad.
50. RANB, NA S&B, Inv. 7242, ongef. (27 april 1726).
51. GASB, Inv. 926: Hoofdtellijst 1734 Breugel.
52. RANB, RA S&B, Inv. 53, f 260v (30 november 1747).
53. SAAD, Oud Archief Veghel, afd. II, Inv. B31, f 163 (28 december 1796).
54. Deze conclusie is gebaseerd op de volgende 3 overwegingen:
1. Kinderlijken werden in Uden tot 1811 door de pastoor niet in het begraafregister ingeschreven.
2. Volgens de 'Etat de Populations Uden' van december 1810 verbleven alleen de drie zonen en hun grootmoeder bij

Maria Sanders-Willegendaal.

3. De hypotheekdoorhaling van 1 mei 1849 (RANB, NA Inv. 3003) maakt aannemelijk dat alleen de drie zonen nog in leven zijn.
55. Gemeentearchief Berlicum, Inv. 1099 (13 december 1865 en 2 juli 1867).
56. RANB, DTB, RK Parochie Uden: begraafboek dd. 3 februari 1804.
57. GRHAL, passagiersregister XXVII van 6-7-1907 t/m 4-1-1908.
58. GRHAL, passagiersstaten augustus 1907.
59. GRHAL, passagiersregister XVI van 25-9-1902 t/m 4-4-1903.
60. GRHAL, passagiersstaten maart 1903.

Reaktie op artikel Belonje

H.J.M. Spruijt

Postbus 20, 6585 ZG Mook

Middelweerden in de Maas

Al weer zo'n tien jaar geleden heeft er in dit tijdschrift een artikel van de hand van mr. J. Belonje gestaan betreffende de Middelweerd, een eiland, dat tot 1939 tussen Mook en Katwijk in de Maas heeft gelegen¹.

Volgens Belonje is deze Middelweerd omstreeks 1650 een leen van de erfvoogdij van Roermond in het Overkwartier. Dit is echter niet waar. Allereerst moet gesteld worden, dat de naam Middelweerd of Middelwaard op meerdere plaatsen in het Nederlandse rivierengebied wordt gebruikt voor een in het algemeen gezien vrij groot eiland in een rivier. Onder de goederen van de erfvoogdij van Roermond behoort wel een Middelweerd. Maar dat is niet de Middelweerd bij Mook. Belonje maakt een vergissing door de stukken betreffende de Middelweerd in de archieven van de erfvoogdij van Roermond van toepassing te verklaren op de Middelweerd bij Mook.

Als Jan Willem van Cortenbach op 29 november 1629 het leen de Middelweerd aanvaardt, staat er geschreven: '...den Middelweert gelegen by der stadt Ruremonde...' In een acte van 5 juni 1647 is er sprake van, '...leengoederen, gelegen in den Middelweert by der stadt Ruremonde...'²

Wanneer Jan Albert Bouwens van der Boyen in 1698 met de Middelweerd wordt beleend is dit een Middelweerd gelegen 'tusschen

Detail van de Gravure over het Beleg van Grave (1586)

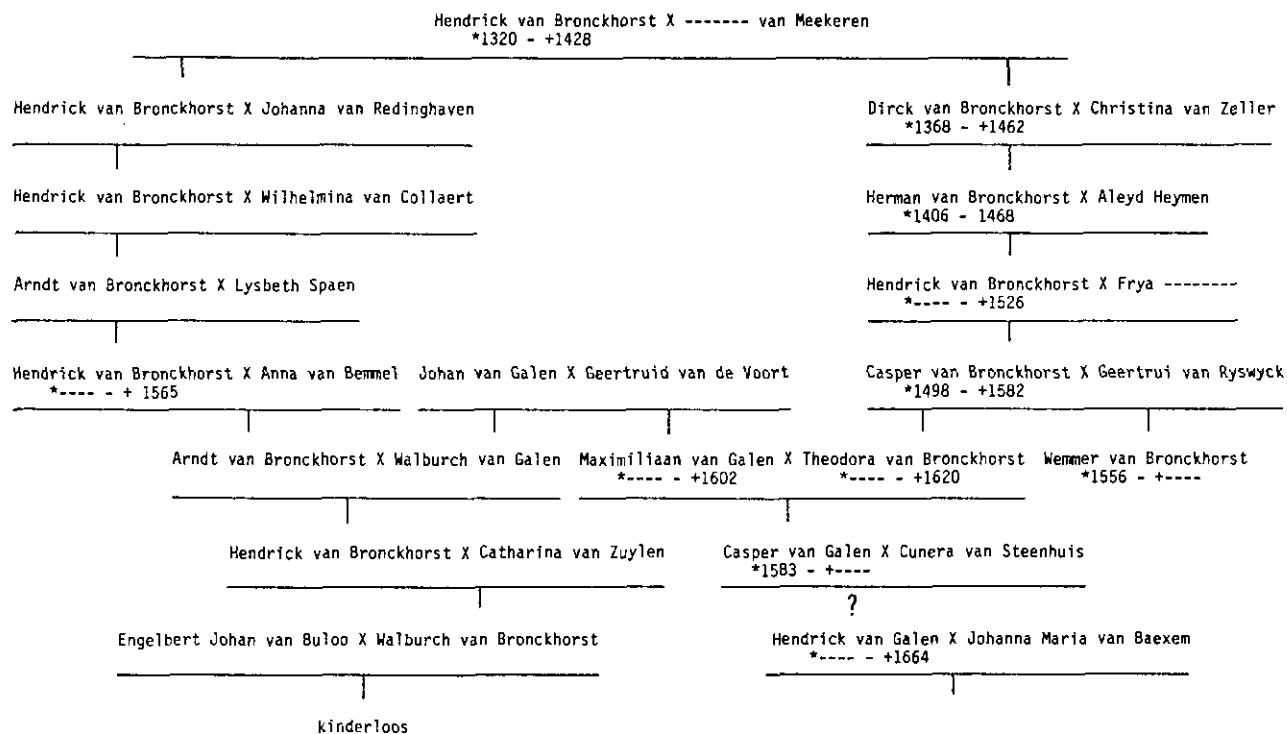
de twee Maessen alhier groot omtrent 5 boenders, gehort hebben-
de onder d'Erfvoogdij deser Stadt ... Gegeven binnen onse Stadt
Ruremonde ... XVIC achtennegentig³.

Het betreft dus zeker niet de Middelweerd bij Mook. Als Casper van Bronckhorst (*1498 - +1582) te Mook in 1529 van Karel van Egmond, hertog van Gelre en Gulick, de Middelweerd bij Mook weer in bezit krijgt, wordt daarbij met geen woord gerept over een eventuele afhankelijkheid van de erfvoogdij van Roermond. Het eiland is omstreeks 1500 reeds in het bezit van de familie van Bronckhorst van Mook. Rond 1620 komt het aan de aanverwante familie van Galen. Een zekere Casper, zoon van Maximiliaan van Galen (+1602) en Theodora van Bronckhorst (+1620) erft de nalatenschap van Wemmer van Bronckhorst (*1556), broer van Theodora en zoon van Caspar van Bronckhorst en Geertrui van Ryswyck. Casper van Galen is gehuwd met Cunera, dochter van Johan van Steenhuis en Margriet van Meerwijck⁴. Hun huwelijk blijft waarschijnlijk kinderloos. Toch wordt er een zoon van Casper van Galen genoemd. Deze Hendrick van Galen is echter de (bastaard)zoon van Casper van Galen. Hendrick wordt in 1665 door zijn vader als natuurlijke zoon erkend en als universeel erfgenaam aangewezen⁵. In 1679 verkoopt Johanna Maria van Baexem tot Baexhof, de weduwe van Hendrick van Galen, die inmiddels rond 1670 gehuwd is met de jonker Jacob Gerard van Spruijtwaeter, de Middelweerd aan de gouverneur van Grave, Georg Johan baron van Weede (*1627 - +1696), heer van Balgoy en Keent⁶.

Ook het door Belonje genoemde archiefstuk no.: 37 heeft niets te maken met de Middelweerd bij Mook, maar met een eiland, dat bij Overasselt in de Maas heeft gelegen. Het betreft hier een overeenkomst met een deel van dat eiland als onderpand.

In het jaar 1556 op 3 april laat Sophia van Wachtendonck, abdis van het klooster Grafenthal (Neukloster) door Hendrick Egberts van Boegen en Wemmer van Ewick een document bezegelen waarin Peter Ploenis en zijn echtgenote Margriet (van Creeft) verklaren jaarlijks op paasavond 15 brabantse guldens aan het klooster Grafenthal te zullen betalen. Als onderpand staat een halve middelweerd, te weten het bovenste einde gelegen in het kerspel Overasselt in het Ambt van tussen Maas en Waal⁷. Een middelweerd bij Overasselt is evenwel nergens in de stukken van het Ambt van tussen Maas en Waal terug te vinden. Echter op een gravure getiteld: 'Warachtige beschriuinge ende afconterfeytsel van de beleegheringhe ende innemen van de Stat Graue in Brabant door den doorluchtigen Prince van Parma Plazentia voor

Genealogische tabel.

Volgens: Archief van de Hoge Raad van Adel
Collectie Snouckaert van Schauburg no: 703.

syne Catolique Ma:t Ao 1586' is deze middelweerd duidelijk weergegeven. Er is zelfs een bouwwerk op te herkennen.

Omstreeks 1680 als Georg Johan van Weede de eigenaar van de Middelweerd bij Mook is, moet de middelweerd bij Overasselt reeds verdwenen zijn⁹.

Van Weede schrijft in 1683 n.a.v. een konflikt over het lijnpad over de Middelweerd bij Mook aan de Staten Generaal in Den Haag, dat er voor Grave geen ander eiland in de Maas ligt, dan de Middelweerd bij Mook¹⁰.

Een mogelijk relatie tussen beide middelweerden zal misschien gevonden kunnen worden via Peter Ploenis en Thijs van Beers.

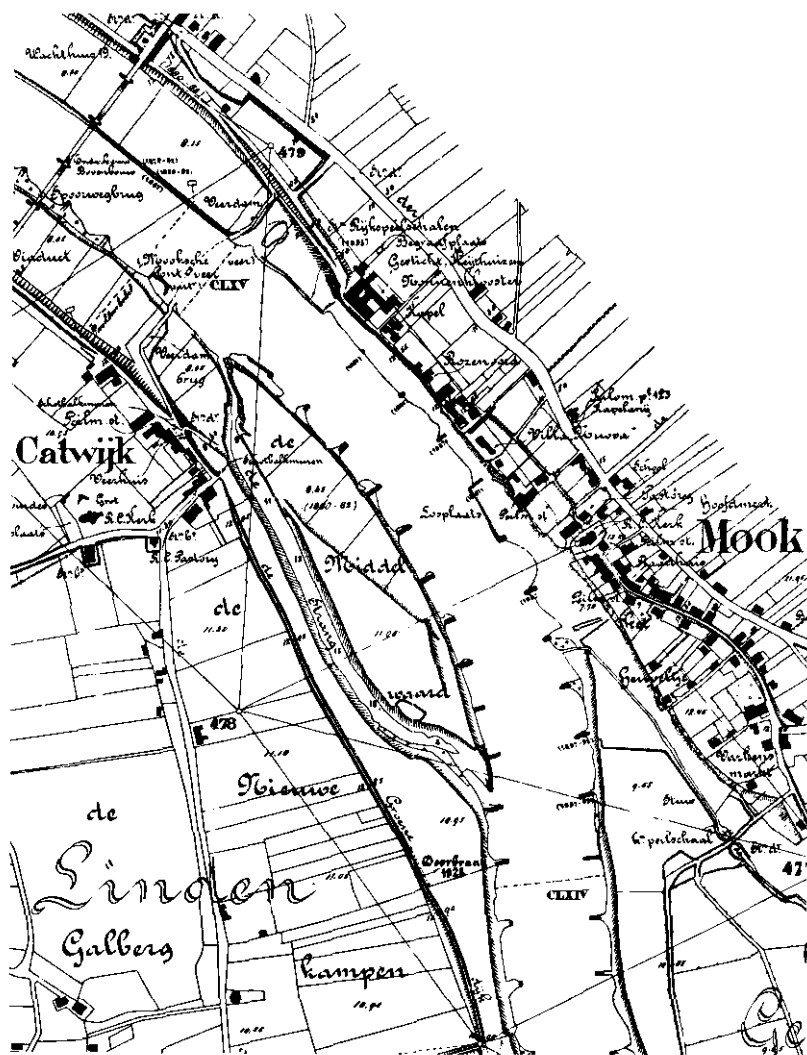
De in verband met de Middelweerd bij Overasselt genoemde Peter Ploenis en Margriet van Creeft zijn de ouders van Margriet Ploenis, de eerste vrouw van Reinier van Bocholt, rentmeester van het land van Cuijk. Reinier van Bocholt trouwt later met Margriet van Merwijck, de weduwe van Thijs van Beers¹¹. Deze Thijs heeft zich tussen 1526 en 1529 bemoeid met de Middelweerd bij Mook.

Na het overlijden van Hendrick van Bronckhorst omstreeks 1526 laat zijn weduwe na de erfpacht voor de Middelweerd, die in Middelaar moet worden afgedragen, te betalen. Thijs van Beers neemt dan de Middelweerd in bezit. In 1529 wordt Casper, een zoon van Hendrick van Bronckhorst, echter door de hertog van Gelre weer in zijn rechten op het eiland bevestigd¹².

De Middelweerd bij Mook is altijd onbewoond geweest, er heeft alleen een schuur gestaan. Het eiland behoort echter bij Middelaar in het Overkwartier van Gelre. Mook behoort bij het hertogdom Kleef, dat na het overlijden van de hertog van Kleef aan de keurvorst van Brandenburg is gekomen. De Brabantse overzijde van de Maas is grondgebied van de Republiek der Verenigde Nederlanden.

Het is waarschijnlijk een fel anti-papisme van de nieuwe heer van Driesberg, Kessel en Mook, dat de katholieke Casper van Galen doet besluiten om op de Middelweerd te gaan wonen. In 1648 bouwt jonker van Galen een woning op het eiland, dat dan nog tot de katholieke Spaanse Nederlanden behoort. Tot die tijd heeft hij onder andere met zijn moeder naast de kerk in Mook gewoont¹³.

Ondanks dat er in Mook godsdienstvrijheid is, is de invloed van de Republiek der Verenigde Nederlanden goed te voelen. De pastoor van Mook, Johannus Fabritius (*1606 - +1695), merkt dit in zijn notities meerdere malen op. In 1647 wordt de streng calvinistische Arnhold Hendrick van Nyvenheim genaamd Neukirchen (*1590 - +1667) wegens verdienste door Johan Maurits van Nas

Detail van een rivierenkaart van omstreeks 1930. De Maas bij Mook. Tegen de Katwijkse oever ligt het eiland de Middeldweerd.

sau-Siegen (*1604 - +1679), gouverneur van Kleef, in opdracht van de keurvorst van Brandenburg beleend met de dorpen Kessel (aan de Niers) en Mook. Arnhold Hendrick, die gehuwd is met Dorothea van Schewick (+1635), woont op het huis Driesberg bij Kessel. Baron van Nyvenheim genaamd Neukirchen heeft de schoonmoeder van de keurvorst, Amalia van Solms-Braunfels, echtgenote van Frederik Hendrik van Oranje-Nassau, lange tijd als raadsheer bijgestaan. Hij steunt de Republiek met raad en daad. Hoe Arnhold Hendrick van Nyvenheim genaamd Neukirchen over de activiteiten van de katholieken denkt, komt goed tot uiting in een brief van Johan Gijsbert (*1628 - +1666), drost van Goch en Gennep, zoon van Arnhold Hendrick, aan de keurvorst van Brandenburg. Hij protesteert daarin in 1650 over de enorme toename van de stroom pelgrims naar Kevelaer. Ze bezorgen in de plaatsen, waar ze doortrekken, erg veel overlast. Hij vermeldt dan tevens, dat zijn vader reeds in 1647 de 'Kriegeskommandanten' hiervan in kennis heeft gesteld¹⁴. Casper van Galen zal gevreesd hebben, dat hij met de nieuwe heer van Mook in conflict zal kunnen komen met alle gevolgen van dien. Hij vindt het daarom kennelijk maar beter om naar de Middelweerd te verhuizen, waar de heer van Mook geen zeggenschap heeft.

Eeuwenlang heeft de Middelweerd bij Mook in de Maas gelegen. Het eiland is ook bekend onder de naam Everdineweerd, naar Everdine, de dochter van Georg Johan van Weede, die van 1712 tot aan haar overlijden in 1724 eigenaresse is geweest. Het eiland is verdwenen onder andere als gevolg van de maatregelen om de scheepvaart op de Maas te verbeteren. De Middelweerd heeft dicht tegen de Katwijkse oever van de Maas gelegen, gescheiden door de Strang, die rond 1800 nog ongeveer 20 meter breed is. Voor menige schipper is de Strang bij zware ijsgang op de Maas een veilige haven. Ook de veerpont van het Katwijkse veer zoekt dan de Strang op. Het is een flink eiland geweest met een gezamenlijke oppervlakte van ongeveer 7 hectare¹⁵. In 1880-1882, als de spoorbrug over de Maas bij Mook wordt gebouwd, wordt de hoeve op de Middelweerd afgebroken om de schippers, die de Maas afkomen, een beter zicht te geven op de nieuwe spoorbrug. Ook wordt een deel van het eiland afgegraven. In 1930 wordt het eiland verder afgegraven i.v.m. de kanalisering van de Maas. De Strang wordt in 1939 dichtgegooid.

Rouwbord Theodora van Bronckhorst (± 1620).

NOTEN

1. J. Belonje, 'De Middelweerd tussen Mook en Katwijk', in de Brabantse Leeuw', 26e jaargang, 1977, pag: 38-41.
2. M.J. Wolters, 'Recherches sur l'ancienne avouerie de la ville Ruremonde et sur les familles de Vlodrop et de Cortenbach', Gent 1855; Annexes no: 16 en no: 18.
3. Algemeen Rijksarchief (België) Brussel. Familiearchief van Overschie van Neerijse, no: 6.
4. Hoge Raad van Adel, Collectie Snouckaert van Schauburg. Inv.no: 1577.
5. Rijksarchief in Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch Rechterlijk archief Land van Cuijk, no: 403 fol.19.
6. H.J.M. Spruijt, 'De bewoners van het huis Overhage bij Cuijk, enz.
7. Algemeen Rijksarchief (België) Brussel. Familiearchief van Overschie van Neerijse. no: 37.
8. Een exemplaar van deze gravure bevindt zich in de collectie van het Nijmeegs Museum 'De Commanderie van St. Jan'.
9. H.J.M. Spruijt, 'De bewoners van het huis Overhage bij Cuijk, enz.
10. Algemeen Rijksarchief, Den Haag. Centrale regeringsarchieven tot 1795. Resoluties der Staten Generaal (1683), no: 3308, rekest in 7515 (9 december 1683).
11. A.L.G.M. van Agt en H.B.M. Essink, 'Inventaris van de archieven der Kerkelijke Instellingen te Beers, Boxmeer en Grave', Cuijk 1963. Regesten no: 72 en 73.
12. H.J.M. Spruijt, 'De bewoners van het huis Overhage bij Cuijk in samenhang met het eiland de Middelweerd in de Maas tussen Mook en Katwijk gedurende de 16e, 17e en 18e eeuw', in 'Merlet' no: 2, 1987. Uitgave van de Archiefdienst van het Land van Cuijk te Grave.
13. A.L.G.M. van Agt en H.B.M. Essink, 'Inventaris enz.'. Regest no: 80. Jonker Casper van Galen woont ook wel te Oploo. Op 10 oktober 1642 tekent Clara van Beers ten huize van Caspar van Galen, te Oploo een overeenkomst.
14. J.A.R. Kymmel, 'Het geslacht van Neukirchen genaamd van Nyvenheim', in 'De Navorscher', jaargang LXV, Amsterdam 1916, pag. 454.
15. Baron van Krayenhoff, luitenant-generaal. 'Proeve van een ontwerp tot scheiding der Rivieren de Waal en de Boven-Maas'. Nijmegen, 1823.

Gezocht en vermist: Noordbrabanders, die door justitie worden gezocht 1852-1856

A.J. Stasse

G. van Roggenweg 27 III, 3531 AA Utrecht

(vervolg van jaargang 37, pagina 121)

Tabel 2. Deserteurs

Naam	Geboren	Rang	Regiment	Desertie
Bisschops, Johannes	24.1.1827 Mill	soldaat	1e inf.	12.5.1855
Chamiomont, Jean Pierre Joseph	1.1.1827 Grave	korporaal	bat. mineurs en sappeurs	4.7.1852
Falize, Jan	1.1.1826 Stip- hout	dragonder	4e reg.	11.12.1852
Feijnaarts, Hendrik	15.10.1832 Etten en Leur	soldaat	5e inf	1.12.1855
Herlijn, Petrus Tho- mas	4.2.1836 Rosendaal	tamboer	3e inf.	12.3.1854
Heuvel, Martinus van den	27.3.1833 Uden	jager	grenadiers en jagers	11.12.1853
Hilgardenaar[2], Jaco- bus	17.8.1831 Den Bosch	soldaat	6e inf.	21.11.1854
Janse, Antonius Cornelis	2.2.1832 Breda	soldaat	grenadiers en jagers	30.12.1854
Jansen, Adrianus	31.1.1834 Bergen op Zoom	soldaat	3e inf.	27.9.1854
Janssen, Christianus	30.9.1832 Oss	dragonder	4e dragon- ders	27.4.1854

Naam	Geboren	Rang	Regiment	Desertie
Lieder, Fredrik Nicolaas	22.8.1832 Eindhoven	dragonder	4e reg.	10.7.1854
Looijer, Jan de	7.8.1817 Megen	soldaat	5e inf.	30.4.1855
Mierlo, Johannes Augustinus Petrus van	14.6.1824 Den Bosch	soldaat	2e inf.	25.6.1854
Mollen, Adriaan	18.7.1831 Hoogeloon	soldaat	6e inf.	1.5.1855
Netten, Jan	31.1.1829 Loon op Zand	soldaat	2e inf.	23.5.1854
Oorschot, Hendrikus Petrus van	30.7.1825 Eindhoven	soldaat	3e inf.	12.3.1854
Schalks, Joseph	6.7.1830 Loon op Zand	soldaat	1e inf.	18.9.1853
Schijndel, Petrus van	21.1.1827 Uden	soldaat	6e inf.	21.11.1854
Stockum, Johannes	31.10.1820 Den Bosch	kanonnier	2e vesting artillerie	19.12.1853
Swinnen, Godefridus	15.5.1834 Den Bosch	soldaat	grenadiers en jagers	4.12.1854
Versteeg, Hendricus de	14.10.1814 Vechel	marinier	-	22.6.1854
Vos, Hendrikus	15.1.1823 Gemert	soldaat	2e inf.	6.2.1854

Tabel 3. Ontvluchte bedelaars

Naam	Geboren	Beroep	Datum	Gesticht
Abels, Theodora Maria	ca.1831 Boxtel	?	16.7.1855	Veenhuizen 2
Alder, Johannes	ca.1813 Bergen op Zoom	?	21.9.1855	?

Naam	Geboren	Beroep	Datum	Gesticht
Altmuller, Johannes Georg	ca.1833 Breda	?	19.7.1856	Ommerschans
Bakker, Wouterus, de	ca.1826 Klundert	kleermaker	29.6.1855	Veenhuizen 3 aangehouden 25.3.1856
Bergen, Hendrik van	ca.1822 Alphen	?	17.6.1856 12.11.1856	Veenhuizen 2 Ommerschans
Blom, Arij de	ca.1819 Hooge Zwaluwe	arbeider	3.7.1855	Veenhuizen 3
Bol, Cornelis den	ca.1826 Hedel zn. van Geer- trui den Bol	?	26.4.1855 8.8.1855 30.1.1856 8.7.1856 1.12.1856	Ommerschans Ommerschans Ommerschans Ommerschans Ommerschans
Brink, Antoon Bernardus Theodorus ten	? te Steenderen zn. van Hermanus en Alberdina Onstenk	klompenmaker	20.11.1854 5.12.1856	Veenhuizen 3 Veenhuizen 2
Brok, Adriaan	ca.1820 Tilburg	wever, boerenarbeider	9.6.1855 16.6.1856	Veenhuizen 3 Veenhuizen 3
Bunk, Johanna	ca.1829 's-Heerenberg	arbeidster	23.12.1855	Veenhuizen 3
Dams, Peter Johannes	11.5.1828 Gestel zn. van Hendricus	kleermaker	30.11.1854 29. 5.1855 14.10.1855 2. 6.1856	Veenhuizen Veenhuizen 2 Veenhuizen Veenhuizen 2
Dupont, Georgius Franciscus	ca.1830 Den Bosch	kleermaker	26.5.1855	Veenhuizen 3
Etten, Adrianus van	ca.1833 Breda	?	10.7.1855 31.7.1855	Ommerschans Ommerschans
Girdon, Louis	ca.1820 Veghel	?	11.6.1856	Ommerschans
Goch, Hendrikus van	ca.1825 Aarle Rixtel	?	14. 5.1855 19. 9.1855 14. 4.1856 1.12.1856	Veenhuizen 2 ? Ommerschans Ommerschans

Naam	Geboren	Beroep	Datum	Gesticht
Goossen, Wilhelmus Gerardus	ca.1824 Breda	?	6.11.1855 12. 2.1856 8. 5.1856	Ommerschans Ommerschans ?
Goossenaars, Adriaan	ca.1814 Groot Zundert	?	6.11.1855 25. 2.1856 28. 3.1856	Ommerschans Ommerschans Ommerschans
Heemert, Johannes van	ca.1821 Dussen, zn.van Arien en Johanna van der Heijden	?	11.6.1855	Ommerschans
Hermanussen, Gerardus alias Weem	ca.1830 Escharen	?	16.6.1855 18.8.1855	Ommerschans Ommerschans
Hesselmans, Herberdina	ca.1832 Goirle	?	4.10.1855	Veenhuizen 3
Heynsbergen, Antonie van	ca.1825 Rosmalen	?	4.10.1855	Ommerschans
Hilgartner, Jacob	ca.1830 Den Bosch	?	22.10.1855	Veenhuizen 3
Kemps, Lambertus	ca.1826 Heusden zn. van Johannes en Maria van der Pol	?	6. 3. 1855 O m m e r - schans	
Kerssens, Johanna	?, Sambeek	?	12.10.1856	Veenhuizen 3
Koning, Teunis de	ca.1834 Werendam	?	13.8.1855	Veenhuizen
Lieshout, Hermanus Hubertus	ca.1828 Megen	?	13.7.1855	Veenhuizen 2
Maassen, Johannes	ca.1825 Berlicum, zn. van Piet en Petronella van Hensbergen	?	1.11.1854	Ommerschans

Naam	Geboren	Beroep	Datum	Gesticht
Nelissen, Franciscus Theodorus	ca.1826 Bergen op Zoom zn.van Godefridus en Maria Brackx	?	gezocht 1855	
Noijons, Jacobus Cornelis	ca.1830 Den Bosch zn.van Gerardus en Hendrika Fressina	?	13.11.1854 1.10.1855 14. 4.1856 14. 5.1856 22. 8.1856 18. 9.1856 11.11.1856	Veenhuizen 2 Veenhuizen 2 Ommerschans ? Ommerschans Ommerschans Ommerschans
Peeters, Cornelis	ca.1821 Ginneken zn. van Hendrikus en Anna Graanmans	?	26.10.1854	Ommerschans
Poppel, Jan van	ca.1831 Loon op Zand	koopman	5.7.1856	Veenhuizen 3
Sannen, Johannes Cornelis	ca.1822 Tilburg	?	7.7.1856	Ommerschans
Sengers, Willem	ca.1806 Alphen	?	7.7.1856	Ommerschans
Soffers, Hendricus	ca.1830 Breda zn.van Johannes en Helena Lievevoet	?	17.4.1855	Veenhuizen 2
Stevens, Hendrik	ca.1833 Geerttruidenberg	?	17.8.1855	Veenhuizen 2
Stigt, Jacobus van der	ca.1815 Breda	?	22.2.1856	Ommerschans
Timmers, Lambertus	ca.1829 Schijndel	?	3.7.1855	Veenhuizen 3
Truggelaar, Willebrordus	?, zn. van Theodora Maria Abels	-	16.7.1855	Veenhuizen 2

Naam	Geboren	Beroep	Datum	Gesticht
Verhof, Bartholomeus	ca.1823 Loon op Zand zn. van Johannes en Adriana Snaphaan	?	11.6.1855 19.7.1855	Ommerschans Ommerschans
Volgman, Adrianus	ca.1825 Breda zv. van Maria Volgman	?	30.5.1855 10.3.1818	Veenhuizen 3 Veenhuizen 3
Willekes, Jan Elias	ca.1828 Heus- den zn. van Johannes Hendrikus en Jennike van Alte	?	16.1.1855 1.4.1856	Veenhuizen 2 Veenhuizen 2
Wolters, Johanna	ca.1831 Hel- mond	werkster	9.6.1855	Veenhuizen 3
Wijgers, Jan	ca.1812 Aal- burg	?	28.6.1856	Ommerschans
Zijlemans, Pieter	ca.1789 Dus- sen Munster- kerk zn. van Johannes en Johanna Kie- wit	?	9.6.1855 17.7.1856	Ommerschans Ommerschans

Tabel 4. Ontvreemde Voorwerpen

Slachtoffer	Woonplaats	Datum	Toedracht
Aalst, Maria van	Den Bosch	28/29.11.1856	inbraak
Arts, Jacobus	St.Anthonis	18/19.10.1854	diefstal
Asseldonk, M. van	Uden	17/18.2.1856	diefstal
Beek, Jacobus van	Woenzel	16/17.9.1852	diefstal
Beek, Leonardus van	Terheijden	17/18.6.1853	diefstal
Berg, J. van den	Tilburg	14/15.7.1856	diefstal
Binck, Hendrik	Etten	6/7.6.1854	diefstal

Slachtoffer	Woonplaats	Datum	Toedracht
Boelen, wed. Christiaan	Doeveren	15/16.1.1853	inbraak
Bosch, Willem van den	Vinkel	16.9.1852	diefstal
Broek, Anthonij van den	Klein Zundert	16/17.1.1852	inbraak
Brugmans, wed. Jacobus	Vrijhoeve Capelle	15/16.10.1852	inbraak
Bruin, Hendrikus de	Reek	5/6.8.1854	vermist of diefstal
Bruijn, J. de	Almkerk	5.7.1856	diefstal
Buys, wed. J.P.	Zundert	10/11.3.1852	inbraak
Chamfers, Willem	Bladel	8/9.11.1855	diefstal
Coder, Carl August Reinier	Ossendrecht	20.4.1852	diefstal door Mathias Lint- scheid
Daal, Albert van	Beers	25.3.1853	inbraak
Dankers, Wilhelmus Adriaan	Esch	4/5.7.1854	diefstal t.h.v. weduwe van der Meijden
Dis, Leendert Janse van	arrond. Breda	3/4.8.1855	inbraak
Emans, Johannes	Oijen	30/31.3.1854	diefstal
Engelsen, L. den	Zwaluwe	9/10.6.1855	diefstal
Esser, J.T.C.	Rosmalen	25.2/1.3.1854	vermissing of diefstal
Faes, Adrianus	Rijsbergen	8/9.4.1852	inbraak
Geij van Pittius, A.R.W.	Breda	4.7.1853	inbraak
Gink, Bastiaan van	Oijen	5/6.3.1853	diefstal
Gorkum, A. van	Hilvarenbeek	25/26.12.1855	diefstal
Groes, Jacobus van de	Haps	21.10.1854	diefstal
Groof, H. de	Eindhoven	7.8.1856	diefstal
Groot, Heijmerik de	Grave	1/2.5.1853	inbraak door Pieter Door- mans
Hanegraaf, Antonie	Rosmalen	26/27.4.1856	inbraak
Heck, Arnoldus van	Waalwijk	26/27.4.1856	diefstal
Henneblens, Johannes	Tilburg	10/11.2.1855	diefstal
Herrijgers, Jacobus	Klein Zundert	4/5.6.1855	diefstal
Heuvel, W. van den	Velp	16.2.1856	diefstal
Heuvelenberg, Petronella, wed. Giel van den Berg	Gemert	28/29.3.1856	inbraak
Hoes, Nicolaas	Oijen	4/5.4.1854	diefstal
Hoevenaars, Theodorus	Uden	okt.1856	diefstal
Kasteren, Christianus van	Berlicum	26/27.8.1854	diefstal
Kilsdonk, Jan	Vinkel	16/17.9.1852	inbraak
Klerkx, P.	Drunen	7.9.1856	diefstal, verdachte is J o h a n n e s
Sleeu			wijks uit Eethen
Kleijn, Hendricus de	Huisseling	1/2.12.1854	diefstal
Konings, Anthonij	Klein Zundert	4/5.6.1855	diefstal

Slachtoffer	Woonplaats	Datum	Toedracht
Koopmans, Gerardus	Maren	28/29.9.1856	diefstal
Krap, Jan	Werkendam	26/31.5.1855	inbraak
Kreij, Johannes van	Oijen	30/31.3.1854	diefstal
Kuik, Christiaan van	Zeelst	7.5.1853	diefstal
Leemputte, J. van de	Aarle-Rixtel	25/26.12.1855	diefstal
Leeuwen, wed. Gerd. van	Oijen	5/6.3.1853	diefstal
Liempd, G. van	Schijndel	24/25.11.1856	inbraak
Lieshout, Adriaan van	Schijndel	4.6.1853	diefstal
Linderen, Jan van	Oijen	5/6.3.1853	diefstal
Loon, Adrianus van	Bergen op Zoom	3.5.1853	diefstal
Looij, Pieter de	Almkerk	11/12.6.1854	diefstal
Lugten, B.D.	Mark en Dinter	20/21.11.1855	diefstal
Marck, Johannes	Bladel	8/9.11.1855	diefstal
Martini, jhr. mr. H.P.	Vught	3/4.6.1854	diefstal
Mathijssen, Adriaan	Klein Zundert	4/5.6.1855	diefstal
Mathijssen, Johanna wed. Cornelis Zagers	Klein Zundert	4/5.6.1855	diefstal
Megens, Hendrik	Oijen	5/6.3.1853	diefstal
Michielsens, wed. Willem	Rijsbergen	8/9.4.1852	inbraak
Moock, Jan Willem van	Capelle	1/2.12.1854	diefstal
Mijl, Wilhelm Frederik	Uden	10/11.9.1853	diefstal t.h.v. Hendrikus van Lieshout
Nooijens, wed.	Hilvarenbeek	17/18.10.1855	diefstal
Ostaaijen, Hendrik van	Hulsdonk	6/7.5.1852	inbraak
Panhuizen, Johannes Gerardus	Tilburg	6/7.12.1853	inbraak
Pas, wed. C. van de	Tilburg	16.7.1855	inbraak, ver- dachte is Johannes San- ne
Pas, Johannes van der	Helvoirt	18.7.1852	inbraak
Pellis, Jan	Klein Zundert	16/17.1.1852	inbraak
Poos, Marten	Gassel	23/24.8.1854	diefstal
Poppelaars, Adriaan	Hulsdonk	6/7.5.1852	inbraak
Poppelen, Antonie van	Lierop	13/14.3.1853	inbraak
Ravallet, R.F. de	Den Bosch	7.5.1855	diefstal
Remmen, Martinus	St. Anthonis	2/3.3.1854	inbraak
Roermund, W. van	Oss	27.12.1852 5.1.1853	diefstal
Rooij, wed. Laurens	Fijnaart en Heiningen	29.5.1856	inbraak
Rooy, H. van	Vinkel	16/17.9.1852	diefstal
Sanders, Cornelia	Woensel	13.10.1854	inbraak
Sas, G.	Oijen	16/17.2.1856	inbraak
Schellekens, Pieter	Riel	1855	diefstal, ver- dachte is Johannes Cor-

Slachtoffer	Woonplaats	Datum	Toedracht
Schepers, Cornelis	Gassel	30.5.1856	nelis Sanne
Schrauwen, Abraham	Klein Zundert	16/17.1.1852	inbraak
Sluis, Johanna van der, wed. Nicolaas van den Heuvel	Macharen	4/5.5.1855	inbraak
Spierings, Gerardus	Rosmalen?	14.2.1856	aanranding
Teunissen, F.	Aarle-Rixtel	25/26.12.1855	diefstal
Tilburg, Imbertus van	Waalwijk	26/27.4.1856	diefstal
Uittenhaag, Johannes	Nispen	27.6.1854	inbraak
Velden, W. van der	Son	13/14.4.1854	diefstal
Ven, Peter van der	Bladel	8/9.11.1855	diefstal
Verdaesdonk, Adrianus	Rijsbergen	8/9.4.1852	inbraak
Verheggen, Johannes	Schaijk	12.6.1854	diefstal
Verhoeven, A.	Oijen	16/17.2.1856	inbraak
Verkampen, Nicolaas	Zeeland	20/21.1.1854	inbraak
Versteegen, Antonius	Herpen	30.3.1853	diefstal
Verwiel, Pieter	Waalwijk	26/27.4.1856	diefstal
Vogels, M.	Aalst	8.6.1855	diefstal
Vorstenbosch, Johannes van de	Schijndel	6/7.12.1856	inbraak
Vullings, Theodorus	Geffen	26.1.1854	aanranding
Vuren, Christiaan van	Zevenbergschen Hoek	2.5.1856	inbraak
Wagemakers, Antoon	Teeffelen	26/27.6.1854	inbraak of diefstal
Wassen, F.J.	Waalwijk	12/13.10.1854	inbraak?
Wit, Peter de	Uden	7.11.1853	diefstal
Wit, Willem de	Someren	8.9.1853	diefstal
IJken, G. van den	Grave	17/20.11.1855	diefstal, verdachten waren J. de Ree, 34 j., geb. Viervel- let en P. van de Laar, geb. Woensel

Tabel 5. Bekendmakingen

Naam	Beroep	Domicilie	Datum	Reden
Aarts, Maria met 3 kinderen: Maria, Hen-	zonder	Hoogemierde	10.11.1855	onderstand

Naam	Beroep	Domicilie	Datum	Reden
drica en Johanna Bangoski, Maria vrouw van J.J. Bruidegom met 2 kinderen	?	Breda	? 11.1855	vermist
Bonis, Willem	?	Meeuwen	1854	gezocht
Broek, Hendrikus van den, weduwnaar van Carolina Francina Pouw, zn. van Cornelis en Maria van Kerkhof	leerlooiers knecht	Grave, geboren Arnhem	22.8.1856	vermist
Bijssens, Hendrina, vrouw van M.Schippers	Logement- houdster	Tilburg	1.12.1855	vermist
Cornet, Pieter	veerknecht	Werkendam	26/27.12.1854	vinder van boot
Deenen, Cornelis	landbouwer	Beers	5.7.1854	vermist
Dries, R.H. van den	koopman	Den Bosch	22.6.1855	brief vermist
Dusseldorp, Hubertus van	?	Drunen	13.7.1854	gezocht, leidt zwervend bestaan
Dijk, Maria Catharina dochter van Adrianus en Marianna van Boxtel	?	?	eind 1856	gezocht, is weggelopen met Arnoldus Raaij- makers
Ekeren, Johannes van Elewoud, Pieter man van Johanna Cornelia de Lange	?	Bergen op Zoom Oud- en Nieuw- Gastel	21.2.1856 18.12.1856	vermist oproep
Geerts, kinderen Gerardus	landbouwers	Oss	1/2.11.1856	vaars vermist
Giesen, J.	koopman	Wanrooij	14.8.1856	ontving valse rijksdaalder
Gorp, Jan Baptist van Ham, Johannes van Heesius, Johannes	landbouwer ? winkelier	Tilburg Rijsbergen Heeze	19.5.1853 2.6.1856 29.1.1856	vinder goederen onderstand verlies van muntbiljetten
Heijnsbergen, Antonie van	?	Rosmalen 4.12.1828	3.12.1854	oproep, onge- steldheid voor- wendende
Heijstek, Willem	schippers- knecht, milicien	Sleeuwijk	6.11.1856	gezocht
Jansen, J. Janssen, N.H.A.	rietdekker confiturier	Vught Den Bosch	1856 8.9.1856	vaarsje vermist brief vermist
Klootwijk, Willem	mattenventer	Loon op Zand	1.4.1854	onderstand
Koning, Adries de	?	de Werken	8.6.1855	oproep
Leenaers, Adrianus	?	Oosterhout	11.7.1856	oproep
Looijens, Annetta	?	Breda	20.6.1854	verliet ouder- lijk huis in

Naam	Beroep	Domicilie	Datum	Reden
Lutkie, W. Maas, Hendricus	koopman koopman en winkelier	Den Bosch Stratum	3.4.1856 23.7.1856	gezelschap van weduwe van der Pas brief vermist brief vermist
Madiol, G.P. en gezin	?	Ravestein	17.7.1854	gezocht, zijn zwerfend
Meeuwissen, Cornelis	kastelsin	Oud- en Nieuw- Gastel	21.6.1854	ontving valse munt
Mook, Pieter van, en me- zijn vrouw Laurentia Verkoijen	?	Oosterhout (man) Loon op Zand	6/7.9.1855 22.11.1817	verlieten heime- lijk hun woning met achterlating van 3 kinderen
Oerlemans, Andries	metselaar	Haaren	24.8.1855	gezocht
Paters, Jacobus	arbeider	Oss	1855	gezocht
Peeters, Jan Baptist	?	Putte	24.8.1854	gezocht, is zwerfend
Pelt, Cornelis, gehuwd	?	Woudrichem 4.5.1815	28.9.1855	weggelopen, is teruggekeerd
Riga, Maria, vrouw van Jan Bijnen	?	Veldhoven	28.9.1855	weggelopen, is teruggekeerd
Rops, Hendrik	logement- houder	Zundert	30.5.1854	vermist; op 7.7.1857 werd zijn lijk ge- vonden
Rijswijk, Lambertus van	dagloner	Boxtel, woon- de Vught	1855	vermist
Schouten, Ph.Jac.Leon.	handelaar	Den Bosch	22.12.1856	brief vermist
Sluiter, Geertrui	?	Muikerk	1854	gezocht
Smeltzer, Jacob	winkelier	Bergen op Zoom	1.8.1855	brief vermist
Stallen, Pieter	schippers- knecht	Leur	13.12.1854	verdrongen
Timmers, Antonius en Cornelis	polderwer- kers	Halsteren	4.4.1856	oproep
Verhoeven, Johannes	polderwerker	Loon op Zand	1.4.1854	onderstand
Verhoeven, Jan, zoon van Gijsbertus en Maria van Broekhoven	dijk- of polderwer- ker	Loon op Zand 9.5.1817	1856	onderstand
Verhulst, Cornelia, vrouw van Evert Konings	?	Rucphen	22.1.1855 6.2.1855	vermist dood gevonden
Verstappen, Cornelis	?	Bladel?	1854	oproep
Versteijne, Johannes	metselaar	Oisterwijk	1854	gezocht
Visser, Hendrik de	visser	Hooge en Lage Zwaluwe	13.8.1856	verongelukt
Werken, Barand van de	?	Sleeuwijk	18.4.1856	oproep, liet 6 moederloze kin-

Naam	Beroep	Domicilie	Datum	Reden
Wessel, wed. J. van	landbou- wersse	Steenbergen	4/5.10.1853	deren achter vaars vermist
Wijs, C.de	koopman	Goirle	15.3.1856	brief vermist

NOTEN:

1. Zie voor hem ook tabel 3.
2. Vergelijk met Jacob Hilgartner in tabel 3.

VRAGEN

MOLL(D)ENHAUER

Ik zoek informatie over de herkomst van een zekere Jacob Mollenhauer/Moldenhauer, zoon van Hans en broer van Johan. Jacob hield zich het laatst op in 1728 in Breda, van waar hij naar Duitsland trok.

J. Mertens
Stippelmansweg 13
B-3568 Hechtel, België

NIEUWS

Bidprentjes als genealogisch hulpmiddel.

Een van de eerste dingen, die een beginnend genealoog gaat doen voor hij naar een archief stapt, is het raadplegen van zijn familiepapieren, die de basis vormen voor het onderzoek.

Bij katholieke families stuit men dan zeker op een aantal bidprentjes, naast het trouwboekje dikwijls de enige papieren in het familiearchief.

Als zelfs de bidprentjes ontbreken, staat voor u de collectie van pater Dominicus de Jong in de Achelse Kluis ter beschikking.

Deze verzameling bevat zo'n 700.000 bidprentjes en 50.000 rouwbrieven, een zeer rijke bron, waaruit vrijwel geen enkele familie ontbreekt.

Twee dagen per week, op maandag en woensdag, bent u welkom. Telefonisch een afspraak maken is wel geboden, eveneens op bovengenoemde dagen tussen 10 en 12 en 2 en 5 uur.

Tel. België: 011 - 641078 of
Nederland: 04908 - 275.

U kunt ook schrijven voor een afspraak.

Adres voor België: Achelse Kluis 1, Achel (Hamont).

Adres voor Nederland: Achelse Kluis, Abdyweg 50 Borkel en Schaft (gemeente Valkenswaard).

de Brabantse Leeuw, jrg. 37, afl. 4

DE BRABANTSE LEEUW

een uitgave van de Sectie voor Geslacht-, Naam- en Wapenkunde van Het Noordbrabants Genootschap verschijnt vier maal per jaar.

Redactie: dr.ir. CH.J. van den Brekel, voorzitter; mr. G. Berkelmans; J.H.G.J. van Heeswijk, secretaris; mevr. P.L. Leget-Kuijlen; A.J.A. van Loon en J.W.M. Weijts, drs. L. Adriaenssen.

Correspondentie-adres voor het toezenden van manuscripten, recensie-exemplaren, ruilabonnementen en mededelingen/vragen en antwoorden alsmede het opgeven van abonnementen, en het bestellen van losse nummers, oude jaargangen en inbindbanden: Het Noordbrabants Genootschap, Postbus 1104, 5200 BD 's-Hertogenbosch.

Abonnementsprijzen per jaargang voor Nederland en België f 34,- elders f 36,-. Men wordt verzocht het abonnementsgeld te betalen via een toe te zenden acceptgirokaart. Opzeggingen uitsluitend schriftelijk vóór 1 december 1989.

INHOUD AFLEVERING 1988/4

De Bossche familie Moer in kerkklokken, altaarstukken en gebed (1452-1644), *drs. L. Adriaenssen*, blz. 199.

Een of twee Dirken van Horne als heer van Perwijs, Kranenburg en Herlaer?, *A.H. Hoebe*, blz. 208.

Roosendaalse families, *Dr. J.B. van Loon*, blz. 215.

Van Diependaal te Geertruidenberg en Grave, *A.J. Stasse*, blz. 224.

Genealogie van de zouaaf Theodorus Sanders uit Uden, *Ir. A.L.M. Sanders*, blz. 231.

Reaktie op artikel Belonje, *H.J.M. Spruijt*, blz. 244.

Gezocht en vermist: Noordbrabanders, die door justitie worden gezocht 1852-1856 (deel 2), *A.J. Stasse*, blz. 253.

Vragen, blz. 264.

Nieuws, blz. 264.

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen alleen met schriftelijke toestemming van de redactie.

de brabantse leeuw

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VAN DE SECTIE VOOR
GESLACHT-, NAAM- EN WAPENKUNDE VAN HET
NOORDBRABANTS GENOOTSCHAP

REGISTER JAARGANG 37

1988

HET NOORDBRABANTS GENOOTSCHAP 's-HERTOGENBOSCH

Samengesteld door P.Th. de Lange, Eindhoven

INHOUDSOPGAVE

ADRIAENSSSEN, L.F.W., De Bossche familie Moer in kerkklokken, altaarstukken en gebed (1452-1644)	199
BAKKER, W. de, Van Abelen (vervolg)	1, 110, 198
BELONJE, J., De Van Varick-zerk te Grave	54
BERKELMANS, G., Van Rund (vervolg)	49
DOOREMOLEN, M.J.H. van, Nogmaals: de protestantse familie Borchouts te Strijp	60
HOEBEN, A.H., Nassau, Vianden, Perwijs en het wapen met de dwarsbalk	96
- -, Rietstaps handboek ongewijzigd herdrukt. Commercie wint ten koste van de heraldiek	191
- -, Een of twee Dirken van Horne als heer van Perwijs, Kranenburg en Herlaer?	208
KAPPELHOF, Ton, Godshuizen	64
LEGET-KUIJLEN, P.L., en J.N. LEGET, Van den Abeelen in Oost-Indië	190
- -, Uitreiking van de St. Helena medaille te 's-Hertogenbosch	196
LOON, J.B. van, Roosendaalse families, 2: Nelst	215
MERENDONK, A.W.J. van, Een niet-dansende kwezel	130
MERODE, Paul van, Josyn van Borckeloo	62
MERTENS, J., Brabanders in duitse gewesten (1): het katholieke Amoeneburg in Hessen omstreeks 1650-1850	178
OOSTENRIJK-RANSHUYSEN, J.W.M.Th., Genealogie Soffaerts-Soffers	156
SANDERS, A.L.M., Genealogie van de zouaaf Theodorus Sanders uit Uden	231
SLIJKERMAN, K.J., De Groot	61
SPRUIJT, H.J.M., Reactie op artikel Belonje	244
STASSE, A.J., Gezocht en vermist: Noordbrabanders, die door justitie worden gezocht 1852-1856	121, 253
- -, Van Diependaal te Geertruidenberg en Grave	224
WINKEL-RAUWS, H., Verdere lotgevallen van het geslacht Rauws	65, 135
Boekaankondigingen:	
- 'Het geslacht Bressers'	131
- 'Non Omnia possumus Omnes'	133
Mededelingen:	
- Teleac-cursus 'Steden en hun verleden'	63
- Teleac-cursus 'Genealogie'	63
- Nationale Genealogische Dag	132
- Bidprentjes als genealogisch hulpmiddel	264
Vragen	62, 133, 198, 264

NAAMREGISTER

Aa, v.(d.), 32, 101, 106 - Aalst, v., 258 - Aarden, 123 - Aarsse, 168 - Aarts, 26, 39, 168, 261 - Abbema, 196 - Abe(e)l(l)e(n), (v.) (d.), 1-48, 110-120, 190, 191, 198-Abels, 254, 257 - Ackeren, v., 27 - Ada v. Perwijs, vrouwe v. Perwijs, Hoboken en Ekeren, 100, 109 - Adams, 3 - Adelheid dv. Gerard IV, heer v. Grimbergen, 101, 106, 108, 109 - Adelheid v. Perwijs, vrouwe v. Hoboken, 100, 109 - Adelheid v. Vianden, 103, 109 - Adriaans(e), 25, 39, 118 - Adriaenssen, 151, 161, 162 - Adrian(i), 34, 177, 182 - Adrianus VI, paus, 93 - Aelst, v., 159, 235 - Aerde(n) v., 142-144, 146, 152, 153, 176 - Aerts(en), 35, 83, 157, 159 - Agnes dv. Gerard, heer v. Grimbergen, 109 - Akeren, v., 11 - Akkermans, 190, 191 - Alder, 254 - Alewijns, 189-Aloens, 189 - Alte, v., 258 - Althoffer, 31 - Altmüller, 255 - Alweins, 180-183, 189, 190 - Alweisin, 183 - Amalia v. Solms-Braunfels, 250 - Ambrosius, 150 - Amelongen, v., 117 - Amer, v.d., 11 - Ameyden, v.d., 49 - Andrea(e), 160, 163 - Andrei, 162-Andries(s)(en), 25, 51, 95, 145, 151, 162 - Ansems, 34 - Ant(h)onis(sen), 93, 126, 144 - Anthonius, 181 - Anton, 181 - Antonii, 236 - Arembroeck, v., 156 - Arendonck, v., 79, 81, 82, 84 - Arents, 230 - Arnoldi, 34 - Arnoud v. Horne, bisschop v. Luik, 210-212, 214 - Arnulf v. Oudenaerde, 108 - Arts, 258 - Asdonck, v.d., 53 - Asseldonck, v., 258 - Asten, v., 37, 158.

Baarschot, v., 123 - Backers, d., 71 - Ba(c)(k)(x), 123, 174, 219 - Baerle, v., 215, 216 - Baexem (t. Baexhof), v., 246, 247 - Bakker, d., 255 - Bakkeren, 170 - Balen, (v.), 123 - Baling, 123 - Baljaers, 170 - Balma(ec)kers, 172, 175 - Bangoski, 262-Barthelemeeus, 215 - Bartholomei, 166 - Bastiaenssen, 143 - Batenburg, 228-Baussman, 123 - Beatrix v. Leuven, 210 - Becker, d., 199, 203 - Beckering, 175-Bedaf, v., 172 - Bee(c)k, v., 131, 158, 159, 168-170, 201, 258 - Beenhakker(s), 166, 167 - Beens, 6 - Beer, d., 30, 118 - Beers, v., 248, 250 - Beessel, v.d., 69 - Beex, 20 - Beke, v., 132 - Beken, 161 - Bemmél, v., 247 - Beneden, v.d., 155 - Bentinck, 164 - Berben, 197 - Berchem, v., 195 - Berchmans, 4, 110 - Ber(c)kelmans, 16, 35, 36 - Berg, v.d., 238, 258, 259 - Bergen, v., 255 - Bergh, op d., 161 - Bergman, 196 - Bertaldi, 106 - Berten, 216 - Berthelmeus, 75, 76 - Bert(h)ens, 51, 113, 115-Berthout, 101, 102, 106, 107, 211, 214 - Berwouts, 200, 202 - Berzelaer, v.d., 49-Besauwen, v., 25, 26, 115 - Besouw, v., 120 - Best, v., 51 - Betin(c)x, 220 - Betten, 7 - Beurden, v., 35, 114 - Beuters, 51 - Bever, d., 50 - Bevers, 148, 151 - Bex, 235 - Bichelaer, v.d., 203 - Biesenrijt, v.d., 18 - Binck, 258 - Bisen, 156 - Bisschops, 253 - Bladel, v., 110 - Blaeven, v., 159 - Blicmans, 200 - Bloccx, 72 - Blom d., 255 - Bocholt, v., 248 - Bode, 151 - Boegen, v., 246 - Boelen, 259 - Boer, v.d., 16, 37 - Boeren, 34 - Bol, d., 255 - Bolck, v.d., 140 - Bömer, 196 - Bonifacius IX, paus, 212 - Bonis, 262 - Bont, d., 112, 158 - Boomaars, 174 - Borchouts, 60, 61 - Borckeloo, v., 62 - Borgers, 41 - Bosch, v.d., 2, 3, 7, 8, 35-37, 227, 259 - Boshuizen, 63-Boshuijssen, 63 - Boshuijzen, v., 63 - Boudewijns, 237, 238 - Bouman, 197 - Bour, v.d., 184 - Boxel, v., 161 - Boxtel, v., 123, 262 - Boyen, v.d., 244 - Boijmeer, 164-

Brabanders, 86, 87, 90 - Brabant, hertogen v., 99 - Brabants, 90 - Brackx, 257-
 Brandenburg, keurvorst v., 248, 250 - Bredewout, 123 - Brekelmans, 24, 25, 27, 28,
 32, 33, 39, 113 - Brekels, 23, 28, 29 - Bresser(s), (d.), 38, 131, 132 - Briel, v.d.,
 142, 148, 152, 152/3 - Brien, 7 - Brink, t., 255 - Brocken, 9-11, 19, 25, 30, 35, 40,
 50, 157 - Brocx, 72, 155 - Broe(c)k, v.d., 84, 114, 141, 142, 173, 203, 259, 262-
 Broeders, 123 - Broekhoven, (v.), 23, 24, 32, 115, 196, 197, 263 - Brok, 31, 255-
 Brokken, 20, 30, 115 - Bronckhorst (v.Mook), v., 246-248, 251 - Brouwers, 134,
 170, 218, 219 - Brugmans, 259 - Bruidegom, 262 - Bruin, d., 259 - Brunswijk Lunen-
 burgh, prins v., 229 - Bruyn, d., 146, 147, 203, 259 - Bruynen, 69 - Buerstaden, v.,
 95 - Buerstede, v., 159, 162 - Buloo, v., 247 - Bunk, 197, 255 - Burgers, 237-
 Burgmans, 29 - Buters, 51 - Buys, 95, 161, 259 - Buys, v.d., 136, 144, 148, 150-
 Bijgaart, v.d., 113 - Bijnen, 263 - Bijsens, 262.

Caluis, 174 - Canter, d., 171 - Carons, 225 - Casteren, v., 11 - Catharina Berthout,
 211, 214 - Ceelen, 181 - Ceels, 151 - Centen, 220 - Chamfers, 259 - Chamiomont,
 253 - Christiaenssen, 137, 150 - Christiane, 160 - Christiani, 163 - Christie, 164,
 177 - Cissen, 238 - Claasse, 115 - Claes(sen), 61, 62, 157, 217 - Clockgieter, 201,
 203 - Cloostermans, 15, 117 - Cock, d., 29 - Cocq, d., 35 - Cocq v. Neerijnen, d.,
 57 - Coder, 259 - Coenen v. 's-Gravesloot, 58 - Colen, 51, 113 - Collaert, v., 247-
 Collij, 123 - Commeren, 225 - Coninc(k)(x), (d.), 75, 83, 150, 151 - Coningh, 228-
 Cools, 142, 143, 146, 147, 152, 154 - Coppelaar, 196 - Coremans, 83 - Cornelii, 162
 - Cornelis(se)(n), 2, 9, 36, 43, 72, 117, 144, 159, 160, 163, 168, 216 - Cornelij, 243
 - Cornet, 262 - Corstaens, 160 - Cort, d., 5, 10, 25, 26, 29, 40 - Cortenbach, v.,
 244 - Costers, 10 - Cottelaers, 117 - Couwenbergh, 5 - Covels, 35 - Creeft, v.,
 246, 248 - Criecken, v., 38 - Cril, 217 - Croefier, 196 - Crois, d., 55-58 - Croon,
 225 - Croonenborgh, 171 - Croijze, 164 - Cruijce, v.d., 56, 58 - Cruyse, v.d., 55,
 59 - Curis, v.d., 118 - Custers, 34 - Cuypers, 172. (Zie ook onder de letter K).

Daal, v., 259 - Daems, 15 - Dale, v.d., 202 - Damen, 123, 134, 157, 162 - Dams, 255
 - Danielssen, 203 - Dankers, 259 - Daubeney, 180 - Deenen, 262 - Dekker(s), 123,
 159, 175, 241 - Delf, v., 200 - Delia, 111 - Denis(sen), 49, 50, 174 - Denys, 72, 73,
 83 - Desens, 183 - Deursen, v., 22, 46 - Dey, 85 - Dezaar, 123 - Diependael, (v.),
 224-230 - Diependaal, (v.), 224-230 - Diepstrate, v.d., 156 - Diessen, v., 6, 8, 10-
 Digmans, 160, 166, 167 - Ding(e)mans, 160, 167, 169 - Dingens, 36 - Dinns, 180-
 Dirc(k)(x)(s), 61, 137, 139, 144, 157 - Dirk I v. Horne, heer v. Perwijs, Kranenburg,
 Herlaer etc., 108, 208-211, 213, 214 - Dirk II v. Horne, heer v. Perwijs, Kranen-
 burg en Herlaer, 209-211, 214 - Dirk Loef v. Horn, heer v. Horne en Altena, 209-
 211, 214 - Dirk v. Sombreffe, 107 - Dis, v., 259 - Dittlinger, 196 - Dockum, v., 226
 - Doesburg, v., 51 - Dogelans, 169 - Dokkum, v., 226 - Dominicus, 180 - Dommelen,
 v., 62 - Donck, 200 - Dongen, v., 164, 168, 169 - Donkers, 167, 173, 235 - Doop,
 d., 197 - Do(o)ren, v., 60, 62 - Doormans, 259 - Dorp, v., 157 - Dorst, v., 172-
 Dries(ch), v.d., 116, 169, 262 - Driessen, 2, 3, 41, 43, 160 - Druenen, v., 35 - Duiven-

kamp, 124, 126 - Dumerniet, 196 - Dun, v., 160, 167, 171 - Dupont, 255 - Dusseldorp, v., 262 - Duijser, 124 - Dyependaal, v., 224 - Dijk, (v.), 124, 197, 229, 262 - Dijpendaal, v., 227 - Dyrckx, 71, 83 - Dyrven, 90.

Eelens, 2 - Egidius, 153 - Ekeren, v., 262 - Eldrum, v., 227 - Elewoud, 262 - Elisabeth v. Horne, 210, 211, 214 - Elisabeth v. Kleef, vrouwe v. Horn en Bergheim, 209-211, 213, 214 - Elissen, 23 - Elsacker, v.d., 196 - Elzen, v.d. 239 - Emans, 259 - Emmerseel, v., 225 - Ende, v.d., 124 - Ender, 197 - Engel, 174 - Engelbrecht II, graaf v. Nassau en Vianden, 103 - Engelen, v., 5 - Engelsen, d., 259 - Enguerrand v. Coucy, 104 - Erp(e), v., 51, 124 - Esser, 259 - Etten, v., 255 - Ettenaer, v., 174 - Ewick, v., 246 - Eylen, v., 173 - Eynde, v.d., 156-158 - Eijndhoven, 197 - Eyndhoven, v., 12, 14.

Fabritius, 248 - Faes(sen), 78, 79, 151, 259 - Falize, 253 - Famson, 124 - Felicitas v. Traynel, vrouwe v. Hoboken, 100, 109 - Fen(d)(t), 183, 189 - Ferro, 37 - Fettich, 180 - Feijnaarts, 253 - Floren, 134 - Figgels, 181 - Fran(c)ken, 162, 168, 177 - Franqueville, 59 - Frans(se)(n), 49, 83, 216, 217, 236 - Frederik Hendrik, prins v. Oranje, stadhouder v. Holland etc., 156, 250 - Fresina, 257 - Freuters, 167 - Fries-hem, 111 - Frijlink, 124 - Frijters, 168, 169, 175. (Zie ook onder de letter V).

Galen, v., 246-248, 250, 252 - Galterus Bertaldi, heer v. Grimbergen, 106 - Geelkerken, v., 237 - Geerits, 219 - Geerlings, 124, 127 - Geerse, 175 - Geertruyden, 157 - Geerts(sen), 145, 148, 262 - Geffen, v., 160 - Gelens, 124 - Gelre, graven v., 193 - Gelre, hertog v., 248 - Gemert, v., 5 - Gerard v. Aa, heer v. Grimbergen, 106 - Gerard II Berthout, heer v. Grimbergen, 101 - Gerard v. Grimbergen, 96, 101, 106 - Gerard, heer v. Grimbergen, Aassche en Ninove, 108 - Gerard IV, heer van Grimbergen, Ninove en Rumst, 101, 108 - Gerard v. Horne, 105 - Gerard v. Horne, heer v. Horn, Altena, Perwijs etc., 99, 108, 208, 209, 211, 214 - Gerard v. Marbais, heer v. Le Breucq, 100, 109 - Gerard, proost v. Nijvel, 108 - Gerlach, 187 - Gerrits, 229 - Gestel, v., 87-89, 144 - Geij v. Pittius, 259 - Ghert, v., 164 - G(h)ielen, 51, 216 - Ghorij, 90 - Gielis, 144 - Giels, v., 166 - Giesen, 262 - Gilbert d. Clare, 193 - Gillhomme, 196 - Gillissen, 173 - Gils, v., 166, 167, 172 - Gink, v., 259 - Ginneken, v., 177 - Girdon, 255 - Glymes, 106 - Gobels, 200 - Gobert v. Perwijs, proost v. Nijvel en Utrecht, 109 - Goch, v., 255 - Gockel, 182 - Godefroid, 123 - Goderts, 83 - Godfried v. Anjou, 193 - Godfried v. Bouillon, 103 - Godfried III, hertog v. Brabant, 99, 108 - Godfried v. Gulik, heer v. Bergheim, 213 - Godfried v. Leuven, heer v. Gaasbeek, 99, 108 - Godfried v. Leuven, heer v. Perwijs, Grimbergen en Ninove, 96, 98-101, 108 - Godfried, heer v. Perwijs en Grimbergen, 100, 109 - Godfried, graaf v. Vianden, heer v. Grimbergen, 96-99, 101, 103, 106, 109 - Godrie, 124, 128 - Goerle, v., 134 - Goirle, v., 134 - Goitshoven, v., 210 - Gool, v., 159, 168 - Goossenaars, 256 - Goossen(s), 75, 168, 170, 171, 173, 201, 256 - Goris, 82 - Gorkum, v., 259 - Gorp, v., 29, 124, 134, 262 - Gossoncourt, d., 210 - Gouwen, v.d.,

148, 150 - Govaerts, 154 - Goverden, 164, 177 - Goyaarts, 2, 112 - Goysses, 169-
Gozens, 168 - Graaf, v.d. 13 - Graanmans, 127, 257 - Gracht, v.d., 51 - Graeff,
v.d., 113 - Grevenbroeck, v., 20 - Grimbergen, 96, 99 - Grinsven, v., 8 - Groenen-
daal, 197 - Groes, v.d., 259 - Groof, d., 259 - Groot, d., 1, 2, 10, 61, 124, 259-
Groschin, 180 - Grosz, 197 - Gruyter, d., 157 - Gubbers, 19 - Gijsbert(i), 162, 250-
Gijsberts, 5, 118, 157 - Gijssel, v., 16 - Gijzel, v., 124 - Gijzen, 166.

Haan, d., 124, 229 - Ha(a)ren, v., 37, 202, 243 - Haarlem, v., 125 - Haas, d., 125-
Hacke(e), 229, 230 - Hacksteen, 229 - Haeksteen, 226 - Haen, d., 226 - Hagelaer,
v.d., 202 - Hagen, 201 - Haime, d., 171, 174 - Halderberch, 70, 76 - Ham, v., 125,
181, 234, 262 - Hamers, 23, 29, 32, 114 - Handlanger, 198 - Handschoenmakers, 13-
Hanegraaf, 259 - Harms, 184 - Hartog, 125 - Hase(n)bosch, 62 - Haultepenne, 80-
Hazelaar, 125 - Heck, v., 259 - Hedel, v., 227 - Hedichuyse, 216 - Heel, v., 170,
226 - Heemert, v., 256 - Hees, v., 8, 22, 30, 50, 114 - Heesakkers, 125 - Heesius,
262 - Heggen, 41 - Heinrich, 190 - Helmont, v., 144, 148, 158 - Helvoirt, v., 1, 9,
10 - Hen(d)ri(c)(k)(x)(s), 25, 29, 34, 51, 126, 150, 151, 161, 166, 167, 250 - Hendrik
I, hertog v. Brabant, 99, 108 - Hendrik II, hertog v. Brabant, 108 - Hendrik v. Diest,
210, 214 - Hendrik v. Horne, heer v. Perwijs etc., 210-212, 214 - Hendrik v. Leuven,
108 - Hendrik, graaf v. Nassau, Vianden, Katzenelnbogen, heer v. Breda en Grimber-
gen etc., 103 - Hendrik v. Perwijs, 100, 108 - Hendrik v. Perwijs, heer v. Ruysbroek,
109 - Hendrik, graaf v. Vianden, 104 - Hennebiens, 259 - Henrici, 162 - Hensbergen,
v., 256 - Hensen, 172 - Herlijn, 253 - Hermans, 125 - Hermanussen, 256 - Herrijgers,
259 - Hertganck, v.d., 134 - Hertogs, 224 - Hesselmanns, 256 - Heunen, 25 - Heus-
schaert(s), 143, 144, 146, 152, 153 - Heuvel, v.d., 51, 125, 240, 253, 259, 261-
Heuvelenberg, 259 - Heijden, v.d., 125, 172, 256 - Heyl, v., 170, 171 - Heymen, 247
- Heijne, 197 - Heynsbergen, 256 - Heijnsbergen, (v.), 262 - Heyst, v., 134-
Heijstek, 262 - Hilgardenaar, 253 - Hilgartner, 256, 264 - Hite, 197 - Hoernken,
199 - Hoes, 259 - Hoevel, v.d., 2 - Hoevenaars, 2, 18, 30, 158, 259 - Hoff, 182-
Hoffman, 180 - Holdiman, 196 - Hoof, v., 37 - Hooffmans, 22 - Hoogeloon, 168-
Hooghen, 83 - Hoorne, v., 195 - Hooijdonk, 125 - Horck, v.d., 234, 242 - Horne, v.,
195, 208-214 - Horst, v.d., 200 - Houten, v., 17 - Houtepen, 167 - Houtermans, 173
- Houwa(e)rt, 225, 226 - Hoybergen, 134 - Huiberg, 182 - Hulskamp, 196 - Hulst,
v.d., 153 - Hulst, u., 144 - Hurck, v.d., 61 - Hurks, 242 - Hux, 182 - Huyben, 163-
Huybrechts, 162 - Huys, v., 7 - Huysen, v., 154.

Ibens, 227 - Iers(s)el, v., 3, 6, 7, 19, 20, 28-30, 33, 113, 119 - Imagina v. Loon, 108
- Immerseel, v., 226 - Ingelram v. Orbais, 108 - Ingelram v. Perwijs, heer v. Orbais
en Dongelberg, 109 - Irmgard v. Kleef, 108, 209, 211, 214 - Isabella v. Beveren, 108
- Isendoorn, v., 57, 226 - Ivo, 182, 183, 190. (Zie ook onder de letter Y).

Jacobs, 33, 34, 93, 94, 150, 170, 226, 243 - Jacops, 90, 152 - Jägers, 190 - Jan I,
hertog v. Brabant, 100 - Jan III, hertog v. Brabant, 211 - Jans(s)(e)(n)(s), 2, 7, 17,

39, 40, 60, 83, 87, 91, 123, 125, 126, 134, 136, 144, 150, 154, 158, 160-162, 183, 189, 197, 198, 202, 207, 236, 253, 262 - Janz, 189 - Jaspers, 177 - Jeroens, 215 - Joachims, 216 - Joannis, 162 - Jochems, 61 - Johan, koning v. Jerusalem, 195 - Johan v. Oudenaerde, 108 - Johan Maurits v. Nassau-Siegen, 248/250 - Johanna v. Leuven, 108, 214 - Jong v.d. Nieuwenhuysen, d., 134 - Jong(h), d., 112, 119, 126, 172, 173, 237 - Joosten, 113, 117 - Joris(sen), 162, 216.

Kaker(c)k(en), (v.), 167, 197 - Kalkbrenner, 181 - Karel v. Egmond, hertog v. Gelre en Gulik, 246 - Karsmakers, 11 - Kastelijns, 126 - Kasteren, v., 259 - Keessel, v. (d.), 67, 68, 92 - Ke(e)sselman, 150 - Keethe, 161 - Keldermans, 169-171, 173 - Kelders, 126 - Keller, 197 - Kempas, 13, 256 - Kennis, 118, 197 - Kerkhof, v., 262 - Ker(se)mans, 168 - Kerssens, 256 - Ketelaar, 198 - Ketelaer(s), 198, 202, 203 - Keyen, 142 - Keijzers, 126 - Kiewit, 258 - Kilsdonk, 259 - Kin, 126 - Kinderen, d., 233 - Klaassens(s), 197, 238 - Klaessen, 126 - Kleef, graven v., 193, 211 - Kleef, hertog v., 248 - Klerkx, 110, 259 - Kleijn, d., 259 - Kleyn Oosterhout, v., 162 - Klockgieter(s), 203, 205 - Klootwijk, 262 - Klijnes, 161 - Knijff, 197 - Kok, 197 - Kolwe, 175 - Koning, d., 256, 262 - Konings, 126, 259, 263 - Koopmans, 260 - Koperberg, 126 - Kort, d., 4 - Korver, 197 - Kraft, 183, 196 - Krap, 260 - Kreke-lo(o), v.d., 2, 4, 119 - Kreij, v., 260 - Kreijne, 197 - Kril, 217, 219 - Krommert, v.d., 240 - Kronenburg, 171 - Krussen, 190 - Kuik, v., 260 - Kuipers, 171, 172 - Kuris, v.d., 117 - Kuster(s), 35, 196, 197 - Kuyck, v., 37 - Kuypers, 126, 171, 172, 174 - Kuysten, 2, 115 - Kuysters, 1 - Kwitter, 126. (Zie ook onder de letter C).

Laar, v.d., 261 - Laarhoven, v., 9, 16, 23, 24, 27, 28, 110, 115 - Laeck, v.d., 51 - Laerhoven, v., 13 - Laets, d., 95 - Lam, 144 - Lambrecht(s), 152, 197, 217 - Lange, d., 262 - Langenberch, v.d., 145 - Laur(e)ijssen, 42, 168 - Lavigne, d., 51 - Leemputte, v.d., 260 - Leenaers, 262 - Leenderden, 164 - Le(e)nders, 181, 197 - Leeuwen, v., 260 - Legrand, 126 - Leistikow, 196 - Lemmer, v.d., 177 - Lenaarts, 50 - Lenaerts, 53, 85, 138, 184, 216 - Lennarzt, 181 - Leonardi, 242 - Leonhard, 182 - Leonius v. Aa, heer v. Grimbergen en Pollar, 108 - Lepo, d., 18 - Lepper, d., 4, 111 - Leurs, 8 - Leuven, graven v., 99, 102, 105, 209 - Leuven-Moha, 195 - Leys(s), 215, 216, 218 - Leyten, 24 - Lieder, 254 - Liem(p)(d)(t)(e), v., 31, 35, 260 - Lieshout, (v.), 171, 235, 256, 260 - Lievegoed, 175 - Lievevoet, 257 - Ligtenberg, 126 - Limburg, v., 226 - Linden, (v.d.), 126, 227 - Linderen, v., 260 - Linders, 181, 184, 187 - Lintscheid, 259 - Lippens, 49, 85 - Lips, 173-175 - Lith, v., 159 - Lobrij, 60 - Loddars, 95 - Loenhout, v., 85 - Loesvelt, v., 200 - Loirchstraten, v., 196 - Lombaarts, 36 - Lombaerts, 30, 126 - Looman, 196 - Loon, v., 6, 110, 127, 260 - Looij, d., 260 - Looijens, 262 - Looijer, d., 254 - Lotharingen, hertog v., 96, 102 - Louw, d., 161 - Lovin, 197 - Lucas, 159 - Lugten, 260 - Lutkie, 263 - Luij, t., 127 - Luijcks, 166 - Luycx, 142 - Luijkas, 60 - Luyken, 172.

Maagdenberg, v., 130 - Maas(sen), 16, 256, 263 - Machielssen, 153 - Maes d. Looc-

kere, 225 - Maes(sen), (v.d.), 91, 95, 136, 148, 151, 155, 205, 224/5 - Mal, 218-
Manders, 174 - Mandiol, 263 - Marcellis(sen), 3, 91, 162, 203 - Marck, 260 - Margar-
etha v. Courthenay, 104 - Margaretha v. Limburg, 108 - Maria v. Frankrijk, 108-
Maria v. Orbais, 99, 102, 105, 108 - Maria dv Arnulf v. Oudenaerde, 108 - Maria dv
Johan v. Oudenaerde, 108 - Maria v. Perwijs, gravin v. Vianden, vrouwe v. Grimber-
gen, Perwijs en Ninove, 96, 97, 100-102, 104, 107, 109 - Maria v. Vianden, 104-
Martens, 16, 34, 39, 53, 127, 135, 167, 175, 233 - Martini, 158, 162, 260 - Martinus,
158 - Marijnen, 51 - Mathaeussen, 177 - Mathe(e)us(s)(en), 177, 216, 217 - Mathilde
v. Boulogne, 108 - Matthei, 167 - Matthenesse, 126 - Mat(t)hijs(se)(n), 39, 40, 216,
260 - Meekeren, v., 247 - Meer, v., 91, 137, 161 - Meerle, v., 77 - Me(e)rwijsck, v.,
246, 248 - Meeus(sen), 70, 78, 79, 84, 87, 88, 163-165 - Meeuwissen, 263 - Megens,
260 - Melchior, 225 - Melissen, 140 - Mergen, 180 - Merode, v., 62 - Mertens, 152
- Meteren, v., 197 - Meulen, v.d., 196/7 - Meijden, v.d., 259 - Meyer, d., 22, 29,
50 - Meijs, 197 - Michiels(s)(en), 50, 117, 137, 225, 260 - Mierlo, v., 254 - Moer-
man(s), 136-139, 149, 152 - Moer(s), 197, 199-204 - Moescops, 51 - Mol(l), (v.),
180, 182-184, 186, 187, 190 - Mol(l)(d)enhauer, 264 - Mollen, 254 - Monk, 198-
Montens, 71 - Moo(c)k, v., 260, 263 - Moonen, 16, 116, 157 - Moor, (d.), 202, 203,
205 - Moulin, d., 197 - Mulder, d., 237 - Munnukhuysen, 198 - Muijs, d., 236-
Muysers, 158 - Mijl, 260.

Naas, 167 - Napoleon I, frans keizer, 184, 196 - Napoleon III, frans keizer, 196-
Nassau, 96, 103 - Naussau-Siegen, v., 248/250 - Navarre, 193 - Nederveen, v., 61-
Nelissen, 257 - Nelst(en), 215-220, Netten, 127, 154 - Neys, d., 171 - Neyssen, 112
- Niclaes(sen), 50, 158 - Nielis, 116 - Niewenboer, 62 - Nieuwenhuizen, v.d., 235-
Nieuwenhuysen, v.d., 16, 133, 134 - Nieuwenhuysen geh. Michielssens, v.d., 134-
Nieuwenhuysen v. Weelde, v.d., 134 - Noort, v., 26 - Nooijens, 260 - Norberti, 217
- Nouts, 68, 94, 219 - Noijons, 257 - Noyts, 84 - Nuys, v., 7 - Nyvenheim gen.
Neukirchen, v., 248, 250 - Oda v. Grimbergen, vrouwe v. Aa en Pollar, 101 - Oda v.
Putten en Strijen, 213, 214 - Oeckel(s), v., 92, 94 - Oerlemans, 263 - Oers, v., 14
- Oirschot, v., 149, 154 - Oisterhout, v., 158 - Olifiers, 62 - Olijvet, 159 - Onstenk,
255 - Oomen(s), 164, 166, 173, 218, 219 - Ooms, 164 - Oorschot, v., 254 - Oploo,
v., 127 - Oranje, prins v., 78, 80, 145, 155 - Orbais, 102, 107 - Ostaaijen, v., 260-
Otten, 127, 134, 157 - Otto, 3 - Otto II, graaf v. Nassau, 103, 109 - Oudaert,
(v.d.), 58 - Oudaert (v.) (t) Holt, v.d., 55, 57 - Overaa, v., 83 - Overbeek, v., 52-
Oijen, v., 227.

Panis, 134 - Panhuizen, 260 - Parma Plazentia, prins v., 246 - Pas(ch), v.d., 2, 4,
4/5, 8, 9, 260, 263 - Paterbouyen, 226 - Paters, 263 - Pauwels 61, 116, 153-
Peeckstock, 216 - Pe(e)ters, 49-51, 75, 76, 78, 86, 127, 150, 161-163, 172, 181, 220,
236, 257, 263 - Peggen, 48 - Pelgrom d. Bye, 205 - Pellis, 260 - Pelt, 263 - Peltz,
182 - Perwez, heren v., 96 - Perwijs, 96-99, 208 - Pestri, 162 - Petrus, 181, 184-
Petters, 164 - Peynenborch, 8, 9, 40 - Peynenborch, 6, 9, 23, 24 - Peynenburgh, 8

- Philips I, graaf v. Vianden, heer v. Grimbergen, 96, 97, 100-102, 104, 107, 109-
 Philips III, koning v. Spanje, 146 - Philipssen, 145 - Pictie, 197 - Pieren, 34-
 Pieters, 62 - Pifferons, 127 - Figgen, 23, 26, 27, 32, 48, 116 - Pius IX, paus, 231-
 Plagtenburgh, 198 - Plancken, 174 - Plas, v.d., 3, 8 - Ploenis, 246, 248 - Pluyma,
 134 - Poels, 127 - Pol(l), v.d., 55, 57, 59, 256 - Pont, d., 132, 168 - Pools, 157-
 Poos, 260 - Poppel, v., 257 - Poppelaars, 260 - Poppelen, v., 260 - Pothoven, 229
 - Potters, 220 - Pouplimont, d., 235 - Pouw, 262 - Preis, 181 - Priem(s), 6, 9, 10,
 21, 22, 32, 33, 38, 198 - Prins, 151 - Pulskens, 26, 27 - Putmans, 219 - Putten,
 v.d., 62 - Pijnenborg(h), 111, 112 - Pijnenburg, 20, 37, 38, 127 - Pijpers, 220.

Quaij, d., 228 - Quirijnen, 157.

Raat v. Kerekum, d., 164 - Raaymakers, 171, 240, 262 - Rademakers, 50 - Raeus,
 155 - Rams, 92 - Raoul d. Vermandois, 193 - Ras, v., 239 - Raus, 66, 72, 155, 156
 - Rauws, 65-95, 135-156 - Ravallet, d., 260 - Raws, 86, 154 - Raymaecker, 4-
 Raymond d. Berengar, 193 - Redinghaven, v., 247 - Ree, d., 261 - Regteren, 166-
 Remmen, 260 - Ridder, d., 25 - Riga, 263 - Ringeland, 180 - Robus, 180, 181-
 Roeffen, 7 - Roelofs, 227 - Roeners, 73, 78, 79, 81, 82 - Roermund, v., 260 - Roey,
 v., 236 - Rombouts, 83, 95 - Römer, 182 - Rondhare, 127 - Roomen, v., 217 - Roosen,
 150 - Ro(o)y, (v.), 2, 18-20, 62, 127, 243, 260 - Rooijakkers, 127 - Rops, 263-
 Roscar, 8 - Rosch, 62 - Rosendael, (d.), (v.), 216, 219 - Rosmalen, v., 127 - Rothen,
 155 - Rotten, 155 - Rouppe v.d. Voort, 11/12 - Rouws, 150 - Rover, 239, 241-
 Roy, d., 119, 159, 161 - Rubers, 180 - Ruiter, d., 128 - Rund(t), v., 49-51 - Rijp,
 v.d., 191 - Rijs(e)wij(c)k, v., 20, 28, 33, 112, 246, 247, 263 - Rijt, v.d., 239.

Sael, 200 - Sande(n), v.d., 5, 238 - Sanders, 128, 231-244, 260 - Sanne(n), 128, 257,
 260, 261 - Santegoets, 11 - Sas, 260 - Savoir, 195 - Scerll, v., 202 - Schaeft, v.d.,
 202, 203 - Schalcken, 134 - Schaliboom, 156 - Schalks, 254 - Schapendon(c)k, 3, 4,
 26, 27, 41 - Schardt, 197 - Scheers, 218 - Schefferlie, 128 - Schellekens, 50, 260-
 Schellen, 14 - Schepers, 261 - Scherpenberch, v., 134 - Schewick, v., 250 - Schey-
 ven, 4, 5, 8, 39, 112 - Schilders, 10 - Schippers, 262 - Schneider, 197 - Schobben,
 215, 217 - Schoenma(ec)kers, 153, 160, 162, 166 - Schoo, v.d., 173 - Schoor, v.d.,
 35 - Schoot, v.d., 128 - Schot, 128 - Schouten, 14, 21, 263 - Schra(a)uwen, 128,
 261 - Schrappers, 118 - Schreuders, 128 - Schuermans, 12 - Schultz v. Hagen, 169
 - Schutjens, 235 - Schuurmans, 18, 19 - Schijndel, v., 254 - Se(e)gers, 3, 112, 128,
 134, 220 - Seger v. Parwijs, 102 - Seggers, 228 - Semler, 197 - Sengers, 257-
 Sennfelder(in), 180/1, 189 - Seumeren, v., 17 - Silver(e)(n), v.d., 166, 170, 171-
 Silvius, 169 - Simon(s), 61, 187 - Sips, 168 - Sitters, 168 - Slaets, 95, 147, 151-
 Slavata, 225 - Sle(e)gers, 11, 12, 21, 128 - Sleenwijks, 259 - Sleutjens, 238-
 Slimmens, 159 - Slonsen, 4 - Slood, v.d., 197 - Sluis, v.d., 261 - Sluiter, 263-
 Snavel, 59 - Smeltzer, 263 - Smeurs, 220 - Smeyers, 36, 84, 93, 95, 136, 148, 154-
 Smith, 62 - Smits, 4, 39 - Smolders, 12, 41, 134 - Smout, 225 - Smulders, 110, 159

- Smullers, 111 - Snaphaan, 258 - Sneep, 63 - Snelle, 205 - Snoeren, 128 - Snyders, 72, 73, 82, 86, 90, 161, 162 - Soeteriks, 62 - Soetrix, 62 - Soffaerts, 156-158, 160-161 - Soffers, 156-177, 257 - Solms-Braunfels, v., 250 - Sombreffe, 102, 102/3, 107-108 - Someren, v., 17, 35 - Son, v., 11 - Spaandonk, v., 114 - Spaen, 247 - Spanje, koning v., 80 - Span(ne)(n), 3, 4, 8, 20, 37, 172 - Speelmans, 140 - Speet, 128, 175-176 - Spierings, 261 - Spronck, 219 - Sprong, 219 - Sprundel, v., 128 - Spruijwaeter, v., 246 - Staaïj, v., 128 - Staelkens, 74, 75, 83 - Stalkenborch, 157, 158 - Stallen, 263 - Stall(e), v., 202, 207 - Stals, 87 - Stappert, 177 - Staps, 177 - Steeght, v.d., 177 - Steenbekkers, 128 - Steenhuis, v., 248, 247 - Steenken, 198 - Steenveld, 128-129 - Sterken, 197 - Stevenaar, 197 - Stevens, 88, 113, 151, 198, 257 - Stig(h)t, v.d., 163-165, 177, 257 - Stockum, 254 - Stoeldryers, 29 - Stoelstapels, 29 - Stoffel, 158 - Stoops, 78 - Stooters, 203, 205 - Storimans, 80 - Stoutaert, 217, 218 - Straeten, v., 61 - Stratemans, 181 - Strathum, v., 61 - Struyck, 85 - Strijen, v., 55, 57-58 - Stijnen, 158, 198 - Summeren, v., 114 - Sutrix, 62 - Svossen, 183 - Swaen, 219-220 - Swinnen, 254 - Swuusten, 62 - Symons, 151, 152. (Zie ook onder de letter Z).

Teeuwen, 128, 163 - Terre, v., 134 - Teu(r)linx, 130, 131 - T(h)eunisse(n), 94, 198, 261 - Thielmans, 157 - T(h)its, 225 - T(h)omas, 162, 234 - T(h)ijss(en), 28, 112-113 - Tilburg, v., 129, 261 - Timmermans, 6, 7, 22, 23, 113 - Timmers, 257, 263 - Tolk, 129 - Tongelaar v., 226 - Trier, v., 16, 134 - Truggelaar, 257 - Tulder, v., 201-202 - Turnhout, v., 157.

Uittenhaag, 261.

Vaders, 12 - Varick (t. Weijenrade), v., 54-59 - Vechelen, v., 151 - Vector, 180-181 - Veghel, v., 236 - Velde(n), (v.) d., 81, 173, 196, 197, 235, 261 - Velle, d., 18-19 - Velt, d., 80, 81, 85 - Velthoven, v., 198 - Ven(ne), v.d., 5, 12, 32, 33, 36, 37, 53, 172, 238, 239, 261 - Vennelo, v., 62 - Venni(c)x, 26, 27, 31 - Venniks, 129 - Verbeeck, 38 - Verbrugghen, 167 - Vercoyen, 144 - Vercuylen, 6 - Verdaesdonk, 261-262 - Verheggen, 261 - Verheugt, 197 - Verheyen, 172 - Verheze, 156 - Verhoeven, 6, 8, 9, 16, 17, 32-34, 261, 263 - Verhoex, 197 - Verhof(t), 164, 258 - Verhulst, 263-264 - Verkampen, 261 - Verkoijen, 263 - Vermeer(en), 9, 26, 28, 29, 35, 36, 129, 169-170 - Vermeulen, 124, 125, 129, 144, 151, 153 - Vermijs, 174 - Verra, 32 - Verron, 37-38 - Verrotten, 149 - Verschaeff, 202 - Verschueren, 116 - Verstappen, 263 - Verste(e)g(en), 2, 254, 261 - Versteyne(n), 27, 263 - Verstraten, 239 - Vervlaest, 134-135 - Vervloet, 170 - Vervoort, 129 - Verweirden, 183 - Verwiel, 261 - Vet(ten), d., 62, 164 - Vianden, 96, 97, 100-104, 106, 107, 209 - Vigne, d.l., 51 - Vincent, 129-130 - Vingerhoedt, 164 - Viole, 129 - Visser, (d.), 191, 263 - Vlaanderen, graaf v., 98-99 - Vladeracken, v., 50 - Vlam, 177 - Vliert, v.d., 50 - Vlijmen, v., 41, 129 - Vochte, 161 - Vogels, 261 - Volgman, 258 - Voort, v.d., 6-8, 10, 11, 14, 40, 41, 247 - Vorsel(en), v., 133, 162 - Vorstenbosch, v.d., 261 - Vos, 129, 254 - Vrancken, 169-170 - Vri(e)nts, 60, 61, 68-72 - Vriese, d., 200 - Vrieze, d., 200, 206 - Vrindts, 115-

Vromans, 6, 27 - Vrome, d., 216, 219, 220 - Vronck, 37 - Vrijters, 170 - Vucht, v., 34, 35 - Vuchts, 7, 26, 28, 31, 34, 35, 38 - Vug(h)t, v., 123, 129 - Vug(h)ts, 29, 31, 130 - Vullings, 261 - Vuren, v., 261. (Zie ook onder de letter F).

Waas, 129 - Wachtendonk, v., 246 - Waerden, v.d., 184 - Wagemakers, 171, 261 - Wagemans, 149, 150 - Wagenaar, 163, 177 - Wagner, 133 - Wakker, v.d., 196 - Waldeck, 61 - Waleron, graaf v. Meulan, 193 - Walraven, 71 - Walschots, 33 - Walter v. Aa, 101 - Walter Berthout, heer v. Grimbergen, 101, 106 - Wassen, 261 - Waver, 102 - Wechelen, v., 144, 151, 154 - Wee, v.d., 129 - Weede, v., 246, 248, 250 - Weerden, v., 183 - Weert, d., 7 - Wegen, v.d., 160 - Weiler, 181 - Weirde, v., 183 - Welters, 227-229 - Werde, v.d., 180 - Werke(n), v.d., 124, 197, 263 - Wert(h), v.d., 180, 181, 183, 184, 189 - Wesel, v., 88, 89, 91, 95, 137 - Wessel, v., 264 - Weyden, v.d., 228 - Weijenrade, t., 55 - Weijer, 129 - Weijnen, 129 - Wi(d)t, d., 167, 261 - Wiel, v.d., 180 - Wielen, v.d., 240 - Wild(e), d., 226, 227, 229 - Willegendaal, 244 - Willigendaal, 237 - Willekes, 258 - Willem, heer v. Assche, 108 - Willem, prins v. Hessen, heer v. Tilburg en Goirle, 110 - Willem IV, heer v. Horn, Altena, Gaasbeek en Herstal, 105, 209-211, 213, 214 - Willem V, heer v. Horn, Altena etc., 211, 213, 214 - Willem IV, heer v. Horn en Altena, 209, 211, 214 - Willem v. Leuven, heer v. Perwijs en Ruysbroek, 99, 102, 105, 108 - Willem d. Veroveraar, 193 - Willem, prins v. Hessen, heer v. Tilburg en Goirle, 110 - Willemen 166 - Willems(s)(en), 2, 8, 40, 76, 78, 83, 94, 140, 142, 144, 155, 158, 159, 166, 171, 197, 205, 207 - Williaerts, 141-143, 152, 154 - Willigen, v., 174 - Wilt, d., 226 - Winden, 172 - Winteroij, 219 - Witbols, 71 - Witt, 180 - Wit(t)lo(c)x, 2, 4, 5, 7, 9, 28-30, 114 - Woensel, v., 170, 174 - Wolf(f), d., 51, 221 - Wolters, 159, 258 - Wou, v., 199 - Wouter(s), 19, 39, 51, 149, 158, 235 - (s)Wrijters, 89, 91, 144, 151, 152 - Wijgers, 258 - Wijmans, 162 - Wymar, v.d., 135, 144, 146, 147 - Wynckens, 201 - Wijnen, 130 - Wijngaerd, v.d., 130 - Wijs, d., 264 - Wyse, d., 151 - Wijst, v.d., 130, 230.

Yemans, 140, 147, 151 - Yerssel, v., 40 - IJken, v.d., 261. (Zie ook onder de letter I).

Zael, 200 - Zagers, 260 - Zeetrix, 62 - Zegers, 31 - Zeller, v., 247 - Zibs, 83, 84, 151, 154 - Zuylen, v., 247 - Zwagers, 130 - Zweder v. Abcoude, heer v. Herstal, 213 - Zijlemans, 258. (Zie ook onder de letter S).